

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

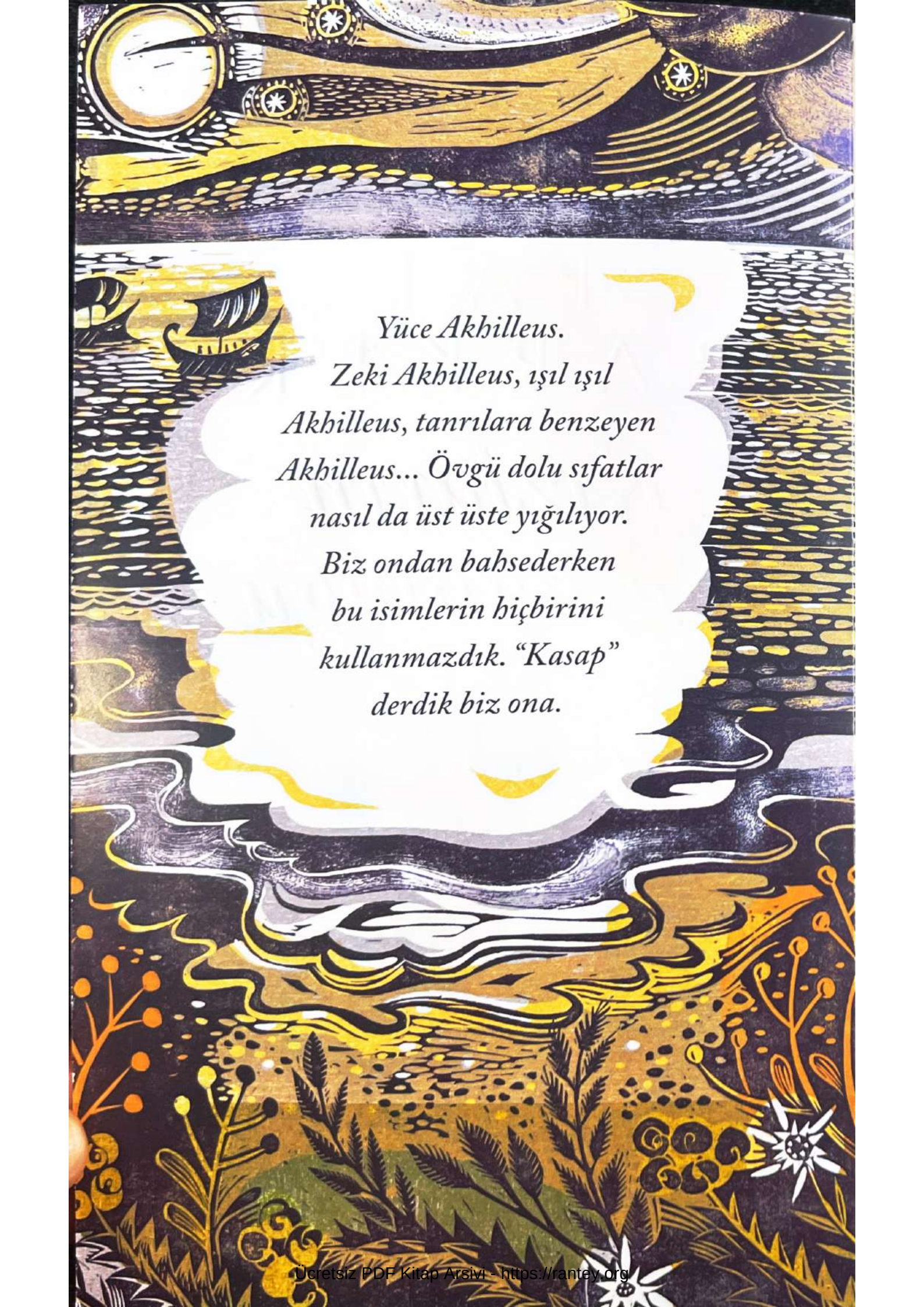
PAT
BARKER

*Kızların
Suskunluğu*

*"Kızların Suskunluğu savaşa ve ardında bıraktıklarına dair
şahane, başkaldıran ve tüyler ürperten bir roman.*

Tek kelimeyle muazzam."

—DIANA GABALDON

*Yüce Akhilleus.
Zeki Akhilleus, ışıl ışıl
Akhilleus, tanrılara benzeyen
Akhilleus... Övgü dolu sıfatlar
nasıl da üst üste yığılıyor.
Biz ondan bahsederken
bu isimlerin hiçbirini
kullanmazdık. “Kasap”
derdik biz ona.*

Pat Barker

1943 yılında doğan İngiliz yazar Pat Barker, Man Booker ve Guardian ödüllerine layık görülmüş *Regeneration* Üçlemesi'yle edebiyat dünyasında önemli bir yer edindi. Eserlerinde genellikle savaş, hafıza, travma ve hayatta kalma gibi konulara değinen yazar, dolaysız, lafını sakınmayan üslubuyla dikkat çekti.

Son romanı *Kızların Suskunluğu* (2018) ile kariyerinin son döneminde yeni bir zirve yaşayan Barker, bu kitapla birlikte Women's Prize ve Costa Kitap Ödülü'ne aday gösterildi, *Guardian*'ın seçtiği 21. Yüzyılın En İyi 100 Kitabı listesinde kendine yer buldu.

Yazar, Durham, İngiltere'de yaşamını sürdürüyor.

PAT BARKER

KIZLARIN SUSKUNLUĞU

Çeviren

Seda Çingay Mellor

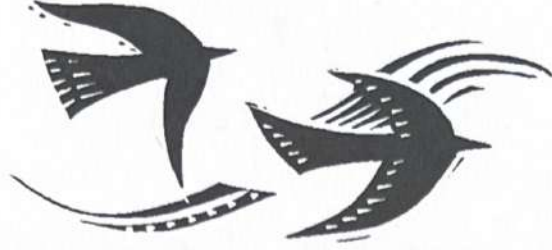
Yayıncının Notu

Metinde mitolojik isimler için Azra Erhat'ın hazırladığı
Mitoloji Sözlüğü esas alınmıştır.

*Çocuklarım John ile Anna ve her zamanki gibi
David'in aziz hatırası için*

Sınıf ilk defa bir araya geldiğinde yoklama aldıktan sonra, “Avrupa edebiyatının nasıl başladığını biliyor musunuz?” diye sorardı. “Bir kavgayla. Avrupa edebiyatının tamamı bir kavgadan filizlenmiştir.” Sonra *İlyada*’sını alır ve ilk satırları sınıfa okurdu. “Söyle, tanrıça, Peleusoğlu Akhilleus’un öfkesini söyle... İlk açıldığı günden beri araları erlerin başbuğu Atreusoğlu’yla tanrısal Akhilleus’un.” Peki bu iki vahşi, kudretli ruh neden kavga ediyor? Bar kavgalarının sebebi gibi basit bir sebepten. Bir kadın uğruna kavga ediyorlar. Aslında bir kız. Babasından çalınmış bir kız. Savaşta kaçırılmış bir kız.”

–*İnsan Lekesi*, Philip Roth

KISIM BİR

Yüce Akhilleus. Zeki Akhilleus, ıslıl ıslıl Akhilleus, tanrılara benzeyen Akhilleus... Övgü dolu sıfatlar nasıl da üst üste yığılıyor. Biz ondan bahsederken bu isimlerin hiçbirini kullanmazdık. “Kasap” derdik biz ona.

Ayağıtez Akhilleus. Bu ilginç işte. Başka her şeyden öte, zekâdan öte, yücelikten öte, onu tanımlayan şey hızıydı. Bir hikâye var, bir keresinde Tanrı Apollon’u Troya’nın bütün ovaları boyunca kovalamış. Sonunda köşeye sıkışan Apollon güya, “Beni öldüremezsin, ölümsüzüm ben,” demiş. “Ah, evet,” diye cevap vermiş Akhilleus. “Ama ikimiz de biliyoruz ki ölümsüz olmasaydın ölmüştün.”

Kimsenin son sözü söylemesine izin yoktu, tanrılarının bile.

Onu görmeden önce sesini duydum: Savaş çılgılığı Lyrnessos’un surları içinde yankılanıyordu.

Biz kadınlara -çocuklara da tabii- yanımıza bir değişimlik üst baş ve taşıyabildiğimiz kadar yiyecek içecek alarak iç kaleye gitmemiz söylenmişti. Bütün saygıdeğer evli kadınlar gibi evimden nadiren çıkardım -gerçi evim bir saraydı, bunu kabul ediyorum-, o yüzden güpegündüz sokakta yürümek gözüme neredeyse bir dinlence gibi görünmüştü. Neredeyse. Kahkahaların, tezahüratların ve yüksek sesli şakaların altında bence hepimiz korkuyorduk. Erkeklerin püskürtüldüğünü biliyorduk - bir zamanlar kumsalda ve limanın çevresinde süregiden savaş artık tam kapıların önündeydi. Bağrışları, çılgınlıkları, kalkanlara çarpan kılıçları duyabili-

yorduk; şehir düşerse bizi neyi beklediğini de biliyorduk. Yine de tehlike gerçekmiş *gibi gelmiyordu*, hiç değilse bana; diğerlerinin durumu benden daha fazla kavradığından şüpheliyim. Yaşamlarımız boyunca bizi korumuş bu yüksek surların aşılması nasıl mümkün olabilirdi?

Kucaklarında bebeklerini taşıyan ya da çocukların ellerinden tutan küçük kadın grupları şehrin daracık sokaklarından gelerek ana meydana toplanıyordu. Yakıcı güneş ışığı, yıpratıcı bir rüzgâr ve iç kalenin bizi almak üzere uzanan kara gölgesi. Parlak ışıktan karanlığa geçince gözlerimin bir anlığına körleşmesiyle tökezledim. Halktan kadınlarla köleler bodruma sokulmuştu, kraliyet ailesine ve soylu ailelere mensup kadınlarsa en üst kattaydı. Dolambaçlı merdivende, daracık basamaklarda ayağımızı basacak yeri zar zor bularak ta tepeye kadar döne döne, döne döne tırmandık, sonunda birden kendimizi geniş, boş bir odada bulduk. Yarık şeklindeki pencerelerden dolan ışık huzmeleri zeminde aralıklarla uzanıyor, odanın köşelerini karanlıkta bırakıyordu. Yavaş yavaş etrafımıza bakındık, oturacak, öteberimizi yayacak ve evdeymişiz benzeri bir duyguya ermeye çabalamaya koyulacak yerimizi seçiyorduk.

İçerisi başlangıçta serinceydi ama güneş yükseldikçe sıcak ve havasız hale geldi. Terli vücutların, sütün, bebek kakasının ve âdet kanının kokusu birkaç saat içinde neredeyse dayanılmaz oldu çıktı. Bebekler ve ufak çocuklar sıcak yüzünden huysuzlanıyordu. Anneler en küçük çocukları çarşafıya yatırıp yelpazeliyor, neler olduğunu tam anlayamayan abla ve abiler aşırı bir heyecana kapılmış halde etrafta koşup duruyordu. On, on bir yaşlarında, savaşamayacak kadar küçük birkaç oğlan merdivenin başına yerleşmiş, işgalcileri püskürtüyormuş gibi yapıyordu. Dışarıdaki bağrışmalar ve çığlıklar gittikçe yükselip kapılar gümbürtüyle dövmeye başlarken kadınlar kupkuru ağızlarıyla konuşmadan bakışıp duruyordu. Tekrar tekrar yankılanan bir savaş çığlığı vardı, kurt uluması kadar insanlık dışıydı. Oğul sahibi kadınlar ilk defa, kız evladı olan annelere imreniyordu çünkü kızların yaşamasına

izin verilirdi. Savaşabilecek yaşa yaklaşmış oğlanlarsa katledilirdi. Bazen hamile kadınlar bile öldürülür, çocuklarının erkek olması ihtimaline karşı karınlarından mızraklanırdı. Kocamın çocuğuna dört aylık hamile olan İsmene'yi fark ettim; ellerini sıkı sıkı karnına bastırmış, hamileliğinin belli olmadığı konusunda kendi kendini ikna etmeye çalışıyordu.

Son birkaç günde sık sık bana bakarken yakalamıştım onu - bir zamanlar benimle göz göze gelmemeye o kadar dikkat eden İsmene'yi. Yüz ifadesi, bütün sözcüklerden daha açık bir şekilde şöyle diyordu: Şimdi sıra sende. Bakalım hoşuna gidecek mi? O hiç kırpışmayan, küstah bakışlar canımı yaktı. Kölelere iyi davranılan bir aileden geliyordum ve babam beni kral Mynes'e gelin verdiğinde aynı geleneği kendi evimde de sürdürmüştüm. İsmene'ye merhametli davranmıştım ya da öyle davrandığımı düşünüyordum ama köleyle sahip arasında merhamet mümkün değildi de yalnızca çeşitli seviyelerde gaddarlık vardı belki? Odanın karşısındaki İsmene'ye baktım ve şöyle düşündüm: *Evet, haklısın. Sıra bende artık.*

Kimse mağlubiyetten bahsetmese de hepimiz mağlup olmayı bekliyorduk. Ah, tek bir ihtiyar kadın hariç; kocamın büyük halası, kapılara geri çekilmenin yalnızca taktik icabı bir hile olduğu konusunda ısrarcıydı. Mynes onlara oyun ediyor, körlemesine bir tuzağın içine çekiyor sadece, diyordu. Kazanacak, çapulcu Yunanları denize dökecektik. Sanırım genç kadınların birkaçı ona inanmıştı da. Derken o savaş çığlığı yeniden duyuldu, her defasında daha yakından geliyordu ve kimse adını ağzına almıyordu ama kim olduğunu hepimiz biliyorduk.

Hava, yüzleşmek zorunda kalacaklarımıza dair öngörülerin ağırlığıyla doluydu. Anneler, hızla büyüyen fakat henüz evlilik için yeterince olgunlaşmamış kızlarına sarılıyordu. Dokuz ya da on gibi küçük yaşlardaki kızlar bile esirgenmeyecekti. Ritsa bana doğru eğildi. "Eh, hiç değilse bakire değiliz." Bunu söylerken sırıtırıyor, gebelikle geçirdiği uzun senelerin dişlerinde yarattığı boşlukları sergiliyordu; üstelik onca uğraşa karşın hiçbir çocuğu

hayatta kalmamıştı. Başımı sallayıp zorla gülümsedim ama hiçbir şey söylemedim.

Tahtirevanla iç kaleye taşınmaktansa geride, sarayda kalmayı seçen kayıinvalidem için endişeliydim ve çektiğim endişe yüzünden kendime kızıyordum çünkü birbirimizin yerinde olsaydık onun benim için endişelenmeyeceği kesindi. Kayıinvalidem bir senedir karnını şişiren ve etlerini kemiklerinden ayıran bir hastalıktan mustarıptı. Nihayet yanına gitmem gerektiğine karar verdim, hiç değilse yeterince yiyeceği ve suyu olup olmadığına bakmam şarttı. Ritsa benimle gelmeye niyetliydi, ayaklanmıştı bile ama başımı iki yana salladım. “Göz açıp kapayıncaya geleceğim,” dedim.

Dışarıda derin bir nefes aldım. O anda bile, dünya infilak edip kulaklarımın etrafından çağılayan gibi uğuldayarak akmak üzereyken bile temiz havayı içime çekmenin rahatlığını hissettim. Tozlu ve sıcaktı, genzimi yaktı ama yukarıdaki odanın kokuşmuş havasının ardından insana taptaze geliyordu. Saraya giden en kısa yol doğruca ana meydandan geçiyordu ama toprağa saçılmış okları görebiliyordum, daha ben bakarken bir başkası surların üzerinden uçtu ve bir toprak yığınınına saplanıp titreşti. *Hayır, risk almasam daha iyiydi.* Ara sokakların birinden koştum, öyle dar bir sokaktı ki üstümde yükselen evler aşağıya neredeyse hiç ışık sızdırmıyordu. Saray duvarlarına varınca, hizmetkârlar kaçarken açık bırakılmış bir yan kapıdan içeri girdim. Sağ tarafımdaki ahırlardan atların tepişmeleri geliyordu. Avluyu geçtim, ana salona açılan geçitlerden birini hızla koşarak geçtim.

Uzak ucunda Mynes’in tahtının durduğu geniş, yüksek tavanlı oda gözüme pek tuhaf göründü. Bu odaya ilk kez evlendiğim gün girmiştım; alev alev meşaleler taşıyan adamlarla çevrilmiş olarak babamın evinden tahtirevanla taşınıp getirilmiştim. Mynes, yanında annesi Kraliçe Maire ile beni karşılamak için bekliyordu. Babası bir sene önce ölmüştü, erkek kardeşi yoktu ve bir vâris edinmesi hayati önemdeydi. Bu yüzden, erkeklerin evlenmesi beklenen yaştan çok daha genç bir yaşta evleniyordu ama zaten saray kadınları arasında işini gördüğünden ve ahırlarda çalışan

birkaç delikanlıdan da haz aldığından şüphe yoktu. Sonunda tah-tirevandan inip de hizmetçiler duvaklarımla harmaniyemi açar-ken titreyerek dikildiğimde nasıl bir hayal kırıklığı yaratmıştım kimbilir. Sıskacık, ufacık tefecik bir şey, saçla gözden ibaret, kıvrımlı hiçbir yeri yok. Zavallı Mynes. Güzel kadın anlayışı, sabah arka tarafına şaplağı indirdiniz mi akşam yemeği için eve döndü-ğünüzde etlerini hâlâ titreşir halde bulacağınız kadar şişman bir kadın demektir. Ama elinden geleni yaptı, aylarca her gece, hiç de dolgun olmayan uyluklarımla arasında bir dolap beygiri hevesiy-le çabaladı durdu. Ancak bunlar hamilelikle sonuçlanmayınca ça-bucak sıkılarak ilk aşkına döndü: Mutfakta çalışan, kölelerin sa-hip olduğu o maharetli şefkat ve saldırganlık karışımıyla Mynes'i daha on iki yaşındayken yatağına almış olan kadına.

Daha o ilk günde Kraliçe Maire'ye baktım ve baktığım anda beni bir mücadelenin beklediğini anladım. Meğer sadece mü-cadele değil, kanlı bir savaşmış önümdeki. On sekiz yaşına gel-diğimde pek çok uzun ve acı dolu seferlerle ustalaşmış bir yaşlı kurt olmuştum. Mynes gerilimin hiç farkında değilmiş gibi görü-nüyordu, tecrübelerime göre erkekler, kadınlardaki saldırganlığa karşı ilginç bir şekilde kördür. Miğferleri ve zırhlarıyla, kılıçları ve mızraklarıyla savaşçı olan onlardır, bizim savaşlarımızı görmez ya da görmezden gelirler. Belki de kabul ettikleri gibi yumuşak ve nazik yaratıklar olmadığımızı fark ederlerse huzurları kaçır?

Bir bebeğim -bir oğlum- olsaydı her şey değişirdi ama bir se-nenin sonunda kuşağımlı hâlâ küstahçasına sıkı sıkı bağlıyordum, sonunda torun özlemiyle çaresizliğe kapılan Maire ince belimi işaret edip açık açık güldü. Hastalanmasaydı ne olurdu bilmiyo-rum. Önde gelen ailelerin birinden bir cariye seçmişti bile, bu kız yasal olarak evli olmasa da kraliçelikten sadece ismen yoksun ola-caktı. Derken Maire'nin kendi karnı şişmeye başladı. Dalga dalga yayılan bir skandal kopmasına yetecek kadar gençti hâlâ. *Kim-denmiş?* diye soruyordu herkes. Kocasının mezarında dua etmeye gitmek dışında saraydan hiç çıkmıyordu ki! Ama sonra kraliçenin benzi sararmaya başladı, kilo verdi, vaktinin büyük kısmını sara-

yın kendisine ait kısmına kapanarak geçirir oldu. Başında durup idare edemediği için on altı yaşındaki cariyeye ilgili müzakereler sekteye uğrayıp söndü. Elime bir fırsat geçmişti, ilk fırsattı bu, ben de dört elle sarıldım ona. Çok geçmeden, geçmişte kraliçeye sadık kalmış bütün saray yetkilileri emrime girmişti. Ayrıca saray da idarenin Maire'de olduğu günlerden daha kötü yönetilmiyordu. Hatta daha etkin yönetildiği söylenebilirdi.

Bütün bunları hatırlayıp düşünerek salonun ortasında durdum. Her zaman seslerle, tabak çanak şangırtılarıyla, koşturmacayla öylesine gürültülü olan saray mezar gibi sessiz uzanıyordu etrafımda. Ah, şehir surlarının dışındaki çarpışma seslerini hâlâ duyuyordum ama daha ziyade yaz akşamlarında bir arının kesik vızıltısı gibilerdi, yalnızca sessizliği daha da yoğunlaştırıyorlardı sanki.

Orada, salonda kalmak hatta daha iyisi iç avluya çıkıp en sevdiğim ağacın altında oturmak isterdim ama Ritsa'nın beni merak edeceğini biliyordum, o yüzden yavaş yavaş merdivenden çıkıp ana koridordan kayınvalidemin odasına yöneldim. Açtığım sırada kapı gıcırdadı. Oda yarı karanlıktı, Maire kepenkleri kapalı tutardı; ışık gözlerini acıttığından mı, yoksa değişmiş görüntüsünü dünyadan saklama arzusu duyduğundan mı yapıyordu bilmiyordum. Eskiden çok güzel bir kadındı. Çeyizinin bir parçası olan kıymetli bronz aynanın ortalarda olmadığını birkaç hafta önce fark etmiştim.

Yatakta bir hareket. Solgun bir yüz loşluğun içinde bana doğru döndü.

"Kim o?"

"Benim, Briseis."

Yüz hemen başka tarafa çevrildi. Duymayı umduğu isim benimki değildi. Güya Mynes'in bebeğini taşıyan -gerçekten taşıyordu herhalde ama kölelerin sürdüğü hayatlar göz önüne alınınca çocuğun babasını bilmek her zaman mümkün olmuyordu- İsmene'den enikonu hoşlanmaya başlamıştı. O çocuk, bu son umutsuz haftalarda, aylarda Maire'nin umudu haline gelmişti.

Evet, İsmene köleydi ama köleler özgür bırakılabilirdi, hele bir de çocuk oğlansa...

Odanın içine ilerledim. "Bir ihtiyacınız var mı?"

"Yok." Düşünmemişti bile, tek isteği oradan gitmemdi.

"Suyunuz kâfi mi?"

Yatağın yanındaki komodine bir göz attı. Yatağın etrafından dolaşp testiı aldım, neredeyse ağzına kadar doluydu. Maire'ye büyük bir bardak su doldurdum, sonra testideki suyu tazelemek üzere odanın kapısından en uzaktaki köşede duran su küpüne gittim. Üstünde ince bir tabaka toz olan ılık, bayat su. Testiı iyice derine daldırdım, sonra yatağın yanına taşıdım. Yatak neredeyse karanlıkta kalmasına rağmen dört keskin ılık çizgisi ayaklarımın altındaki kırmızı-mor halıyı bölüyor, gözlerimi acıtıyordu.

Maire doğrulup oturmaya çalışıyordu. Bardağı dudaklarına göturdüm, açgözlülükle içti, hırpalanmış gırtlacı her yudumda inip kalkıyordu. Bir süre sonra başını kaldırdı, yeterince içtiğini sandım ama kupayı uzaklaştırmaya kalktığımda miyavlar gibi bir sesle itiraz etti. Nihayet bitirdiğinde peçesinin bir köşesiyle hafifçe ağzını sildi. Bana garaz bağladığını hissedebiliyordum çünkü susuzluğuna, çaresizliğine şahit olmuştum.

Başının arkasındaki yastıkları düzelttim. Öne eğildiğinde, omurgası solgun teninin altında insanı afallatacak derecede belirginleşiyordu. Pişmiş balıktan ayıklanıp çıkarılırdı böyle omurgalar. Onu yavaşça yastıkların üstüne yatırdım, memnuniyetle iç çekti. Çarşafı düzelttim, ketenin her kıvrımından yaşlılık, hastalık kokuları yayılıyordu. Ve de sidik kokusu. Öfkelenmişim. Bu kadından o kadar uzun süre öyle şiddetle nefret etmişim ki. Üstelik nefretim sebepsiz de değildi. Evine on dört yaşında bir kızken gelmişim, yol gösterecek bir anneden yoksun bir kız olarak. Bana şefkat gösterebilirdi ama göstermemişti, yolumu bulmama yardım edebilirdi ama etmemişti. Onu sevmem için hiçbir sebep yoktu ama o anda beni öfkelen diren şey şuydu ki Maire, buruşuk et ve kırıl gan kemiklerden ibaret bir yığından başka bir şey olmayacak şekilde büzölüp küçölürken bana nefret edebilecek çok az

şey bırakmıştı geriye. Evet, kazanmıştım ama içi boş bir zaferdi bu, üstelik bu boşluk sadece Akhilleus'un o anda kapıyı dövüyor olmasından da kaynaklanmıyordu.

"Benim için yapabileceğin bir şey var aslında." Sesi tiz, berrak ve soğuktu. "Şu sandığı görüyor musun?"

Zor seçiyordum ama evet, görüyordum. Yatağın ayak ucunda kendi gölgesinin içinde yığılmış, ağır, oymalı meşeden bir dik-dörtgen.

"Bir şeyi almanı istiyorum."

Ağır kapağı kaldırmakla etrafa kuş tüyleriyle bayat şifalı ot karışımının küflü kokusu yaydım. "Ne arıyorum?"

"Bir bıçak olacak. Hayır, üstte değil, aşağılarda... Görebiliyor musun?"

Ona bakmak için döndüm. O da doğruca bana bakıyordu göz kırpmadan, bakışlarını kaçırmadan.

Bıçak, yatak örtülerinin üçüncü ve dördüncü katları arasına sokulmuştu. Kınından çıkardım, keskin ağzı bana hınzırca göz kırptı. Bulmayı beklediğim küçük, süslü bıçakla, zengin kadınların etlerini kestiği türden bıçakla hiçbir ilgisi yoktu. Bir erkeğin ayın hançeri uzunluğundaydı, bir zamanlar Maire'nin kocasına aitti muhakkak. Bıçağı ona götürüp ellerine bıraktım. Kabzaya gömülmüş mücevherlere parmaklarını sürerek baktı silaha. Bir an için benden onu öldürmemi mi isteyecek acaba diye düşündüm ve isterse neler hissedeceğimi merak ettim ama hayır, Maire içini çekip bıçağı yan tarafa bıraktı.

Kendini yatakta birazcık daha yukarı çekerek, "Bir şey duydun mu?" diye sordu. "Neler olduğunu biliyor musun?"

"Hayır. Kapılara yakınlar, onu biliyorum." O sırada ona acıyabilirdim, oğlunun öldürüldüğü haberini almayı korkuyla bekleyen, yaşlı -hastalık yaşlandırmıştı Maire'yi- bir kadın. "Bir şey duyarsam size mutlaka haber veririm..."

Başını sallayarak artık gitmemi işaret etti. Kapıya vardığımda elim kapı kolunun üstünde bir an duraklayıp geriye baktım ama Maire başka tarafa dönmüştü bile.

2

Geri döndüğümde Ritsa hasta bir çocuğu yıkıyordu. Yanına gitmek için uyuyan birkaç bedenin üstünden atlamak zorunda kaldım.

Gölgem üstüne düşünce döndü. “Nasıl?”

“İyi değil. Fazla dayanamaz.”

“Belki böylesi daha iyidir.”

Ritsa’nın meraklı bakışlarını yakaladım. Kayınvalidemle aramdaki düşmanlığı herkes bilirdi. Belki de kendimi biraz fazlaca savunur bir tonla, “Bizimle gelebilirdi. Onu taşıyabilirdik. Gelmek istemedi,” dedim.

Çocuk mızırdanınca Ritsa onun nemli alnındaki saçları geriye taradı. Anne sadece birkaç adım ötede oturuyor, meme emmek isteyen ama memeyle kavga eden huysuz bir bebekle boğuşuyordu. Bitkin görünüyordu. Başka yaşamlardan da sorumlu olduğunda gelecekle yüzleşmenin daha zor olup olmadığını merak ettim. Ben yalnızca kendi yükümü taşıyordum ve bitkin anneye bakarken bunun verdiği özgürlüğü hissettim, bir de yalnızlığı. Sonra başkalarıyla bağ kurmanın farklı yolları olduğunu düşündüm. Evet, çocuksuzdum ama o odadaki her kadından, her çocuktan sorumlu hissediyordum kendimi, bodruma sığışmış köleler de cabası.

Sıcaklık yükselirken kadınların çoğu bir kıyıya yerleşip uymaya çalıştı. Birkaçı başarılı oldu, horlamalarla ılık çalan nefeslerden oluşan gürültülü bir koronun sesi bir süre gitgide yükseldi ama çoğu kadın ilgisizce tavana bakarak öylece yatıyordu sadece.

Gözlerimi yumdum, nabzım şakaklarımda ve çenemin altında zonklarken kapalı tuttum. Sonra Akhilleus'un savaş çılgılığı yeniden duyuldu, bu defa o kadar yakından gelmişti ki kadınların bazıları doğrulup oturarak korkuyla etraflarına bakındı. Sona yaklaştığımızı hepimiz biliyorduk.

Bir saat sonra, kırılan tahtaların parçalanıp dağılma seslerini duyunca çatıya koştum, korkuluktan eğilip baktım, Yunan savaşçıların kapılardaki bir gedikten içeri aktığını gördüm. Hemen altımda, adamlarımızın işgalcileri püskürtmeye çalışırken debelenen kollarıyla omuzlarından oluşan bir düğüm ilerledi, sonra geriledi. Faydası yoktu, gedikten içeri akıyor, ilerlerken kesip biçiyorlardı. Çiftçilerin hafta sonları pazar kurduğu o sakin meydan çok geçmeden kana bulanmıştı. Arada sırada, çarpışan saflarda sebepsiz yere bir açıklık belirliyordu; bu anlık açıklıkların birinde Akhilleus'un sorguçlu başını kaldırıp kocamın, her iki yanında erkek kardeşlerimden ikisiyle dikildiği saray merdivenine baktığını gördüm. Ondan sonra bir gördüm ki önüne geleni biçerek onlara doğru ilerliyor. Merdivene vardığı sırada muhafızlar yolunu kesmek için koştu. Akhilleus'un kılıcını adamlardan birinin karın boşluğuna aşağıdan yukarı sapladığını gördüm. Kan ve idrar fışkırdı; ölmek üzereyken yüzündeki acılar silinen adam dökülen bağırsaklarını bir anenin yeni doğmuş bebeğini kucakladığı gibi şefkatle kucakladı. Adamların ağızlarının kızıl çiçekler gibi açıldığını görüyor ama seslerini duyamıyordum. Savaşın gürültüsü bir yükseliyor bir alçalıyordu, bir an kulakları sağır edecek gibiyken diğerinde boğuklaşıyordu. Korkuluk duvarını öyle sıkı kavramıştım ki kaba taşların üstünde tırnaklarım kıymık kıymık olmuştu. Zamanın durduğuna yemin edebileceğim bazı anlar vardı. En küçük kardeşimin -on dört yaşındaydı, daha babamın kılıcını zar zor kaldırılabiliyordu- ölümünü seyrettim. Yukarı kaldırılan mızrağın ışıltısını gördüm, kardeşimin boğazlanmış bir domuz gibi kıvranarak yerde yattığını gördüm. Akhilleus tam o anda, hiçbir acelesi yokmuş, istediği kadar zamanı varmışçasına ba-

şını çevirip yukarı, kuleye baktı. Doğruca bana bakıyordu ya da öyleymiş gibiydi -galiba geriye doğru bir adım attım- ama güneş gözlerine giriyordu, beni görmesine imkân yoktu. Sonra titiz bir dikkatle -keşke unutabilsem ama mümkün değil- ayağını kardeşimin boğazına koydu ve mızrağı çekip çıkardı. Yaradan kanlar fışkırdı, kardeşim bir dakika boyunca nefes almaya devam etti, sonra kıpırtısız kaldı. Babamın kılıcının, gevşeyen elinden düştüğünü gördüm.

Akhilleus yoluna devam etmişti, sıradaki askere, ardından bir sonrakine. O gün altmış kişiyi öldürdü.

O güne dek zayıf, yontulmamış, kararsız bir oğlan olan kocamın, zavallı, aptal Mynes'in, şehrini savunmak için cesurca savaştığı sarayın merdivenlerinde en şiddetli çarpışma yaşanıyordu. İki eliyle birden Akhilleus'un mızrağını yakalamış olarak öldü, sanki mızrak onundu da Akhilleus elinden almaya çalışmıştı. Mynes bu duruma şaşırılmış gibi görünüyordu. İki abim de onun yanında öldü. Üçüncü abimin nasıl öldüğünü bilmiyorum ama ya kapılarda ya da saray merdiveninde, o da bir şekilde kaderiyle buluştu. Hayatımda ilk kez annemin ölmüş olmasından memnundum.

O gün şehirdeki bütün erkekler ya kapılarda ya da sarayın merdivenlerinde çarpışırken öldü. Savaşamayacak kadar yaşlı olanlar evlerinden dışarı sürüklenip sokaklarda katledildi. Soruguçlu başından sandaletli ayaklarına kadar kıpkırmızı kanlara boyanmış Akhilleus'un zaferle gülerek kolunu kendisinden daha genç bir adamın omuzlarına attığını gördüm. Arkasından sürünen mızrağı toprakta kırmızı bir hat çiziyordu.

Her şey birkaç saat içinde olup bitmişti. Meydanda gölgeler uzadığı sırada saray merdivenleri cesetlerle dolmuştu. Gerçi Yunanların meşguliyeti bir saat daha sürdü; kaçanları kovaladılar, yaralıların saklanmayı denemiş olabileceği evleri ve bahçeleri aradılar. Öldürecek kimse kalmayınca yağma başladı. Kırmızı karınca sürülerini andıran adamlar eşyaları elden ele geçiriyor, gemilere taşımak için sur kapılarının yakınına istifliyordu. Yer

kalmayınca cesetleri pazar yerinin bir yanına sürükleyip iç kale duvarlarının yanına yığdılar. Ağızlarından salyalar akan köpekler, ölülerin etrafında dolanmaya başladı; sıska, köşeli, kara gölgeleri beyaz taşlar üstünde bıçak gibi keskindi. Kargalar uçup geldi, garklayarak çatılara, duvarlara yerleştiler, her kapıyı, her pencereyi kapkara karlar gibi kapladılar. Önce gürültücüydüler, sonra sessizliğe büründüler. Bekliyorlardı.

Yağma şimdi daha düzenliydi. Askerler gruplar halinde ağır eşyaları binalardan dışarı sürüklüyordu: oymalı mobilyalar, balya balya kaliteli kumaşlar, duvar halıları, zırhlar, masalar, yemek kazanları, şarap ve tahıl fiçileri. Arada sırada oturup dinleniyorlardı, kimileri yere, kimileri de taşıdıkları sandalyelerle yatakların üstüne oturuyordu. Hepsi doğruca testiden olmak üzere şarap içiyor, ağızlarını kanlı ellerinin ardıyla siliyor, istikrarlı ve kararlı biçimde sarhoş oluyorlardı. Ve gökyüzünün rengi gitgide solarken iç kalenin yarık pencerelerine giderek daha sık bakıyorlardı. Kadınların orada saklandığını biliyorlardı. Komutanlar gruptan gruba geziyor, adamları yeniden ayağa kalkmaya çağırıyordu. Yavaş yavaş bunu başardılar. Birkaç yudum şarap daha, sonra hepsi tekrar çalışmaya döndü.

Saatler boyunca, halkımın kuşaklar boyu çok çalışarak kurduğu evleri ve zengin mabetleri soyup soğana çevirmelerini seyrettim. Üstelik bu işte o kadar iyidiler, o kadar *deneyimliydiler* ki. Tıpkı çekirge sürüsünün ekin dolu tarlaya çökmesini seyretmek gibiydi; geriye tek bir mısır koçanı olsun bırakmayacaklarını bilir insan. Saray, yani evim soyulup çırılçıplak bırakılırken çaresizce seyrettim. O sırada bir sürü kadın çatıda bana katılmıştı ama birbirleriyle konuşamayacak kadar şiddetli bir kederle korkunun pençesindeydiler. Yağma yavaş yavaş durdu -alınacak bir şey kalmamıştı artık-, ardından içkileri şevkle devirmeye başladılar. Birkaç devasa fiçi yuvarlanarak meydana taşındı, testiler elden ele dolaştı...

Sonra dikkatlerini bize yönelttiler.

Önce, bodrumu dolduran köle kadınlar dışarı sürüklendi. Hâlâ çatıdan bakıyordum, bir grup adamın bir kadına defalarca tecavüz edişini seyrettim; bir testi şarabı paylaşıyor, sıralarını beklerken testiye neşeyle elden ele geçiriyorlardı. Kadının iki oğlu -belki on iki, on üç yaşlarındaydılar- birkaç adım ötede yaralı yatıyor, ölüyorlardı ama o birkaç adımcık bir fersah da olsa fark etmezdi, kadının onlara erişmek için hiçbir umudu yoktu. Ellerini uzatarak isimlerini seslenip duruyordu; çocukların önce biri, sonra diğeri öldü. Başımı çevirdim, seyretmeye devam etmeye dayanamayacaktım.

Artık bütün kadınlar çatıya çıkmıştı, birbirlerine sokulmuş duruyorlardı, özellikle küçük kızlar annelerine iyice yapışmıştı. Yunanlar kalabalık gruplar halinde merdivenleri çıkarken kahkahalar duyuyorduk. Anne tarafından kuzenim Arianna kolumu yakaladı, bakışlarıyla konuştu: *Gel*. Sonra korkuluğa tırmandı, askerler çatıya daldığı anda kendini aşağı attı, düşerken beyaz elbisesi alazlanmış bir pervane gibi etrafında uçuşuyordu. Yere düşmesi çok sürmüş gibi göründü, oysa ancak bir lahza olabilirdi. Çığlığı bıçakla kesilmiş gibi bir suskunluğa dönüştü; erkeklerle yüzleşmek için o suskunluğun içinde yavaşça dönüp diğer kadınların önüne çıktım. Bana baktılar, şimdi beceriksiz bir halleri vardı, dişlerinin arasına kıstırdıkları tavşanla ne yapacağını bilemeyen köpek yavruları gibi huzursuzdular.

Sonra beyaz saçlı bir adam öne çıkıp kendini Pylos Kralı Nestor olarak tanıttı. Nazik bir tavırla eğilerek selam verdi, ben de muhtemelen hayatımda son defa olarak birinin bana bakıp Kraliçe Briseis'i gördüğünü düşündüm.

"Korkmayın," dedi Nestor. "Kimse size zarar vermeyecek."

Gülesim geldi. Merdivenleri savunuyormuş gibi oyun oynayan çocuklar sürüklenerek götürülmüştü bile. Onlardan bir ya da iki yaş daha büyük ama yaşına göre pek gelişmemiş bir başka çocuk annesinin eteğine yapışıp kalmıştı, sonunda savaşçılardan biri eğilip çocuğun tombul parmaklarını gevşetti. Merdivenden ta aşağıya kadar, "*Anneciğim, anneciğim!*" diye çığlıklar atışını dinledik. Sonrası sessizlik.

Yüzümü ifadesiz tutmaya dikkat ederek Nestor'a baka
şöyle düşündüm: *Son nefesime kadar senden nefret edeceğim*

Bundan sonrası bulanık. Birkaç şey açık seçik, hançer gibi
kin. Meşaleli askerler tarafından güdülerek kentimizin dar
sokaklarından geçirilip götürüldük. Birbirine karışan gölgel
miz bizden önce beyaz duvarlara atlıyor, sonra çok geride
lıyordu. Duvarlarla çevrili bir bahçenin yanından geçtik, sı
gece havasında mimoza kokuları bize doğru süzüldü. Onca
man sonra, pek çok başka anı silinip gitmişken bile o koku
man zaman hâlâ aklıma gelir, yürek tellerimi titretir, kaybettiğ
her şeyi bana hatırlatır. Derken koku kayboldu, birbirimize t
tunur halde, erkek kardeşlerimizle kaplı ara sokaklarda kayara
tökezleyerek ilerledik.

İşte böylece kumsala vardık, deniz karanlıktı, kabarıp iniyo
Yunan gemilerinin kara gövdelerinde kaymak beyazı rengind
patlıyordu. Mızraklarının küt ucunu ustalıkla kullanan adamlar
tarafından basamakları hızla çıkmamız için dürtülerek gemi
lere bindirildik, sonra güvertelerde sıkış sıkış toplandık çünkü
ambarlar daha dayanıksız mallara ayrılmıştı. Kente son bir defa
baktık. Evlerin ve tapınakların çoğu yanıyordu. Alevler sarayın
bir kanadını yutmuştu. Kayınvalidemin yangın ona erişmeden
kendini öldürecek gücü toplamasını ummaktan başka bir şey
gelmiyordu elimden.

Gemiler, çapa zincirlerinin gürültülü şakırtılarıyla denize
açıldı. Limanın korunaklı alanından çıktığımızda hain bir rüzgâr
yelkenleri doldurup bizi hızla memleketimizden uzaklara taşıdı.
Lyrnessos'u son bir defa görmek için içimiz giderek gemilerin
yan taraflarına üşüştük. Gemide bulunduğumuz kısacık sürede
bile yangınlar iyice yayılmıştı. Pazar yerinde üst üste yığılmış
cesetleri düşündüm ve alevlerin onlara köpeklerden önce erişe-
ceğini umut ettim ama daha bu düşünce kafamda oluşurken kar-
deşlerimin koparılmış uzuvlarının sokaktan sokağa sürüklen-
diğini gördüm. Köpekler, başlarında daireler çizen kara kuşlara

ve bekleyen kocaman, çirkin akbabalara bir süre havlayıp hırlayacaktı. Kuşlar ara ara hep birlikte havalanacak, sonra yanmış kumaş parçaları gibi, sarayın duvarlarını süsleyen şahane duvar halılarının kararmış kalıntılarıymışçasına aşağı süzülerek yavaş yavaş yerleşeceklerdi. Çok geçmeden köpekler patlayasıya doymuş olacak, ondan sonra sinsice kentten çekip gidecek, yaklaşan yangınlardan uzaklaşacaklardı, o zaman kuşların sırası gelecekti.

Kısa bir yolculuk. Bir o yana bir bu yana sallanan güvertede içimizi rahatlatmak için birbirimize sarılıyorduk. Kadınların çoğunun, çocukların da hemen hepsinin, bana kalırsa dalgaların hareketinden olduğu kadar korkudan da kaynaklanan şiddetli bulantıları vardı. Aradan neredeyse hiç zaman geçmemişti sanki ama gemi yalpa vurdu, titredi ve yükselen suları karşısına alarak geniş bir körfezin sığınağına girdi.

Adamlar birdenbire bağırışmaya, dört bir yana halatlar savurmaya başlamıştı -halatlardan biri güvertede yılan gibi kıvrılıp ayaklarıma çarptı-, bir kısmı da denize atlamış, bellerine gelen suda, köpük başlı dalgaların arasında kıyıya doğru yürüyordu. Birbirimize sarılmayı sürdürdük, gemi manevra yaparken bir dalga güvertede patladığı için artık hem ıslaktık hem de soğuktan titriyorduk ve hepimiz bundan sonra olacakların düşüncesiyle dehşet içindeydik. Gemiye çakıllı kumsalın epey içlerine kadar götürdüler, başka bir sürü adam da geminin gelgit çizgisinin ilerisine çekilmesine yardım edebilmek için denize atladı. Sonra teker teker karaya indirildik. Körfezin kavisine baktığımda siyah, uzun burunlu, yüzlerce yırtıcı gemi gördüm, hayatım boyunca bu kadar çok gemi görmemiştim. Bu kadar çok gemi olabileceğini hayal bile edemezdim. Herkes karaya çıktıktan sonra kumsalda yürütülüp bir sıra barakanın olduğu geniş bir açıklığa doğru götürüldük. Genç bir kızın yanında yürüyordum, koyu renk saçlıydı ve çok güzeldi, daha doğrusu yüzü ağlamaktan şişmiş olmasaydı çok güzel olurdu. Kızın çıplak kolunu yakalayıp çimdiği bastım. İrkilerek bana döndü, "Ağlama," dedim. Ağzı açık

bakakaldı, ben de bir kez daha, daha sert bir biçimde çimdikledim kolunu. "Ağlama."

Barakaların önünde sıraya sokulup incelendik. Birbirleriyle konuşmak dışında ağızlarını açmayan iki adam, kadın sırası boyunca yürüyor, birinin dudağını, öbürünün gözkapağını aşağı çekiyor, karınları dürtüyor, memeleri sıkıyor, ellerini bacaklarımızın arasına sokuyorlardı. Dağıtım için değerlendirildiğimizi anladım. Birkaçımız seçilerek barakaların birine itildi, diğerlerimiz başka yere götürüldü. Ritsa gidenlerin arasındaydı. Onu bırakmamaya çalıştım ama koparıldık. Barakaya girmemizin ardından bize ekmek, su, bir de kova verildi, ondan sonra da adamlar kapıyı arkalarından sürgüleyerek çekip gitti.

Pencere yoktu ama bir süre sonra gözlerimiz karanlığa alışınca duvarlardaki çatlaklardan sızan ay ışığı birbirimizin yüzünü seçmemize yetti. Çok genç kadınlarla kızlardan oluşan çok daha küçük bir gruptu bu, hepsi çok güzeldi, hepsi sağlıklı görünüyordu, birkaçının emzikli bebeği vardı. İsmene'yi arandım fakat kız burada değildi. Sıcak, basık, havasız oda, ağlayan bebekler ve gece ilerledikçe kullanmak zorunda kaldığımız kovadan yükselen bok kokusu. Sanırım hiç uyumadım.

Sabah olunca, geceki adamlar bir yığın tuniği kapıdan bize uzatıp kaba bir sesle giyinmemizi söylediler. Kendi giysilerimiz deniz yolculuğu yüzünden kirli, ıslak ve bumburuştu. Uyuşmuş parmaklarımız kolayca tutturulması gereken kopçalarla boğuşup durarak söyleneni yaptık. On iki ya da on üç yaşından fazla olmayan bir kız ağlamaya başladı. Ona ne diyebilirdik ki? Kızın sırtını sıvazladım, o da sıcak, ıslak yüzünü yan tarafıma bastırdı.

"Her şey yoluna girecek," dedim girmeyeceğini bile bile.

İlk çıkan bendim. Unutmayın, on dört yaşımdan beri peçesiz ve yanımda nedimelerim olmaksızın evden dışarı çıkmamıştım, o yüzden gözlerimi aşağıda tutuyor, sandaletlerimin güneş ışığında pırıldayan süslü tokalarına bakıyordum. Takdir tezahüratları: Şunun ikizlere bakın hele! Genellikle iyi niyetli, şakacı

sözlerdi ama bir iki kişi bana ve diğer Troyalı orospulara yapmak istedikleri şeylere dair korkunç şeyler söyledi.

Nestor da oradaydı. İhtiyar Nestor, en az yetmişinde vardı. Gelip benimle konuştu. Azametliydi ama kaba değildi. “Önceki hayatını düşünme,” dedi. “Artık tamamen bitti o. Eski hayatını kara kara düşünüp durursan ancak kendini üzersin. Unut! Yeni hayatın bu.”

Unut. Böylece görevim bir tas su kadar basit ve berrak biçimde önüme konmuş oluyordu: *Hatırla.*

Gözlerimi kapadım. Parlak ışık kapalı gözkapaklarımın üstünde turuncu turuncu parlıyor, şurada burada mor şeritler uçuşuyordu. Adamlar daha yüksek sesle bağıırıyordu şimdi: *Akhilleus! Akhilleus!* Sonra bir kükrreme yükseldi, Akhilleus’un geldiğini anladım. Çığlıklar, kahkahalar, şakalar, kulağa tehdit gibi gelen ve gerçekten tehdit olan şakalar. Bir inehtim ben, bir direğe bağlanmış, kurban edilmeyi bekliyordum ve inanın o anda ölümü seve seve kucaklardım. Ellerimi kulaklarıma kapadım, içimde kalan son güç kırıntılarını toparlayarak kendimi zorla Lyrnessos’a döndürdüm. Parçalanmamış kapılardan geçtim, kentimin yanmamış saraylarını ve tapınaklarını, işlek sokaklarını yeniden gördüm, kuyuda çamaşır yıkayan kadınlar, pazar tezgâhlarına meyve sebze dolduran çiftçiler. Yıkılmış şehri yeniden kurdum, sokaklarına yeniden insan doldurdum, kocamla kardeşlerimi hayata döndürdüm ve tecavüze uğradığını gördüğüm kadına yanında iki güzel oğluyla meydandan geçerken rastlayıp gülümsedim. Hepsini yaptım. Ürüyen o gürhün ortasında dururken hepsini geriye ittim, açıklık alandan dışarı sürdüm, kumsalı geçirip gemilere bindirdim. Yaptım. *Ben*, tek başıma. Katil filoları evlerine yolladım.

Başka bağrıışmalar: “Akhilleus! Akhilleus!” Yunan isimleri arasında en nefret uyandırıcı. Onu yeniden kardeşimi öldürdüğü sırada duraklayıp iç kaleye bakarken gördüm -doğruca bana bakıyor gibi gelmişti-, kardeşimi orada, yere mihlanmış halde tutmuş, sonra tekrar ona dönmüş ve o kendinden emin, sakın, zarif tavırlarıyla mızrağı çekip boğazından çıkarmıştı.

Hayır, diye düşündüm. Ve pazar meydanından çıkıp serin, sessiz sokaklarda yürüyerek eve gittim, saray kapılarından geçip salonun karanlığına girdim, ilk olarak evlendiğim gün girdiğim salonun. Oradan da hemen en sevdiğim yere gittim. İç avluda bir ağaç vardı, en sıcak günde bile dalları gölge veren bir ağaç. Eskiden akşamları orada oturur, salondan gelen müziği dinlerdim. Lirlerle flütlerin sesi gece havasında dışarı süzülür, günün bütün dertleri tasaları üstümden akar giderdi. Şimdi oradaydım, ağacın üst dallarına bakmak için boynumu uzatıyor, dallarının siyah ağına ışıltılı gümüş bir balık gibi yakalanmış ayı görüyordum.

Derken parmakları kum zerreleriyle pürüzlenmiş bir el çenemi yakalayıp başımı bir yandan diğerine çevirdi. Gözlerimi açmaya çalıştım ama güneş canımı çok yakıyordu, zorla açmayı başardığımda elin sahibi uzaklaşmıştı bile.

Agoranın ortasında durdu, iki elini de başının üstüne kaldırıp bütün bağrıışmaların dinmesini bekledi.

“Sağ olun, biraderlerim,” dedi. “Bu kadın işimi görür.”

Ve herkes, o koskoca agoradaki her adam kahkahalarla güldü.

3

Bir anda iki muhafız ortaya çıktı, beni Akhilleus'un barakasına götürdüler. "Baraka" demek muhtemelen yanlış bir izlenim yaratır; iki tarafı verandalı, ana kapıya basamaklarla çıkılan, hatırı sayılır bir yapıydı. Geniş bir holden geçirilip arka taraftaki, dışarıya bakan tek bir penceresi bile olmayan, dolaptan hallice, ufacık bir odaya tıklandım. Orada tek başıma öylece terk edildim. Soğuktan ve geçirdiğim şoktan ötürü titreyerek dar yatağa oturdum. Bir süre sonra ellerimin yünlü bir yatak örtüsüne değdiğini fark ettim, kendimi zorlayıp örtüyü inceledim. Yapraklarla çiçeklerden oluşan çapraşık desenli, çok güzel bir dokumaydı; belli ki Troya işiydi, Yunan dokumaları bizimkilerin yanına bile yaklaşamazdı. Hangi şehrin yağmasından kaldırılmıştı acaba?

Yakınlarda bir yerlerden tabak çanak şangırtıları geliyordu. Odaya kızarmış biftek kokusu doldu. Midem kalktı, ağzıma safra tadı geldi. Kendimi yutkunmaya zorlayıp üst üste derin, düzenli nefesler aldım. Gözlerim sulanıyor, boğazım acıyordu. Derin nefesler. İçeri, dışarı, içeri, dışarı. Derin, düzenli nefesler.

Yaklaşan ayak sesleri duydum, sonra kapının çengeli havalandı. Ağzım kupkuru, bekledim.

Uzun boylu bir adam -Akhilleus değildi- yiyecek ve şarap dolu bir tepsiyle odaya girdi.

"Briseis?" dedi.

Başımınla onayladım. İsmi olabilecek bir şeymişim gibi hissetmiyordum kendimi.

"Ben Patroklos."

Anlamayabileceğimi düşünürmüş gibi konuşurken göğsünü işaret ediyordu. Doğrusu bunun için onu pek suçlayamazdım, ne de olsa boş gözlerle ve öküz gibi dilsiz oturuyordum. Ama ismi tanıdım. Savaş uzun bir süredir devam ediyordu, düşman komutanları hakkında bir sürü şey öğrenmiştik. Akhilleus'un en yakın yoldaşı, sağ koluydu karşımdaki ama bu aklıma yatmıyordu çünkü bu kadar güçlü bir adam neden bir köleye hizmet etsindi ki?

“İç,” dedi Patroklos. “İyi gelir.”

Bir bardağı cömertçe doldurup uzattı. Alıp dudaklarıma götürüyormuş gibi yaptım.

“Kimse sana zarar vermeyecek.”

Ona baktım, görünüşünün her ayrıntısını inceledim. Boyunu, yumuşak saçlarını, kırılmış burnunu. Ama konuşmadım. Bir süre sonra çarpık bir gülümsemeyle sırttı, tepsiyi yatağın yanındaki küçük komodinin üstüne bırakıp gitti.

Yemek sorun oldu. Bir parça eti bana saatler gibi gelen bir süre boyunca çiğnedikten sonra sonunda avucuma tükürüp tabağın kenarının altına sakladım. Önce şarabı içmeyi de başaramayacağımı düşünmüştüm ama kendimi zorladım. Faydası dokunup dokunmadığını bilmiyorum, belki dokunmuştur. Boş mideye öyle bol miktarda güçlü şarap, ağızla burnumun uyuşmasına yol açtı, diğer yerlerim zaten uyuştu.

Koridordan erkek seslerinin uğultusu, diğer her sesi boğan o kulak tırmalayıcı kükreme duyuldu. Kızarmış biftek kokusu daha kuvvetliydi artık. *Bizim bifteklerimiz*. Sığırları üç gün önce, şehir düşmeden önce götürmüşlerdi. Bir saat sürüne sürüne geçti. Başka bağrışmalar, başka kahkahalar, şarkılar, her seferinde masalara vurulmasıyla ve bir alkış tufanıyla sona eren şarkılar. Dışarıda, karanlıkta bir yerde bir çocuk ağlaması duyuyormuşum gibi geldi.

Sonunda ayağa kalkıp kapıya gittim. Kilitli değildi. Eh, tabii değildi, kilitlemeye niye zahmet edeceklerdi? Gidecek hiçbir yerim olmadığını biliyorlardı. Kapıyı büyük bir dikkatle gıdım gıdım açtım, şarkıların ve kahkahaların gürültüsü birdenbire çok daha yüksek bir hal aldı. Dışarı çıkmaya korkuyordum ama bir yandan

da görmek zorunda olduğumu hissediyordum. Neler olup bittiğini bilmek zorundaydım. Ufacık oda gözüme mezar gibi görünmeye başlamıştı. Ben de salona giden kısa geçitte parmak uçlarımda yürüyüp loş odaya baktım.

Çam ve reçine kokan, alçak ve kirişli tavanıyla uzun, dar oda, duvarlardaki halkalardan sarkan, dumanları tüten dizi dizi lambayla aydınlanıyordu. İki tarafında oturacak sıralar olan iki demir masa, zemin boyunca uzanıyordu. Omuz omuza oturmuş adamlar, hançerlerinin ucunu koca kırmızı et parçalarına batırmak için uzanırken itişip kakışıyorlardı. İç içe geçmiş ışık halkalarında ısıldayan çenelerinden aşağı kanlarla yemek suları sızan sıra sıra parlak yüz gördüm. Kirişli tavanda dev gölgeler birbirine karışıp güreşiyor, gölgeleri düşüren adamları cüceleştiriyordu. Leş gibi ter kokusunu onca mesafeden bile alabiliyordum; bugünün teriydi, hâlâ tazeydi ama onun altında diğer günlerin ve diğer gecelerin teri ta uzaklara, karanlığa, bitmek bilmeyen bu savaşın ilk yılına dek uzanıyordu. İlk kara gemiler geldiğinde bebekleriyle oynayan küçük bir kız çocuğuydum.

Akhilleus'la Patroklos odanın ortasına, dışa açılan kapıya bakan küçük bir masada oturuyordu. Sırtları bana dönüktü ama birbirlerine ne kadar sık baktıklarını görebiliyordum. Herkesin keyfi yerindeydi, Lyrnessos'taki yağmalarıyla övünüyorlardı. Başka şarkılar söylendi, biri de Helene'yle ilgiliydi ve her mısrası diğerinden daha müstehcendi. Şarkı, bir kahkaha tufanı ile sona erdi. Bunu takip eden duraklamada Akhilleus tabağını itip ayağa kalktı. Önce kimse fark etmedi, sonra uğultu yavaş yavaş dinmeye başladı. Akhilleus ellerini kaldırdı ve ağır, kuzeyli lehçesiyle bir şeyler söyledi. Normalde Yunancayı anlama konusunda sıkıntı çekmezdim ama Akhilleus'un aksanını ilk birkaç gün boyunca çok zor anlaşılır buldum. Partiye son vermek istemezdim ama... gibi bir şeyler söylüyordu.

Konuşurken gülüyor, kendisiyle dalga geçiyordu. Bağırış çağırışlar, ısıklar koro halinde yükseldi, sonra arkalardan biri bağırdı: "Geceyi niye erken sonlandırmak istediğini hepimiz biliyoruz!"

Masaları yumruklamaya koyuldular. Biri bir şarkıya başladı, adamlar da sıkılı yumruklarıyla tuttukları ritme uygun olarak böğre böğre eşlik etti.

*Neden bu kadar güzel doğmuş?
Hiç doğmasa daha mı iyi olurmuş?
Beş paralık faydası yoktur kimseye
İşemez yaralı parmağa bile!
Annesi seviyordur belki
Ama bana sorarsanız puşt herifin teki!*

Böyle sözler. Tekrar küçük odama süzülüp kapıyı kapattım ama sonra, şarkı hâlâ sürerken yeniden açtım, sadece birkaç parmak, Akhilleus'un odasını görmeme yetecek kadar. Duvarlarda asılı zengin halılar, bronz bir ayna ve ta duvarın dibine itilmiş bir yatak ilişti gözüme.

Bir dakika kadar sonra geçitte ağır ayak sesleri gümledi. Erkek sesleri. Beni göremeyeceklerini bildiğim halde geri çekildim. Patroklos diğer odaya girdi, neredeyse hemen arkasından da Akhilleus geliyordu, kolunu arkadaşının omuzlarına atmış, zaferle ve keyifle gülüyordu. Başarılı bir yağma daha, yakılıp yıkılan bir şehir daha, erkeklerle oğlan çocukları öldürülmüş, kadınlarla kızlar esir alınmış; sonuç olarak iyi bir gün. Üstelik daha gece vardı sırada.

Bir içki daha içmekten bahsettiler. Patroklos'un eli testinin sapında, kadehleri doldurmaya hazırdı ama sonra Akhilleus benim durduğum kapıdan yana başını sallayıp gözlerini kocaman açtı.

Patroklos güldü. "Ha evet, orada."

Geri çekilip titremelerini durdurmak için ellerimi birbirine bastırarak dar yatağa oturdum. Yutkunmaya çalıştım ama ağzım kupkuruydu. Birkaç saniye sonra kapı açıldı, Akhilleus'un dev gölgesi ışığı kararttı. Konuşmadı, belki de onu anlayamayacağımı düşünmüştü, sadece başparmağıyla diğer odayı işaret etti. Titreyerek yerimden kalktım ve peşinden gittim.

Ne diyebilirim? Gaddar değildi. Gaddarlık bekliyordum hatta gaddarlığa hazırdım ama öyle bir şey olmadı, ayrıca en azından her şey çabucak olup bitti. Akhilleus öldürdüğü hızla düzüşüyordu ve benim için bu iki eylem aynı şeydi. O gece içimde bir şey öldü.

Ondan nefret ederek orada yattım, oysa aslında hakkı olmayan bir şey yapmış değildi tabii. Onur ödülü ulu bir soylunun zırhı olsaydı zırhı üstünde deneyene kadar rahat edemezdi: Kalkanı kaldırır, kılıcı alır, uzunluğunu ve ağırlığını ölçer, birkaç kere havada sallardı. Bana yaptığı da buydu. *Beni üstünde deniyordu.*

Uyumayacağımı söyledim kendi kendime. Bitkindim ama o kadar gergindim, etrafımdaki her şeyden, en çok da ondan öylesine korkuyordum ki işini bitirip uyumak için üstümden yana yuvarlandığında karanlığa bakarak, tahta gibi kaskatı halde öylece yattım. Ne zaman gözlerimi kırpsam gözkapaklarım kuru gözlerime sürtünüp canımı yakıyordu. Yine de bir şekilde uyumuş olmalıyım çünkü bir daha baktığımda lamba yana yana bitmeye yüz tutmuştu. Akhilleus ise yüzü benimkinden ancak üç santim ötede yatıyor, hafifçe horluyordu, üst dudağı her nefeste büzülüyordu. Vücudunun fırın gibi sıcağından kaçmak için çaresizce duvara dümdüz yapıştım, ona bakmak zorunda kalmamak için de başımı çevirdim.

Birkaç dakika sonra bir ses dikkatimi çekti. Yeni bir ses değildi, yarı rüyadaki halimle bile farkında olduğum bir şeydi. Nefesiydi belki ama sonra, *Hayır, deniz bu*, diye düşündüm. Deniz

olmalıydı, kıyıdan yalnızca birkaç yüz adım uzaktaydık. Dinledim ve o hiç durmayan gelgitin, kıyıya vuran dalgaların sesinin, gerilerken derin iç çekişinin beni sakinleştirmesine izin verdim. Seni seven birinin, güvenebileceğin birinin göğsünde yatmak gibiydi, gerçi deniz kimseyi sevmez ve ona asla güven olmaz. İçimde uyanan yeni arzuyu hemen fark ettim, denizin bir parçası olmak, eriyip denize karışmak: Hiçbir şey hissetmeyen ve asla incitilemeyen denize.

Sonra yeniden uyumuş olmalıyım çünkü uyandığımda Akhilleus gitmişti.

Hemen endişelendim. Ondan önce mi kalkmam gerekirdi, mesela kahvaltısını ben mi getirecektim? Bu ıssız kumsalda yemekler nasıl hazırlanıyordu hiç bilmiyordum hatta yemek hazırlamak görevlerim arasında mıydı, onu bile bilmiyordum. Ama sonra Akhilleus'un bir sürü kölesi olacağı geldi aklıma, her biri başka bir işle uğraşırdı: dokuma, yemek pişirme, banyosunu hazırlama, yatak örtülerini ve giysilerini yıkama... Benden ne beklendiği çok geçmeden söylenirdi mutlaka. Zaten yapmış olduğumun haricinde çok az şey istenecek olması da mümkündü. Babamın genç cariyesini, annemin ölümünden sonra aldığı cariyeyi düşündüm, görevlerinin çoğunu sırtüstü yatarak yerine getirirdi.

Yatak soğuktu. Doğrulup oturunca Akhilleus'un kapılardan birini açık bırakmış olduğunu gördüm. Hâlâ yanımın yöremi neresi olduğunu anlamaya çalışıyordum. Üç kapı vardı: Küçük odaya -ki orayı dolap diye düşünmeye başlamıştım bile-, dolaba açılan kapı; salona giden kısa geçide açılan bir diğer kapı ve verandaya, oradan da doğruca kumsala açılan üçüncü bir kapı. Akhilleus belli ki o taraftan gitmişti çünkü kapı aralıktı, menteşelerinin üstünde sallanarak gıcırıyordu.

Harmaniyemi omuzlarıma iyice dolayarak gidip eşikte durdum. Doğruca denizden gelen bir esinti saçlarımı havalandırdı, tenimdeki yatak terini soğuttu. Hava hâlâ karanlıktı ama hilal gibi bir ay barakaları görmeme yetecek kadar ışık veriyordu.

Yüzlerce baraka var gibiydi, sıra ta uzaklara gidiyordu. Birbirine yakın, karanlık şekillerinin arasında deniz işkence eder gibi bir görünüp bir kayboluyordu. Karaya bakmak için başımı çevirince gökyüzünde solgun bir parlaklık fark ettim; önce şaşırdım ama sonra parlaklığın Troya olduğunu anladım. Sarayları, tapınakları hatta sokakları bile bütün gece aydınlatılan Troya. Burada, barakalar arasındaki patikalar dardı, kan karasıydı. Berbat bir yere gelmiş olduğumu hissettim, muhteşem bir şehrin tam zıttı bir yere, karanlığın ve vahşetin hüküm sürdüğü bir yere.

Kıyıda patlayan dalgaların gürültüsü durduğum yere yani Akhilleus'un barakasının eşiğine savaş sesleri gibi, kalkanlara vuran kılıçların tangirtisi gibi geliyordu ama tükenmiş zihnime her şey savaş sesi gibi geliyordu aslında, tıpkı dünyada kırmızıdan başka renk olmadığı gibi. Dikkatle verandanın kaba tahtaları üstüne çıktım, oradan da kuma atladım. Ayak parmaklarımı tanecekli ıslaklığa sokarak bir an durdum, bir şey hissedebildiğim için rahatlamıştım, gecenin uyuşukluğunun ardından *ne hissetsem* razıydım. Sonra yalınayak, üstümde sadece harmaniyemle denizi bulmak için yola düştüm.

Yolumu görmekten ziyade yoklayarak bulurken, barakalardan uzaklaşıyormuş gibi görünen bir patikaya denk geldim, yol önce kum tepeliklerinin kenarından dolaşüyor, sonra dik bir şekilde kumsala iniyordu. Son birkaç adımda patika tünele dönüştü, iki yanda üstlerini kumsal otları bürümüş kum tepeleri yükseliyordu. Dar alan nefesimi kestiği için bir süre durmak zorunda kaldım. Zihnimin gerisinde korku vardı: Diyelim Akhilleus döndü, diyelim beni yeniden istedi, ben de orada değilim? Ay ışığı, rüzgârda bükülüp sallanan ot saplarının üzerinde oynayıyordu. Çakıllarla kayaların arasından süzülen, denize ulaşırken genişleyen bir acı su akıntısının yanından kumsala çıktım.

Şimdi yeni bir gürültü vardı, dalgaların sesinden daha yüksek: İnsanın sinirlerini lime lime eden coşkulu bir pat pat. Gemilerin direklerinin tepelerini tokatlayan flamaların sesi olduğunu ancak bir süre sonra anlayabildim. Çoğu gelgit çizgisinin

yukarısına çekilmiş ve payandalarla desteklenmiş gemiler, solumda karanlık bir kütle halindeydi. Kıyıdan açığa demirlemiş başka gemiler de vardı ama küçük, tombul karınlı yük gemileriydi bunlar, sıırım gibi savaş gemilerinden, ördeklerin balık kartallarından olduğu kadar farklıydılar. Savaş gemilerinin bir Troya saldırısı ihtimaline karşın korunacağını biliyordum, o yüzden tekrar kum tepelerinin arasına döndüm ve bodur fundalıklı bir bayırdan geçerek açık denize ulaştım.

Burada baskın ses, dalgaların çıkardığı kalkana çarpan kılıç şingirdamasıydı. Şehri mahvetmiş olan yangınların hâlâ alev alev yandığını tahmin ettiğim Lyrnessos'u şöyle bir uzaktan görebilirim umuduyla denize yürüdüm ama ben suya yaklaştıkça sis koyulaştı. Durup dururken ortaya çıkmış gibiydi, ölü bir adamın parmakları kadar soğuk ve yapış yapış, kara gemileri artık tam anlamıyla gerçekmiş gibi görünmeyen hayaletimsi şekillere çeviren yoğun bir sis. Sert rüzgârların estiği bir gecede böyle bir sisin oluşup tutunması tuhaftı ama beni özgür kılmış, kendi gözüme bile görünmez hale getirmişti.

Uzaklarda, yuvarlanan dalgaların ötesinde, denizin karayı unuttuğu o sakin yerde, ölmüş kardeşlerimin ruhları vardı. Cenaze ayininden mahrum bırakılmışlardı, o yüzden Hades'in diyarına girmekten men edilecek, yaşayanların başına musallat olmakla lanetleneceklerdi, hem de sadece birkaç günlüğüne değil, sonsuza dek. Kapalı gözkapaklarımın arkasında en küçük erkek kardeşimin ölümünü tekrar tekrar seyrettim. Annemizin ölümünün ardından her gece yatağıma süzülür, gündüzleri ihtiyaç duymaya utandığı teselliye arardı. Orada, rüzgârın süpürdüğü o kumsalda bana seslendiğini duydum, o da benim kadar kayıp, yuvasız ve yardım edilmesi imkânsız bir haldeydi.

Kafamda ona erişmekten başka hiçbir düşünce olmaksızın suya giriverdim; bilekler, baldırlar, dizler, uyluklar, sonra kaba-
ran bir dalga kasıgımı tokatlayınca gelen ani, soğuk şok. Ayak parmaklarımı açmış halde orada durup kumlar ayaklarımın altından kayarken elimi aşağı indirdim ve onu yıkayıp içimden at-

tım. Sonra temizlenmiş olarak ya da artık bundan sonra ne kadar temiz olabilirsem o kadar temizlenmiş olarak belime kadar gelen suyun içinde durdum, dalgaların kabarıp beni parmak uçlarımda havalandırmasını, sonra yeniden indirmesini hissettim. Denizle birlikte yükselip alçalıyordum. Dev bir dalga beni kaldırdı, alıp boyumu aşan derinliklere götürme tehdidi savurdu. *Neden olmasın*, dedim kendi kendime. Erkek kardeşlerimin beni beklediğini hissedebiliyordum.

Ama sonra bir ses duydum. Bir an, en küçük kardeşimin sesi olabileceğini düşündüm. Dalgaların kükremesi arasında duya-bilmek için iyice kulak kabartarak dinledim, ses bir kere daha duyuldu. Kesinlikle bir erkek sesiydi ama sözcükleri seçemiyordum. Derken birden korktum. Günlerdir korku içindeydim, korkmamanın nasıl bir şey olduğunu unutmuştum ama bu farklı bir korkuydu. Tüylerim diken diken olurken ensem karıncalandı. Kendi kendime sesin mutlaka kamptan geldiğini söyledim, herhalde sis duvarından aksettiği için denizden geliyormuş gibi görünüyordu ama sonra sesi yeniden duydum ve bu defa ileride bir yerden geldiğini kesinlikle anladım. Biri, bir şey, kıyıya vuran dalgaların ötesinde suları karıştırıyordu. Bir hayvandı, öyleydi mutlaka, başka bir şey olamazdı, yunus ya da katil balıydı. Bazen kıyıya çok sokulurlardı hatta kayaların üstünden bir fok yavrusu kapmak için karaya çıktıkları bile olurdu. Ama sonra havada süzülen sisten peçeler bir anlığına aralandı, bir insana ait kollarla omuzları, ıslak ciltteki ay ışığı pırıltısını gördüm. Biraz daha inip çıkma, biraz daha su sıçratma... sonra adam dönüp dalgaların geliş gidişiyle ileri geri süzülerek yüzüstü suda yatınca... aniden sessizlik.

Bu kıyılarda erkekler yüzme öğrenmez. Hepsi denizcidir; yüzmenin, aksi takdirde hızlı ve nispeten merhametli olacak bir ölümü uzatmaktan başka işe yaramadığını bilirler. Ama bu adam yunus gibi, sanki gerçek yuvası orasıymış gibi oynamıştı denizle. Şimdi de kollarıyla bacakları açık vaziyette yüzüstü yatıyordu, o vaziyette o kadar uzun süre kaldı ki suyun içinde nefes alabildi-

ğini düşünmeye başladım. Ama sonra birden başıyla omuzlarını kaldırdı ve su üstüne çıkan bir fok gibi dik durdu. Yüzünü görünce afalladım, aslında afallamamam gerekirdi çünkü kim olduğunu zaten tahmin etmiştim.

Suların içinde hızla kıyıya doğru gitmeye başladım, barakaya dönüp kurulmak için acele ediyordum çünkü bu yaptığımı nasıl açıklayacaktım ki? Ama sığ yere gelince yavaşlamak zorunda kaldım çünkü su sıçratıp dikkatini çekmek istemiyordum. Kuru yere ayak bastığım sırada sağ ayağıma ani, kesin bir acı saplandı. Bir şey, ya bir taş ya da kırık bir deniz kabuğu parçası tabanıma batıyordu, eğilip çıkarmak zorundaydım. Başımı tekrar kaldırdığımda Akhilleus'u gördüm, artık yüzmüyor, dizine gelen sulara kıyıya doğru yürüyordu. Çömeldim, nefesimi tuttum ama beni görmeden yanımdan geçip gitti, iki elini birden kaldırmış, gözlerindeki tuzlu serpintileri siliyordu. Yeniden nefes almak için kendime izin verdim, bittiğini, Akhilleus'un kampa döndüğünü sanmışım ama o, suyla kumun birleştiği yerde durmuş, denize bakıyordu.

Konuştuğunda benimle konuştuğunu zannettim ve ne söyleyeceğime dair en ufak bir fikrim olmamasına karşın ağzımı açtım. Ama sonra Akhilleus yeniden konuştu, sözcükler boğulan bir adamın son nefesiymiş gibi ağzında kabarcıklanıyordu. Hiçbir şey anlayamadım. Denizle münakaşa ediyor gibiydi ya da denizden bir şey rica ediyordu. Anladığımı sandığım tek sözcük, "Anne" oldu ama bunun da hiçbir anlamı yoktu. *Anne* mi? Hayır, doğru duymamıştım demek. Ama sonra tekrar aynı şeyi söyledi: "Anne, anne." Kucağa alınmak için ağlayan küçük bir çocuk gibi. Başka bir anlama geliyordu mutlaka ama "anne" bir sürü farklı dilde ya aynı sözcüktür ya da hemen hemen aynıdır. Her ne anlama geliyorduyorsa, duymamam gerektiğini biliyordum ama yerimden kıpırdamadım, iyice çömelerek bitmesini bekledim. Sürdü de sürdü, sonunda gırtlaktan gelen son sözcük de sessizliğe karıştı.

Güneş yükselirken sis kalkmaya başlıyordu. Akhilleus dönüp

kumsalda yürümeye başladığında ilk altın ışık pırıltılarının ıslak kollarıyla omuzlarını bulduğunu gördüm, sonra kara gemilerin gölgesinde kayboldu.

Gittiğinden kesinlikle emin olduğum anda kum tepelerinin arasında elimden geldiğince hızla koştum ama kampın içine girince kayboldum. Islak, kir pas içinde ve dehşete kapılmış halde dikildim, nereye gideceğime, ne yapacağıma dair en küçük bir fikrim yoktu. Derken barakalardan birinin kapısında bir kız belirip eliyle işaret ederek beni içeri çağırdı. Adı İphis'miş, öyle dedi. Kız o sabah bana çekidüzen verdi hatta saçlarımdaki tuzu yıkayıp akıtmam için bir banyo teknesini sıcak suyla doldurdu. Harmaniyemi bir tarafa bırakıp banyoya girmeye hazırlanırken yere bir şey düştü, taşı kumsaldan yanımda getirdiğimi fark ettim. Taşın kestiği yerde ayağım hâlâ kanıyordu. Avucuma aldım, şoka uğramış insanların bazen yaptığı gibi bütün dikkatimi ufacık bir şeye vererek uzun uzun inceledim. Yeşildi, fırtınalı denizlerin safra yeşilinden ama çaprazlama beyaz bir çizgi vardı üstünde. Öyle dikkate değer bir şey değildi, sadece keskindi. Çok keskin. Taşı yüzüme kaldırıp kokladım. Deniz suyu ve toz. Yaladım, pürüzlerini hissettim, tuzun tadını aldım. Sonra çentikli kenarda parmağımı gezdirdim. Kesiğin öyle derin olmasına şaşmamalıydı. Taşı-hemen hemen hiç baskı uygulamadan- bileğime sürttüğümde iğne başı gibi kan damlalarıyla boncuklanan kırmızı bir iz bıraktı. Bunda, uyuşmuş cildimden kan çıkarmakta rahatlatıcı bir şey vardı. Yine de rahatlama hissinin tekrarlayıp tekrarlamayacağını merak ederek kendimi yeniden kesmeye davrandığımda bir şey beni durdurdu. Denizin bana bu armağanı niye verdiğini bilmiyordum ama kendime zarar vermem için olmadığının farkındaydım. Öyle bir şey yapmak istiyorsam kampın dört bir yanı bıçak doluydu zaten. O yüzden taşı yeniden avucuma yatırıp başka hiçbir şey düşünmeden baktım ona, aklımda sadece rengi, elime dokunuşu ve ağırlığı vardı. O kumsalda onca çakıl vardı, *milyonlarca*, hepsi de denizin amansız değirmeninde öğütülüp pürüzsüzleşmişti ama bu değil. Bu, keskin kalmıştı.

O katı, küçük taş benim için önemliydi, hâlâ da önemli. Şu anda avucumda tutuyorum onu.

İphis'in getirdiği temiz, kuru kıyafetleri giydim, daha doğrusu beni o giydirdi. Ben, bir tahta parçasından daha fazla duygu sergilemeden duruyordum sadece. Taşı kuşağımın içine kaydardım. Orada her hareket ettiğimde cildime dokunacaktı. Rahat değildi ama güven vericiydi, bana denizle kumsalı hatırlatıyordu. Ve bir zamanlar olduğum ama artık asla olamayacağım o kızı.

İlk birkaç günün berbat, gergin, gözleri irileştiren dehşeti haricinde en iyi hatırladığım şey, zenginlikle sefaletin tuhaf karışımı. Akhilleus yemeklerini altın tabaklarda yiyor, akşamları ayaklarını fildişi bir taburede dinlendiriyor, altın ve gümüş ipliklerle işlenmiş yatak örtülerinin altında uyuyordu. Her sabah saçlarını tarayıp örerken -hiçbir kız düğün günü için Akhilleus'un savaş alanı için giyindiği kadar özenle giyinmemiştir- yansımasını bir kralın servetine bedel bronz bir aynada kontrol ediyordu. Bildiğim kadarıyla ayna gerçekten de bir kralın serveti olabilirdi. Bütün bunlara rağmen akşam yemeğinin ardından sıçması gerekirse salonun bir köşesindeki yığından kare biçimi, kaba bir kumaş parçası alıp leş kokusu gökleri tutan, vızıldayan kara sineklerden bir tabakayla kaplı sahra helasının yolunu tutuyordu. Oraya giderken de düzenli aralıklarla yakılması gereken ama hiç yakılmayan, bunun sonucunda da sıçanların üreme alanı haline gelmiş olan devasa çöp dağının yanından geçmek zorundaydı.

Hatırladığım diğer şey de bu: Sıçanlar. Her yerde sıçanlar. İki baraka sırasının arasındaki patikada yürüyordunuz mesela, birden önünüzdeki zemin ayaklanıp yürüyüverirdi, evet ya, bu kadar kötüydü! Kampta kol gezen sıska, yarı yabani köpekler güya sıçan nüfusunu kontrol edecekti ama her nasılsa hiç olmuyordu bu. Akhilleus'un yaşadığı alanın bakımından sorumlu olan Miron, genç savaşçılar arasında kazanana ödül olarak sert şaraplar verilen sıçan avlama yarışmaları düzenlerdi. Ortalıkta gezindiğini gördüğünüz genç adamların mızraklarına küçük ceset sıraları

takılı olurdu: Sıçan kebabı. Ama ne kadar sıçan öldürürlerse öldürsünler, yine de geriye çok fazla sıçan kalıyordu.

Kampla ilgili ilk izlenimlerimi -belki epeyce zorlanarak- anlatmaya çalışıyorum. Gerçi hiçbir şeyi kavrayacak durumda değildim. Bir açıdan basit bir yerdi. Deniz vardı, kumsal, kum tepeleri, bir parça çalılık, sonra da ta Troya'nın surlarına dek uzanan savaş alanı. Ben bunları görüyordum ama elbette bizler -esir alınmış kadınlar- kamptan dışarı çıkamıyorduk. Elli bin savaşçı ve hizmetkârları olan köleler o kara şeridine sıkışmıştı. Barakalar küçük, aralarındaki patikalar dardı, her şey tıklım tıkıştı ama yine de o alan uçsuz bucaksız görünürdü çünkü bütün dünyamız o kamptı.

Zaman da tuhaf oyunlar oynuyordu. Genişliyor, büzülüyor, günlük hayattan daha canlı anılar halinde kendi içine çöküyordu. Belli anlar, mesela taşa bakarak geçirdiğim birkaç dakika seneler gibi gelecek şekilde uzuyor ama onun ardından bir şok ve keder sisi arasında sürünüp duran koca günler geliyordu. Bu günlerin herhangi birinde olmuş tek bir şey bile söyleyemem size.

Öte yandan, yavaş yavaş bir düzen ortaya çıkmaya başlamıştı. Tek gerçek görevim, akşam yemeklerinde Akhilleus'la komutanlarına hizmet etmektir. Yani herkesin gözü önündeydim, üstelik peçem bile yoktu. Bu da beni şaşkına çeviriyordu çünkü erkeklerin bakışlarından uzakta, münzevi bir hayat yaşamaya alışkındım. Başlangıçta Akhilleus'un beni niye orada istediğini anlayamadım ama sonra onun onur ödülü, tek bir günde altmış kişiyi öldürmesinin mükâfatı olduğumu hatırladım, yani elbette benimle misafirlerine caka satmak isteyecekti. Kimse ödül kazanıp da dolabın arka tarafında saklamaz. Göz önünde olmasını istersiniz ki diğer erkekler sizi kiskansın.

Akşam yemeklerinde içki sunmaktan nefret ediyordum ama tabii Akhilleus için benim bundan nefret edip etmememin bir önemi yoktu, ne ilginçtir ki kısa bir süre sonra konu benim için de önemli olmaktan çıktı. Özgür insanların asla anlamadığı şey budur. Köle dediğin, nesne muamelesi gören bir şey değildir.

Köle herkesin gözünde olduğu kadar kendi gözünde de gerçekten bir nesnedir.

Neyse işte, oradaydım, demir ayaklı uzun masaların arasında geziniyor, erkeklerin bardaklarına şarap dolduruyor ve gülümsüyordum, daima gülümsüyordum. Bütün gözler üstümdeydi ama omuzlarının üstünden eğildiğimde elleyen olmuyordu, fısıltıyla söylenen müstehcen sözler yoktu. Burada, kocamın sarayında olduğum kadar güvendedim, muhtemelen daha bile güvendedim çünkü kamptaki her erkek sınırı aştığı takdirde Akhilleus'a hesap vermesi gerekeceğini biliyordu. Başka türlü ifade etmek gerekirse, öleceğini.

Akhilleus masasında Patroklos'la otururdu. Sohbet düzenli bir mırıltıya dönüşene kadar kahkahalara ve şerefe kaldırılan kadehlere katılır, ondan sonra genellikle birbirleriyle konuşurlardı. Bir kavga patlayacak olursa -ki elbette sık sık kavgalar patlıyordu, bu adamlar küçücük yaşlarından itibaren şereflerine hakaret addettikleri en küçük bir şeye içerlemek üzere eğitilmişti- o zaman Patroklos hemen ayağa fırlar, yatıştırır, engeller, kavgacıları el sıkışmaya, karşılıklı şakalaşmaya ve nihayet yeniden dost olarak oturmaya ikna ederdi. Sonra Akhilleus'a döner, sohbetleri anında yeniden başlardı. Onlarıki eşitler arasında bir ilişki değildi; gerçi Akhilleus emirlerini daima nezaketle cilalıyordu, hiç değilse askerlerin önünde. Patroklos'a "prens" ya da "bey" diye hitap ederdi. Yine de Patroklos'un emir komuta zincirinde ikinci sırada olduğu açıktı. Ancak hikâye burada bitmiyordu. Bir keresinde ikisini birlikte kumsalda yürürken görmüştüm, Patroklos'un eli bir erkeğin bazen kendisinden küçük erkek kardeşine ya da oğluna yapacağı bir hareketle Akhilleus'un ensesindeydi. Orduda hiç kimse Akhilleus'a bunu yapıp sonra da hayatta kalamazdı.

Onu seyrederek çok vakit geçirmişe benziyorsun.

Evet, onu seyrederdim. Uyanık olduğum her dakika; ve yanında uyumak için kendime o kadar da uzun süre tanımazdım. Tuhaf ama daha şimdi, "onu seyrederdim" dediğimde neredeyse, "atmaca gibi" diye ekleyecektim çünkü öyle derler, değil mi?

Gözünü kırpmadan dik dik bakmayı böyle tanımlarsın. Ama öyle değildi. Atmaca olan Akhilleus'tu. Ben, canının istediğini yapabileceği köleydim, tamamen emrine amadeydim. Bir sabah uyanıp da beni döve döve öldürmeye karar verse kimse araya girmezdi. Ah, evet, onu seyrediyordum, hem de nasıl. *Bir fare gibi* seyrediyordum.

Yemekten sonra akşamın son kısmını Patroklos'un malı olan İphis'in yoldaşlığında geçirirdim. Kızı ona Akhilleus vermişti. Dolapta yatağın üstünde oturup çağrılmayı beklerdik. Patroklos çoğu akşam çağırtırdı İphis'i; kızın solgun, narin güzelliği düşünülünce bu pek şaşırtıcı değildi. İncecik sapının üstünde titreyen bir anemona benzerdi, o kadar kırılıyordu ki onu sarsan patlamalara kesinlikle dayanamayacağını hissederdiniz ama hepsine dayanırdı. Çok konuşurduk ama geçmişten değil, kampa gelmeden önce sürdürdüğümüz hayatlardan değil, o yüzden bir anlamda İphis hakkında çok az şey biliyordum aslında. İşler böyle yürüyordu, hepimiz kamptaki ilk günümüzde yeniden doğmuştuk. İphis, daima yumuşak olan Patroklos'a verildiği için şanslı olduğunu biliyordu. Patroklos'un İphis'e ne kadar nazık davrandığını fark etmiştim, öte yandan İphis'i diğer kızlara yeğlemesinin büyük ölçüde kızın Akhilleus'un hediyesi olmasından kaynaklandığından şüpheleniyordum.

O günlerde Patroklos'un nezaketine güvenmiyordum çünkü onu anlayamıyordum. Akhilleus'un gaddar kayıtsızlığı çok daha mantıklıydı. Benimle konuştukları hâlâ iki kelimeyi ancak buluyordu, oysa bitkinliğim silinmeye başladığından beri Patroklos'la sık sık konuşuyordum. Bir keresinde, daha başlarda bir gün beni ağlarken bulduğunu ve endişelenmemi, Akhilleus'un benimle evlenmesini sağlayacağını söylediğini hatırlıyorum. Alışılmadık bir şeydi bu söylediği, nasıl cevap vereceğimi bilememiş, başımı sallayıp başka tarafa bakmakla yetinmiştim.

Avuntum, şafaktan önce denize yaptığım yürüyüşlerdi. Belime kadar suya girer, gerileyen her dalganın çekiştirmesini hissederek ayak parmaklarımın ucunda dururdum. Genellikle deniz-

den bir sis yayılır, bazen insanı kör edecek kadar yoğun olurdu. Böyle sarmalanmış halde, geçebilecek herhangi birinin gözlerinden saklanmış vaziyetteyken huzur duyardım ya da işte huzura ne kadar yaklaşabilirsem o kadar yaklaşırdım. Gömülmemiş cesetleri bu vakte kadar şüphesiz ki parçalanıp çiğnenmiş kemik parçalarına dönmüş kardeşlerim etrafımda toplanırdı sanki. Suyun kıyısındaki, dalgalar üstünden geçip çekildikçe bazen denize, bazen de karaya ait olan o çakıl şeridi doğal buluşma yerimizdi. Kardeşlerim artık ne yaşayanların ne de ölülerin dünyasına ait oldukları için doğaları gereği belli belirsiz bir hale gelmişlerdi. Bunun benim için de geçerli olduğunu hissediyordum.

Öte yandan, sisle sarmalanmış ve görünmez halde olmama karşın yalnız değildim. Akhilleus her sabah şafaktan önce yüzerdi ama aramızda hiçbir zaman bir temas olmuyordu. Beni ya görmüyordu ya da görmezden gelmeyi tercih ediyordu. Bana yönelik hiçbir merakı yoktu, kendisinden başka bir insan olduğumu hiçbir şekilde fark etmiyordu. Akşam yemeklerinde önüne yemek ya da içki koyduğumda bir kere bile başını kaldırıp bakmamıştı. Yatak haricinde her yerde görünmezdim onun için. Aslında orada da çeşitli vücut parçalarının bir bileşimi olmanın dışında ne kadar görünür olduğumu bilmiyordum. Vücut parçaları, işte onlara aşınaydı, vücut parçaları onun malıydı. Sadece önünde sergilendiğim sırada yaptığı o kısa incelemede görmüştü beni, bana öyle geliyordu. O zaman bana bakmıştı elbette ama sadece ordunun ona başarılarına uygun bir ganimet sunup sunmadığını anlamasına yetecek süre.

Benimle konuşmaz, beni görmezdi ama her akşam beni çağırıyordu. Kendime günün birinde, muhtemelen de yakın bir zamanda bütün bunların değişeceğini söyleyerek katlanıyordum duruma. Diomedes'yi, ben gelmeden önce gözdesi olan kızı hatırlayacak, benim yerime onu çağırtacaktı. Veya daha iyisi başka bir şehri yağmalayacaktı, tanrılar da biliyor ya şehir yağmalamaya yönelik iştahının haddi hududu yoktu. Ondan sonra ordu ona başka bir ganimet, başka bir şoka uğramış, titreyen kız sunacak-

tı. Sonra da adamlarına o *kızla* gösteriş yapacak, misafirlerinin önünde o kız sergilenecek, benim de kadınların barakalarının görünmezliğine gömülmeme izin verilecekti.

İşler gerçekten değişti -hep değişirler- ama bu değişiklik umduğum yönde olmadı. Ne kadar süredir kamptaydım bilmiyorum, muhtemelen üç hafta olmuştu. Dediğim gibi, o kampta zamanın izini sürmek hemen hemen imkânsızdı, bir sabun köpüğünün içinde yaşıyor gibiydim, geçmiş de yoktu gelecek de, sadece sonsuz bir şekilde tekrarlanan şimdi, şimdi, şimdi vardı. Yine de düşünüyorum da galiba değişiklik benim içimde başladı. Uyuşukluk geçmeye yüz tuttu, yerine o kadar yoğun bir acı geldi ki ne ayağa kalkabiliyor ne de yerimde oturabiliyordum. O noktaya dek hem pasif hem de anormal derecede tetikteydim ama tuhaf bir şekilde duygudan yoksundum. Şimdi sık sık çaresizlik hatta yeis anları yaşıyordum. Kuzenim Arianna iç kalenin çatısında ölümüne atlamadan önce bana elini uzattığında yaşamayı seçmiştim ama o seçimi şimdi yeniden yapmak zorunda kalsam, *şimdi* bildiklerimle yeniden yapmak zorunda kalsam... Yine aynı kararı mı verirdim?

Bir gece akşam yemeğinden sonra gidip dolapta İphis'le oturarak çağrılmayı beklemek yerine deniz kıyısına indim. Genellikle, erkekler yemeklerini bitirdikten sonra kadınlar da çabucak bir şeyler yerdi ama midem bulanıyordu. Yemek düşüncesine katlanamıyordum. Kum tepelerinin arasındaki patikada yürüdüm, her adımımla yumuşak kumları etrafa sıçratıyordum. Erkek kardeşlerimi düşündüğümde, zaman zaman biraz neşeye benzeyen bir hisse kapılıyordum. Ben hatırladığım ve yaşadığım sürece tam anlamıyla ölmüş sayılmazlardı. Ayrıca Akhilleus'un kendi cenaze ateşinde cızırdadığını görmeme yetecek kadar yaşamak istiyordum. Ama böyle anlar kısacık ve hemen arkalarından daima artık durumun bu olduğu, artık hayatımın bu olduğu farkındalığı geliyordu. Benden bıkana kadar geceleri Akhilleus'un yatağını paylaşacaktım, ondan sonra da mevkim düşecek, kovalarla su taşımakla ya da yere sermek için saz kesmekle görevlen-

dirilecektim. Savaş bittiğinde de Phthia'ya götürülecektim çünkü Yunanlar kazanacaktı, kazanacaklarını biliyordum, Akhilleus'un nasıl çarpıştığını görmüştüm. Troya, tıpkı Lyrnessos'un yakılıp yıkıldığı gibi yakılıp yıkılacaktı. Başka dullar, şoka uğramış ve kan ağlayan başka kızlar. Hayatta kalıp da bunları görmek istemiyordum.

Kumsala vardığımda, genellikle yaptığım gibi doğruca denize yürüdüm ama bu defa sular başımın üstüne kapanana dek yürümeye devam ettim. Altımda, ayın yer değiştiren ışıkları beyaz kum şeritlerinde düzensizce pırıldıyordu. Nefes almak için kendimi zorlamaya çalıştım ama ruh gitmeye hazırken bile beden hayatta kalmak için şaşırtıcı bir biçimde savaşıyor. O nefesi almak için kendimi zorlayamadım, bir süre sonra da göğsümün çevresindeki demir çember katlanılamayacak derecede sıkılaştı. İstemsizce yukarı fırladım, yüzeyi yarıp havayı bir çığlıkla içime çektim.

Perişan ve moralim bozuk halde Akhilleus'un duvarları arasına döndüğümde İphis beni bekliyordu. O başımdan aşağı temiz, kuru bir tunik geçirip ıslaklığı çok göze batmasın diye saçlarımı arkada bir topuz halinde toplarken tir tir titriyordum. Bütün bunları yaparken endişeyle mırıldanıyor, omuzlarıma pat pat vuruyor, yüzümü okşuyor, insan içine çıkabilir hale girmem için elinden geldiğince çabalıyordu ama sonra Patroklos onu çağırınca gitmek zorunda kaldı.

Ben oturmaya devam ettim. Akhilleus öbür odada her akşam bu saatlerde yaptığı gibi lir çalıyordu. Bir fırtınanın sonundaki son birkaç yağmur damlasını andıran bir dizi notayla biten bir ezgiydi. Sanki her zaman bildiğim bir ezgiymiş gibi kulağıma tanıdık geliyordu ama çıkaramıyordum, şarkının sözleriniyse hiç hatırlamıyordum. Dinledim, sonra Akhilleus çalmayı kesti. Her zaman iç sıkıntısıyla beklediğim an. Liri, sandalyesinin yanındaki masaya koyduğunu duydum. Bir an sonra kapıyı açtı ve içeri girmem için başıyla işaret etti.

Tuniğimi üstümden yere bırakıp bir an ıslak kollarımı ovala-

yarak dikildim sonra örtülerin arasına süzıldüm. Akhilleus hiç acele etmiyordu, şarabının son yudumlarını içti, lirini alıp aynı notaları yeniden çaldı. Tellerin üstünde hareket eden parmaklarının hassaslığından nefret ederek yattığım yerden dinledim. O bakımlı ellerin her hareketini biliyordum, öte yandan onca bakımlı olmasına rağmen tırnak etleri yine de kan lekeleriyle doluydu, parfümlü banyolar bile bütün lekeleri çıkaramıyordu. Onu -başka bir sebepten ötürü değil, sırf korkudan- büyük bir dikkatle seyrettiğim için onunla ilgili her şeyi bildiğimi hissediyordum, onu adamlarından ve Patroklos hariç diğer herkesten daha iyi tanıyordum. Hakkında her şeyi biliyordum ve hiçbir şey bilmiyordum çünkü Akhilleus olmanın nasıl bir şey olduğunu bir an için bile hayal edemezdim. Öte yandan o benim hakkımda hiçbir şey öğrenmemişti. Böylesi benim için mükemmeldi. Anlaşılmayı kesinlikle istemiyordum.

Sonunda yatağa geldi. Keşke lambayı söndürse diye düşünerek gözlerimi yumdum ama söndürmeyeceğini biliyordum, hiçbir zaman söndürmezdi. Yan tarafına döndüğünü ve o korkunç elleriyle memelerimi avuçladığını hissettim. Kaskatı kesilmemek, geri çekilmemek için kendimi zorladım.

Sonra durdu. "Bu koku ne?"

Bana söylediği ilk sözcükler sayılabilirdi bunlar. Ondan biraz uzağa kaydım. Hata ettiğimi biliyordum ama kendime hâkim olamamıştım. Öne eğildi, cildimi ve saçlarımı kokladı. Gözüne nasıl görüldüğünün farkındaydım, elmacıkkemiklerimdeki tuz tabakası, saçlarımdaki çürük yosun kokusu. Beni yataktan atmasını ya da bana vurmasını bekliyordum, yüzeyin altında daima kaynayan o şiddet sonunda bana yönelecekti.

Bunun yerine yaptığı şey çok daha afallatıcıydı.

İnleyerek yüzünü saçlarıma gömdü, sonra cildime geçti, ağızıyla yoklayarak, yalayarak memelerime indi. Meme uçlarımı emmeye başladığında uğradığım şoktan ötürü sırtımı kavislendirdim çünkü bir kadınla sevişen bir adam değildi bu, açlıktan ölen bir bebektir, büyük bir çaresizlikle emdiği için memeyi ağ-

zından kaçıran, sonra da şiddetli bir öfkeye kapılan bir bebek. Sıkılı yumruklarıyla göğsümü dövdü, sonra kendisini kontrol altına alıp ıslak saç tutamlarımı ağzına sokmaya başladı. Sonra tekrar memelerime indi, meme ucumu olduğu gibi ağzına alıp çenelerini sımsıkı üstüne kapattı. *Bundan niye bu kadar şoka uğradın ki diye düşünüyor olabilirsiniz.* Sadece aynı şeyi tekrar söyleyebilirim, bu bir erkek değildi, çocuktu. Beni bıraktığında yüzünde karnı sütle dolmuş bir bebeğin o boş, meme sarhoşu bakışları vardı. O zamana dek ve o zamandan beri bir erkeğin yüzünde hiç görmediğim bir ifade.

Sona erdiğinde bana baktı, şaşkına dönmüş hatta çıldırmış gibi bir hali vardı. Bana vurmasını bekleyerek gerildim, söyledim ya da yaptığım veya söylemediğim ya da yapmadığım bir şey yüzünden değil de sırf buna şahit olduğum için vuracaktı bana. Muhtaçlığına şahit olmuştum. Ama o arkasını döndü ve uykuya dalmış gibi yaptı.

O geceden sonra her şey deðiřti, üstelik iyi yönde de değil. Akhilleus'un bedenimi rahatlamak için hızlı, verimli, umarsız bir şekilde kullanmasının yerine yoğun bir tutku geldi; tutku evet ama şefkat yoktu. Akhilleus öyle bir aşk yapıyordu ki -hah!- bir sonraki düzüşmenin beni öldüreceğini umuyordu sanki. Bir an beni unufak edip toza çevirirken bir sonraki an aniden ortadan kaybolacağımdan korkarmış gibi bana sıkı sıkı yapışıyordu. Bazı geceler beni gerçekten boğacağını düşünüyordum.

İphis nasıl olduğumu sorup duruyordu. İyiyim anlamında başımı sallayıp o anda her ne yapıyorsam o işe devam ediyordum. Kadınların barakalarından gitgide daha uzaklara açılmaya başlamıştım, önce en yakın kamp ateşlerine gidiyordum, orada Lyrnessos'tan tanıdığım en az birkaç kadın olurdu genellikle. Dışarıdaydım, cildime güneş değiyordu, hayatta kalmıştım. Eh, hayatta kaldığım söylenebilirdi. Kampta kadınlar vardı, oğullarının öldürölmesini görmüş kadınlar, hâlâ konuşamayan, şoktan ötürü boş gözlerle sersem sersem gezen kadınlar. Gerçek anlamıyla söylüyorum; yüzlerinin önünde el çırpabilirdiniz, gözlerini kırpıştırmazlardı.

Ama hiçbir şey asla basit değildir, değil mi? İnanılmazdı ama hayatları iyi yönde değişmiş bazı kadınlar da vardı. Lyrnessos'ta köle olan, hem de aşağının en aşağısı sayılan mutfak kölesi olan bir kız şimdi büyük komutanlardan birinin odalığıydı; çocuk doğuracak yaşlarının neredeyse sonlarına gelmiş, sarkık karınlı, çirkince bir kadın olan hanımıysa kamp ateşlerinin etrafında

eşelenerek yiyecek aramak zorundaydı. Artık gençliğin, güzelliğin ve doğurganlığın dışında hiçbir şeyin önemi yoktu.

Hepimiz durumla farklı şekillerde başa çıkıyorduk. Özellikle hatırladığım iki kadın var, galiba kardeşlerdi. Bütün günü dokuma barakalarında geçirir, hiç dışarı çıkmazlardı. Sadece akşamüzerleri kısa bir yürüyüş yapıyorlardı, o zaman da daima birlikte, daima kol kola olurlardı. O kadar kalın peçeler takarlardı ki bastıkları yeri görebilmelerine şaşardım. Sanki saygıdeğer bir kadının yaşamındaki bütün kısıtlamalara uyarak zamanı geriye alabileceklerini ve dönüştükleri şeyi tersine çevirebileceklerini umuyorlardı. Onlara bakar ve aklımdan şöyle geçirirdim: *Deli-siniz siz.*

Bana gelince, aksi istikamette ilerlemiştim. Her sabah tek başıma ve peçesiz olarak kamp etrafında yürüyüşe çıkıyordum. Bu yürüyüşlerin bazılarında kıyı boyunca ilerler, çeşitli yerleşim alanlarından geçer, ta ölümlerin yakıldığı buruna kadar giderdim. Oradan fersahlarca uzağı görebilirdiniz. Açık bir günde, Lyrnessos'un yanıp yıkılmış kulelerini görebilirdiniz. Bir yürüyüş yolu daha vardı, kum tepelerinin arasından karanın içlerine doğru, çamurlu, iyice çiğnenmiş patikaların sonunda savaş alanına açıldığı çalılıklara giden. Oradan Troya'ya ulaşan ovanın ta karşı tarafını görebiliyordum hatta arada sırada Kral Priamos'un altın tacına vuran güneşin pırıltısını yakaladığım bile oluyordu. Kral hemen her zaman kale siperinde durur, savaş alanına bakardı; yanında da cesaret edebildiği kadar aşağı eğilen beyaz bir nokta halindeki Helene.

Savaşın bu kadar uzun sürmüş olmasına kimse inanamıyordu. Dokuz yıldır Troya ovasında çarpışıyorlardı, ön cephe bir ileri, bir geri kayıyordu ama yeri asla fazla değişmiyordu; iki taraf da yarıp geçmeyi başaramıyordu. Bir zamanlar bereketli tarım arazileri olan topraklar şimdi bir çamur deryasıydı çünkü ova boyunca kıvrıla kıvrıla akan iki nehir sonbaharda ve kışları durmadan taşardı. Ağaçlar gitmişti, savaşın ilk yılında barakalar inşa edip gemileri onarmak için kesilmişlerdi. Kuşlar da gitmiş-

ti. Ne kadar az kuş kaldığını görünce insan irkiliyordu, ıssızlığın ortasında yalnızca bir akbaba süzülüyordu.

Bu yolda çok sık yürümezdim. Bir zamanlar çok mutlu iki sene geçirdiğim Troya'yı görmek acı vericiydi.

Yavaş yavaş diğer "ganimetleri", ordunun çeşitli krallara sunduğu kadınları tanımaya başladım. Nestor'un çatısı altında buluşuyorduk çünkü merkez agoraya en yakını orasıydı, dolayısıyla herkes için elverişli bir yerdeydi. Akhilleus, Tenedos'u yağmaladığı zaman Nestor'a hediye edilmiş olan Hekamede kuvvetli şaraplar karıştırır, ekmek, peynir ve zeytin dolu tabaklar eşliğinde dağıtırdı. On dokuz yaşlarındaydı sanırım, aşağı yukarı benimle aynı yaşıydı yani. Parlak saçlı, esmer tenliydi, bütün hareketleri tezcanlı ve ustalıklydı. Çalikuşuna benzetirdim onu. Nestor esas yağmaya katılamayacak kadar yaşlıydı, Hekamede ona "stratejik fikirleri" karşılığında ödöl olarak verilmişti.

"Her şey için mi çok yaşlı peki?" diye umutla sordum.

Kendisi de Tenedoslu olan Uza, gülmekten katıldı. "Sakın öyle laflara kulak asma! İhtiyarlar var ya, en kötüsü onlar, bir şey -herhangi bir şey, henüz yapmadığın bir şey- yaparsan taş gibi sertleşeceklerini zannederler. Yok aman, ben gençlere razıyım." Uza, Odysseus'un ganimetiydi. Onda sorun yoktu anlaşılan. Her şey fazlasıyla basitti. Bittiğinde Odysseus tavana bakarak yatar, bütün kalbiyle bağlı olduğu karısı Penelope'yi yâd ederdi uzun uzun. "Hepsi karılarından bahseder," dedi Uza esnemesini bastırarak.

Tenedos düşmeden önce Uza'nın mesleğinin ne olduğu hiç dile getirilmedi ama bir tahminde bulunabileceğimi hissediyordum.

Ritsa bana döndü. "Ya Akhilleus? O nasıl?"

"Hızlı," dedim ve orada bıraktım.

Ritsa'yı yeniden gördüğüme memnundum. Ordunun başhekimini Makhaon'a verilmişti. Güzelliğinden ziyade, şey, daha doğrusu kesinlikle güzelliği dolayısıyla değil de şifa verme hünerinden ötürü. Ritsa duldu, hepimizden büyüktü ve normal ko-

şullarda evli kadınların genç kızların önünde böyle konuşmasını onaylamazdı.

En gencimiz Khryseis on beş yaşındaydı, bir rahibin kızıydı, Tenedos düştüğünde hâlâ babasının evinde yaşıyordu. Agamemnon, incelesin diye önüne dizilmiş kızların arasından seçmişti onu. Ordunun başkomutanı olarak ilk seçim hakkı daima onundu, oysa çarpışmanın asıl yükünü Akhilleus üstlenirdi. Khryseis, yeni filizlendikleri o yaşlardaki bütün kızlar gibi pek güzeldi. Önceleri çok utangaç görünmüştü gözüme ama sonra bunun utangaçlık değil, kuvvetli bir ketumluk olduğunu keşfettim. Annesi, Khryseis daha çocukken ölmüştü, o yüzden kız daha küçük yaşta baba evinin idaresini ele almış, aynı zamanda adama tapınakta da yardımcı olmuştu. Çifte sorumluluk ona yaşının ötesinde bir olgunluk vermişti. Onunla tanıştığımda çok az şey söylemişti, bunun utangaçlıktan mı, ketumluktan mı, yoksa iffetlilikten mi kaynaklandığını anlayamamıştım. Yine de herkesin gözü onun üstündeydi. Buluşmadan herkesten önce ayrılınca sohbet hemen ona dönmüştü, üstelik kötü niyetli dedikodular da değildi konuşmalar. Hepsi kız için endişeleniyordu. Gerçi Uza'nın belirttiği üzere, kız bir açıdan hepimizden iyi durumdaydı. Agamemnon ona doyamıyordu. "Başka kimseyi çağırtmaz," dedi Uza. "Kızın hamile kalmamış olmasına çok şaşıyorum."

"Agamemnon arka kapıyı tercih ediyor," dedi Ritsa.

Ritsa bilirdi. Kamp ateşlerinin çevresindeki orta malı kadınların özellikle hırpalayıcı bir gece geçirdiklerinde bel bağladığı, ezilmiş kök ve otlarla karıştırılmış kazyağıyla dolu bir testisi vardı. Khryseis'in onu görmeye geldiğini açığa vurmayacak kadar ağzı sıkıydı ama ima gayet açıktı.

"Öyle mi?" dedi Uza. "Kız çok zayıf tabii." Kendi gösterişli kıvrımlarına dikkat çekmek için ellerini başının arkasında kenetleyerek gerindi.

"Agamemnon onu seviyor," dedi Hekamede.

Uza homurtuyla güldü. "Ya ya, seviyor, bıkana kadar. Şu şeye ne olmuştu hatırlamıyor musunuz, neydi adı, aman canım. 'V'

ile başlıyor. Agamemnon güya ona âşıktı ama kızı adamlarına vermekten de geri durmadı. Sonra bir de şey vardı...”

“Öyle mi yapıyorlar?” diye sordum.

“Ne?”

“Ganimetleri olan kadınları adamlarına mı veriyorlar?”

Uza omuz silkti. “Yaptıkları görülmüştür.”

“Ona öyle bir şey olmayacak,” dedi Hekamede. “Agamemnon’un gözü dünyayı görmüyor.”

“Olmayacak mı, yani, umarım haklısındır,” dedi Uza.

Ritsa gerinip esnedi. “Ona bir oğul versin yeter, o zaman iş bitmiştir, hayatı kurtulur.”

“Biraz zor olmaz mı?” diye sordum. “Arka kapıyı tercih ediyorsa?”

Bir kahkaha dalgası. Şimdi dönüp bakınca gülmemiz gözüme inanılmaz görünüyor ama sık sık gülerdik. Bunun belki de en önemli sebebi hiçbirimizin evlat kaybetmemiş olmasıydı.

Sık sık olmasa da bu toplantılara katılan bir başka kadın da Aias’ın ganimeti Tekmessa’ydı. Dört senedir kamptaydı, Aias’ın taparcasına sevdiği söylenen, bebek yaşta bir oğlu vardı. Aias’ın evi Akhilleus’unkinin yanında olduğundan, geri dönüş yolunun bir kısmında sık sık onunla yürürdüm. Sıcakta yürümekte zorlanan iri bir kadındı, o yüzden konuşmaya bol bol zaman olan yavaş yürüyüşlerdi bunlar ama Tekmessa’dan hoşlanmak ya da ona karşı bıkkın bir merhametten başka bir şey hissetmek bana zor geliyordu. Aias babasını ve erkek kardeşlerini öldürmüştü, aynı gece ona tecavüz etmişti ama Tekmessa yine de sonunda onu sevmişti ya da öyle söylüyordu. İnanıp inanmadığımı bilemiyorum. İnanmak istemediğimi kabul ediyorum. Kamp yaşamına böyle uyum sağlamasını endişe ve utanç verici buluyordum. Öte yandan bir oğlu vardı ve bütün yaşamı çocuğun etrafında dönüyordu.

Diğer tutkusu da yemekti. Hekamede’nin sık sık ikram ettiği bir tabak vardı. Meyve kuruları, fındık fıstık ve bal karışımı. Öyle iç bulandırıcı şekilde tatlı bir şeydi ki yemeğin sonunda bir

iki lokması çoğumuza yetip de artıyordu bile. Tekmessa koca bir tepsiyi mideye indirebiliyordu. Diğerlerimiz inanamaz gözlerle, arada sırada bakışarak seyrederdik ama kimse bir şey söylemezdi.

Bir ya da iki defasında Tekmessa elinden geleni yaparak hayattan keyif alma konusunda iyi niyetli ama sinir bozucu tavsiyelerle beni gerçekten kızdırdı. Akhilleus'un beni sevmesini sağlamaya çalışmam gerektiğini söyledi. "Evli değil biliyorsun, ayrıca tek bir oğlu var, onun konumundaki bir adam için tek oğul nedir ki? Kadınla evlenebilirdi ama evlenmedi." Oğulun adı Pyrrhus'tu anladığım kadarıyla ve Akhilleus onu bebekliğinden beri görmemişti. Çocuğu annesinin ailesi büyütüyordu. "Aynı şey değil," diye ısrar etti Tekmessa. "Bir çocuğun olup da gözlerinin önünde büyümesi gibi değil." Mesaj gayet açıktı: Boş bir mevki vardı ve onu doldurmaya çalışmamam budalalık olurdu. "Bana bir bakšana. Aias bastığım topraklara tapıyor."

Şöyle düşündüm: *Ya, evet, sana bakıyorum. Hayatın bu kadar şahane madem, ağzın niye hiç durmuyor?*

Tekmessa bir gün sığağa rağmen kalın bir harmaniyeye bürünmüş olarak çıktı ortaya. Küçük oğlanın oyuncak savaş gemisini almak için eğilince kumaşın katları açıldı, boğazının çevresindeki siyah parmak izleri görüldü. Tekmessa gördüğümüzün farkındaydı. Uzun bir süre kimse konuşmadı.

Sonra Uza görünüşe göre kendi kendine, havaya doğru konuşarak, "Cennette sorun var ha?" diye sordu.

Ritsa başını iki yana salladı ama iş işten geçmişti. Tekmessa'nın yüzü çirkin, lekeli bir kırmızıya döndü. "Onun suçu yok," dedi. "Korkunç kâbuslar görüyor, uyandığında bazen Troyalı olduğunu zannediyor."

"Troyalıydın zaten," dedim.

"Hayır, savaşçı yani," dedi Tekmessa.

Tekmessa o gün evlerimize -onun lafı, benim değil- dönüş yolunda bir önceki gecenin olaylarının üstünden geçip Aias'ı durdurmak için onu yumruklarıyla dövmek zorunda kaldığını anlattı. "Elinde değil." Zavallı kadın, belli ki içini dökecek birine

ihtiyacı vardı ama bunun için gerçekten benden kötüsünü bulamazdı. "Akhilleus kâbus görüyor mu?"

Sessizce başımı iki yana salladım.

"Görecek. Eninde sonunda hepsi görür. Bir gece uyanacak ve senin düşman olduğunu zannedecek."

"Eh, öyle düşünürse haklı olur."

"Çocuğun olunca böyle söylemeyeceksin."

Olunca, dediğini fark ettim. *Olursa* değil.

O noktaya kadar daima, hamile kalmayacağıma inanmıştım. Ne de olsa beş senelik evlilik çok gerekli bir oğlu peydahlama konusunda başarısızlığa uğramıştı ama öte yandan, kısır bir kısrağın başka bir aygır tarafından döllendiğinde bazen tay doğurduğunu da herkes bilirdi. Meraklandım. Küçük oğluyla Tekmessa karşımdaydı ve kocaman karınlarını ya da ufacık, viyaklayan bebeklerini taşıyan kadınlar da kampın dört bir yanında vardı. En uzun süredir burada olanların çocukları kamp ateşlerinin çevresinde kendi başlarının çaresine bakmaya başlamıştı bile. Oysa ben, başıma aynı şeyin gelmeyeceğinden emindim. Kabul ediyorum, sadece inanca bel bağlamıyor, Ritsa'nın söyleyeceği şekliyle kendi çıkarıma aykırı olarak her sabah Akhilleus'u yıkayıp içimden akıtıyordum. Ayrıca bir tarafım Nestor'un söylediği şeyin doğru olduğunu bal gibi biliyordu: *Yeni hayatın bu*. Artık var olmayan bir geçmişe yapışıp kalarak hiçbir şey elde edilemezdi. Ama yine de o geçmişe sıkı sıkı sarılıyordum çünkü o kayıp dünyada birisiydim ben, yaşamda rolü olan bir kişiydim. Bundan vazgeçecek olursam benliğimin son kırıntısını da kaybedeceğimi hissediyordum.

Aias'ın evinin kapısında Tekmessa'dan ayrıldım ve son birkaç yüz metreyi yalnız başıma yürüdüm. Etrafımdaki orta malı kadınların farkındaydım, ateşlerle ilgileniyor, yemek kazanlarını taşıyor, savaşçıların dönüşü için hazırlanıyorlardı. Kamptaki bütün kadınlar arasında en sefilleri bunlardı. Pek çoğu, mızrağın küt ucuyla temas etmekten kaynaklanan tuhaf yuvarlak bereler taşıyordu. Ateşlerin etrafında yaşıyor, geceleri barakaların al-

tında uyuyorlardı. En küçükleri dokuz ya da on yaşından fazla değildi. Yaşamlarının benimkinden büsbütün farklı olduğunu düşünmüştüm ama şimdi en azından Agamemnon'un, cariyelerinden birini bazen orta malı olarak adamlarına verdiğini öğrenmiştim. Kadından bıkınca belki ya da kadın canını sıkacak bir şey yapınca veya yalnızca adamlarının bir ikramiyeyi hak ettiğini düşündüğü için. Akhilleus bunu hiç yapmış mıydı? Kesinlikle bilmiyordum, tek bildiğim kampın bir anda daha da tehditkâr bir yere dönüşmüş olduğuydu.

Evin -gündüzleri açık bırakılan- kapısına vardığımda zihnim yaklaşan gecenin ürküntüsüyle dolmuştu. Akhilleus'la Patroklos'un banyolarının hazırlanması gerekiyordu, ikisi de günün çarpışmaları ardından sıcak, parfümlü banyolara girerdi, pek çok içkilerinin ilki de ellerinin altında hazır edilirdi. Benim yapacağım pek bir iş yoktu, suyu ortalık kadınları kaynatır, ağır kazanları onlar taşırdı ama ben de Akhilleus'un banyosunun tam vaktinde hazır edilmesine daima göz kulak olurdum çünkü banyo ruh halini etkiliyordu ve her şey Akhilleus'un ruh haline göre yürürdü.

Arabası yaklaşırken hepimiz sessizliğe bürünürdük. İlk, miğferini bile çıkarmadan ahırlara giderdi her zaman, atlarının doğru düzgün tımarlanıp tımarlanmadığını, sularının verilip verilmediğini kontrol ederdi. Ancak ondan sonra zırhını çıkarır, temizlensin diye askerlerine atardı. Özenle hazırlanmış banyoya gömülmek yerine denize daldığı olurdu sık sık. Kıyı dalgalarının ta açıklarında sırtüstü döner, ardındaki kampta banyo suyu soğurken sularda süzülürdü. Patroklos da genellikle onun peşinden kumsala iner, kıyıda durup seyrederdi. Böyle zamanlarda daima endişeli görünürdü, bense şimdiye kadar gördüklerimi düşününce endişelenecek ne olduğunu anlayamıyordum. Öyle yüzmeyi beceren birinin boğulacak hali yoktu ya.

Akhilleus nihayet yavaş yavaş kıyıya doğru gelir, dizlerinde patlayan dalgalar yüzünden sarsak adımlarla yürüyerek kuru toprağa ulaşırdı. Orada durup silkelenir, kanla katılaşıp siyaha

dönmüş uzun saçları başının çevresinde dalgalanır, su damlacıkları kumun yüzeyini lekeler, etrafında bir halka çizerdi. Sonra kanlar üstünden yıkanıp akmış halde bir anlığına durur, su serpintilerini sildiği gözlerini kırıştıtarak ışığa adım atardı. Yeniden doğmuş görünürdü. Sonra kolunu Patroklos'un omuzlarına atar, ikisi eğimli kumlarla çakıllardan yukarı tırmanır, uzatılan şarap bardaklarını alır ve akşam yemeğine hazırlanmak için barakaya girerlerdi.

İyi bir şey olması için dua ediyordum, yaşamımı değiştirecek bir şey için; ne olursa razıydım. O sıralarda günler geceler ardı ardına akıp gidiyordu, hiçbir ilerleme yoktu ama şimdi geriye bakınca o sırada gözüme önemsiz görünse de değişiklikler olduğunu anlayabiliyorum. Mesela bir akşam İphis'le ikimiz dolapta beklerken Patroklos biraz daha şarap almak için içeri girdi, orada oturduğumuzu görünce de, "İçeri gelsenize," dedi.

İphis'le baktık. Beklenmedik bir şeydi bu ve beklenmedik bütün gelişmeler telaşlanma sebebiydi ama itaat etmeye koşullandırılmıştık, o yüzden ayağa kalkıp Patroklos'un peşinden diğer odaya gittik. Odada, Akhilleus'tan olabildiğince uzak bir sandalyeye oturup Patroklos'un verdiği kupadaki tatlı şarabı yudumladım. Nefes almaya bile cesaret edemiyordum. Akhilleus bir an şaşırmış göründü ama onun dışında bizimle hiç ilgilenmedi.

Patroklos, İphis'i de alarak çekilince her zamanki gibi yatağa girdim. Akhilleus'un davranışlarındaki değişikliğin saçımdaki deniz kokusuyla bağlantılı olduğunu keşfetmiştim artık. Kumaldan uzak durmaya çalışmış ama yapamamıştım; soğuk, tuzlu, bağışlaması olmayan derinliklere dalmaya ihtiyacım vardı ve zaman geçtikçe buna gitgide daha çok ihtiyaç duyar gibiydim. O yüzden Akhilleus'un yatağına saçımda çürümüş yosun kokuları, cildimde tuz gerginliğiyle gitmeye devam ettim ve kendimi şehvetiyle, öfkesiyle ve ihtiyacıyla yüzleşmeye hazırladım. Korkuyordum, biriyle konuşamayacak kadar korkuyordum. Ve hiçbir şey anlamıyordum.

Akşamlarımız bu şekilde geçmeye başladı, İphis'le ikimiz yatma vakti gelene dek Akhilleus'un odasına davet edilir olduk. Akhilleus'la Patroklos bazen akşam yemeğinde başladıkları sohbeti sürdürüyor, o günkü çarpışmalardan bahsediyor, ertesi sabahki toplantıda öne çıkarılması gereken konulara karar veriyorlardı. Gün iyi geçmişse bu sohbet uzun sürmezdi. Gün kötü geçmişse Akhilleus infilak eder, Agamemnon'a beslediği horgörü-yü kusardı. Herif beceriksizdi, adamları hiç umurunda değildi, daha doğrusu kendi açgözlülüğü dışında hiçbir şey umurunda değildi. Daha da beteri, korkağın tekiydi, diğerleri savaşın yükü-nü üstlenirken Agamemnon daima geride kalıp gemilere "mu-hafızlık" ediyordu. "Ve," derdi Akhilleus bu noktada biraz daha şarap doldurulsun diye kadehini kaldırarak, "içiyor."

"Hepimiz içiyoruz."

"Onun gibi içmiyoruz." Akhilleus başını kaldırıp Patroklos'a baktı. "Aman canım, sen beni ne zaman sarhoş gördün?"

Nihayet, Patroklos tarafından bol bol teskin edildikten sonra Akhilleus lirini alıp çalmaya başladılar.

O lirine gömülmüşken istediğim gibi etrafıma bakınabiliyordum. Zengin duvar halıları, altın tabaklar, içi fildişi kaplı oymalı bir sandık. Bazılarını herhalde memleketinden getirmişti ama çoğu ateşe verilmiş saraylardan yağmalanmış olmalıydı. Bronz boy aynası: Nereden geldiğini merak ettim. Liri merak etmiyordum çünkü biliyordum. Akhilleus liri Thebe'yi yağmaladığında Eetion'un sarayından almıştı. Eetion öldürülmüş, sekiz oğlu öldürülmüş, erkekler ve oğlan çocuklar katledilmiş, kadınlarla kız-lar alınıp köle yapılmış ve geriye yalnızca lir kalmıştı. Hayatımda gördüğüm en güzel şey olduğunu düşündüm.

Akhilleus çalarken meşalelerin ışığı olduğu gibi yüzüne vuruyordu. Cildindeki tuhaf izleri görebiliyordum. Miğferinin alın ve yanak demirlerinin örttüğü yerler, göz ve ağız çevresindeki korumasız teninden birkaç ton daha açık renkti, sanki miğferi bir parçası haline gelmiş, bir şekilde cildiyle bütünleşmişti. Belki etkiyi abartıyorum. Bundan İphis'e bahsettiğimi hatırlıyorum, ne

dediğimi derhal anlamasına rağmen kendisinin bunu özellikle fark etmediğini söylemişti. Benim için, Akhilleus'un tenindeki kaplan çizgileri onun en dikkat çekici yönüydü. Biri bir defasında şöyle demişti bana: *Görünüşünden hiç bahsetmiyorsun. Doğru, bahsetmem, bunu zor buluyorum. O sıralarda Akhilleus muhtemelen yaşayan erkeklerin en yakışıklısıydı, en kana susamış olduğuna zaten şüphe yok ama sorun bu işte. Kaplanın yırtıcılığını güzelliğinden nasıl ayırır insan? Ya da çitanın zarafetini saldırısının süratinden? Akhilleus da böyleydi, güzellik ve dehşet aynı madalyonun iki farklı yüzüydü.*

Akhilleus çalarken Patroklos sessizce oturuyordu, çenesi birbirine kenetlenmiş ellerinin üstündeydi. Bazen en sevdiği tazısının kulaklarını dalgın dalgın okşuyordu. Tazı ya oturup ona bakar ya da ayaklarının dibine uzanırdı. Uyuyan köpek hayali bir tavşanı kovalarken arada sırada hafif bir feryat koparır, o zaman Patroklos gülümser, Akhilleus da başını kaldırıp güler, sonra dikkatini yeniden lire verirdi.

Şarkıların hepsi ölümsüz zaferlerle, savaş alanında ölen kahramanlarla ya da (biraz daha az olmak üzere) muzaffer bir şekilde eve dönmekle ilgiliydi. Bu şarkıların çoğunu kendi çocukluğumdan hatırlıyorum. Babamın evinde küçük bir kızken, yatakta uyuyor olmam gerektiği sırada kimseye görünmeden avluya süzülür, salonda çalıp söyleyen ozanları dinlerdim. Belki o yaşta coşkunluk verici o cesaret ve macera hikâyelerinin geleceğime bir kapı açtığını düşünüyordum ama birkaç yıl sonra -belki on, on bir yaşlarındayken- etrafımdaki dünya kararmaya başladı ve şarkıların bana değil, erkek kardeşlerime ait olduğunu fark ettim.

Esir kızlar Akhilleus'un şarkısını dinlemek için kadınların barakalarından çıkıp gelerek verandanın basamaklarına otururdu. Akhilleus'un sesi uzaklara taşınırdı, şarkıların bazı ezgileri ta kampın diğer ucundan duyuluyordu mutlaka. Ama nihayet şarkılar susar, ondan sonra bir an kimse ne hareket eder ne de konuşurdu. Sonra közlenmekte olan ateşte bir kütük kıvılcım

çağlayanyla dağılır, Akhilleus, Patroklos'a bakıp gülümserdi.

İşaret buydu. Hepimiz ayaklanırdık, Patroklos'la İphigeneia gitmeye hazırlanırdı. Koridorda fısıldaştıklarını duyar, İphigeneia'nın ne hissettiğini merak ederdim. Akrabalarını kaybetmişti, evini kaybetmişti ve Patroklos bu kayıplarda rol oynamıştı. İphigeneia nasıl olur da onu sevebilirdi?

Akhilleus soyunurdu ardından ama yavaş yavaş yapardı bunu, tekrar tekrar lirin başına dönerdi. Gözlerim kapalı yatıp dinler, yanımdaki duvardan gelen reçine kokusunu içime çeker, sonunda gözkapaklarıma vuran karanlıkla Akhilleus'un ateşe kül döktüğünü anlardım. Bir an sonra da yatağın, ağırlığıyla bel verdiğini hissederdim.

Bilmiyorum, belki ona ulaşabilseydim, onunla konuşabilseydim her şey farklı olurdu. Öte yandan, olup bitenlerden herhangi bir şekilde bahsedilmesinin bir öfke patlaması yaratması da aynı derecede mümkündü bence hatta *daha olasıydı*. Sessizlik içinde ve karanlıkta yerine getirilmesi gereken son derece mahrem bir ayın söz konusuydu. Böylece her gece her gece, erkek değil de aslında öfkeli bir çocuk olan bu adamın altında yatıyor ve çabucak bitmesi için dua ediyordum. Sonrasında da cenaze ateşinin üstündeki bir ceset gibi bacaklarımı dümdüz bitıştırıp uzanıyor, ardından yan tarafıma dönüp yüzümü duvara vermek için özgür kalacağım uykuya daldığını belli eden nefeslerini bekliyordum.

Ve değişiklik için dua ediyordum. Her gün ve her gece, hayatımın değişmesi için dua ediyordum.

Galiba kampta rahibi ilk gören ben oldum.

Kıyıya inmiş, Odysseus'un agoranın hemen arkasında kazıkların üstüne çekilmiş gemilerinin oraya kadar sahilde yürümüş-tüm. Durdum ve geldiğim yola baktım, adam oradaydı, rahip. Uzun adımlarla bana doğru yürüyor, ayakları ısıltılı kumlarda bir salyangoz izi bırakıyordu. Kır saçlı, seyahatin kiri pası içinde, bitkin görünüyordu, sanki günlerdir hatta haftalardır yoldaydı. Yaklaşırken cüppesi uçuşarak bir taraftan diğerine yalpaladı. Önce onu denizci zannettim ama daha yakınım gelince esasının kızıl renkli Apollon şeritleriyle süslü olduğunu, kirli ve buruşuk olsalar da giysilerinin en güzel yünlü dokumalardan yapıldığını fark ettim.

Aramızda ancak birkaç adım kalınca, adam bana nasıl hitap edeceğini bilemiyormuş gibi tereddüt etti. Sorunu görüyordum. İşte oradaydım, genç bir kadın, zengin giyimli, peçesiz ve kendi başına dışarıda yürüyor. Benimle bir şehirde karşılaşılsaydı ne olduğumu kesinlikle bilirdi. Ona karşı derhal katılaştım ve şöyle düşündüm: *Evet, doğru, ihtiyar, kesinlikle öyleyim ama bunu ben seçmedim.*

"Kızım," diye başladı adam çekingence. "Bana Agamemnon'un barakasına giden yolu gösterebilir misin?"

Dönüp solumu işaret ettim ama tam o sırada Odysseus'un adamlarından biri gemilerin arasından çıktı ve rahibe burada ne işi olduğunu sordu. Atreusoğlu Agamemnon'dan kurtulmalık karşılığında kızını geri vermesini rica etmeye geldiğini söyledi

rahip. Khryseis'in babası olduğunu tahmin ettim. Asker durumu bildirmek üzere Odysseus'un barakasına girdi, kısa bir süre sonra da bizzat Odysseus göründü.

Elimden geldiğince hızla koşarak Nestor'un evine gittim, Hekamede'yi dokuma barakalarının birinde buldum. Gördüğüm şeyi ona anlatırken bütün dokuma tezgâhları birbiri ardına yavaş yavaş sessizliğe büründü, kadınlar rahibin gelişini konuşmak üzere etrafıma toplandı.

"Kızı bırakmak zorunda," dedi Hekamede.

"Bekle bırakır," dedim. "Agamemnon'dan bahsediyoruz. Hiçbir şey yapmak *zorunda* değil."

Rahibin gelişinin haberi barakalar arasında yayıldı. Agoraya vardığımda kamptaki herkes olanları duymuştu; itişip kakışan, el kol hareketleriyle konuşan bir grup heyecanlı adam bir araya toplanmıştı bile.

Ordu beni ganimet olarak Akhilleus'a verdiğiinden beri agoraya ilk gelişimdi ve o günün anıları öyle korkunçtu ki içimden geri dönmek geldi ama olduğum yerden ayrılmadım. Oradaki tek kadın ben değildim, Ritsa'nın Zeus heykelinin altında durduğunu gördüm, güçlü kollarını göğsünde kavuşturmuştu. Ona el salladım ama konuşabilecek kadar yakın değildik. Rahibin gelişinin haberi yayıldıkça adamlar sürekli toplanıyor, neler olduğunu görebilmek için boyunlarını uzatıyorlardı. Agamemnon gelince herkes gürültüyle tezahürat yaptı. Arenanın dört bir yanında, denizden esen amansız rüzgârlardan boyaları çatlamış, soyulmuş tanrı heykelleri boş gözlerle ve merhametsizce aşağıya bakıyordu.

Kalabalığın başları üstünden ileriye görebileceğim yüksekçe bir yer arayarak etrafa bakındım. Gözüme bir hareket ilişti. Khryseis'ti, durmak bilmeyen rüzgârların eğip yay biçimine getirdiği bodur bir ağacın gölgesinde, kum tepelerinin en yukarısında duruyordu. Ona katılmaya koştum. Yaklaşınca, yüzünün bir tarafının kıpkırmızı olduğunu gördüm, o taraftaki gözü fena halde sulanıyordu, kızcağız gözünü silmek için peçesinin ucu-

nu kaldırıp duruyordu ama yarısından hiç bahsetmedi, ben de dilimi tuttum. Yalnızca kollarımı ona doladım, sonra yan yana durup kalabalığın başları üstünden agoraya baktık. Kolumu yakalamıştı, girişin yakınlarındaki babası gözüne ilşince inceden bir inilti çıkardı.

İhtiyar adam, babası, Apollon rahibi esasını ve tanrının kızıl şeritlerini havada tutarak agoranın ortasına yürürken Khryseis'in parmakları koluma gömüldü. Kalabalık anında sessizliğe büründü. Bir rüzgârdır çıkmıştı, kumda birkaç saniye dönen, sonra geldikleri gibi çabucak ortadan kaybolan küçük toz iblisleri yaratıyordu. Daha şiddetli bir esinti, konuşmaya başladığı sırada rahibin kır saçlarını uçuşturdu. Adam önce Agamemnon'u hürmetle selamladı, Apollon'un ve diğer tanrıların ona zafer bahşetmesi için, Priamos'un şehrini yağmalayabilmesi ve Troya'nın zenginliklerini gemilerle kendi memleketine taşıyabilmesi için dualar etti.

"Bana kızımı geri verin yeter."

Açılış sözlerinin resmiyetinden sonra bu rica bir şok dalgası yarattı. Birden kendimizi başka bir dünyada bulduk, bir babanın evladına sevgisinin yağmalanmış bütün hazinelerden daha değerli olduğu bir dünyada. Ama Agamemnon onu Troya'ya götürecek bir rüzgâr için kendi kızını kurban etmişti. Hem ihtiyar adam adına hem Khryseis adına korkuyordum. Bundan sonraki uzun bir an boyunca rahip kederin pençesine düşmüş göründü ama kendini devam etmeye zorladı. Yanında yüklü bir kurtulmalık getirmişti, körfezde demirli olduğunu herkesin görebileceği yük gemisinin ambarındaydı. Artık açık açık ağlayan yaşlı adam, Agamemnon'a kurtulmalığı kabul etmesi için yalvardı.

"Lütfen bey, lütfen yüce Agamemnon, izin ver de onu evimize götüreyim."

Agoradaki herkes ihtiyar adamın gözyaşlarından ve yanında getirdiği kurtulmalığın büyüklüğünden etkilenmişti. Merhamet ve açgözlülük; Yunanlar, acıklı hikâyeleri altını sevdikleri kadar severdi. "Kurtulmalığı al!" diye bağırdılar. "Moruğa kızını geri

ver!” Sonra akıllarına geldi. “Tanrılara saygı göster!” Kısa süre içinde kalabalık kükremeye başlamıştı, savaşçılar itişip kakışıyor, şarkılarla bağrışıyordu: “Kızı geri ver! Kızı geri ver!”

Agamemnon danışmanlarıyla kısaca görüştüktan sonra ayağa kalktı. Meydanın uğultusu birkaç saniye daha sürdü, sonunda kalabalığın en kıyısındakiler de Agamemnon’un ayağa kalkmış olduğunu fark etti, ondan sonra tek tük birkaç bağrış dışında tezahüratlar azalıp sessizliğe dönüştü.

“İhtiyar,” dedi Agamemnon. Ne bir unvan ne saygı. “İhtiyar, kurtulmalığını al ve git. Bu defalık hayatını bağışlıyorum ama seni bir kere daha kampta yakalarsam asan da tanrıların şeritle-ri de seni kurtaramaz.” Etrafındaki askerlere baktı. Şimdi hepsi sessizdi. “Kızı geri vermeyeceğim. Hayatının geri kalanını memleketinden uzakta, sarayımda geçirecek, gündüzleri dokuma tezgâhlarında çalışacak, geceleri yatağında uyuyacak, çocuklarımı doğuracak, ta ki ağzında tek bir dişi bile kalmamış yaşlı bir kadın olana dek. Defol şimdi. Artık konuşma, *çek git*. Yaşadığına şükret.”

Rahip suskun agorada döndü, esasını sürükleyerek ilerledi, öyle ki ta çıkışa dek peşi sıra belirgin bir çizgi oluştu. Adam orada Agamemnon’a son bir defa bakmak için döndü, dudakları kıpırdadı ama konuşamayacak kadar korkmuştu. Agamemnon başka tarafa dönmüştü bile. Arkasındaki adamlarla konuşuyor, gülümsüyor hatta kahkaha atıyor ve güçsüz, sıska, mutsuz bir yaşlı adama karşı kazandığı zaferin tadını çıkarıyordu. Kalabalık istemeye istemeye dağılmaya başladı, adamlar ikili üçlü gruplar halinde uzaklaşıyor, alçak sesle konuşuyorlardı. Durumdan kimse hoşlanmamıştı. Adamların bir ikisi nazardan korunmak için el işaretleri yapmış gibi geldi bana.

Khryseis’e bakmaya cesaretim yoktu ama kızın ne yapmak zorunda olduğunu da biliyordum. “Koş.” Ağzı açık bana baktı, söyleneni anlayamayacak kadar şoka uğramıştı. “Hadisene, koş. Barakaya dön. Seni çağırabilir.”

Çağıracağını biliyordum. Kutlama amaçlı bir düzüşme fikri-

ne karşı koyamazdı. Khryseis'in babasından ayrılmasından duyduğu keder Agamemnon için hiçbir şey ifade etmeyecekti.

Kız yola çıktı, barakaların arasında yavru ceylan gibi koşuyordu. Ben de Akhilleus'un barakasına dönmek için yürümeye başladım. Bütün patikalar toplantıdan ayrılan adamlarla doluydu, o yüzden kumsala indim. Rahip oradaydı, kurumuş yosun tabakalarının arasında yorgun argın yürüyor, sürüdüğü ayakları tatarcıkların yerden kalkıp etrafını sarmasına yol açıyordu. Yavaş ilerliyor, giderken ağlıyor ve Apollon'a dua ediyordu. Peşine düştüm. Niyetim onu takip etmek değildi, sadece aynı istikamete ilerliyordum. Adam Agamemnon'la arasındaki mesafeyi artırdıkça gitgide daha yüksek sesle dua etmeye başladı. Asasını ve tanrının şeritlerini sanki tapınağına dönmüştü de mihrabın basamaklarında duruyormuşçasına başının yukarısında tutuyordu.

Işık tanrısı duy beni!

Gümüş yaylı tanrı, duy beni!

Duaları gitgide yükseldi, adam sonunda göklere doğru bağır-maya koyuldu.

Yaşlı adam içimi sızlatmıştı ama beni çileden de çıkarmıştı. Tanrılara yakarmak bir işe yarasaydı Lyrnessos düşmezdi. Gökler şahit, kimseler bizim ettiğimiz kadar dua etmemiştir.

Ama adam hâlâ dualar ederek kıyı boyunca tökezleye tökezleye ilerlerken seyretmeyi ve dinlemeyi sürdürdüm.

Tenedos'un efendisi, duy beni!

Skylla'nın efendisi, duy beni!

Mihrabında kuzularla keçiler kurban etmedim mi sana?

Rahibinin intikamını alasin!

Dualarımın cevaplanması umudumu yitirmiştim. Bildiğim hiçbir tanrı, kölelerin dualarına kulak asmazdı, yine de bu yaşlı

adam beni büyülemişti. Etrafında gökler ve deniz karardı, dualar sürdü gitti. Yalnız, tanrının sıfatları artık bana o kadar tanıdık gelmiyordu.

Smintheus Apollon, duy beni!

Okları ta ötelerden hedefi bulan tanrı, duy beni!

Farelerin tanrısı, duy beni!

Farelerin Tanrısı mı? Apollon'un farelerin tanrısı olduğunu -biliyorduksam bile- unutmuştum. Birden bütün bu duaların nereye varacağını anladım. Apollon tatlı, tüylü küçük yaratıklar oldukları ve onları çok şirin bulduğu için farelerin tanrısı değildi. Hayır, fareler tıpkı sıçanlar gibi veba taşıdığı için onların tanrısıydı ve Apollon; ışık tanrısı, müzik tanrısı, şifa tanrısı Apollon aynı zamanda salgın tanrısıydı.

Rahibin intikam arayan kudretli duası göklere yükselirken, kendimi onunla birlikte dua eder buldum.

Farelerin tanrısı, duy beni!

Gümüş yaylı tanrı, duy beni!

Okları ta ötelerden hedefi bulan tanrı, duy beni!

Nihayet yasak sözcükler patlayarak, kan gibi, safra gibi boşandı ağızımdan:

Salgın tanrısı, duy beni!

Hiçbir şey olmadı. Yani, hiçbir şey olmadı tabii ki! Tanrılara dua ettiğinizde genellikle hiçbir şey olmaz zaten, değil mi?

Ertesi sabah, erkekler her zamanki gibi şafaktan önce toplandı. Akhilleus, kalkanlara çarpan kılıçların büyük gürültüsü arasında arabasına atladı ve hareket işaretini verdi. Onlar gittikten, bağrış çağırış ve dövülen kalkanların şakırtısı sona erdikten sonra kadınlarla çocuklara ve gemilere muhafızlık etsin diye geride bırakılan bir avuç kır saçlı adama terk edilmiş olan kamp, her zamanki hafifçe şaşkın, dağınık haline büründü.

Khryseis'i kumaş dokurken buldum ama beni görünce işini bırakıp bana bir kupa şarap ikram etti. Barakada dolaşıp durmasını seyrederken, bir gün öncesine göre daha tutuk hareketlerle yürüdüğünü fark ettim. Zavallı Khryseis, Uza gibi kadınların erkeklerin iştahını kontrol etmek için kullandığı tekniklerin hiçbirini bilmiyordu. Ben de çoğunu bilmezdim ama kızcağız Agamemnon'un yatağına bakire ve çocukluktan henüz çıkmış haliyle gittiği için kesinlikle hiçbir şey bilmiyordu. Gerçi hakkını vermek gerek, Apollon'a olan sadakatının ve arada sırada kazyağı testisine daldırdığı elinin desteğiyle, idare ediyordu.

Ritsa, Khryseis'e acıdığını dile getirince, Uza küçümsemeyle homurdandı. "Hiç acı mıyorum," dedi. "Kadın dediğin ne yapacağını bilirse adam aletini yanına bile yaklaştıramadan her şey olur biter."

"Ne yapacağını bilirse de ne demek oluyor?" dedi Ritsa. "Kız on beş yaşında!"

“Ben on iki yaşımdaydım.”

Zavallı Khryseis, Agamemnon ellerini kızın üstünden çekemiyordu. Yunanistan'ın en güçlü adamının âşık olduğu, hadi şehvet duyduğu diyelim, kaç kız gururla şişinmezdi ki? Khryseis öyle değildi. Tam anlamıyla perişandı, babasına dönmekten başka bir hayali yoktu. Bana eskiden rahibe olmak istediğini, babasının onu eğitmekte olduğunu anlattı, hem de ne iyi bir rahibe olacaktı. Çok dindardı, günde dört defa dua ediyordu: Gün doğarken, öğle vakti, gün batarken ve yine şafaktan hemen önce tanrının dönmesi için yakarıyordu. Karanlığı yok eden Apollon, şifa tanrısı Apollon, aynı zamanda salgın tanrısı da olan Apollon. Khryseis bir keresinde öğle duasında ona katılmamı rica etti ama kurtulmak için bir bahane uydurdum. Apollon'a dua ediyordum, her geçen gün daha fazla dua ediyordum ama benimki paylaşılan türden bir dua değildi.

Farelerin tanrısı, duy beni...

Kızağa çekilmiş gemilerle denizin arasındaki sert kum şeridinden yürüyerek Akhilleus'un barakasına döndüm.

Işık tanrısı, duy beni!

Dua dudaklarımda kuru kuru çınılıyordu, döne döne karanlığa iniyordum, Apollon'u ışık tanrısı olarak övemeyecek kadar uzaklara gitmiştim. Onun yerine sıkılı yumruğum avucuma bir dövme işliyordu.

Farelerin tanrısı, duy beni!

Gümüş yaylı tanrı, duy beni!

Okları ta ötelerden hedefi bulan tanrı, duy beni!

O gün deniz neredeyse doğal denemeyecek kadar sakindi ve çarşaf gibiydi, yüzeyde su toplamış bir yaranın üstündeki deri

gibi pürüzsüz, kaymaksı bir tabaka vardı. Dalgalar körfezin sınırlarında kabarıyor, birbiri üstüne yığılan sarımsı köpükten yaylar halinde patlıyor, çerçöpün arasında biraz kaynaşan köpükler hemen kaybolup kumlara karışıyordu. Bu durgunlukta tehditkâr bir şeyler vardı, fırtınadan önceki son birkaç dakika gibiydi. Kızağa çekilmiş gemilere, barakalara ve dumanı tüten ateşlere baktım, cildim beklentiyle kabardı sanki.

Tanrıların boş bakışlarının beni seyrettiği agoradan geçerek kum tepelerinin arasındaki, bütün kamp boyunca uzanan ve bir noktada dev çöplüğün yanından geçen patikada yürümeye başladım. Yakıcı sıcak bir günde bulunmak için pek iyi bir yer sayılmazdı, gökyüzü kapalı kalmaya devam etse de sıcak her saat artıyordu. Leş kokusu, vızıldayan sayısız kara sinek, yanlarımdan aşağı süzülen ter, hepsi birleşince tiksintiyle ürperdim. Yine de içimde bir yer çürük, bozulmuş şeylerle teması hoş karşılıyordu. Aslında buraya ait olduğumu düşünüyordum, *buraya*, bütün diğer çöplerin arasına. Dönüştüğüm şey için o anda Akhilleus'u ya da Yunan ordusunu hatta savaşı bile suçlamıyordum. Kendimi suçluyordum.

Burundan geçerken, çürüyen yiyecek yığınlarının arasında koşan bir sıçan gördüm. Kampta bir sürü güzel yiyecek ziyan ediliyordu çünkü oradaki hiç kimse ürün yetiştirmek ya da sıgırlara bakmak için gündüzden geceye çalışmamıştı. Sıçanların büyüklüğü hiç kuşkusuz bununla açıklanabilirdi, o zamana dek bunlar kadar parlak tüylü, besili sıçan hiç görmemiştim. Sıçan dediğin her zaman insanın gözüne ilişir ama normalde siz yaklaşırken sıvışırlar. Bu sıçan kaçmadı. Hatta bayağı tuhaf davranıyor, sendeleyerek daireler çiziyordu. Yaklaşınca, postunun diken diken, dik dik olduğunu fark ettim, alışıldık parlak sırttan eser yoktu. Yürüyüp geçtim ama sonra bir şey beni dönüp bakmaya zorladı ve sıçan tam o anda çığlık attı. Ağzından kanlar fışkıran hayvan yana devrildi, bir süre acı içinde kıvrandı, tekrar çığlık attı ve öldü.

O zaman diğer sıçanları fark ettim, hepsi ortalık yerdeydi, hiçbiri kaçmıyordu, baktıkça daha fazlasını görüyordum. Şiş-

miş küçük leşler çöplerin arasında oraya buraya saçılmıştı. Az daha birinin üstüne basıyordum, aşağı bakınca derinin altında kurtçukların iş başında olduğunu gördüm. Bunlar yeni ölümler değildi, sıçanlar bir süredir ölüyor olmalıydı. Geriledim ve bir koşu kopardım, çöpleri elimden geldiğince hızla ardımda bıraktım, Akhilleus'un barakasının kapısına kadar olan son birkaç yüz metreyi nefes nefese aştım. Kadınların barakasına paldır küldür daldım, gördüklerimle dopdoluydum ama içeri girdikten sonra kimseye bir şey anlatmadım çünkü esasında anlatacak ne vardı ki? Birkaç ölü sıçan? Bahsetmeye değmezdi, değil mi?

Ama akşam yemeğine hazırlanırken sıçanları düşünüyordum. Görünüşüme özel bir dikkat gösterdim, her zaman yaptığım gibi. Akhilleus'un saçlarıma ve tenime yönelik saplantısı kendimi daha güvende hissetmemi sağlamıyordu hatta aslında tam tersiydi. Bütün bunlar o kadar ani başlamıştı ki aynı şekilde çabucak tiksintiye dönüşebileceğini hissediyordum. O yüzden hiç değilse herkesin içinde tam istediği gibi göründüğümünden emin oluyordum. Her zaman iddia ettiği gibi Yunanların En İyisi olduğunun görsel ispatı.

Akşam yemeği sırasında salon öyle sıcaktı ki nefes almak insanın burnunun içini acıtıyordu. Vücut sıcaklığı, yanan meşaleler hatta kızarmış et tabaklarından gelen koku bile havayı ağırlaştırmak için birleşiyordu. Konuşmalar hâlâ Agamemnon'un rahibe muamelesiyle ilgiliydi. Kimse hoşlanmamıştı bundan. Kimse anlamamıştı. *Bir kız için* öyle bir kurtulmalık ha, Agamemnon da bunu geri çevirmişti ha? Deli miydi bu adam? Şarabını doldurmak için eğildiğimde Akhilleus bile Agamemnon'un kurtarmalığı reddetmesinden bahsediyordu. "Niye almadı? Gelmiş geçmiş en açgözlü adamdır halbuki."

"Belki kızı seviyordur," dedi Patroklos.

"Sevmek mi? O şişko, ihtiyar keçi sevgiden ne anlar?"

Sanki sen anlıyorsun? diye düşündüm yoluma devam ederken.

Adamların bazılarını birey olarak görmeye başlıyordum, çoğu tahammül edilebilir gibiydi, bir iki tanesiyse kesinlikle öyle

değildi. Miron, kırılaşmaya başlamış kabarık, kıvrırcık, kalın telli saçları olan orta yaşlı, şişman bir adamdı. Bir zamanlar savaşmıştı herhalde ama artık savaşmıyordu. İşi, gemilerin bakım onarımına göz kulak olmaktı. Önemli bir mevkiydi bu. Akhilleus kıyı boyundaki şehirlere sık sık yağmalar düzenliyordu, filusunun her zaman denize açılacak halde tutulması gerekiyordu. Diğer kralların kimisinin gemilerinde bazı teçhizatın çürümeye yüz tuttuğunu hatta bir tanesinde gövdedeki hasarın onarılmasından kaldığını görmüştüm ama Akhilleus'un kampında böyle bir şey göremezdiniz, gemileri birkaç saat içinde denize açılabilirdi. Miron görevlerini titizlikle yürütüyordu. Hoşlanmadığım, kişisel olarak hoşlanmadığım bir adamdı, gerçi bunun için bana attığı bakışların diğer adamların bakışlarından daha cüretkâr, daha kaba bir takdirle dolu olmasından başka bir sebep gösteremem. Elbette asla hiçbir şey söylemedi, buna cesaret edemezdi ama ona doğru eğildiğimde memelerime bakar, bardağına doldurmak üzere olduğum şarabı hevesle bekliyormuşçasına dudaklarından hafif şapırtı sesleri çıkarırdı.

O gece Miron'un şarabını çabucak doldurdum, her zaman öyle yapardım çünkü adama yakın olmaktan nefret ediyordum, sonra geri çekildiğimde, giydiği tuniği tanıdım. Babama dokuduğum tuniklerden biriydi. Aslında, bir tahtırevanla yeni kocamın evine taşınmadan, bütün kızların çıkması gereken o yolculuğa çıkmadan sadece birkaç gün önce bitirmiştım giysiyi. Arkasındaki işlemeler öyle pek güzel değildi, dokuma ya da dikiş dikme konusunda üstün becerikli olduğumu hiçbir zaman iddia etmemiştim zaten ama her ilmekte sevgi vardı. Elbette bu aşinalık sarsıntısını ilk defa yaşamıyordum; geldiğimin ertesi günü kocamın sarayından altın bir servis tabağının salondaki sehpalardan birinde durduğunu görmüştüm. Ama bu defaki kişiseldi. Miron'un boynundaki et katmanlarına baktım, dua istemsizce bir kere daha zihnimde yankılandı, sanki sözcükler benimle konuşuyordu.

Farelerin tanrısı, duy beni!

Gümüş yaylı tanrı, duy beni!

Okları ta ötelerden hedefi bulan tanrı, duy beni!

Salgın tanrısı, duy beni!

Herkes sıcaktan huzursuzdu. Salonda münakaşalar patlak verdi, biri de kavgaya dönüştü. Her zaman o kadar uzlaştırıcı olan Patroklos bile kavgacıları çekiştirerek birbirinden ayırdıktan sonra birine vurdu, diğerini de şiddetle duvara çarptı. Bunun ardından huzursuz bir sessizlik geldi ve toplantı alışıldık şarkılar söylenmeksizin sona erdi.

Gökyüzü, hava karardıktan sonra bile sarımsı tonunu korudu, sanki kampın üstüne bastırıyor, sıcaklığı tencere kapağı gibi içride tutuyordu. Akşam yemeğinin tabakları toplandıktan sonra dolapta tek başıma oturup çağrılmayı bekledim. İphis o sabah hastalanmış, kampta kol gezen mide bulantısına tutulmuştu. Ortalık olağanüstü sessizdi, diğer odadan ne konuşma ne de müzik sesi geliyordu. Bir süre sonra sıcak, havasız kutuda tıklı kalmaktan sıkılarak dışarı çıktım ve Patroklos'u veranda basamaklarında oturur buldum; yalnızdı.

Hemen tekrar içeri girmeye davrandım ama yanına oturmamı işaret etti. Akhilleus'un yüzmeye gittiğini söyledi. Sesindeki bir şey dönüp ona bakmama neden oldu. Gözlerinin aklarını, gülümsediğinde dişlerinin ışıltısını görebiliyordum ama başka pek bir şey göremiyordum. Kamp neredeyse zifiri karanlıktı. Ne ay vardı ne de yıldız. Yemek ateşleri şurada burada hâlâ yanıyordu ama kimse bu sıcakta ateşin çevresinde oturmak istemiyordu. Ta uzaklarda, Troya'nın ışıkları başka dünyaya ait bir manzaraymışçasına pırıldıyordu.

Sıcak bir akşamda böyle dışarıda oturmak hoş olmalıydı

aslında ama insanın teninin her kıvrımı terle iğneleniyordu ve bundan kurtulmanızı sağlayacak serin bir esinti de yoktu. Kocaman kara böcekler -ne olduklarını bilmiyorum ama pervane değillerdi- yüzlerimizin çevresinde uçuşuyordu, ellerimizle kovalamak zorunda kalıyorduk. Çöplükten gelen çürük kokusu kampın her köşesine sinmişti hatta ağzınızda *tadını* alıyordunuz. Akhilleus'un denize dalmasına imrenmiştim ama kıyıya onun peşinden gitmemin hiç yolu yoktu, Patroklos burada otururken olmazdı. Ama onun niye gitmediğini biraz merak etmiştim. Belki Akhilleus yalnız kalmak istediğini belirtmişti. Agamemnon'a zehir zemberek eleştirilerde bulunması haricinde Akhilleus yemekte alışılmadık derecede sessizdi.

Yan yana oturmaya devam ettik. Bir süre ikimiz de konuşmadık, *Prens* Patroklos'la Akhilleus'un yatak kızı (olduğum şeye verilebilecek en alımlı isim açık arayla buydu) olarak birbirimize söyleyecek neyimiz vardı ki? Derken sıcak, sessizlik, gecenin karanlığı imkânsız ulaşılabilir kılmış göründü. Kendi sesimi duydum: "Bana karşı neden her zaman böyle iyisin?"

Önce cevap vermeyeceğini, bir köle için kabul edilebilecek sınırı aşmış olduğumu düşündüm. Ama sonra konuştu: "Her şeyini kaybedip bir oyuncak olarak Akhilleus'a verilmenin nasıl bir şey olduğunu biliyorum da ondan."

Dürüstlüğü nefesimi kesmişti. Ama bir yandan da şöyle düşünüyordum: *Nasıl bilebilirsin? Bütün ayrıcalıklarınla, bütün gücünle, ben olmanın nasıl bir şey olduğunu nereden bilebilirsin?* Bu soruyu sordum mu? Bundan çok şüpheliyim ama belki soru aramızdaki boşlukta kendi kendine biçimlenmiştir. Ya bu ya da Patroklos'un konuşmaya ihtiyacı vardı.

"On yaşındayken bir çocuğu öldürdüm," dedi. "Öldürmek istemedim, en yakın arkadaşımды ama bir zar oyunu yüzünden anlaşmazlığa düştük. Hile yaptığımı söyledi, yapmıyorum dedim, böyle böyle artarak devam etti, ben de ona vurdum. Düştü, ben de tamam dedim, bu kadardı, bitmişti. Dönüp uzaklaşmaya başladım. Ama sonra ayağa fırlayıp bana kafa attı.

Burnumu kırdı.” Düzleşmiş burun kemiğine dokunmak için elini kaldırdı. “O kadar canım yanıyordu ki düşünemiyordum, bir taşı kaptığım gibi ona vurdum. Sadece bir kere vurduğumu sanmıştım, yalnızca bir kere vurduğumu hatırlıyorum ama öyle olmamış çünkü yanımızda başka çocuklar vardı, ona vurmaya devam ettiğimi söylediler. Doğru olmalı çünkü yüzü ezilip içeri göçmüştü. Beni üstünden çektikleri sırada ölmüştü. Eh, cina-yetti tabii. Babası güçlü bir adamdı. Böylece sürgüne yollandım, Akhilleus’un babası Peleus’un yanına sürgüne gönderildim. Hem de öyle yalnızca birkaç aylığına değil. Sonsuza dek. Ve Akhilleus da oradaydı.” Yüzünde hiçbir ifade olmaksızın doğruca karşıya bakıyordu. “Hayatımda onun kadar hüzünlü başka bir çocuk gördüğümü sanmıyorum. Şey, aynaya baktığımda gördüğüm kişi dışında tabii. Annesi daha yeni çekip gitmişti.” Tereddüt etti. “Annesinin bir deniz tanrıçası olduğunu biliyorsun, değil mi?”

Başımla onayladım.

“Mutlu bir evlilik değildi. Annesi bir gün kalkmış ve denizin içine yürümüştü. Daha önce de yapmışmış, her zaman yaparmış ama bu defa geri dönmemiş. Akhilleus yemek yemeyi bırakmış, diğer çocuklarla oynamayı bırakmış, aslında galiba büyümeyi bırakmış. İnanması zor ama onunla tanıştığımda bayağı bodurun biriydi. Peleus aklını kaçırmak üzereydi, o yüzden tam zamanında yetişmiştim çünkü Akhilleus’un arkadaşı olmak zorundaydım.” Güldü. “Ama bana da iyi geldi.”

“Nasıl?”

“Beni sakinleştirdi.”

“Peleus mu?”

“Hayır, Akhilleus. Evet, biliyorum, inanması zor, değil mi?”

Uzakta bir şarkı patladı, kahkahalarla sona erdi. Patroklos’un bana doğru döndüğünü görmekten çok hissettim. “Hepimizi seyrediyorsun, değil mi?”

Başımı iki yana salladım.

“Hayır, seyrediyorsun.”

Dikkatimin fark edilmiş olduğunu öğrenmek hoş bir duygu değildi.

“Hem bazen ağladığını duyuyorum...”

“Kendini her zaman tutamıyorsun. Şey, kadınlar tutamaz yani. Senin hiç ağlamadığına eminim.”

“Bir yıl boyunca her gece.”

O kadar aldırılmaz bir havayla söylenmişti ki bunu, ciddi olup olmadığını anlamak zordu. Başımı kumsala doğru salladım. “Uzun süredir yüzüyor.”

“Belki o da oradadır.”

Bir an anlamadım. “Annesini mi diyorsun?”

“Evet.”

“Hâlâ onu görmeye mi geliyor?”

“Ah, gelmez mi?”

Sesinde yine anlayamadığım bir tını. Kırgınlık mı acaba? Akhilleus’un kumsaldaki halini hatırladım; tuhaf, mırıldanır gibi, insanlıktan uzak konuşmasını, tekrarlanan sözcüğü, anladığım ya da anladığımı sandığım tek sözcüğü: *Anne, anne*. Böyle bir adamı sevmek nasıl bir şey olurdu? “Üzülüyor musun?”

“Akhilleus’un evlatlık kardeşi olarak büyüdüğüm için mi? Hiç üzülmiyorum. Şey, arkadaşımı öldürdüğüme pişmanım tabii ama... Hayır, bana çok iyi davrandılar.” Bir süre kıpırtısız oturdu, sonra birden dizlerini tokatladı. “Galiba ben de biraz yürüyeceğim, bakayım ne işler karıştırıyor.”

“Onun için niye bu kadar endişeleniyorsun?”

“Alışkanlık.” Ayağa kalktı. “Biliyorsun değil mi, o...”

Devam etmesini bekledim ama gülümsemekle yetinip arkasını döndü.

Artık kadınların barakasına gitmekte serbesttim -sanırım- ama o konuşmanın ardından huzursuzlanmıştım. Kumsala giden patikada biraz yürümeye karar verdim. Kalbim küt küt atıyordu, sebebini bilmiyordum. Bir çayın, çakıllı bir yataktan denize doğru kıvrıldığı yerden çıktım kumsala. Akhilleus ile Patroklos uzak uçta, suyun olduğu en yüksek yerdeydi. Söyledikle-

rini duyamayacak kadar uzaktaydım ama jestlerinden kavga ediyor olabileceklerini çıkardım. Akhilleus bir kere arkasını döndü, Patroklos onun kolunu yakalayıp zorla tekrar kendisine çevirdi. Bir an konuşmadan karşılıklı durdular, sonra Akhilleus ona sokulup başını Patroklos'un alnına dayadı. Uzun bir süre hareket etmeden, konuşmadan öylece kaldılar.

Gölgelere çekildim. Tanık olunamayacak kadar mahrem bir şeye denk geldiğimin farkındaydım. Akhilleus'la Patroklos'un sevgili olduğuna inananlar o zaman da vardı, sonraları da hep oldu. İlişkileri, dayanaksız tahminleri davet eden türdendi. Özellikle Agamemnon bu konuyu kurcalamadan duramıyordu, gerçi Odysseus da neredeyse onun kadar kötüydü. Belki ikisi gerçekten de sevgiliydi ya da bir dönem sevgili olmuşlardı ama o gece kumsalda gördüğüm şey cinselliğin ötesine geçiyordu hatta belki sevginin bile ötesine geçiyordu. Ne olduğunu o zaman anlamamıştım, şimdi de anlayıp anlamadığımı bilemiyorum ama nasıl bir güç olduğunu fark etmiştim.

Ertesi sabah Hekamede'yi görmeye giderken kum tepelerinin arasından geçtiğimde kırk yedi ölü sıçan vardı. Hepsini tek tek saydım.

Eziyetli sıcak devam ediyordu. Askerler akşam savaş alanından benizleri küle dönmüş, yorgunluktan tükenmiş, birbirlerinin üstüne atlamaya ya da daha büyük ihtimalle hırslarını kölelerden çıkarmaya hazır halde döndü. Ilık banyoların, yemek ve içkinin derhal sunulması gerekti. İfadesiz bir yüzle masanın başında emre amade duruyor, hepsinden ölesiye nefret ediyordum. Patroklos'a bakmaktan bile kaçınıyordum çünkü ondan hoşlandığım için utanıyordum. Onun yerine, burunlarını yalağa sokmuş domuzlar gibi tabaklarına eğilmiş olan askerlere odaklandım. Miron yine babamın tuniğini giymişti, tunik pek hoşuna gidiyordu anlaşılan. Şarabını doldurmak için omzunun üstünden eğildiğimde kalın, hamur topağı gibi dili dışarı uzanıp dudaklarının etrafında dolandı. Beynimin içinde bir şey nabız gibi atmaya başladı: Farelerin tanrısı *duy beni*, gümüş yaylı tanrı *duy beni*... O akşamı nasıl atlattığımı bilmiyorum ama atlattım.

Ertesi sabah çöplüğün yanından geçtiğim sırada ölü sıçanlar sayılamayacak kadar çoktu.

Kampın, sıçanların istilasına altında olduğunu biliyorduk. O kadar et ve tahıl ziyan edilir, yarısı yenmiş yemekler ortalıkta bırakılır-

ken nasıl olmasındı ki? Geceleri zeminin altında hışırtıyla dolaşıp ciyakladıklarını duyardınız. Normalde gündüzleri kampta kol gezen köpekler, sıçanları gözden uzak tutardı ama artık bu da yoktu. Sıçanlar her türlü korkudan kurtulmuş gibiydi, barakaların altından dışarı çıkıp açık havada, mutlaka o korkunç ciyaklamanın ve kıpkırmızı kanların aniden çiçeklenmesi eşliğinde ölüyorlardı. Köpekler talihlerine inanamıyordu, bu kadar çok sıçan, üstelik avlanmaya bile gerek kalmadan... Ama yenmeyecek kadar çok sıçan vardı, çok geçmeden bütün patikalar küçük, siyah cesetlerle beneklendi. Erkekler yürürken sıçan ölülerini bir tekmeyle barakaların altına yolluyor, leşler orada şişip kokuyordu.

Miron durumdan nefret ediyordu. Sadece gemilerin bakım onarımından değil, Akhilleus'un yaşam alanının bakımından da o sorumluydu. Açık havada ölen bütün sıçanlar ya Akhilleus'un patikalarından birinde ya da daha beteri, Akhilleus'un verandalarından birinde ölüyordu. Leşleri toplayıp kaldıracak koca bir ekibi vardı tabii ama sıçanları sık sık kendisinin topladığını görmek de ilginçti, sanki onları bir saniye daha görmeye bile sabrı kalmamıştı adamın. Sıçanları yanında taşıdığı çuvala attıktan sonra her seferinde parmaklarını gayretkeş bir biçimde babamın tuniğine siliyor, sonra elinin tersini üstdudağından geçiriyordu.

Çok geçmeden köpeklerle katırlar da ölmeye başladı. Sıçanların aksine onları gözlerden uzak bir yere yığıp çürümeye bırakmak mümkün değildi, yakılmaları gerekiyordu. Böylece ateşler yakıldı. Aynı sıralarda, erkeklerin birbirlerine gözlerinin kıyısıyla aceleci bakışlar attığını fark ediyordunuz ama hiçbir zaman konuşulmuyordu. Akşam yemeğinde kahkahalar kulağa belki biraz zorlama geliyordu ama sonra şarap tepsileri etrafta dolaştırılırken herkes gevşiyordu. Ve tanrılar adına, nasıl içiyorlardı öyle! Her akşam masadan yüzleri kızarmış, böbürlenerek, tumturaklı sözler söyleyerek, korku içinde, sendeleyerek uzaklaşıyorlardı. Ve herkesten az içen Akhilleus bakışlarını dikkatle bütün yüzlerde gezdiriyor, ortamın ruh halini tartıyordu.

Bir akşam, Miron'un şarap bardağını doldurmayı bitirmiştım. Dudaklarını şapırdatmasından, kolunu rasgeleymiş gibi gösterdiği dikkatli bir hareketle göğsüme sürünecek şekilde oynatmasından nefret ettiğim için her seferinde içkisini elimden geldiğince hızla ve fazla yaklaşmadan koymaya çalışırdım. O akşam mesafeyi ayarlayamadım, şarabının bir kısmı masaya döküldü. Önemli bir şey olmaması gerekirdi. Masalara bakınca, kaç yerde dökülmüş şarabın göllendiğini görüyordunuz. Ama Miron öfkeleni, alnındaki damarlar dışarı fırlayacak kadar öfkeleni hem de. Ufacık meseleler yüzünden saçmalık derecesinde sinirlenen türde bir adamdı. Şarap döküldüğü anda yerinden fırladı, kendi kendine söylenerek bir bez parçasıyla şarabı kurulamaya girişti. Yeniden oturacağı sırada gözüne bir hareket ilişti. Hemen arkasında durduğum için bakışlarının nereye yöneldiğini takip edebiliyordum. Yerde, iki uzun masanın arasında bir sıçan koşuyordu.

Sıçanı başka kimse görmemişti henüz. Ama sonra hayvan o korkunç ciyaklamayla bağırdı, sonunda yanına devrilerek kan kusmaya başladı. Birkaç kişi dönüp bakmıştı şimdi. Adamlar birer birer yemeyi bırakıp boyunlarını uzatarak neler olduğunu görmeye çalışırken masalarda bir sessizlik oldu. Ölü bir sıçan ha? Eh, tek bir ölü sıçan yeme içme keyfini berbat edecek değildi. Herkes tabağına geri dönmüştü bile, o sırada Miron sendeleyerek doğruldu. Gözlerini bana dikti. "Sen," dedi. "Sen."

Anlaşılan dökülen şarap gibi ölü sıçan da benim suçumdu. Adam duruma katlanacak halde değildi. Sıçan, yere serili hasırların arasında gözlerden yarı yarıya gizlenmişti ama bunun önemi yoktu. Miron hayvanın orada olduğunu biliyordu. Oda'nın karşısına, Akhilleus'la Patroklos'un oturduğu küçük masaya bakıp duruyordu. Akhilleus sıçanı fark etmiş gibi durmuyordu ama her an fark edebilirdi ve Miron için kesinlikle kabul edilemez bir şeydi bu. Adam tiksintiyle yüzünü buruşturarak birkaç adım yürüdü, ölü sıçanı kuyruğundan yakalayıp kaldırdı, salonun kapısına götürüp dışarı fırlattı. Sandalyesine geri dönerken adamlardan alaycı tezahüratlar yükseldi, kimileri masada davul

çalmaya başladı: *Neden bu kadar güzel doğmuş?* Ter içindeki Miron elini babamın tuniğinin yan tarafına sildi, adamlarsa böğüre böğüre şarkıya devam ediyordu, Miron yerine oturunca son bir alaycı tezahürat patlattılar.

Çabucak harekete geçip ondan mümkün olduğunca uzaklaştım. Ve o gün de bütün diğer günler gibi bitti, Akhilleus'un lir çalmasını dinleyerek, gece yatağında altında yatarak, o memelerimi ısırıp saçlarımı yolarken dişlerimi sıkarak. Sonrasında, karanlığın içinde gözlerimi yumup dua ettim: *Gümüş yaylı tanrı, okları ta ötelerden hedefi bulan tanrı, farelerinin intikamını al...*

Ertesi sabah verandaya çıktığımda yumuşak bir şeye bastım. *Tüh, diye düşündüm, şu sıçan.* Ama aşağı baktığımda bir sürü sıçan gördüm, en az on, on iki tane vardı. Hangi gücün onları kapalı, karanlık yuvalarından çıkıp böyle açık havada ölmeye zorladığını merak ettim.

O gün gördüğüm tek sıçanlar bunlar değildi. Miron'un adamlarından bir grubun kumsalda kocaman bir sıçanı tekmeyle birbirlerine yollamasını seyrettim. Gemilerin arasındaki dar boşluklar sıçan leşleriyle kararmıştı. Miron gün boyunca patikalarda devriye gezdi, mızrağını uzatabildiği kadar ileri uzatarak barakaların altına sokuyordu. Köle kadınlar yoluna çıkmamak için ellerinden geleni yapıyordu. Bu istilaya rağmen bir şekilde kampın, özellikle de Akhilleus'un barakasının temiz tutulması, masaların fırçalanması, yeni sazların toplanıp salon zeminine serilmesi, sonra banyoların hazırlanıp yemeğin pişirilmesi gerekiyordu, bunların hepsi de tam anlamıyla çıldırmış bir adamın gözetiminde yapılıyordu. Böyle bir umutsuzluk havasıyla bu kadar çok çalışan birini hayatımda görmemiştim. Ama bütün çabalarına rağmen sıçanlar onu alt etti. Akhilleus göğüslüğünün tokalarını çekiştirerek uzun adımlarla verandada yürürken bir sıçana takılıp tökezledi ve bir tiksinti ünlemiyle leşi bir tekmede avlunun ta uzağına yolladı. O anda Miron'un yüzündeki ifade benimki kadar soğuk olmayan bütün kalpleri eritirdi.

Akşam yemeğinde herkes yerine oturduğu anda Miron ayağa kalkıp kapıları sıkı sıkı kapattı. O sıcakta bunu yapması tuhaftı ama kimse itiraz etmedi. Bence herkes adamın denetimden çıktığını görebiliyordu. Şarabı her zamanki gibi masaların arasında dolaştırdım ama İphis'ten Miron'un oturduğu uca servisi onun yapmasını rica ettim. Her bardağı doldurduktan sonra doğrulup ona bakıyordum. Gözleri bir o yana bir bu yana gidiyordu, belli ki kapıları kapatmakta yeterince hızlı davranamadığını düşünüyordu. Sıçanlar içeri girmişti, etrafta koşuşuyorlardı. Öyle miydi? Bir şey duyar gibi olmuştum ama yukarı aşağı yürürken hasırların üstünde kendi ayaklarımın çıkardığı sesi duymuştum belki. Miron gölgelere bakıyor, arada sırada belli bir noktaya odaklanıyordu. *Sıçanları görüyor*, diye düşündüm ama bakışlarını takip ederek döndüğümde orada hiçbir şey yoktu.

Yemek başlayalı on dakika olmuştu ki artık her yerinden terler akan Miron boğazını ve koltukaltlarını pençelemeye başladı. Diğer adamlar dalga geçti. "Pirelendin mi yoksa, Miron?" Şakaydı bu, herkesin piresi vardı, bütün kamp pire kaynıyordu ama Miron şaka kaldıracak halde değildi. Ayaklandı, kapıya yöneldi. Alındığını zanneden adamlardan biri arkasından seslendi: "Aman be, Miron, otur aşağı da bir içki iç!"

Miron'un duyduğunu zannetmiyorum. Boğazını ve koltukaltlarını parçalamaya çalışıyordu hatta bir elini tuniğinin altına sokmuş kasıklarını kaşıyordu. Adamlardan birkaçı huzursuzlandı, belli ki bir sorun vardı. "İyi misin?" diye sordu biri.

Miron duvara dayandı. "Küstah küçük pisliklere bakın," deyip duruyordu. "*Şunlara bakın.*"

Masaların uzak uçlarındaki adamlar sessizleşmişti, neler olduğunu görmek için öne eğiliyorlardı.

"Bakın şunlara, *baksanıza!*"

Adamların bazıları, belki de Troyalı savaşçıların kapılardan içeri daldığını görmeyi bekleyerek döndü. Miron'un sıçanları kastettiğini biliyordum ama ortada sıçan yoktu.

Akhilleus ayağa kalkmıştı artık. Miron duvarı bıraktı, sende-

leye sendeleye sadece kendisinin gördüğü bir şeyin peşine düştü ama birkaç adımın ardından boylu boyunca yere yıkıldı. Dizleri bükülmedi, zarifçe yere kaymadı, kesilen bir ağaç gibi devrildi.

Bir anlık sessizlik. Sonra Patroklos adamın yanında diz çöktü, onu sırtüstü çevirdi. Herkese geri çekilmelerini bağıırıyordu. "Bırakın da hava alsın."

Kalabalık, Akhilleus'un geçmesine izin vermek için ikiye ayrıldı. O da diz çöktü, parmaklarını Miron'un etli gıdısına bastırdı. "Şuna dokunsana," dedi Patroklos'a fısıldayarak.

Patroklos elini Miron'un boynuna koyup başını salladı. "Sert."

Akhilleus, Miron'un tuniğinin altına elini sokup adamın kol-tukaltlarını yokladı, sonra Patroklos'a bakıp neredeyse belli belirsiz bir biçimde başını iki yana salladı. "Barakanın karşı tarafına götürsek daha iyi."

Miron'u yüklenmek için dört adam gerekti, biri de başını tutuyordu. Tökezleyerek yanımdan geçerlerken, zambaklar çürüdüğünde vazodaki suyun kokusuna benzer bir koku geldi burnuma. Akhilleus kapıya gitti, küçük grubun avluyu geçişini seyretti. O arada Patroklos masaların arasında yukarı aşağı yürüyor, adamlara güvence veriyordu. Evet, Miron hastaydı ama emin ellerdeydi, ona iyi bakılacaktı. Endişelenecek hiçbir şey yoktu, Miron'u hepsi bilirdi işte canım, öküz gibi kuvvetliydi adam, yataklara düşmesi için bundan çok daha fazlası gerekirdi, göz açıp kapayıncaya dek ayağa kalkacak, herkesin hayatını cehenneme çevirecekti.

Patroklos kızların birinden bir testi aldı, adamların kupalarını doldurmaya başladı, hepsini Miron'un sağlığına içmeleri için teşvik ediyordu. Odadaki bütün gözler onu takip etti, sonunda konuşmalar ve kahkahalar yavaş yavaş yeniden başladı.

Ertesi sabah Miron'a Akhilleus'un bizzat hazırladığı ağrı kesici bir tonik götürdüm. Bir gece önce tonik için otları ezip kökleri keserken onu seyretmiştim. Akhilleus'un etrafını saran efsanelerden biri de olağanüstü bir şifa gücüne sahip olmasıyla ilgiliydi. Öyle güçleri var mıydı yok muydu bilmiyorum. Toniğin Miron'u iyileştirmediği kesin ama hakkaniyetli olmak gerekirse, evet, acılarını azalttı.

Miron'u hastalar barakasında yastıklara dayanmış, saçları karmakarışık olmuş ve ter içinde buldum. Hâlâ boynunu, koltukaltılarını ve kasıklarını tırnaklıyordu. Cildi ele çok sıcak geliyordu, şiş yumrular leş gibi kokmaya başlamıştı. Dişlerimi sıkarak kendimi boynunu ellemeye zorladığımda, bileğimi yakaladığı gibi beni yatağa çekmeye çalıştı. Aklının gittiğini o zaman anladım. Gölgelere bakıp duruyor, sıçanlar hakkında bir şeyler mırıldanıyordu. Sayıklamalarının arasında bazen zihni bir anlığına berraklaşıyordu. Bu anların birinde, nasıl olduğunu sordum.

"*Hasta değilim,*" dedi hırçın hırçın. "Geberesice sıçanlar yüzünden. Beni çıldırttılar."

"Bu sabah o kadar fazla değillerdi."

Bu lafı sadece onu sakinleştirme niyetiyle söylemiştim. Doğru olduğunu ancak söyledikten sonra fark ettim. Miron hafifçe neşelendi, koyu renkli, acı kokulu toniği bitirdi. Ona bir bardak daha getirmeyi vadederek gitmeye davrandım. Tonik ona biraz iyi gelmişti ama bunun esas sebebinin ilacı Akhilleus'un göndermesi olduğundan şüpheleniyordum. Kapıda dönüp arkama bak-

tım. Miron epeyce rahatlamış görünüyordu hatta yatakta aşağı doğru kaymış, örtüleri göğsündeki halı gibi kılları örtecek şekilde yukarı çekmişti.

Birkaç saat sonra bir doz tonik daha götürdüğümde adamın ne kadar kötüleştiğini görünce şok geçirdim. Örtüleri fırlatıp atmış, yarı yatakta yarı yerde yatıyordu, tuniği beline kadar sıyrılmıştı. Siyah kılların arasından aşırı olgunlaşmış korkunç incirler gibi fırlayan kasıklarındaki yumruları görebiliyordum. Göğsüne, boynuna boydan boya kusmuştu, sümükle safranın berbat bir karışımı. Katı parçalar yoktu, orasını fark ettim ama zaten o gün hiçbir şey yememiş, ondan önceki gün de pek az yemişti. Bir eli kasığında, diğeri boynundaydı ve dokunduğumda cildi o kadar sıcaktı ki istemeden elimi hızla geri çektim. Miron bir şey mırıldandı. Sıçanlarla ilgili konuştuğunu varsaydım ama sonra yanmakla ilgili bir şey olduğunu yakaladım. “Yanıyorum” diyordu herhalde ama boğazı o kadar tıkanmıştı ki sözcükleri çıkaramıyordu. Ona bardağı uzattım ama belli ki tutamayacaktı, ben de üstüne eğilip koyu kahverengi sıvının birazını damla damla ağzına akıttım. Neredeyse anında kustu. Su vermeyi denedim, onu da çıkardı ama hiç değilse ağzını çalkalayıp dudaklarını ıslatabildi, yanıyordu adam.

O zayıf halinde bile, Akhilleus odaya girince doğrulmaya çalıştı, neredeyse hazırola geçip ter içindeki, leş kokulu bir yumruya dönüşmüş vücudundan uzaklaşmak istermiş gibi boynunu uzattı. “Özür dilerim,” deyip duruyordu. “Çok özür dilerim.”

“Lüzumu yok,” dedi Akhilleus. “Sıçanlar gitti.”

Akhilleus birkaç dakika sonra ayrıldı, kuşkusuz yemekten önce yüzmek için denize iniyordu. Kapı arkasından çarparak kapanırken bir nefes temiz hava getirdi ama o tazelik, daha cildimde hissettiğim anda yok oldu. Yine de orada kaldım, gözleri kapanmaya başlayan Miron’a biraz daha tonik içirmeyi başardım. Adam kısa bir süre sonra derin bir uykuya daldı, ben de hastalar barakasından ayrılıp komutanların toplanmaya başladığı ana salona döndüm. Yan taraftaki dolaptan bir testi aldım,

tam Akhilleus'tan başlayarak masaları dolaşmaya çıkıyordum ki Patroklos testiği elimden aldı, oturma odalarına gidip biraz dinlenmemi söyledi.

O gece Miron'u yeniden görmeye gittiğimde iyileşmeye başladığını düşündüm, çok daha neşeli görünüyor, yine akli başında bir şekilde konuşuyordu ama ertesi sabah kötüleşmişti, çok kötüleşmişti. Tere batmış çarşaflarda kendini oradan oraya atıyor, aralıksız bir şeyler mırıldanıyordu ama söylediği hiçbir şey anlaşılmıyordu. Diğer kadınlardan birkaçını çağırdım, adamı yıkadık. Kokuyu dayanılmaz bulan bir kız yana dönüp öğürdü.

Akhilleus savaş alanından döner dönmez, hâlâ tepeden tırnağa zırlara bürünmüş haldeyken geldi. Eşikte durakladı, belli ki afallamıştı. Miron'un dudaklarında bazen devrilmiş ağaçlarda görülen küfe benzeyen beyaz kabuklar vardı, konuşmaya çalıştığında da ağzının köşeleri çatlıyordu. Birkaç dakika sonra gelen Patroklos yatağın üstünden Akhilleus'a baktı. Akhilleus başını iki yana salladı.

"Onunla ben kalacağım," dedi Patroklos.

"Hayır, kalmayacaksın," dedi Akhilleus. "Bir şeyler yemen lazım."

"Senin de. Hadi, durma, yollan, ben kalırım."

Ama Akhilleus yatağın ucuna oturdu, avuçlarını Miron'un tabanlarına dayadı. Yaptığı şey, övülecek pek az tarafı olan bir adama gösterilen tuhaf bir şefkat jesti gibi göründü gözüme ama belli ki Akhilleus adamı başka bir açıdan görüyordu. Ne de olsa silah arkadaşlarıydılar.

"Biraz su getir, olur mu?" dedi Akhilleus.

Bana söylemiş gibiydi, o yüzden gidip yan odadaki fıçıdan bir testi temiz su getirdim. Akhilleus testiği elimden aldı, Miron'un ağzına zorla biraz su dökmeye çalıştı. Miron yine, "Sıçanlar, sıçanlar..." diye mırıldanıyordu, sonra bir an için Akhilleus'u tanımış göründü. "Özür dilerim."

"Senin bir suçun yok."

Ama Miron neyin kimin suçu olduğuna aldırış edecek aş-

mayı geçmişti. Son öyle çabuk geldi ki galiba hepimiz şaşaladık. Bir sonraki nefesi bekledik. Gelmeyince Akhilleus, Miron'un boynundaki nabızı kontrol etti, parmaklarını biraz sağa sola gezdirdi. "Hayır, ölmüş." Miron'un gözkapaklarını kapattı, bir an derin derin nefes aldı, sonra Patroklos'a döndü. "Ne kadar çabuk yakılırsa o kadar iyi. Neyi var neyi yoksa hepsini de onunla yakın."

"Biraz geç kaldık."

"Biliyorum. Ama başka ne yapabiliriz?"

Kadim geleneklere göre ölülerin hazırlanması kadınların işidir. Hem Yunanistan'da hem Troya'da böyledir bu. Erkekler Miron'un cesedini çamaşırhane barakasına taşıyıp yüksekçe bir taşın üstüne yatırdılar, ondan sonra geri kalanını kadınlara bırakarak çekildiler.

Miron, Akhilleus'un akrabası olduğu için orada bulunmak zorunda olduğumu biliyordum. Odanın köşesindeki fıçıdan bir kovaya su doldurdum, üstüne güzel kokulu otlardan -biberiye, adaçayı, mercanköşk ve kekik- serpererek işe koyuldum. Çamaşırhanede çalışan kadınların üçü de kovaları doldurup taşla götürdüler. Ayakları tahta zeminde şap şap sesler çıkarıyordu. Çamaşırcılar genellikle ağır kadınlardı, yavaş hareketli, geniş, biçimsiz ayaklı, yüzleri solgun, nemli, açık gözenekli, parmak uçlarının derisi uzun saatler suda kalmaktan ötürü kalıcı olarak buruş buruş kadınlar. Çamaşırhane barakasının önündeki yalaplarda etekleri bellerine toplanmış, dizlerine kadar sidik içinde dikilip saatler boyunca giysi çiğnediklerini görürdüm. Kurumuş kan kolay kolay çıkmaz, sidik kanın çözülmesini sağlayan çok az şeyden biridir. Bunun sonucunda kadınların bacakları her zaman leş gibi kokardı, kokuyu ben alabiliyordum ama şüphelerime göre onlar birbirlerinin kokusunu uzun süredir almıyordu.

Bu kadınlar, onları her zaman fazla zorlayan, ayrıca cinsel olarak da kullanan Miron'a sevgi beslemiyordu ama yapılacak bir iş vardı. Miron'un ter lekeli giysilerini çıkardık, kadınlardan biri

adamın kasığındaki patlak şişkinlikleri görünce tiksintiyle feryat etti. "Zavallı herif," dedi bir adım gerileyerek.

Ama diğer kadınlardan biri, "İyi olmuş pislige," diye mırıldandı.

Cesedi yıkamaya hazırlanarak bir bezi sıkıp suyunu akıtıyordum ki kapı açıldı, Akhilleus hemen arkasındaki Patroklos'la içeri girdi. Akhilleus'un başyardımcıları Alkimos'la Automedon da ikisinin arkasındaki daracık boşluğa sıkıştı. Kadınlar yerlerinden kıpırdamadı, böylece Akhilleus'la adamları taşın bir tarafında, sessiz, yayvan ayaklı kadınlar sırası da diğer tarafında kaldı.

Öne çıktım ve cesedin üstünden Akhilleus'a baktım. "Uzun sürmez," dedim. Burada ne işi olduğunu hani canım pahasına olsa tahmin edemeyecektim.

Başıyla onayladı ama gitmek için harekete geçmedi. Patroklos boğazını temizledi. "Onu giydirmek için bir şeyler getirdik." Kıyafetleri nemli mermerin üstünden bana doğru itti. "Hah, bir de gözleri için altın sikke."

Akhilleus doğruca bana bakıyordu. Kimse ne kıpırdadı ne konuştu. Bence o sırada, kısacık bir an için de olsa bizi olduğumuz gibi gördü. Sadece kadın, sadece köle olarak değil, Troyalı olarak. Düşman. Bizi öyle görmesi içimdeki vahşi ve doyurulmamış bir şeyi tatmin etti. Beni öyle görmesi. Nihayet son bir delici bakışın ardından dönüp uzun adımlarla odadan çıktı, diğerleri de peşinden gitti.

Akhilleus'un ne düşündüğünü biliyordum: Miron'un elimizde güvende olacağını düşünüyordu. Cesedine saygı göstermemizi dünyevi ceza korkusu sağlamazsa tanrılara olan itaatkârlığımız mutlaka sağlardı. Ne de olsa kadınlar tanrılara bağlılıklarıyla bilinirdi.

Kapı arkalarından kapanana kadar bekledik. Sonra kadınların biri Miron'un zavallı sarkık penisini başparmağıyla işaretparmağının arasına alıp bize doğru salladı. Kadınlar kahkahalara boğuldu, sonra seslerini kesmek için hemen ellerini ağızlarına kapattılar. Ama tizliği ve sesi gitgide yükselip isterik çığlıklara

benzeyen ve mutlaka barakanın dışında duyulan o kahkahaları hiçbir şey bastıramazdı. Miron'un penisini sallayan kadın nefes almaya çalışırken haykırıyordu. Uzaklaşırken bizi duymuş olmaları, Akhilleus duymuş olmalı ama hiçbiri geri gelip neler olduğunu sormadı. Böylece lyle baş başa bırakıldık.

Akhilleus'un akrabası olduğundan Miron için asil bir cenaze töreni düzenlendi. Yağlanıp parfümlenmiş, babamın tuniği giydirilmiş, çürümeye başlamış cesedi kurbanından ilahisine, ayininden törenine ve duasına kadar gereken her şey yerine getirilerek taşındı cenaze ateşine. Odun yığını yakılmadan önce bir rahip, tanrıların onuruna toprağa şarap döktü. Ama savaşçılar dağılmaya başladığında bütün konuşmalar hastalanan diğer adamlarla ilgiliydi. Miron'un öldüğü gün beş kişi hastalanmıştı.

Çok geçmeden Apollon'un okları hızla ve şiddetle yağmaya başladı. Hastane barakası terli çarşaflarda kendilerini oradan oraya atan adamlarla doldu. Arkadaşlarını ziyaret edecek kadar cesur olan birkaç kişi, üstüne biberiye ve defne parçaları saplanmış limonlar taşıyordu ama hiçbir şey zehirli buharları ciğerlerinizden uzak tutamıyordu. Boğmaca salgını değildi bu, o yüzden hastalananlardan bazıları hayatta kaldı ama çoğu kalamadı. İlk haftanın sonunda adamlar öyle bir hızla ölüyordu ki cenazeler ölüyü şereflendiren asil törenler halinde düzenlenemez oldu. Onun yerine cesetler karanlığın örtüsü altında kumsalın ıssız bir yerine götürülüyor, mümkün olduğunca hızla ve gizlice ortadan kaldırılıyordu. Cenaze ateşleri Troya'dan görülebiliyordu ve kimse Troyalıların kaç Yunanın öldüğünü bilmesini istemiyordu, o yüzden genellikle tek bir cenaze ateşine beş ya da altı ceset birden atılıyordu. Bunun sonucunda ertesi sabah kararmış ve gayet tanınabilir kalıntılar çıkıyordu ortaya. Bazen, ölmüş silah arkadaşlarının ardından mezara giden adamlar yüksek sesle şarkılar

söylüyor, kılıçlarını kalkanlarına vuruyor, ziyafete gidiyormuş gibi yapıyorlardı. Rakip matemli grupların ölmüş arkadaşlarına cenaze ateşinde bir yer bulabilmek için kavgaya tutuştuğu birkaç olaya en kötüsüydü.

Akşam yemeklerinde şarkılar ve masaya vurarak ritim tutmalar devam ediyordu ama sıralarda miktarı ne kadar bol olursa olsun hiçbir kuvvetli şarabın adamlara unutturamayacağı boşluklar vardı. Akhilleus masaların arasında bizzat dolaşıyor, şakalar yapıyor, gülümsüyordu; elinde daima bir şarap kadehi olsa da ancak dudaklarını nemlendirecek kadar içiyordu. Ben de her zaman yaptığımı yapmaya devam ediyordum: Gülümsüyor ve şarap dolduruyor, şarap dolduruyor ve gülümsüyordum. Ta ki içimden kusmak gelene kadar. Havada hafif bir değişiklik varmış gibi geliyordu bana, adamların onlara hizmet eden kadınlara bakışlarında. Bunun adını koyan İphis oldu. "Ölmüyoruz da ondan," dedi. Tam anlamıyla doğru değildi bu, orta malı kadınlardan birkaçı ölmüştü, sürünerek barakaların altına girip orada köpeklerle birlikte ölmüşlerdi ama İphis bir açıdan haklıydı. Bizden ölenlerin sayısı, ölen Yunan savaşçıların sayısının yanında hiçti. Hem zaten birkaç kadının ölümü de neredeyse hiç dikkat çekmemişti, ne de olsa o kadar ciyaklayan sıçanın arasındaki birkaç fare ölüsünü kim fark ederdi ki?

Bu sürede neler hissettim? Eh, hasta bakmaktan o kadar tükenmiş haldeydim ki pek bir şey hissedemiyordum. Ama böyle deyince soruyu geçiştirmiş oluyorum. Evet. Evet, genç bir adamın ölümünü seyrettiğim ve intikam dualarımı hatırladığım zamanlar oluyordu. O dualardan ötürü pişman mıydım? Hayır. Ülkem savaştaydı, ailem öldürülmüştü. Ayrıca unutmayın, bu savaş biz istememiştik. Yani hayır, dualarımdan pişman değilim ama bir yandan da bu kadar genç yaşamın heba olup gitmesinden keder duyuyordum. Yine de ölümleri yüzünden asla kendimi sorumlu hissetmedim. Evet, intikam duaları etmiştim ama dualarımın tanrıların gözünde bir önemi olduğuna inanacak kadar boş bir gururum da yoktu. Apollon hakarete uğra-

mişti, o da yapmakla meşhur olduğu şeyi yapıyor, korkunç bir intikam alıyordu.

Dokuzuncu gün, Akhilleus'la Patroklos özellikle sinir bozucu bir yakma töreninden döndüler, saçlarıyla giysileri odun dumanı ve yanmış yağ kokuyordu. Akhilleus bağırarak daha fazla, daha sert şarap getirilmesini istedi, almaya koştum. Döndüğümde Patroklos sandalyeye yığılmıştı, elleri gevşekçe dizlerinin arasından sarkıyordu. İkisinin de bardaklarını doldurunca biraz rahatladım ama Akhilleus ayağa fırlayıp yukarı aşağı yürümeye başladı. "Niye bir meclis toplamıyor? Ne iş yapıyor bu adam?"

Patroklos omuz silkti. "Belki krizin çok da şiddetli olmadığını düşünüyordur."

"Daha ne olsun be? Ya da belki *onun* adamları ölmüyordur, ha?"

"Ölüyorlar, hastane dolu, sordum."

"Toplanıp evimize dönsek de olur." Akhilleus kendini sandalyeye attı, sonra hemen yeniden fırladı. "İyi, madem meclisi o toplamıyor, ben toplarım."

Patroklos şarabını kupasının içinde çevirdi, ağzına götürüp içti. Akhilleus ona baktı. "Ne? Ne?"

"*Ondan* bir çağrı gelmedi."

"Hayır. Ve hepimiz bunun sebebini biliyoruz. Kızı geri vermek zorunda olduğunu duymak istemiyor."

"Belki bağlantıyı göremiyordur."

"O zaman göremeyen tek kişi o. Apollon'un rahibine hakaret edersen Apollon'a hakaret etmişsin demektir."

"İkna edilmesi için çok uğraşmak gerekecek."

"İyi, diğer herkesin zaten bildiği şeyi ona söyleyecek bir kâhin bulabileceğimize eminim."

Karar alınmıştı. Bazı erkekler için mesele burada kapanırdı belki ama Akhilleus için hayır; bağırıp çağırarak verip veriyiştiriyor, yumruklarını sallıyor, konuşurken tükürükler saçıyordu. Kendi kendini deliliğin eşiğine sürükleyene kadar konuştu. Agamemnon denen herif tam bir yüzkarasıydı, adamlarına hiç kıy-

met vermeyen bir kraldı, açgözlüydü, doymak bilmiyordu, korkaktı, kıza yapışıp kalmasına gelince... Kızgınlık dönemindeki bir köpek bile daha akliselim davranırdı. Bazen hiddetten mormor kesilmiş, nefesi tükenene kadar çığlık çığlığa bağırarak ufak bir çocuk görürsünüz de onu kendine getirmek için tek yolun bir tokat olduğunu bilirsiniz ya... Akhilleus'un hiddet nöbetleri de böyleydi. Fakat Akhilleus'u kim tokatlayacaktı?

Sonunda sayıp sövmeler bitmiş göründü. Gerisinin gelmeyeceği anlaşılınca Patroklos sandalyesinde kımıldandı. O noktaya dek ne kıpırdamış ne konuşmuş, sadece ateşe bakmakla yetinmişti. Uzaktan rahat olduğu zannedilebilirdi, yakından bakınca çenesinde bir kasın seğirdiğini görebiliyordunuz.

Kısa bir sessizliğin ardından Akhilleus pelerinine uzandı. "Ben yürüyüşe çıkıyorum." Beni ilk defa fark etmiş gibi göründü. "Bu gece sana ihtiyacım olmayacak." Sandalyesinin yanından geçerken Patroklos'un omzuna şöyle bir dokundu. Birkaç saniye sonra da kapı arkasından çarparak kapandı.

Gitmek için kalktım. Hareket Patroklos'un dikkatini çekti. "Aman, otur yerine, tanrılar aşkına! Şarap iç. Bitkin görünüyorsun."

"Teşekkür ederim."

Artık birbirimizin yanında rahattık. Birlikte şifalı ot öğüterek -ve ruh halindeki herhangi bir değişime karşı dikkat kesilmiş halde Akhilleus'u gözleyerek- geçirilen onca saat sonunda bir bağ oluşturmuştu. Ona güvenmeye başlamıştım hatta öyle ki Lyrnessos'un yağmalanmasına Patroklos'un da katıldığını hatırlamam artık çaba gerektiriyordu.

Patroklos ayağa kalkıp bardağını yeniden doldurdu, bana da bir bardak uzattı.

"Bekleyecek misin?" diye sordum.

"Öyle sanıyorum, genelde beklerim."

Patroklos'un, Akhilleus'un annesiyle buluştuğu akşamlarda neden böyle korkuyla dolduğunu bilmiyorum. Tek bildiğim korktuğuydu.

Ateş sönmeye yüz tutmuştu. Patroklos bir kütük daha attı, kütük bir süre tüttükten sonra alevlendi. Bir sessizlik çöktü, yalnızca boynunu kaşıyan köpeğin çıkardığı sesler duyuluyordu. Uzaklardan kumsala yayılan dalgaların sesi geliyordu belli belirsiz. Doğal olmayan sessizlik sürdü, deniz en yüksek noktasına ulaştığında bile karanın pek içlerine sokulmazdı. Duvarlara baktım, ötelerindeki gökle denizin gergin uçsuz bucaksızlığını sezdim. Sıcak karanlığın üstümüze bastırıldığını hissettim, sonra bütün bunların, öylesine sağlam inşa edilmiş bu barakanın, ateşin başında yan yana oturan kadınla adamın nasıl kolayca yerle bir olabileceğini düşündüm.

“Bir keresinde onu duydum,” dedim. “Annesiyle konuşurken. Söylediklerini anlayamadım.” Bekledim. Patroklos bir yorumda bulunmayınca, “Annesi cevap veriyor mu?” diye sordum.

“Ah, vermez mi?”

“Birbirlerine yakınlar mı?”

“Söylemek zor. Annesi Akhilleus yedi yaşındayken gitmiş.” Duraklama. “Anladığım kadarıyla annesi şimdi ondan genç duruyor.”

Yoklaya yoklaya ilerliyordum. “O yaştaki bir çocuğu terk etmek zor olmuştur.”

“Bilmiyorum, belki. Mesele şu, annesi evliliğinden nefret ediyordu, kocasını kendisi seçmemişti, ona soran olmamıştı. Bana kalırsa her şeyden biraz tiksiniyordu. Ve bunu oğluna da geçirdi.” Bana bir bakış attı. “Eh, fark etmişsindir mutlaka. Belli bir... hoşnutsuzluğu?”

Fark etmiştim, hem de biraz daha fazlasını ama konunun arkasını kovalamaktan çekiniyordum. Patroklos’un gereğinden fazlasını söylediğini ve sonra bundan pişman olabileceğini hissediyordum.

Gülümsüyordu. “Ona annesini hatırlatıyorsun.”

“Ona *annesini* mi hatırlatıyorum?”

“Gururun okşanmalı. Annesi tanrıça.”

“Deniyorum.”

Hâlâ gülümsüyordu. Her nasılsa gülümsediğinde burnunun kırılmış olduğu iyice belli oluyordu. Ne zaman aynaya baksa hayatının en kötü gününü hatırlıyordu mutlaka.

“Onun seninle evlenmesini sağlayabilirim, biliyorsun değil mi?”

Başımı iki yana salladım. “Erkekler köleleriyle evlenmez.”

“Evlendikleri görülmüştür.”

“Bir kralın kızıyla evlenebilir.”

“Evlenebilir ama buna ihtiyacı yok. Annesi tanrıça, babası kral, canı ne isterse yapabilir.” Soluğunu tuttu. “Hep beraber eve yelken açabiliriz.”

Siz evimi yakıp yıktınız, demek istedim.

O gece, kadınların barakalarından birindeki ot şiltenin üstünde, İphis’in yanında yatarken Patroklos’un söylediklerini düşündüm. Erkekler köleleriyle evlenmez, ha, arada sırada, köle bir oğul doğurduysa ve ortada yasal varis yoksa evlenebilirler, tamam ama bu ne kadar sıklıkla olur ki? Hayır, komik bir fikirdi. Ama sonra Akhilleus’u kumsalda Patroklos’a dayanırken gördüğüm âni düşündüm. Patroklos’un, etkisinin gücünü abartmadığını biliyordum.

Kardeşlerini öldürmüş olan adamla evlenir miydin gerçekten?

Eh, her şeyden önce, bana söz hakkı verilmezdi. Ama muhtemelen, evet. Evet. Ben bir köleydim, köleler de ne olursa yapardı, sırf “şey” olmaktan çıkıp yeniden insan olabilmek için ne olursa yaparlardı.

Bunu nasıl yapabileceğini anlamıyorum.

Eh, hayır, anlamıyorsun tabii. Sen hiç köle olmadın.

Akhilleus şafaktan kısa bir süre sonra ulaklarını kampın dört bir yanına yolladı. Elbette gemisinin burnunda durup söyleyeceklerini oradan bağırarak da söyleyebilirdi. Akhilleus'un tek bir bağırışını bütün ordu duyardı ama bütün liderler gibi o da törelere uygun davranma konusunda titizdi. Yüksek mevkilerini ifade etme açısından başarısızlığa uğrama konusunda hepsi aşırı hassastı ve toplantıları genellikle çetrefil görgü kurallarına göre düzenleniyordu.

Günün ilk kısmını ölmekte olan adamların ağzından ağrı kesici tonikler akıtarak hastalar barakasında geçirdim. Ben oradayken üç yeni hasta geldi, biri o kadar kötü durumdaydı ki arkadaşları onu sedyeye taşımak zorunda kalmıştı. Adama yere bırakıp hemen gittiler, yukarı çektikleri savaş gömlekleriyle ağızlarını kapatmışlardı. Adama elimden geldiğince baktıktan sonra koridorun karşı tarafına gittim, orada Alkimos'la Auto-medon, Akhilleus'un yakın arkadaşlarından bir grupla oturmuş, bir şarap testisini elden ele geçiriyorlardı. Buradaki konuşmalar sadece bir meclis toplanmasıyla, Akhilleus'un, Khryseis'in basına gönderilmesini talep edecek -isteyecek değil, *talep edecek*- olmasıyla ilgiliydi. Biri aşikâr bir tatminle, "Üstelik bu sefer kurtarmalık da alamayacak," dedi. Bir onay uğultusu duyuldu. "Kızdan kurtulmak için üste para vermek zorunda kalmazsa heline şükretsın."

Öğleden sonra, patikalar agoraya giden adamlarla dolmuştu. Ben de tam yola çıkacaktım ki küçük bir kız koşarak yanıma gel-

di. Görevinin öneminden ötürü nefesi kesilmiş halde çabuk çabuk konuştu. "Hekamede diyor ki Kral Nestor'un barakasına gelebilir miymişsin, öyle diyor." Cevap beklemeden elimi yakalayıp Nestor'un barakasına giden dar patika boyunca sürükledi beni.

Oraya vardığımızda Nestor, oğlu Antilokhos ve emirlerindeki komutanlar meclis toplantısına gitmişti bile. Hekamede, elinde bir testi şarapla beni karşılamak için kapıya geldi. Eşikten içeri girdiğim sırada kireç beyazına dönmüş, titreyen Khryseis'i gördüm. Kıza bir şeyler yedirmeye çalışan Uza, ben girince baktı ve başını iki yana salladı. Hemen yanlarına gidip Khryseis'in alnına dokundum. O günlerde biri hastalanınca ilk düşünceniz *veba* oluyordu. Ama kızın cildi nemli olsa da serindi. Yeni bereleri olmadığını görünce sevindim.

Nestor'un barakası agoraya çok yakındı. Verandada durunca tanrı heykelleriyle kralların sandalyelerini açıkça görebiliyorduk. Toplanmış kalabalıktan bir konuşma uğultusu yükseliyor, önden giden teşrifatçıları ve iki yanındaki danışmanlarıyla kralardan biri yerine oturduğunda saygılı bir sessizlikle sönüyordu. Krallar, yetkisini nihayetinde Zeus'tan alan Agamemnon'un Zeus heykelinin altındaki boş sandalyesi karşısında yarım daire halinde oturuyordu. Güneş, veba başladığından beri her gün olduğu üzere tülbent gibi bir pus şeridinin ardına saklanmıştı. Tanrıların boyalı heykelleri kumlara hemen hemen hiç gölge düşürmüyordu.

Agamemnon, kralların sonuncusu olarak davullar ve trompetler eşliğinde gelip tahta benzeyen sandalyesine yerleşti. Akhilleus tam karşısında oturuyordu, elleri kucağında hafifçe kenetlenmiş haliyle görünüşte rahattı ama azap içindeki bastırılmış enerjisini uzaktan bile seziyordum. Patroklos'la şakalaşıyor, gülüyor ya da gülüyormuş gibi yapıyordu ama birden durdu, son gelenlerin arenanın arka tarafına dizilmesini seyretti. Dışından sakinken içinden öfkeyle kaynıyordu, ayağa kalkınca da gerginliği belli oldu çünkü kavga etmeye ya da kaçmaya hazırlananların yaptığı gibi ağırlığını topuklarına vermişti, gerçi kaçma fikrinin

Akhilleus'un aklından sık geçen bir şey olduğundan şüpheliyim. Arenadaki bütün gözler üstündeydi ama Akhilleus özel olarak Agamemnon'a hitap ederek konuştu.

"Pekâlâ," diye başladı. "Bir tarafta Troyalılar, diğer tarafta veba. İkisiyle birden savaşılamayacağımıza göre belki evimize dönsek daha iyi." Köpek dişlerini ortaya seren bir sırıtış. "Doğru, değil mi?"

Agamemnon cevap vermedi.

"Ya da..." Akhilleus yorum mırıltılarını susturmak için elini kaldırdı. "Bütün bunların sebebini anlamaya çalışabiliriz. Ne yapıp da Apollon'u gücendirdiğimizi söyleyebilecek biri, bir kâhin olmalı. Çünkü vebayı gönderenin Apollon olduğu aşikâr. Ne yaptığımızı ya da yapmadığımızı bilirsek, hatamızı düzeltebiliriz."

Oturdu. Ön sıralarda bir hareketlenme oldu, yatışınca ayağa kalkmış olan ve belirgin bir şekilde gergin görünen Kalkhas ortaya çıktı. Kalkhas, en iyi zamanlarında bile alımlı bir tip değildi. Soluk benizliydi, silikti, alışılmadık derecede uzun bir boynu vardı. Konuşmaya çalışırken, kendine ait belirgin bir gölge düşürecek kadar çıkıntılı olan ademelması düzensizce inip kalkıyordu. Sonunda konuşmayı başardığında sözcükleri kurbağa vıraklaması gibiydi. Kehanetinin bir kişiyi, son derece güçlü bir kişiyi işaret etmesi halinde Akhilleus'un onu korumayı üstlenip üstlenmeyeceğini soruyor gibiydi.

Akhilleus yarı yarıya ayağa kalktı. "Durma, söyle. Ben hayatta olduğum sürece kimse sana zarar vermeyecek." Durakladı ama sonra dayanamadı. "Yunanların en yücesi olduğunu iddia eden Agamemnon'u kastetsen bile."

İşte söylenmişti: Agamemnon'un otoritesine tanrıların ve insanların gözü önünde meydan okunmuştu. Agamemnon'un binlerce adamı bakarken.

Kalkhas ondan sonra epeyce uzun bir süre kehanette bulundu, kalabalıktaki herkesin bildiği şeyleri söylüyordu; Apollon'un vebayı Agamemnon'un, rahibine ettiği hakareti cezalandırmak için gönderdiğini ve artık Agamemnon'un tanrıyı yatıştırması-

nın tek yolunun kızı yanında yüz kurbanlık boğayla geri göndermesi olduğunu, elbette kurtarmalık alamayacağını...

Kalkhus daha konuşmasını bitirmeden Agamemnon'un parmağı onu işaret etmeye başlamıştı. Zavallı, sefil, sürekli vızıldayan bodur herif, hayatında ne zaman doğru dürüst bir kehanette bulunmuştu? İşte yeniden ortaya çıkmış, Khryseis denen kızı babasına göndermeyi reddettiği için vebadan Agamemnon'un sorumlu olduğunu bağrınarak -Kalkhus'un kekelemelerinin pek doğru bir tasviri değildi bu aslında- dile getiriyordu. "Hem şu da kesinlikle doğru," diye ekledi Agamemnon. "Kızı kaybetmek istemiyorum."

Arkamdaki odada Khryseis'in ümitsizce, "Gördünüz mü, buyurun işte," dediğini duydum.

"Dürüst olacağım, onu karıma yeğliyorum. Dokuma tezgâhında en az onun kadar yetenekli, başka açılarsa çok daha üstün: Boy bos, güzellik, *vücut yapısı*." Bunu söyleyince kalabalıkta duyduklarıyla eğlenen bir anlayış dalgası dolaştı. "Ancak elbette ordu komutanı olarak sorumluluğu kabul ediyorum. Adamlarımın öldüğünü görmek istemiyorum. Yani evet, elbette evet, kızı geri göndereceğim."

Hekamede sevinçle bağırdı. Khryseis'in tepeden tırnağa değiştiğini görmeyi bekleyerek döndüm ama kız eskisinden bile solgun görünüyordu.

"Gerçekten söylemiyor." Sıkılı yumruklar, kısık, hararetli ses. "Kandırıyor."

"Yok, bence *söylüyor*," dedi Hekamede.

Uza sırayla herkesin yüzüne bakarak ellerini açtı. "Burada bir damlacık mantığı olan bir tek ben mi varım? *Onu karısına yeğliyormuş!* Khryseis'in, burada kalmasına izin versin diye yalvarması lazım adama."

"Kes sesini, Uza," dedim. "*Tanrılar aşkına.*"

"Ooo, konuştuğum için kusura bakma."

Tekrar agoraya döndüm. Agamemnon hâlâ konuşuyordu ama sözleri adamların tezahüratlarıyla boğuluyordu şimdi. Kük-

remeler nihayet sustuğunda, "Ama korkarım bu durumda bir sorunumuz oluyor," dedi. "Ganimetim kalmıyor. Herkes kendi ganimetini elinde tutuyor, benimse hiçbir şeyim kalmamış oluyor. Yerine bir şey istiyorum."

Akhilleus ayağa kalktı. "Peki nereden bulalım bunu sana? Dağıtılmamış bir hazine yığını bilen var mı? *Ben* bilmiyorum. Lyrnessos'tan aldığımız her şey haftalar önce paylaşıldı. Troya'yı alana dek beklemek zorundasın."

"Hayır, Akhilleus, bana böyle davranamazsın. Elimde hiçbir şey olmaksızın öylece kalakalmayacağım, madem sen bana ganimet vermiyorsun, iyi, tamam, ben bir tane alırım. Belki senin ganimetini, Odysseus?"

Uza yumruğunu havada salladı. "*Evet!*" Dalga da geçmiyordu. Uza'dan hoşlanıyordum ama rahat bir hayat sürdüğü müddetçe içine kimin aletinin girdiğine zerre aldırılmıyordu kadın. Ve *Agamemnon'un* ganimeti olmak... Daha rahat edeceği bir yer olamazdı.

Ama Agamemnon devam ediyor, önünde yarım daire halinde dizilmiş kralları birer birer parmağıyla işaret ediyordu. "Ya da seninkini," dedi. "Veya seninkini." Bunların hepsi numaraydı. Gözleri bir kişiye dikilmişti bile, havayı delen parmağı da çok geçmeden gözlerini takip etti. "Ya da seninkini, Akhilleus."

Delice bir an için, bir hata olduğunu düşündüm. Ben Akhilleus'un ganimetiydim, beni kastediyor olamazdı. Diğer kadınlara bakmaya cesaret edemedim, sabit bakışlarımı agoradan ayırmadım.

"Ama bunların hepsi gelecekteki işler," dedi Agamemnon. "Önce Khryseis'i babasına geri yollamalı ve adamı laneti kaldırması için Apollon üzerindeki etkisini kullanmaya ikna etmeliyim. Şimdi, bu hassas görev için kime güvenebilirim? Gittiği her yerde saygı uyandıran Girit Kralı İdomeneus'a mı? Yoksa bilgeliğiyle tanınan Kral Nestor'a mı? Ya da Odysseus'a belki, akıllı, dilbaz, hünerli bir müzakereci. Yoksa sana mı, Akhilleus, dünyanın en vahşi adamına mı?"

Hakaretleriyle, güç için durmaksızın itişip kakışmalarıyla ilgilenmiyordum, tek istediğim bana neler olacağını öğrenmekti.

Hekamede elini koluma koydu. "Merak etme," diye fısıldadı. "Yapmaz."

Başımı iki yana salladım.

Agorada Akhilleus, Agamemnon'a doğru birkaç adım attı, fazla gitmemişti ama aralarındaki mesafe silinip ortadan kalkmıştı sanki. "O kız için savaştım," dedi. "O kız benim ganimetim, hizmetlerimin ödülü olarak ordu tarafından bana verildi. Onu almaya hakkın yok. Ama hep aynı şey, değil mi, savaşın yükünü ben çekiyorum, aldığımız her şeyin aslan payıysa sana düşüyor. Savaşmaktan bitkin düşmüş halde barakama gittiğimde elime tek geçen artıklar, ıvır zıvır, sense koca kıçının üstünde oturup 'gemileri koruyorsun,' değil mi?"

Arkamda Uza kahkahalara boğuldu. "Artıklar," dedi. "Ivır zıvır." Hekamede bile gülümsüyordu ama yüzümü görünce gülümsemesi silindi. Khryseis koşa koşa gelip bana sarıldı. "Öyle bir şey olmayacak," dedi. "Hep böyle yapar, insanlara tuzak kurar ama bu olmayacak."

Agamemnon bağıırıyordu. "Geberesice kızı kendim alacağım. Kimseyi yollamayacağım, kendim gideceğim. O zaman eşitimmiş gibi davranmaya cüret eden birinin başına neler geldiğini hepiniz göreceksiniz!"

"Onun için dövüşmeyeceğim," dedi Akhilleus. "Kızı bana ordu verdi, ordu geri alıyor çünkü hiçbiriniz..." Burada yarım daire şeklinde dizilmiş krallara baktı. "Hiçbirinizde arka ayaklarının üstüne kalkıp da hata ettiğini ona söyleyecek yürek yok. Eh, iyi madem, o zaman kızı alır ama bundan sonra savaşmaya devam etmemi beklemeyin. Şuradaki dumanı tüten köpek boku yığını için neden hayatımı ya da adamlarımın hayatını riske atayım?"

Bundan sonra her türlü karşılıklı saygı kisvesi bir yana bırakıldı. Bir ara kışırmaya çok yaklaştılar, Akhilleus kılıcını kınından yarı yarıya çıkarmıştı ama son anda geri soktu. Ondan

sonra Nestor ayağa kalktı ve onları barışmaya ikna etmeye çalıştı ama ben artık dinlemeyi bırakmıştım, artık aldırış etmiyordum. Ellerim yüzümdeydi, parmaklarım uyuşuk, sertleşmiş etlerime daha kabul edilebilir bir ifade vermeye çalışıyordu. Gerçi zahmet etmeme de gerek yoktu ya. Hekamede sessizce kollarını bana doladı. Kendim için ağlayamadığım sırada benim için ağladığını hep hatırlarım.

Sadece Uza beni neşelendirmeye çalıştı. "Sana bir şey olmaz," dedi. "Herifin neden hoşlandığını biliyorum. Hem zaten iş oraya gelirse kazyağı testisi elimizin altında."

Bundan sonra söyleyecek pek bir şey kalmamıştı. Toplantı dağılırken savaşçılar suskundu. Endişeli bakışlar, fısıltılı konuşmalar, daha çok da suskunluk. Akhilleus savaştan çekilmişti, birlik bozulmuştu ve en azından o an için hiçbir şey çözülmemişti, hasta barakaları hâlâ veba illetini çeken adamlarla doluydu.

Teşrifatçılar kalabalığın içinde Agamemnon'a yol açmaya başlamıştı ama o geride kalmış, Khryseis'i evine götürecek kurulun başına seçilmiş olan Odysseus ile konuşuyordu.

Hekamede, Khryseis'in kolunu yakaladı. "Koş, hadi durma, koş. Seni almaya gelecekler."

Khryseis sersemlemiş görünüyordu. Umutlanmaya cesaret edememişti ve şimdi bile her şeyin elinden çekilip alınabileceğinden korkuyordu. Kapıya kadar gitti, sonra dönüp yeniden bana koştu. "Briseis, çok üzgünüm."

"Merak etme, bana bir şey olmaz. Hadi durma, git."

Akhilleus'un evine kadar ayaklarımı sürüdüm. Benim için dövüşmeyecekti, bunu gayet açıkça belirtmişti. Ah, malından mülkünden başka bir şey olsa ölümüne -Agamemnon'un ölümüne- çarpışırdı ama benim için yapmayacaktı. Kampta yürürken, orta malı kadınlara baktım, yarılmış dudakları, bereleri fark ettim. Genç ve bir şey haricinde güzel bir kızın alnında, bir mızrağın tersinin indiği yerde yıldız yağmuru gibi bir yara izi vardı. Eskiden Agamemnon'un kızlarından biri miydi, bıkıp sokağa attığı kızlardan biri?

Patroklos da Akhilleus da meclis toplantısından dönmemişti henüz. Biri kumsalda yürüdüklerini söyledi. Agamemnon beni almaya geldiğinde ne yapacaklarını ya da ne yapmamak için kendilerini tutacaklarını planlıyorlardı kuşkusuz. Oturma odalarında gezindim, ağlamıyordum, ağlayamıyordum, sadece bir şeyleri elime alıp alıp yeniden yerlerine bırakıyordum. Aynanın önüne geldim, yansıyama doğru eğildim. Nefesim ışıldayan bronz bir anlığına buğulandırdı, sonra buğu siliniverdi. Bu odalardaki varlığım da onun kadar uçucu, onun kadar ağırlıksızdı. Dolaba çekilip yatağın üstüne oturdum. Bir süre sonra İphis geldi, elimi tuttu. İkimiz de konuşmadık. Sonunda koridorda ayak sesleri duyduk. Yürüyüşlerinden dönen Akhilleus ile Patroklos.

Akhilleus ortak alana paldır küldür daldı, hâlâ agorada kopmuş olan kavgada dövüşüyordu. “Tamam mı, mutabık mıyız? Geldiğinde onu içeri bırakma. Kapıda kes yolunu. Briseis’i dışarı çıkarabilirsin. Herifi görmek istemiyorum, görürsem öldürecekim çünkü.”

“Gelmeyecek.”

“Geleceğini söyledi.”

“Ne dediğini duydum.”

“Onu öldürecekim.”

“Evet, biliyorum, o da biliyor. İşte tam da bu yüzden gelmeyecek.”

Patroklos’un sesi yorgun çıkıyordu. Aynı çemberin çevresinde uzun bir süredir dönüp durduklarını tahmin ettim. Zihnimin gözünde ikisini de öyle açıkça görüyordum ki sanki aramızdaki duvar şeffaflaşmıştı: Akhilleus aşağı yukarı yürüyor, Patroklos ellerini kavuşturmuş oturuyor, dışarıdan bakınca sakın ama çenesindeki o kas seğiriyor.

“Otursan daha iyi,” dedi Patroklos bir sessizliğin ardından. “Daha saatlerce gelmezler.”

“Hah! Bekleyemez o.”

“Önce Khryseis’i babasına yollaması gerekiyor. Ayrıca yüz de boğa bulması lazım, boğaların öyle ortalıkta gezindiğini san-

miyorum. Sonra şansımız varsa gemi dönene dek bekleyecektir. *Yapması gereken bu.*"

Dinlerken umutlanmaya başladığımı hissettim. Khryseis'i evine götüren geminin geceyi orada geçirmesi gerekecekti. Yüz boğanın ayinlerle kurban edilmesi de epeyce uzun sürerdi, sonra Apollon'a dualar edilecek, ilahiler söylenecek, onun ardından da büyük bir ziyafet verilecekti. O da bütün gece sürerdi, sonra bir de dönüş yolculuğu vardı. Erkenden yola çıkmazlardı, hepsi akşamdan kalma olacaktı... Düşünmek için bu kadar zaman bulacak Agamemnon'un fikrini değiştirmesi ihtimali yok muydu? Akhilleus'la bozuşup savaşı kaybetme riskini göze alacak mıydı gerçekten? Bir kız uğruna?

Yan odada yukarı aşağı yürüme sesleri sürdü. Sonunda Akhilleus kendini sandalyesine attı; sandalyenin çatırdadığını duydum.

Patroklos boğazını temizledi. "Briseis'i çağırtmamı ister misin?"

"Ne diye, veda niyetine son bir defa düzüşelim diye mi? Hayır, teşekkür ederim."

Sessizlik. Akhilleus'un biraz utanmış bir hali olduğunu hayal ettim.

"Hayır, boşver," dedi sonunda. "Yakında öğrenecek."

Çağırılma beklentisinden kurtulunca, bu fırsatı değerlendirip sıvıştım. Khryseis'e veda etmek, iyi dileklerimi bildirmek istiyordum çünkü aldığı iyi haberlerin bana olacaklarla haksız bir şekilde gölgelendiğini hissediyordum.

Agamemnon'un gemilerinin yelken açmak üzere hazır edildiği körfezin kıvrımı boyunca koştuğum sırada hava kararmaya başlıyordu. Küçük kadın grupları kıyıda toplanmıştı bile, gemiden hantal hantal kıpırdanan boğaları seyrediyorlardı. Hayvanlar ayaklarının altındaki zeminin eğilip kaydığını hissettikçe böğürüyordu, güverteler korkularının yeşil bokuyla kayganlaşmıştı. Boğaları gemilere bindiren adamlar, Apollon'u öven ilahiler söylüyordu ama seslerinde bir umutsuzluk tınısı varmış gibi geldi bana. Ya bu kadarı bile yeterli gelmezse?

Khryseis, son anda, diğer her şey hazır olduktan sonra Agamemnon'un barakasından çıkarıldı. Düz, beyaz bir harmaniye giymiş, hiç mücevher takmamıştı, saçları başının çevresini saran sıkı örgülerle toplanmıştı. Kraliçeye benziyordu, solgun, akli başında ve birdenbire yaşından çok daha büyük görünür bir hali vardı. Agamemnon ortaya çıkmadı. Kızı elinden tutup gemiye uzanan kalasta yürüten Odysseus oldu, Khryseis pruvada durup Agamemnon'un yaşadığı yere, sonra körfez boyunca dizilmiş siyah gemilere baktı. Kıyıda gezinen gözleri faltaşı gibi açıktı, gerginlikle irileşmişti. Görünüşteki sükûnetinin ardında dehşet içinde olduğunu fark ettim, Agamemnon'un her an fikrini değiştirebileceğinden ve bütün bunların elinden alınacağından korkuyordu.

Sıçraya sıçraya bağıırıyorduk. “Bahtın açık olsun! İyi yolculuklar!”

Önce cevap vermeyeceğini sandım, çok gergindi ve sakın görünüşünü korumaya kararlıydı ama sonra küçük bir el havaya kalktı, parmaklarının zar zor seçilen bir hareketiyle bize el sallayarak veda etti.

Etrafıma bakınca, onu yolcu etmeye gelen bunca kadına karşı içime sıcacık bir duygu -aslında sevgi- doldu. Khryseis’in şansına haset etmiyorlardı, oysa her biri evine dönme fırsatı bulabilmek -ve dönecek bir evlerinin olması- için sağ kolunu feda ederdi.

Odysseus birden pruvada Khryseis’in yanında belirdi. Derhal bir gürültüyle bir itiş kakıştır koptu, yelkenler açıldı, çıpa yukarı çekildi ve gemi yavaş yavaş kıyıdan uzaklaştı, arkasında bıraktığı beyaz köpükler kalkan kumlarla kahverengileşmişti. Adamlar başlangıçta kürek çekti, bir davul ritim tutuyordu ama biraz açılınca yelkenler aniden şişti, gemi Khryseis’in evine gitme hevesini paylaşıyormuş gibi hızla yol almaya başladı. Uzaklara doğru yalpalayarak ilerlemesini seyrettik, sonra ortalığa kederli bir sessizlik çöktü. Başkaları adına konuşamam ama ben, o âna dek hiç olmadığım kadar yeis içindeydim.

Kalabalık dağılmaya başlarken, diğer kadınların bazılarının göz ucuyla bana baktığının farkındaydım. Başıma geleceklerin haberi şimdiye dek kampın dört bir yanına yayılmış olmalıydı. İçlerinden biri, pek hazzetmediğim bir kadın bana bakıp pis pis güldü. “Herhalde artık seninle konuşmak için yarım altın vermek gerekir, ha?”

Diğer kadınların terfime imrendiğini sanmıyorum, olacaklara terfi denebilirse tabii.

Kıyı boyunca yürüyerek geri döndüm, başım aşağıdaydı, bastığım yerde ıslak kumlardaki suyun dışarı çıkmasına neden olan ayaklarımdan başka bir şey görmüyordum. Bir iki kere birilerine çarpmaktan son anda kurtuldum, kendi düşüncelerime öylesine gömülmüştüm. Ama sonra içimden bir ses başımı kaldırmamı

söyledi. Tam zamanında bakmışım. Agamemnon, yüz metreden kısa bir mesafede durmuş, güvertedeki Khryseis'le birlikte günbatımının kızıl ışıklarının önündeki siyah bir beneğe dönüşen gemisini seyrediyordu.

İki gemi arasındaki boşluğa kayıp bekledim. Artık bütün kumsal boyunca erkekler denize giriyor, ciltlerindeki kiri pası akıtıyor, başlarını dalgaların altına sokup kendilerini arındırıyordu ve hiç istisnasız hepsi Apollon'a övgü ilahisi söylüyordu: *Oku ta ötelerden hedefi bulan Apollon'u unutmam. Gümüş yayını gerdi mi tanrılar bile titrer önünde...* Ve dualar, sayısız dua, hepsi de Apollon'a kendilerini vebadan kurtarması için yakarıyordu. Çok geçmeden dalgalar askerlerle siyaha döndü, kara neredeyse tamamen terk edilmişti. Hayret verici bir şeye şahitlik ettiğimi anlamıştım: Denize dalan koca bir ordu.

Yürüyemeyecek kadar hasta olan bazılarının sedyeleri denize taşınması gerekmişti. Ateşli bedenlerin aniden soğuk, tuzlu, aç denize daldırılmasının adamları öldüreceğini düşündünüz belki ama bildiğim kadarıyla hiçbiri ölmedi hatta taşınırken şifa bulmaz derecede hasta görünen birinin kıyıya yürüyerek çıktığını kendi gözlerimle gördüm.

Yıldızlar yeşilimsi gökyüzünü delik delik etmeye başlıyordu. Körfez boyunca yemek ateşleri yakılmıştı, adamlar üstlerinden sular akarak denizden çıkınca ellerine sıcak, tatlı şarap kupaları tutuşturuldu ve her biri içmeden önce Apollon şerefine toprağa biraz şarap döktü. Kısa süre içinde titreye titreye ateşlerin çevresinde toplanmış, sert şarapla dolu testileri elden ele geçiriyorlardı. Agamemnon'un emri üstüne keçilerle koyunlar kesilmişti, çok geçmeden hepsinin önüne kızarmış et dolu tabaklar kondu ama bir ziyafete normalde eşlik eden kahkahalarla şakalar yoktu. Apollon, Khryseis'in sağ salim evine dönüşünü ve kurban edilen boğaları kabul edinceye dek kamp hâlâ tanrının lanetinin altındaydı ve bunu bilmek hepsinin üstüne bütün ağırlığıyla çökmüştü.

Gölgelerin içinden, hâlâ kıyıda duran, tek başına, sessiz bir figür halindeki Agamemnon'u seyrettim. Bütün bunlar olup bi-

terken beni unutturdu mutlaka, değil mi? Başka herkesin kararlılıkla yaptığı şeyi yapardı, sarhoş olup unutmaya çalışırdı, ha? Kendime böyle dedim ama bir yandan da öyle bir şey olmayacağını biliyordum. Yunan ordusunun en güçlü iki adamının bir kız uğruna bozuşması ne bana ne de başkalarına mantıklı geliyordu ama durum buydu.

Akhilleus'un barakasına döndüğümde hemen dolaba gittim, tek başıma oturup çağrılmayı bekledim. İphis görünmedi. Belki Patroklos uzak durmasını söylemişti.

Bir saat sürüne sürüne geçti. Tuniğimin eteğini üst üste katlayıp sonra yeniden düzelterek epey vakit geçirdim. Yaşlı kadınların bunu yaptığını görürsünüz, ninemin yaptığını hatırlıyorum, artık tükenmeye başladıklarının işaretiydi. Bir de bana bakın, daha on dokuz yaşındaydım ve aynı şeyi yapıyordum. Kendimi zorlayarak durdum.

Kapının sağ tarafındaki bir masada bir testi şarap vardı. Kendime bir kupa doldurmama kimsenin aldırmayacağını biliyordum, ben de öyle yaptım. Ellerim o kadar titriyordu ki birazını döktüm, bir bez bulup silmek zorunda kaldım. Hâlâ sildiğim sırada koridordan sesler duydum. Önce Agamemnon'un beni almaya geldiğini zannedip kendimi ihanete uğramış hissettim. Gecikme olmasına bel bağlamıştım oysa gecikme yoktu. Akhilleus haklıydı. Agamemnon beni ele geçirmek için sabırsızlanıyordu. Tuniğimi düzelterek ayağa kalktım, şarabın morluğu kalmasın diye dudaklarımın çevresine tükürük sürdüm. Sürüklenerek götürülmeyecektim, başımı dik tutacak ve ardıma bakmayacaktım. Agamemnon'a korkumu görme tatminini vermeyecektim.

Ama sonra Patroklos'un Kral Nestor'la oğlu Antilokhos'un geldiğini bildirdiğini duydum. Nestor. Hemen aklıma bunun bir barış görevi olduğu geldi. Agamemnon insafa gelmişti çünkü Nestor tam da onun seçeceği arabulucuydu. Daha iyi duyabilmek ve olup bitenlerin hiç değilse birazını görebilmek için kapıyı hafifçe araladım.

Nestor odaya girdi. Uzun boylu, gümüş saçlı, zengin giyimli. Arkasında hantal, acı çekecek derecede utangaç en küçük oğlu vardı, Akhilleus'a öyle bir sevgiyle bağlıydı ki huzurunda nefes almakta bile zorlanır gibiydi. İkisi de pelerin giymişti çünkü gece sıcak olmasına rağmen denizden ıslak bir rüzgâr esiyordu. Omuzlarına ışıktan oluşan minicik iğnebaşlarına benzeyen yağmur damlaları yayılmıştı. Akhilleus onları karşılamak için ayağa kalktı. Nestor pelerinini çıkarıp Patroklos'a verdi, sonra karışmış saçlarını düzeltti. Akhilleus'un sunduğu sandalyeye otururken, başının tepesinin açılmaya başladığını gördüm, beyaz tellerin arasından pembe kafa derisi görünüyordu. Akhilleus onu oturtuktan sonra Patroklos'tan daha iyi kalite şarap getirmesini istedi. Sıkıntıyla gülerek, "Bu içtiğimiz bakire sidiğine benziyor," dedi. O arada Antilokhos oturacak bir yer arandı, yatağı görüp tökezleyerek oraya gitti, tökezliyordu çünkü Akhilleus'un ona baktığını biliyor, daha doğrusu öyle hayal ediyordu, haliya takıldı, neredeyse düşüyordu.

Patroklos, Nestor'un şarabını karıyordu; altın çanağın içinde dönenen birkaç farklı tonda koyu kırmızı vardı. İşini bitirince ateşe yürüdü ve Apollon'a cömert bir ikramda bulundu, ızgara cızırdayıp tükürükler saçtı. Nestor kupasını şerefe kaldırdı, sonra uzun uzun, dikkatle Akhilleus'a baktı. "Bakıyorum da gemilerini yüklemeye başlamamışsın henüz?"

"Kızı almaya gelmedi. Henüz."

Nestor gülümsedi ve başını iki yana salladı. "Gitmeyeceksin. Her ne olursan ol, savaştan kaçacak biri değilsin."

"Ben bunu kaçmak olarak görmüyorum. Bu benim savaşım değil."

"Girmeye çok hevesliydin."

"On yedi yaşındaydım." Akhilleus öne eğildi. "Bak, bugün yaptığı tam bir rezaletti, herkes biliyor bunu ama karşı çıkan tek bir ses bile olmadı."

"Ben vardım. O zaman da, sonra da."

"Anlayacağın artık, sıçarım bu işin içine, diye düşünüyorum."

Troya'yı istiyor madem, alabilir. Ben olmadan. Tabii alamayacağını ikimiz de biliyoruz.”

Nestor bir an sessiz kaldı. Sonra, “Genellikle sözü dinlenen biriyimdir, Akhilleus,” dedi.

“Konuş, dinliyorum.”

“Burada oturup surat asarken diğerlerinin savaşmasını seyredemezsin. Ev-vet.” Nestor bir elini kaldırdı. “*Surat asıyorsun.*”

Akhilleus’un cevabı şaşırtıcı derecede ölçülüydü. “Bugün yaptığı şey bütün kuralları altüst etti. O kız için savaştım. Ordu onu bana verdi, Agamemnon’un kızı almaya hakkı yok. İyi, tamam, alsın ama benden bu kadar, buraya kadar. Zayıf, açgözlü, beceriksiz ve korkak bir kral için ne kendi hayatımı riske atarım ne de adamlarımın hayatını.”

Nestor’un hemen Agamemnon’u savunmasını bekliyordum ama adam gülümsemekle yetindi.

“Belki saydığın özelliklerin hepsi doğrudur, önemi yok. Senin daha iyi bir savaşçı olmanın, daha cesur, daha güçlü, daha başka şeyler olmanın önemi yok. Mesele o değil. Agamemnon’un senden fazla adamı, senden fazla gemisi, senden fazla toprağı var, senin değil de onun başkomutan olmasının sebebi de bu.”

“Bunların hiçbirisi ona bir adamın şeref payını alma hakkı vermez. Ganimet ona ait değil, benim *kazandığım* bir şey söz konusu, onun değil.”

Başka bir sürü şey daha söylendi ama artık dinlemiyordum. Şeref, cesaret, sadakat, nam, bütün bu sözcükler durmadan sarf ediliyordu ama benim için gerçek tek bir sözcüktü, tek bir küçücük sözcük: Şey. Benim kazandığım bir şey söz konusu, onun değil.

Dikkatimi tekrar konuşmaya verebildiğimde Nestor, “Doğrusu benim ümidim şu ki...” diyordu.

Ama Nestor’un ümidinin ne olduğunu öğrenemedik. Koridordan koşan ayakların sesi geldi, bir saniye sonra da tumbul yüzü terden parlayan Alkimos paldır küldür odaya daldı. “Agamemnon’un teşrifatçıları.”

Tuttuğum bardak parmaklarımın arasından kaydı, tuniğimin eteğine kırmızı şarap döküldü.

“Agamemnon da yanlarında mı?” diye sordu Akhilleus.

Alkimos başını iki yana salladı. Akhilleus’un yan yan Nestor’a bakıp gözlerinden alevler saçtığını gördüm ama konuştuğunda Patroklos’a hitap etti. “Git de Briseis’in hazır olup olmadığına bak, olur mu?”

Nestor utanmış görünüyordu. “Geleceklerini bilmiyordum.”

Akhilleus anladığını göstermek için kralın koluna dokundu.

Agamemnon’un teşrifatçıları kızılı karalı kıyafetleri içinde göz alıcıydı, rütbelerini gösteren asalara altın şeritler bağlanmış olarak odaya aktılar. Tehditkâr görünmeleri gerekiyordu, dik duracak ve Agamemnon’un mesajını berrak, çın çın öten bir sesle ileteceklerdi. Onun yerine iki teşrifatçının yaşlı olanı öne çıktı ve dizlerinin üstüne çöktü. Akhilleus hemen fırladı, yaşlı adamın ayağa kalkmasına nazikçe yardım etti. “Meraklanmayın,” dedi. “Hırsımı sizden çıkaracak değilim. Suç sizin değil.”

Dolabın kapısı ardına kadar açıldı. Patroklos içeri girdi, kolunu omuzlarıma dolamaya çalıştı ama onu ittim. “Benimle evlenmesini sağlayabileceğini düşünüyor musun hâlâ?”

Cevap vermeye vakit bulamadı. Akhilleus, “Patroklos? Hazır mı?” diye seslendi.

Patroklos elini uzattı. Tuttum çünkü tutmak zorunda olduğumu biliyordum. Diğer odaya kadar bana eşlik etmesine izin verdim. Teşrifatçılar geri çekilmeye başlamıştı bile. Akhilleus’a bir bakış atma riskini göze aldım. Yanaklarından aşağı yaşlar aktığını görünce de hayretler içinde kaldım. Hıçkırıyor, hüngür hüngür ağlamıyordu, silmeye bile tenezzül etmeyecek kadar kabullenmediği sessiz bir akıntıydı sadece.

Götürüldüğüm sırada Akhilleus ağladı. *O ağladı*, ben ağlamadım. Şimdi, seneler sonra, artık bunların hiçbirinin önemi kalmamışken, bundan hâlâ gurur duyuyorum.

Ama o gece ağladım.

KISIM İKİ

O, Troya'ya geldiğinden beri, evine dönmeyecek olmasıyla -ara sıra da olsa- bilinir. Sevinç dolu karşılamalar, kucaklamalar, ziyafetler mevzubahis değil onun için. Savaştan sonraki uzun, tekdüze hayat, sıkıcı bir eşten budala çocuklar peydahlamak, uzun saatler boyunca hödük çiftçilerin komşularından şikâyetler dinlemek, önemsiz davalarda hakemlik etmek, nihayetinde senelerin geçmesiyle fiziksel güçsüzlüğün, yaşlılığın, kırılğanlığın ve ölümün gelişi onun için söz konusu değil. Ateşin gürül gürül yandığı bir odada, çocukları ve torunları etrafına toplanmışken ölmek yok kaderinde. Ölümünün ardından birkaç yıl boyunca isminin hiç kimsenin, onu hayatı boyunca tanımış olan insanların ve Troya'da onunla birlikte savaşmış olan askerlerin dilinden düşmesi gibi bir durum yok. Gerçi güçlü değildir insan hafızası, en fazla üç kuşak gider, sonrasında ağır, sonu gelmeyen yüzyıllar başlar, mezarındaki toprak yığnında otlar biter, hayal bile edemeyeceği arabalarla mezarın yanından geçen insanlar duraklayıp, "Bu da ne sence?" diye sorarlar. "İnsan eliyle yapılmışa benziyor."

Bunların hiçbirisi yok yazgısında. Ve aslında buna aldırıyor hatta belki şafakta, belki gün kararırken ya da tam öğle vaktinde bir mızrağın ya da kılıcın onu biçeceği bir zamanın çok geçmeden geleceğini, yaşadığı gibi gölgesiz bir ışık parıltısı içinde öleceğini kabul etmek daha kolay. O zaman hikâyesinin bir sonu olmayacak çünkü asıl mesele bu; pazarlık böyle yapıldı, hilekâr tanrıların ona verdiği söz bu: Troya surları altında erken bir ölüm karşılık ebedi şan ve şeref.

Bu denizin bütün ruh hallerini biliyor, daha doğrusu geçtiğimiz iki haftadan öncesine dek bildiğini söylerdi ama son zamanlarda gelgitlerin hareketi çok tuhaf, daha önce deneyimlediği hiçbir şeye benzemiyor. Dalgalar her gün kasvetli gökyüzünün altında şişti de şişti, hiç kırılıp köpüklenmedi, sadece uzun, sürekli, tehditkâr bir kabarma. Veba okları hedefi bulmadan günler önce tanrının öfkesini cildinin gerginliğinde hissetti.

Veba sırasında sular hiç yükselmedi ama deniz şimdi kaybettiği toprakları geri alıyor. Kumsalı ıslatan her dalga geride kirli köpüklerden bir yelpaze bırakıyor, köpükler bir an hafifçe kaynaştıktan sonra kumlara gömülüp kayboluyor, ondan sonraki dalga daha yüksekler tırmanıyor, bir sonrakiyse daha da yükselere. Sular, kumsalın senelerdir kuru olan yerlerine uzanıyor, kalın su yosunu halıları kaldırıyor, kırık deniz kabuklarıyla martıların beyaz kemiklerini kıyının çok yukarılarına dek taşıyor.

Briseis'i götürdükleri gece, demirlemiş gemilerden biri palamarından kurtuldu. Patroklos onu sarsarak uyandırdı, ikisi birlikte kumsala koştular, bağırarak emirler yağıdırıyor, gemiyi yükselen sulardan uzağa çekmek üzere adamları ekipler halinde bir düzene sokuyorlardı. Şafak söktüğünde gemi bir tarafına doğru yatmıştı, gövdesindeki solgun renkli kabuklu hayvanlar yüzünden kadim zamanlardan kalma siğilli bir deniz canavarı gibi görünüyordu. O zamandan beri sular hiç o kadar yükselmedi ama olanlar bir ikazdı. Demirlemiş bütün gemilerin palamarlarını kontrol ettiler, kızağa çekilmiş gemilerin bazılarını da karanın daha içlerine taşıdılar.

Denizle gökyüzünün uçsuz bucaksızlığı onu cüceleştiriyor. Arkasında kum tepeleri yükseliyor, üstlerindeki yüksek, dalgalanan otlar solgun renkli kumlara sivri siyah gölgeler düşürüyor. Gerçi günün bu saatlerinde genellikle olduğu gibi bir sis yayılmaya başladı şimdi. Birkaç dakika içinde onu sarmalıyor, artık bir şey görmesine gerek yok, sadece patlayan dalgaların sesini dinleyebilir, sadece ayakparmaklarının arasından geçen suyun kıpırtılarını hissedebilir. Çocukken, annesiyle birlikte denize ba-

kan bir odada uyurdu. Annesi gittikten sonra karanlıkta uyanır, dalgaların sesinin annesinin onu yatıştırıp tekrar uykuya dalmasını sağlayan sesi olduğunu hayal ederdi.

Hafıza tuhaf oyunlar oynar. En canlı anılarından biri, odanın penceresinde durup annesinin uzun siyah saçlarının suyun üstünde deniz yosunları misali yelpaze gibi yayılarak suya girdiğini, derken bir sonraki dalga tarafından yutulduğunu seyretmesi. Halbuki bunu görmesinin mümkün olmadığını biliyor. Çocukken uyuduğu odadan deniz görünmezdi. Öte yandan, daha sonra kafasında canlandırdıklarının hiçbirisi o ıssız odanın, annesinin yokluğunun verdiği acının hatırasını silemiyor. Babası her şeyi denemişti: Yemek yemesi için onu kandırmaya çalışmış, pahalı oyuncaklar almış, her gece uyku vaktinde onun kollarına sığınmasını teklif etmişti; o, ya bunları geri çevirmiş ya da daha beteri, kucaklanmaya tahammül etmiş ama tıpkı annesinin yaptığı gibi babasının kollarında kaskatı ve tepkisiz halde yatmıştı. Rahipler, müneccimler, kadın akrabalar, dadılar, hepsine başvurulmuştu; ne yapılması gerektiğini hiçbirisi bilmiyordu. Arkadaşlık etmesi için soyluların oğulları gemilerle getirilmişti ama bu çocuklar, onun "normal" olmadığını hemen anlıyordu, çocuklar hep anlar çünkü. Birkaç cılız girişimin ardından yalnızca birbirleriyle oynuyorlardı. O, büyümekten vazgeçti. Derken bir gün, solgun benizli, gümüş saçlı küçük bir karides gibi büzülüp kaburga kemikleri tek tek sayıldığı sırada Patroklos çıkageldi. Bir zar oyunu yüzünden çıkan kavgada başka bir çocuğu, kendisinden iki yaş büyük bir oğlanı öldürmüş olan Patroklos.

Patroklos'un geldiği gün, Akhilleus gürültü patırtılar duydu, annesinin pek seyrek ziyaretlerinden biri için geldiğini umarak salona daldı ama babasının yabancı biriyle konuştuğunu görünce zıncı diye durdu. Yakınlarda iriyarı, çirkince bir oğlan vardı, yüzü yara bere içindeydi, burnu da kırılmıştı ama yaralar yeni değildi çünkü çürüklerin ortası sararmış, çevresi de morarmıştı. Bir "arkadaş" daha mı?

İki çocuk birbirlerine baktılar, Patroklos, Akhilleus'un ba-

basının yanından uzanıp bakmıştı. Akhilleus o anda bir başk-
“arkadaşla” daha tanışmanın o aşına huzursuzluğunu değil, çok
daha rahatsız edici bir şey hissetti: Tanımaktan kaynaklanan
uzun, soğuk bir ürperti. Ama kolayca arkadaş olamayacak ka-
dar sık ve çok incinmişti, o yüzden babasının dürttüğü diğer
çocuk elini uzatınca Akhilleus omuz silkmekle yetinerek arka-
sını döndü.

Patroklos’un birini öldürdüğü, hepsinin yapmak üzere eği-
tildiği şeyi gerçekten yaptığı duyulur duyulmaz diğer çocuklar
onu hasım edinmek için sıraya girdi. Dövülecek kişi oydu artık.
Bu yüzden sürekli kavga ediyordu, köpekleri üstüne saldırtmak
için zincire vurulmuş, kaçamayan, geceleri inleyerek yaraları-
nı yalayıp ertesi gün köpeklerle yeniden yüzleşmesi için dışarı
sürüklenen ve saldırılara göğüs germesi gereken bir ayı gibiydi.
Akhilleus nihayet Patroklos’a yaklaşmaya cesaret ettiğinde ço-
cuk, herkesin inandığı gibi küçük vahşi bir zorba olma yolunda
iyice ilerlemişti.

Nasıl bir araya geldiler? Akhilleus hatırlayamıyor ama an-
nesinin gidişinin ardından geçen iki yıldan hemen hemen hiç-
bir şey hatırlamıyor zaten. Dövüştüklerini, oyun oynadıklarını,
kavga ettiklerini, güldüklerini, kapanla tavşan yakaladıklarını,
böğürtlen topladıklarını, eve ağızlarının etrafında mor lekelerle
döndüklerini, birbirlerinin dizlerindeki yara kabuklarını incele-
diklerini, yatağa yuvarlanıp bir elmanın iki yarısı gibi çıplak ve
cazibeden uzak uyuduklarını hatırlıyor. Patroklos, Akhilleus’un
hayatını kurtarmıştı, hem de daha savaş alanının yanına yaklaş-
malarından çok daha önce. Öte yandan Akhilleus da onun haya-
tını kurtarmış, diğer çocuklardan biri saldırdığında onun yanın-
da dövüşmüştü, ta ki çocuklar sonunda saldırmaktan vazgeçip
doğuştan lider olan birini kabul etmeyi öğrenene dek. Akhilleus
on yedi yaşına geldiğinde Patroklos’la ikisi savaşa çoktan hazır, büt-
tün dünyaya meydan okumaya hazır.

Silah arkadaşları: Övülesi bir yiğitlik.

Gerçek: Patroklos, Akhilleus’un annesinin yerini almıştı.

Barakaya dönmüştür şimdi, onu bekliyordur. Patroklos her nedense geceleri yapılan bu deniz ziyaretlerinden eskiden beri nefret eder. Belki bir gece, yoğun havayı solumak dayanılmaz hale geldiğinde Akhilleus'un da annesi gibi denizin içine yürüyüvereceğinden korkuyordur.

Eh, endişeli olsun olmasın Patroklos beklemek zorunda. Akhilleus dönmeye hazır değil, boş yatakla yüzleşmeye hazır değil. Ki aslında yatağın boş olmasına gerek yok, tanrılar da biliyor, bir sürü kız var. Ama sorun o değil. Sorun, diğer kızları *istemesi*. O, o kızı istiyor ama alamaz. O yüzden kaybının acısını zihninde evirip çeviriyor, ovalaya ovalaya pürüzsüzleştirmek istiyor üstünde durduğu çakıllar gibi. Her biri öyle pürüzsüz ki. İşin aslı, kızı özlüyor. Özlememesi lazım ama özlüyor. Peki niye? Bir gece yatağına saçlarında deniz yosunu kokusuyla geldi diye mi? Cildi tuz tadı taşıyor diye mi? Eh, mesele bundan ibaretse bütün kızları denize atırabilir, hepsi tuz kokarak çıkar.

Kız onun ganimeti, mesele bu, şeref ödülü, ne eksik ne fazla. Kızın kendisiyle konunun ilgisi yok. Hissettiği acı da ganimetinin önemi olan her konuda kendisinden aşağı bir adam tarafından çalınması - evet, *çalınması*. Kuşatılan ve yağmalanan şehirler, ölen savaşçılar, savaşın o amansız, kanlı öğütücülüğü... Herif kalkıp kızı alıverdi, öylece aldı. Canını yakan bu, kız değil, gururunun aldığı yara, uğradığı hakaret. İyi madem, buraya kadar. Kendisi yok artık. Troya'yı onsuz almaya çalışsınlar bakalım. Alamayacaklarını anlayınca dizlerinin üstünde sürünerek yardım dilenmeye gelirler çok geçmeden. Bu düşünceden zevk almaya çalışıyor ama olmuyor. Belki başlangıçtaki içgüdüüne uyup evine dönmeliydi. Patroklos dönmekten yanaydı ve kabul etmek Akhilleus'a acı verse de Patroklos hemen hemen her zaman haklıdır.

Bir cevap yok, hiç değilse sisle sarmalanmış bu kumsalda bulunacak bir cevap yok. Annesi bu gece gelmeyecek. Böylece pelerinine sarınıyor ve Patroklos'un beklediğini bildiği barakaya dönmek üzere yola çıkıyor.

Kızağa çekilmiş gemilerin arasında yürürken zihni ufak tefek işlerle, yapması gereken işlerin listesiyle dolu. Bir sonraki gelgitte sular önceki gibi yükselecekse belki depo olarak kullandıkları barakaların bazılarını karanın daha içlerine taşımayı düşünmeleri yerinde olur. O barakalar sekiz, dokuz sene önce, keten bezinin altında geçirilen o berbat ilk kışın ardından inşa edildi. Ahşap sürekli rüzgâra ve yağmura maruz kalmaktan ötürü artık incimsi gri, barakaların altına bakılacak olursa bir sürü çürümüş kalas görüleceğine şüphe yok. Öyleyse bir yeniden inşa planı mı hazırlamalı? Adamlara yapacak iş çıkar, ayrıca kendisi de her şeyi, artık o her şey ne çıkarsa çıksın, sonuna dek götüreceği taahhüdüne bağlılığını göstermiş olur. *Evet, adamları çalıştırmak lazım,* diye düşünüyor. Pratik, ayakları yere basan biri şimdi, yeniden bir savaşçı oldu, güçsüz, belirsiz hiçbir yönü yok. Hayaletimsi gemilerinin yanından gölge gibi kayıyor.

Ama o gece ağladım.

Ee, bu kadar korkunç ne yaptı peki? Aslında pek bir şey yapmadı, tahmin etmediğim hiçbir şey yapmadı diyebilirim. Ama sonra, artık bittiğini ve oradan gidebileceğimi sandığım anda çenemi başparmağıyla işaretparmağının arasına kısırdı ve yüzümü kendininkine doğru kaldırdı. Delice bir an için gerçekten de beni öpeceğini düşündüm ama parmağını dişlerimin arasına sokup çenelerimi açtı, hiç acele etmeden, ağır ağır topladığı balgamını açık ağzımdan içeri tükürdü.

“İşte oldu,” dedi. “Artık gidebilirsin.”

Karanlıkta, bilmediğim bir yerleşim alanında el yordamıyla dolaşa dolaşa sonunda kadınların barakalarını buldum. Tunığimin eteğiyle delice ağzımı silmeye çalışıp duruyordum, bu çabalarımдан ötürü o kadar fena öğürüyordum ki sonunda kumların üstüne kustum. Hâlâ ağzımı sildiğim sırada bir kapı açıldı, Ritsa'nın yüzü belirdi. Kollarının arasına düştüm. Uzun bir süre konuşamadım. Kâbus görmüş çocuklara söylenen türden mırıltılı teskin sözleri söyleyerek beni salladı, diğer kadınların bazıları da etrafımıza toplanıp sırtımı okşadı. Olanları onlara anlatamadım ama belki anlatmama gerek yoktu, belki zaten biliyorlardı ya da tahmin etmişlerdi. Adamın Khryseis'e olan saplantılı düşkünlüğü onları görevlerinden azade etmeden önce çoğu şu ya da bu zamanda Agamemnon'la yatmıştı mutlaka. Ritsa çok şefkatliydi

ama bütün tesellilerine karşın uyuyabilecek kadar sakinleşmem çok uzun sürdü.

Çok erken uyanıp yarı karanlık havaya bakarak taş kesilmiş halde yattım. Agamemnon benden bıkar bıkmaz -ki bu da fazla uzun sürmezdi, Khryseis'in yerini tutmayacağımı söylemişti zaten- orta malı olmam için beni adamlarına verecekti. Gerçi ertesi sabah bu korkularımdan Ritsa'ya bahsettiğimde, "Hayır, öyle bir şey yapmaz, yapamaz, sen Akhilleus'un ganimetisin," dedi. Başımı iki yana sallamakla yetindim. Korktuğum şeyi tam da bu sebepten yapacağını düşünüyordum: Otoritesine meydan okuma cüretini göstermiş adama nihai bir hakaret olarak. Hayır, tahminime göre birkaç gece daha yaratıcı aşağılamalara maruz kalacak, ondan sonra uyuyacak bir yer bulmak için barakaların altında sürünmeye başlayacaktım.

Bunların hiçbiri olmadı, Agamemnon ilk gecenin ardından beni bir daha çağırtmadı, hiç değilse uzun bir süre çağırtmadı. Ama yine de her akşam misafirlerine şarap ikram etmem gerekiyordu. Beni görmeye bile katlanamadığı bu kadar açıkken, orada olmamı niye istediğini sorabilirsiniz. Faydalıydım diye tahmin ediyorum, belli bir amaca hizmet ediyordum. Erkekler kadınların yüzüne bildiriler, başka erkeklere hitaben mesajlar kazır. Akhilleus'un evinde mesaj şuydu: *Bakın. Ordunun bana verdiği ödül, her zaman olduğumu iddia ettiğim şey olduğumun ispatı. Yunanların en iyisi olduğumun.* Burada, Agamemnon'un çatısı altında başka bir mesaj vardı: *Bakın şuna. Akhilleus'un ganimeti. Nasıl ki onun ganimetini elinden çekip aldım, sizinkini de her an alabilirim. Neyiniz var neyiniz yoksa alabilirim.*

İşte bu yüzden gülümseyip bardaklara şarap koyuyor, bardaklara şarap koyup yanaklarım acıyana kadar gülümsüyordum. Sonra, hepsinin gitmesinin ardından kadınların barakasına süzülüyor, başıma bir battaniye çekip uyumaya çalışıyordum. Baraka uyuyan bedenlerle dolu, havası ter kokusuyla ağırlaşmış olurdu. Duvarın yanında, iki kalasın arasındaki bir boşluğun denizden gelen esintinin içeri girmesine izin verdiği bir yer bul-

muştum. Bazı geceler ağzımı o daracık açıklığa bastırıp serin, tuzlu havayı içime çekerek yatardım.

Dokuma tezgâhlarının arasına dizilmiş ot şiltelerde uyurduk. Yataklar gündüzleri barakaların altına kaldırılıyor, akşamın erken saatlerinde, hava çalışılamayacak kadar karardığında tekrar dışarı sürükleniyordu. Üst tarafımıza dokuduğumuz kumaşlar asılırdı, zengin kırmızılar, yeşiller ve maviler, gerçi zeminin şurasını burasını beneklendiren saz mumlarının ışığında en parlak renkler bile koyu renk görünüyordu. Işıkların çevresinde toplanan kadınların yüzleri pervanelerin solgun kanatları gibi ışıldardı. Kadınlar parlak günışığında bile soluk benizli görünürdü, ayrıca pek çoğu küçücük yün parçalarını solumaktan ötürü boğulurcasına öksürüyordu. Bazı günler havada uçuşan ufacık iplik parçalarıyla öylesine dolu oluyordu ki çorbaya benziyordu. Kocamın sarayında dokuma odaları doğruca iç avluya açılırdı, yani her zaman temiz hava alınabilir, gelen geçen insanlar seyredilebilirdi. Bu barakaların dört bir yanı kapalıydı, uzun saatler boyunca çalışıyor, nadiren dışarı çıkıyorduk. Çalışırken çocukluğumuzdan kalma, annelerimizin öğrettiği şarkıları söylerdik. Ama akşamüstü olduğunda yorgunluktan tükeniyorduk, şarkılar susuyordu. Sonra çabucak bir yemek, ekmekle peynir, bir de sulandırılmaktan pembe rengi bile neredeyse kalmamış bir bardak şarap ve şansımız varsa karanlıktan önce dışarıdaki dünyaya şöyle bir bakış.

Böyle sürüp gitti. Barakama genellikle geç, bazen de çok geç dönüyordum. Ritsa'ya akşam yemeğindeki sohbetten yakalamayı başardığım bilgi kırıntılarını anlatır, sonra süslü elbisemi çıkaracağım gibi sert yatağa devrilirdim. Lambalar birer birer sönerdi ama dokuma tezgâhlarının varlığını yarı karanlıkta bile sezebiliyordu insan. Yavaş yavaş, gözlerimiz karanlığa alıştıkça, gün boyu dokuyup durduğumuz karmaşık desenleri de seçebilirdik. Gecelerimizi ağlarının ortasına kıvrılmış örümcekler gibi geçiriyorduk. Yalnız bizler örümcek değil, sinektik.

Bazen akşam yemeğinden önce bir fırsat yakalar, kumsala inip denize bakardım ama oraya gitmemle koşarak dönüp şarap sunmak üzere giyinmem bir oluyordu. Bu kısa gezintilerin birinde, Akhilleus'un tepeden tırnağa zırhlı olarak kıyıda koştuğunu gördüm, çıplak ayakları sığ dalgaların arasında bir görünüp bir kayboluyordu. Beni görmemişti. Bir süre sonra durdu, ellerini dizlerine dayayarak eğildi, nefesini toparlamaya çalıştı. Sonra başını kaldırdı ve beni gördü. Konuşmadı, el sallamadı, beni gördüğünü herhangi bir şekilde belli etmedi, sadece döndü ve geldiği istikamete doğru koşmaya başladı. Denizle gökyüzünün uçsuz bucaksızlığının küçeleştirdiği küçük bir şekildi.

Agamemnon, Akhilleus'la kavgasını takip eden ilk birkaç akşamda zafer doluydu. Veba belli ki sona ermişti, Khryseis'in babasına geri gönderilmesinden beri yeni vaka görülüyordu. Öte yandan gün doğarken ve batarken Apollon'a dualar edip kurbanlar sunma ritüeli hâlâ titizlikle sürdürülüyordu. Daha da tatmin edici bir şey vardı, Agamemnon'un ordusu çamurlu ovada birkaç yüz fersah ilerlemeyi başarmıştı, yani hain şerefsiz şimdiden haksız çıkmıştı. Troya'yı onsuz da alabilirlerdi elbette, alabilirlerdi ve alacaklardı. Bu gecelerde Agamemnon akşam yemeği boyunca şerefe kadeh kaldırarak ayağa fırlayıp duruyor, yemeğin sonunda artık ayakta duramaz hale geliyordu.

Daha sonra evinde, neredeyse güvenilir gibi olduğu birkaç adamın yanında iyice verip veriyordu. Akhilleus ne halt ediyordu, neyle meşguldü? Barakasında oturmuş surat asıyordu tabii, savaşmadığı için içi içini yiyordu, *peki bu kimin suçuydu?* Sarhoş ol, patlayana kadar tığın, sonra daha fazlasına yer açmak için kus, ondan sonra Patroklos'la birlikte yatağa devrilip öğleye dek yat. Birkaç hafta daha bu şekilde devam ederlerse ikisi de hadımlar gibi güçsüzleşecekti. Misafirleri dalkavukça gülerdi. Oysa bunların hiçbirinin doğru olmadığını biliyorlardı mutlaka. Hepsi şu ya da bu zamanda Akhilleus'u tepeden tırnağa zırha bürünmüş olarak kumsalda koşarken görmüş ya da Patroklos'u eği-

tim alanında zorlu bir çalışma için Myrmidon'ları önüne katmış götürürken duymuş olmalıydı ama kimse Agamemnon'a karşı çıkmadı. Akhilleus'un geriye kalan tek gerçek arkadaşı Aias'tı ve Aias bunlardan uzak duruyordu.

Derken akşamlar geçtikçe yavaş yavaş hava değişmeye başladı. Günler süren sert ve şiddetli çarpışmalarla kazandıkları topraklar çok geçmeden yine kaybedilmişti, ölümlerin sayısı da yukarı tırmanmaya başlıyordu. Ah, şerefe kadeh kaldırmalar ve şarkılar sürüyordu ama Akhilleus hakkında pek o kadar şaka yapılmıyordu artık. Agamemnon bir akşam, Akhilleus'un zırhının babası Peleus'a Thetis'le evlenmesi dolayısıyla tanrılar tarafından hediye edilmiş olduğunu belirtti. "Kutsal bir zırh," dedi Agamemnon. "Bu da insanın aklına şunu getiriyor. Başarılı olan zırh mı, yoksa adamın kendisi mi?"

"Hımm," dedi Odysseus düz bir sesle. "Çıplak yumruklarınızla dövüşmek üzere ona meydan okuman mümkün tabii. Hemen öğrenirdin..."

Odysseus'un konuşması bitince hafifçe afallamış bir sessizlik çöktü. Ne kadar üstü kapalı biçimde olursa olsun Agamemnon'a meydan okumaya cüret etmiş olması bile havanın ne kadar sertçe değiştiğini ortaya sermişti.

Geceleri sürüp giden bu içki âlemlerini korkuyla bekler olmuştum, varlığımın, bardaklarına şarap doldurarak masanın etrafında dolaşmamın farklı bir karşılık uyandırmaya başladığını seziyordum. Agamemnon'un gücünün ve Akhilleus'un küçük düşmesinin bariz ve ortadaki işareti değildim artık. Hayır, çok daha kötücül bir şeye dönüşmüştüm: Kavgaya yol açan kızdım. Ah, evet, kavga *benim suçumdu*, nasıl ki köpeklerin kavga etmesinin suçlusu kemikse, bu da öyleydi. Ve o kavga yüzünden, *benim yüzümden*, pek çok genç, cesur Yunan savaşçısı Hades'in yolunu tutmuş, gençlikleri heba olmuş, erkeklikleri harcanmıştı. Yoksa tanrılar mıydı bunu yapan? Bilmiyorum, kafam karışıyor. Tek bildiğim, tanrıları suçlamadıkları zaman beni suçladıkları.

Odada üzerime sabitlenmiş bakışların farkındaydım ve bu bakışlar bir zamanlar olduğu gibi gizli bir hayranlık taşıyordu. Troya'da yaşayan bir kızken şahit olduğum bir olayı hatırlıyorum. Adamın biri öne çıkmış, Helene'yi bütün hürmetkârlığıyla selamlamıştı; konuşuyor, gülümsüyordu, sonra huzurundan ayrılırken eğilerek selamlar vermişti. Yanından geçtikten sonra dönüp arkama baktığımda adamın, Helene'nin gölgesine tükürdüğünü görmüştüm.

Aynı düşmanlığın, aynı garazın çevremde toplanmaya başladığını hissediyordum. Helene bendim artık.

Küçük bir kızken -bebekle oynayamayacak kadar büyümüş ama henüz evlilik çağına gelmemişken- Troya'daki evli kız kardeşimin yanına yollanmıştım. Annem ölmüştü, yerini almış olan genç cariyeden nefret ediyordum, babam da kadınlar kısmında kopan kavgaların gürültüsünden bıkmış usanmıştı. Uzaklara gitmem herkes için daha iyi olacaktı.

Ablam İanthe'yle birbirimize hiçbir zaman yakın olmamıştık. Ben doğduğum sırada o, Priamos'un oğullarından biri olan Leander ile yapacağı evliliğe hazırlanmaya başlamıştı bile. Mutlu bir evlilik olmadı. Leander, İanthe'den kısa sürede bıkarak kendine bir cariye aldı. O cariyeden üç oğlu olmuştu artık, o yüzden ablam evlilik görevlerini yerine getirmek üzere pek fazla çağrılmıyordu. Tıknaç, çirkin bir kadın olup çıkmıştı, takındığı aksi ifade yaşından çok daha büyük görünmesine yol açıyordu. Böyle bir kadının Helene'yle nasıl arkadaş olduğu bir muammaydı ama gerçekten de arkadaşlardı. Atıştırmalık dolu bir tabağın ya da iki kupa şarabın başında saatlerce dedikodu yaparlardı. Bence çok yalnız kadınlardı.

İanthe bu ziyaretlerde beni de yanında götürürdü, sohbete hiçbir zaman çok katılmasam da oturup dinlerdim. Ama bir gün ablam evde çıkan önemli bir işle ilgilenmeye çağrıldı, ben de Helene ile baş başa kaldım. Helene bir süre normalde özgüvenli insanların bazen çocukların yanında tutan utangaçlığıyla konuştu, sonra yürüyüşe çıkmamızı teklif etti. On iki yaşındaydım, zindanın duvarları üstüme çoktan kapanmaya başlamıştı.

Evlenebilecek çağa yaklaşan kızlar, kalın peçelere bürünmüş olarak ve yanlarında bir refakatçi bulunması şartıyla kadın akrabalarını ziyarete gitmenin haricinde dışarı çıkmazdı. Oysa Helene, kale burçlarına bir yürüyüş yapmanın sıradışı bir şey olduğunu düşünmüyor gibiydi. Birden neşelenmişti, beyaz peçesini taktı, büyük bir maceraya atılıyormuşuz gibi elimi tuttu. Doğruca pazar yerinin içinden geçtik, yanımızda sadece bir hizmetçi vardı. Şaşkın şaşkın bakmış olmalıyım çünkü Helene, “Aman canım, niye yapmayalım?” dedi. Milletin ne düşüneceğinden endişelenmesinin hiçbir anlamı yoktu. Troyalı kadınlar, Helene’nin her zaman dediği üzere “hanımlar” onun hakkında zaten düşündüklerinden daha kötüsünü düşünemezlerdi, erkeklere gelince... Eh, onların ne düşündüğünü de üç aşağı beş yukarı tahmin edebiliyordu, Helene on yaşına girdiğinden itibaren ne düşündülse onu düşünüyorlardı. Ah, evet, o hikâyeyi de dinlemiştim. Zavallı Helene, daha on yaşındayken bir nehir kıyısında tecavüze uğramıştı. Ona inanmıştım elbette. Daha sonra başka kimsenin inanmadığını öğrenince enikonu şoka uğramıştım.

Burçlardan savaş alanını görebiliyordunuz. Bir zamanlar onca bereketli olan topraklar atların toynaklarıyla, arabaların tekerlekleriyle öyle bir altüst edilmişti ki hiçbir şeyin yetişemediği çorak bir araziye dönüşmüştü. İki ya da üç leş kargası başımızın üstünde alçakta daireler çiziyordu. Kanat tüylerinin tıpkı açılmış parmaklara benzediğini düşündüğümü hatırlıyorum. Helene doğruca korkuluğa yürüdü. Peşinden gitmekten başka çarem yoktu ama aşağıya bakmamaya özen gösterdim. Onun yerine gökyüzüne baktım, sonra da ihtiyatlı bir şekilde biraz daha aşağı, üstünde güneşin ışıldadığı sakin denize.

Hemen altımızda vahşet ve kargaşa hâkimdi. Bir atın kişnediğini, yaralanan askerlerin çığlıklarını duydum ama bakmamaya kararlıydım. Korkuluğun üstünden eğilirken Helene’nin nefesinin nasıl hızlandığını fark etmiştim; görebildiği kadarını

görmek için çaresiz –hayır, çaresiz değil, *hevesli*– görünüyordu. Ne düşündüğünü o zamanlar bilmiyordum, şimdi de hayal edemiyorum. Konuşmalarına bakınca, bütün bu kıyımın sebebi olduğu için suçluluk ve acıdan başka bir şey hissetmiyordu ama gerçekten öyle miydi? Aşağıya bakıp, bütün bunlar *benim için*, diye düşündüğü hiç mi olmamıştı?

Belki yarım saattir oradaydık ki Priamos geldi. Biri onun için bir sandalye getirdi ve Kral, yanına oturması için Helene'yi çağırdı. Troya halkının, özellikle de kendi hanesinin kadınlarının Helene'den nefret ettiğini biliyordu hiç kuşkusuz ama ona daima büyük bir nezaketle davranırdı.

“Bu kim?” dedi bana bakarak.

Helene açıklarken acınası bir biçimde kızardım. Ama sonra bütün dertlerinin arasında, savaş kötü gider, Hektor kardeşi Paris'i halkın önünde korkaklıkla suçlar, ölü sayısı artar, hazinesi tamtakır kalırken Priamos gümüş bir sikke çıkarıp avucuna koydu. Öbür elini hızla üstünden geçirdi, birtakım sihirli sözcükler mırıldandı, sikke ortadan kayboldu. Bunun bir gözbağcılığı numarası olduğunu bilerek ama nasıl yaptığını anlayamayarak baktım. Kendini baştan başa yoklayarak cüppesinin içinde arandı. “Nereye gitti? Aman, kaybolmuş olmasın sakın? Yoksa sende mi?” Başımı iki yana salladım. Sonra Priamos öne eğildi, sol kulağımın arkasını yokladı ve sikkeyi ortaya çıkardı. On iki yaş gururumla diklenmeye hazırdım, sihirbazlık numaraları için çok büyüktüm ama bir yandan da büyülenmişim çünkü nasıl yaptığını hâlâ anlayamamıştım. Sikkeyi bana verdi, sonra savaş seyretmek üzere döndü, yüzündeki çizgiler derhal derin bir üzüntü ifadesine büründü.

Daha sonra Helene'nin evine yürüdük. Peçesini açtı, şarap ve kek getirmelerini söyledi. Sadece Troya'da yapılan limonlu, tatlı bir kekti bu. Helene herkesin içinde sürekli göğsünü dövüyor, bu yıkıcı savaşı başlatmaktaki rolü için sürekli kendini suçluyordu. Belki “orospu” lafını yeterince sık *kullanırsa* diğerlerinin aynı şeyi o kadar fazla söylemeyeceğini düşünüyordu. Öyle düşünüyorsa

yanılıyordu. Gözlerden uzakta olduğunda bambaşka bir hikâye söz konusuydu. Troyalı kadınlarla, "hanımlarla" dalga geçiyordu, doğrusu tanrılar da biliyor, kadınlar da ona bol bol malzeme veriyordu. Helene'nin saç biçimlerini, makyajını, kıyafetlerini aptal aptal taklit etmeleri... Aslında oldukça akıllı kadınların sürmelerini gözkapaklarının köşesinden biraz dışarı taşıyıp hafifçe yukarıya doğru kıvrıdıkları takdirde gözlerinin Helene'nin gözleri gibi olacağına inanmaları gerçekten şaşkınlık vericiydi. Ya da kemerlerini onun gibi tutturlarsa göğüslerinin Helene'ninkiler gibi olacağını sanmaları. Hakir görüyormuş gibi yaptıkları bu kadını kafasızca böylesine taklit etmeleri... Helene'nin onlara gülmesine şaşmamalı.

Böylece oturduk, dedikodu yapıp şarap içtik, epeyce bol miktarda şarap. Kendimi çok yetişkin hissettim, göğsüm kabarmıştı. Ablam beni almaya gelince tam anlamıyla dehşete düştü ama bu sayede daha da çok eğlenmiş oldum.

Ondan sonra sık sık kendi başıma Helene'yi ziyarete gittim, tabii mutlaka ablamın hizmetçilerinden birinin refakatinde. Helene hemen hemen her defasında beni yanında burçlara götürdü, o korkuluğun üstünden eğilip savaşın bütün ayrıntılarını kana kana seyrederken Priamos da kulaklarımın arkasından şerkerlemelerle sikkeler bulup çıkarırdı. Bazen Kraliçe Hekabe de orada olur, her seferinde en küçük çocuğu Polyksene'yi yanında getirirdi. Helene çocukla arkadaş olmaya çalışıyordu ama Polyksene oralı olmuyordu, annesinin Helene'ye duyduğu nefreti benimsemişti. Onu bazen saray bahçelerinde, "Beni bekleyin! Beni bekleyin!" diye bağırarak ablalarının peşinden koşarken görürdüm. Dünyanın her yerindeki en küçük kardeşlerin müşterek çılgılığı.

Hekabe ile Helene yapmacık bir iki sözcükle konuşurdu ama kraliçe oradaysa bizim asla uzun kalmadığımızı fark etmiştim. Helene, Priamos'un tek başına olmasını yeğliyordu. Korkuluğun üstünden son bir meraklı bakış atardı, sonra şarapla limonlu kek için evine yollanırdık. Her ziyaret aynı şekilde bitiyordu. Gülüm-

semeyi birden keser, “Peki, tamam, yeniden işbaşı,” derdi. Bu da benim harmaniyemi giyip hizmetçinin bana eve kadar refakat etmek üzere gelmesini beklemem için işaretledi.

Helene bazen iç odaya ben daha gitmeden girerdi, dokuma tezgâhının şakırtısını, ileri geri uçan mekiğin tıkırtılarını duyardım. Bir efsane vardı, aslında o efsane her şeyi anlatıyor, Helene ne zaman dokumasında bir iplik kesse, savaş alanında bir asker ölmüş. Bütün ölümlerden o sorumluydu.

Derken bir gün bana yaptığı işi gösterdi. Hayatımda bazı harika dokumacılar gördüm, kamptaki bazı kadınlar da buna dahil. Akhilleus, Lesbos’u aldığı anda oradan esir ettiği yedi kızın yedisini de muhteşemdi - anlatacak başka hiçbir sözcük yok, *muhteşemlerdi*. Ama onlar bile Helene kadar iyi değildi. Helene dokuma tezgâhının başında oturmuş şarabını yudumlarken odada gezinip duvar halılarına baktım. Yarım düzine kocaman savaş sahnesi duvarları kaplıyordu, sırayla bakıldığında savaşın o zamana kadarki hikâyesini anlatıyorlardı. Göğüs göğse çarpışma, kafası uçurulan, bağırsakları dökülen, karınları deşilen, ciğerleri sökülüp, derileri yüzülen askerler ve katliamın çok yukarılarında, ısıltılı arabaları içindeki krallar: Menelaos, Agamemnon, Odysseus, Diomedes, İdomeneus, Aias, Nestor. Paris’le kaçmadan önce Menelaos’la evli olduğunu biliyordum ama adını söylerken sesi değişmemişti. O gün Akhilleus’u da gösterdi mi? Galiba gösterdi ama hatırladığımı söyleyemem.

Troyalılar da oradaydı elbette. Burçlardan aşağı bakan Priamos, aşağısında da kapıları savunan en büyük oğlu Hektor. Paris yoktu ama. Paris savaşa yatağından katılıyor gibiydi. Ender olarak onları birlikte gördüğümde Helene’nin Hektor’u, Paris’e yeğlediği bir çocuğun gözünde bile gayet açıktı. Bence zamanla Paris’i küçük görmeye başlamıştı. Savaş alanının yakınına bile gitmekteki gönülsüzlüğü, Hektor’un, kardeşinin korkaklığından duyduğu hoşnutsuzluk kadar meşhurdu.

Duvar halılarını bir tur dolaştıktan sonra bir tur daha attım çünkü anlamadığım bir şeyi kontrol etmek istiyordum.

O gece yemekten sonra ablama, "Kendisi yok," dedim. "Duvar halılarında yok. Priamos var ama kendisi yok."

"Hayır, şey, tabii olmaz. Kimin kazandığını bilene kadar kendini nereye koyacağını bilemez de ondan."

Bu cümlede keskin bir acı vardı, üstelik Troyalı kadınların alışıldık kötülüğü değildi bu, bambaşka, daha derin bir şeydi. Şimdi geriye bakınca, tıknaz, çirkince ablamın Helene'ye biraz âşık olup olmadığını merak ediyorum. Ona ben de âşıktım muhtemelen.

O gece yatağında, Helene'ye daha fazlasını söyleseydim keşke diye düşünerek yattım, hiç değilse dokumalarına olan hayranlığımı ifade etmeye çalışsaydım. Niye yapmamıştım? Yıldırım çarpmışa dönmüştüm sanırım. Ah, hayır, bundan fazlası söz konusuydu... Galiba anlamaya yaşımın yetmeyeceği bir şeyi kavramaya çalışıyordum. Elde ettiğim, Helene'nin kendi hikâyesinin kontrolünü ele geçirdiği hissi oldu. O şehirde çok yalnız, çok güçsüzdü, o yaşında bile görebiliyordum bunu. Ve o duvar halıları şöyle söylüyordu: Buradayım. *Ben buradayım.* Sadece bakılacak ve uğrunda dövüşülecek bir nesne değil, bir insanım.

Savaşın ilk yılından kalma bir hikâye vardı. Menelaos ile Paris, iki rakip teke tek dövüşmek üzere anlaşmışlar, çarpışmalarının sonucu Helene'yi hangisinin alacağını belirleyecekmiş. İki ordu da seyretmek üzere toplanmış, burçlar çarpışmayı görmeye hevesli seyircilerle dolup taşıyormuş ama Helene orada değilmiş. Kimse neler olduğunu ona söylemeye zahmet etmemiş. Yani kaderi onun bilgisi dışında kararlaştırılmış. Bence duvar halıları o andan itibaren mücadele etmesinin bir yoluydu. Ah, halılarda Helene yoktu, bunu biliyorum, kendini kasten görünmez kıldığını biliyorum ama belki bir başka açıdan, önemi olan tek açıdan, Helene her ilmekte oradaydı.

Troya'dan kalma bu anıları böyle uzun uzun düşünmek bana iyi geldi mi bilmiyorum. Bir zamanlar Troya Kralı'nın onu eğlendirmek için sihirbazlık numaraları yaptığını hatırlamak, pis kokulu bir barakada sert bir yatakta uyumaya çalışan bir kölenin

ne işine yarar ki? Hayatının artık neşesiz bir ezicilikten ibaret olduğunu kabullenmek daha kolay olmaz mı?

Ama sonra düşünüyorum: *Hayır. Elbette öylesi daha iyi değil.* O gece, Agamemnon'un barakasinda bana yöneltildiğini hissettiğim düşmanlığı hatırladıkça ve her zaman tattığım gibi ağızımdaki kaygan balgamının tadını aldıkça, Kral Priamos'un nezaketini battaniye gibi üstüme sardım, onun yardımıyla uykuya daldım.

Akhilleus'la Patroklos bir gece akşam yemeğinden sonra Agamemnon'un kampla savaş alanı arasında kurdurmaya başladığı istihkamları görmeye gittiler. Akhilleus, Troya'nın karşı saldırısının başarısını gemisinin pruvasında sevinç çılgınlıklarıyla karşılamıştı, görünüşe bakılırsa artan Yunan kayıplarından rahatsız olmuyordu. Şimdi de Agamemnon'un savunmasını pekiştirme girişimlerini merak ediyordu.

İnşaat alanına vardıklarında hava kararmaya başlıyordu ama olup bitenleri yine de seçebildiler. Çalılarla kaplı arazide, kum tepelerini savaş alanından ayıran geniş bir hendek kazılmıştı. Çamurdan yapılmış gibi duracak kadar kalın bir çamur tabakasıyla kaplanmış yüzlerce adam toprakla dolu el arabalarını alandan uzağa götürüyor, diğerleriyse suyla yüklü killi toprağın daha derinlerine doğru kazıyordu. Bu arazinin, sonbahar fırtınaları sırasında düzenli olarak yataklarından dışarı fışkıran iki nehir tarafından kesilen bir taşkın alanı olduğu hiç bu kadar gaddarcasına aşikâr olmamıştı. Hendek, adamlar kazdıkça suyla doluyordu. Yakında bir yerde başka bir grup, suyu dışarıda tutma çabasıyla kum torbalarını üst üste yığmakla meşguldü. Hendeğin dibine kalaslar serilmişti ama öyleyken bile çalışanlar dizlerinden epeyce yukarıya kadar suyun içindeydi. Başlarının üstünde geniş bir korkuluk yükseliyordu, korkuluk boyunca aralıklarla yerleştirilmiş gözletleme kulelerinden solgun yüzler aşağıdaki kargaşayı seyrediyordu.

"Vay vay," dedi Akhilleus. "Kapıyı kırmanın eşiğinde olduklarını düşündüğü besbelli."

Patroklos döndü, kuma çekilmiş gemilerin uzun bir sıra oluşturduğu kumsala baktı. Siyah, uzun burunlu, yelken açtıkları her yere dehşet salmak üzere tasarlanmış yırtıcı gemiler. Ama şimdi durum değişmişken hepsi kuru tahta yığınınından ibaretti. Güvertelere fırlatılacak birkaç alevli ok, kıvılcımları taşımaya yetecek bir rüzgâr ve bütün filo alevler içinde kalırdı... *bir an içinde.*

Hiçbir şey yapmadan orada dikilmek onun için tahammül edilmez bir şeydi. "Yardım edebileceğimizi biliyorsun. Çarpışmayacağını söyledin, *hiçbir şey* yapmam demedin."

"Belki demedim ama kastım kesinlikle oydu. Bu berbat duruma düşmesi kimin suçu? *Kendisinin.*"

"İyi de herkes aynı berbat durumda." Patroklos parmağını çırpınan adamlara doğru salladı. "*Onların* suçu değil."

"Hayır, değil ama *benim* suçum da değil."

Gergin bir sessizlik. Bakışlarını yere çeviren Patroklos, çocukken seyrettiği bir karınca sürüsünü hatırladı, hani şu kemirilmiş yeşil yapraklardan üçgen parçalar taşıyan ve yelken açmış minicik gemilere benzeyen türden karıncalar. Bunu nereden hatırladığını bulmaya çalıştı ama yapamadı. Bu sözsüz duraklamada Akhilleus'la ikisi yavaş yavaş birlikte yürüdükleri yolu yeniden buldular. Patroklos konuşmanın güvenli olduğunu sezdiğinde, "Sence onları dışarıda tutar mı bu?" diye sordu.

Akhilleus başını iki yana salladı. "Hayır. Yapacağı tek şey, Agamemnon'un geri çekilmesini yavaşlatmak olacak." Hendeğin diğer tarafındaki çalılık araziye işaret etti. "*Orası* ölüm tarlası."

Patroklos derin bir nefes aldı. "Demek böyle, ha?"

"Böyle derken ne kastettiğine bağlı. Bunu onun ağzından duymayı henüz beklemiyorum."

Bu mesele senden ibaret değil.

Birbirlerini o kadar iyi tanıyorlardı ki söylenmemiş sözler aralarındaki havada asılı kaldı. Sonra Patroklos, "Biliyorsun, hattı yararlarsa zaten savaşmak zorunda kalacaksın," dedi. "Sırf savaşmıyorsun diye gemilerini esirgeyecek değiller."

Akhilleus omuz silkti. "Saldırıya uğrarsam savaşırım." Gitmek üzere döndü. "Gel hadi, yeterince gördüm."

Savaşın Yunanlar için kötü gittiğini biliyorduk. Çarpışmalar artık güç bela da olsa duymazdan gelebildiğiniz uzak bir uğultu değil, dokuma tezgâhlarının takırtılarının arasında açıkça duyulabilen kulakları sağır edici bir kükremeydi. Troyalıların yaklaştığını sestten anlıyorduk ama sağır olsaydık bile, bizi esir tutanların kasvetli yüzlerinden aynı hikâyeyi okuyabilirdik. Her biri fena halde huysuzdu, önlerine çıkan her şeyi ve herkesi tekmelemeye meyilliydiler. Sonuca karşı kayıtsızmışız gibi davranmaya özen gösteriyorduk, gerçi bizim ne düşündüğümüze zaten aldındıkları yoktu ya. Kızların bazıları, özellikle de önceki yaşamlarında da köle olanlar sonucu cidden umursamıyordu. Ama bir zamanlar özgür olanlarımız, mevki ve güvence sahibi olanlarımız umutla korku arasında kalmıştı. Bazıları Troyalıların hattı yarmayı başardıkları *takdirde* kendilerini uzun süredir kayıp kız kardeşleriymişçesine kucaklayacağına inanmayı başarmıştı. Peki öyle mi olurdu? Yoksa bizi düşmanın köle kızları gibi görür, canlarının istediğini yapabileceklerini mi düşünürlerdi? Hangisinin daha muhtemel olduğunu biliyordum. Üstelik bu bile çarpışmadan sağ çıkacağımızı varsaymaktı. Azami düzeyde kargaşa ve şaşkınlık yaratmak için büyük ihtimalle gece saldıracak ve alevli oklar atacaklardı. Barakalar birkaç dakikada alevler içinde kalırdı ve kapılar geceleri kadınların üstüne kilitleniyordu.

Böylece Troyalılar günbegün yaklaşıırken umut ve korku gelgitleri içinde bekliyorduk. Sabahları kampta erkek kalmıyordu, ayağa kalkıp yürüyebilen herkes savaşmak zorundaydı, o yüzden

hiç değilse Agamemnon'un hanesinin en sinir bozucu yönlerinden biri olan sürekli gözlemden kurtulmuştuk. Hâlâ bütün gün çalışıyorduk ama düzenli olarak mola veriyor, zeytin ekmeklerimizi güneşin altında oturup yiyor, savaşın yakınlaştığını mı, yoksa biraz uzaklaştığını mı anlamaya çalışıyorduk.

Bir sabah basamaklarda oturduğumuz sırada Ritsa'nın yaklaştığını gördüm. Onu birkaç gündür görmemiştim çünkü o kadar çok çalışıyordu ki hastanede uyumak zorunda kalıyordu. Perişan görüldüğünü düşündüm, içime bir korku sancısı saplandı. Ritsa'yı kaybetmeye dayanamazdım.

"İyiyim," dedi. "Son birkaç gün zor geçti... Aslında buraya da bu yüzden geldim. Makhaon'a senden bana yardım etmeni isteyip isteyemeyeceğimi sordum, olur dedi."

Sevinçten havalara uçmuştum ama hemen aklıma geldi: *Hayır, böyle bir şey olmayacak.* "Gitmeme asla izin vermez."

"Veriyor, Makhaon sordu bile."

Ana hastane agoraya yakındı, Agamemnon'un hanesinden yirmi dakika uzaktaydı. Kapılardan çıkana kadar arkama bakmaya ya da gevşemeye cesaret edemedim ama sonra yavaşladım, her şeyi hayatımda ilk kez görüyormuşçasına etrafıma bakındım: Yemek pişirilen bir ateşin üstünde titreşen sıcaklık, tahıl arayarak yeri gagalayan horozun boynundaki rengârenk ışıltı, yanından geçtiğimiz çamaşırhane barakasından yükselen keskin sidik kokusu. Her şey yepyeni ve mucizeviydi, bunun tek sebebi de dokuma barakalarını ardımda bırakmış olmamdı.

Nestor'un hanesine giden köşeyi döndüğümüzde, hasta barakalarının önüne birkaç büyük çadır kurulduğunu görüp şaşırdım. Uzun süredir gemilerin ambarlarında saklanmaktan ötürü keten bezleri lekeliydi, pis kokuyordu. Yunanların savaşın ilk kışında, hâlâ her şeyin birkaç haftada ya da ayda biteceğine inanacak kadar kibirli oldukları sırada yaşadıkları çadırlardan birkaçı olmalıydı bunlar. Şimdi, dokuz yıl sonra bu çadırlar yaralılara barınak sağlamak üzere yeniden hizmete sokulmuştu. Başımı eğerek Ritsa'nın peşinden en yakındaki çadırın açıklığından içe-

ri girdim. Çarpışmaların uğultusuna ve her gece yemekte kulak misafiri olduğum kasvetli konuşmalara karşın savaşın ne kadar kötü gittiğini o âna dek anlayamamışım. İçerisi buram buram kan kokuyordu.

İki sıra yatağın arasındaki dar boşlukta Ritsa'yı takip ederek bir saman balyasının üstüne oturmuş bir yarayı diken Makhaon'un yanına gittim. "Hiç acele etmedin," dedi Ritsa'ya ters ters. Sonra bana döndü. "Ekibe hoş geldin."

Veba tedavisiyle ilgili bilgi vermek için Akhilleus'un barakasına geldiği zamanlardan biraz tanıdığım Makhaon'dan hoşlanırdım. O kamptaki pek çok adamı unuttum ama Makhaon'u açık seçik hatırlıyorum. Orta yaşlarının sonlarında cüsseli bir adamdı, gerçi görüldüğünden daha genç olduğuna dair bir ses vardı içimde. Geniş bir alından geriye doğru açılan beyaz saçlar, kırıışıklardan bir ağın içine gömülmüş üzüm yeşili gözler, alaycı bir mizah anlayışı ve tıbbın gücünün doğanın akışını değiştirebileceği konusunda yoğun bir şüphecilik; deneyimlerime göre bu şüphecilik en iyi doktorların hepsinin ortak noktasıydı. Orada durmuş ipi çeken parmaklarının hareketini seyrederken kampa geldiğimden beri ilk defa olmak üzere kendimi güvende hissettim. Neden bilmiyorum. Düğümü atmayı bitirdi, ter döken adamı cesaretinden ötürü tebrik etti ve diğer hastasına bakmak üzere koridorda ilerledi. Ritsa adama su verdi -şarap içmesine izin yoktu- ve uyusun diye yatağa yatırdı. Adam yaralanmamış tarafına doğru dikkatle döndü, gözlerini kapadı, birkaç dakika içinde uykuya dalmıştı. İnsanın burada nasıl uyuyabileceğini düşündüm. Loş yeşil ışıktaki sinekler sürekli vızıldıyor, hastaların bazıları bağırıp çığlık atıyordu: Yüksek ateş sayıklamalarının pençesindeki çoğu hastanın yaptığı gibi sargılarını yırtıp tırmanarak çıkarmaya çalışan -zor kullanarak zaptedilmeleri gereken- adamlar.

Ritsa beni çadırın arka tarafına götürüp uzun bir masanın başına oturttu. Önümde bir havan ve havaneli, hemen el altında kuru şifalı otlarla dolu kaplarla, bir sıra üzerinde ve onun ya-

nında oturmak iyi geldi. Başımızın üstüne de tepesinden kuru ot salkımları sarkan bir çamaşırlık asılıydı, rüzgârda hafifçe sallanıyordu. Civardan toplanabilecek taze şifalı otlar masanın üstünde öbekler halinde yatıyor; keskin, tatlı, insanın ciğerlerine işleyen kokularını etrafa saçarak çadırın açık kapısından içeri uçan arıları cezbediyorlardı. Otların çoğu -ne olduğunu bildiklerim- ağrıları dindirmek içindi ama yaraları temizlemek için kullanılanlar da vardı. Ritsa, enfeksiyondan ölenlerin sayısının kan kaybından ölenlerden fazla olduğunu söyledi. “Makhaon bir hastayı muayene ederken onu seyret, yaraya sadece bakmadığını, aynı zamanda onu dinlediğini göreceksin.”

O günün ilerleyen saatlerinde Makhaon’un o sabah getirilmiş bir adamın üstüne eğilişini seyrettim. Önce yaraya uzun uzun, dikkatle baktı, sonra parmak uçlarıyla yoklamaya, dürtmeye başladı, nazikçe bastırıyor, bir daha, sonra bir daha bastırıyordu ve evet, Ritsa doğru söylemişti, yüzünden dinlediğini anlayabiliyordum. Derken -hafif ama kesinlikle işitilebilir bir sesi- ben de duydum: Derinin altında bir çıtırtı. Makhaon gülümsedi ve adamın içini rahatlatacak bir şeyler söyledi ama bir saat bile geçmeden hasta ölülerin yakıldığı burundaki barakaya taşınmıştı. Orası “leş kokulu baraka” olarak biliniyordu çünkü kapısı ne zaman açılrsa ya da kapansa korkunç koku insanın boğazına yapışıyordu. Leş kokulu barakaya giden kimse geri dönmüyordu.

“Toprak yüzünden,” dedi Ritsa. “Yaranın içine toprak doluyor, o çıtırtıyı duyduğun anda...” Başını iki yana salladı.

Bunun bir yönüyle beni memnun ettiğini itirafa mecburum, Troya’nın bereketli toprakları işgalcileri öldürüyordu. Ama bir yandan, veba sırasında olduğu gibi iki arada bir derede kalmıştım çünkü bu adamların pek çoğu o kadar gençti ki; bazıları çocukluktan yeni çıkmıştı ve aralarında savaşılmaya hevesle can atanlar olduğu kadar burada olmayı hiç istemeyenler de vardı. Ama dayanılmaz sıcakta yaraları dikilen ya da sargılarını çekiştiren adamlara istemeden de olsa sempati duymama rağmen hâlâ hepsinden nefret ediyor, hepsini hor görüyordum. Bunu Ritsa’ya

da söyledim, "Evet, evet," diye omuzlarını silkmekle yetindi ve yaraya merhem sürmeye devam etti.

Bana tahammül etmekte zorlandığını hissettim ama aynı zamanda bazı şeylerin açık seçik ortaya konmasının önemli olduğunu düşünüyordum. Bu işte hepimizin birlikte olduğunu, kum tepeleriyle denizin arasındaki bu dar kara şeridinde hep birlikte hapsoldüğümüzü düşünmek pek çok açıdan daha kolaydı; kolay ve yanılttı. Onlar erkekti ve özgürlerdi. Bense bir kadın ve bir köleydim. Bu da birlikte hapsolup kalmışlıkla ilgili duygu yüklü hiçbir hoşbeşin gözlerden saklamasına izin verilmemesi gereken denli geniş bir uçurumdu.

Krallarla komutanlar her akşam yemekten önce yaralıları ziyarete geliyor, bir yataktan diğerine gezerek hastaları neşelendiriyorlardı: *Merak etmeyin, yakında sizi buradan çıkaracağız.* Adamlar her zaman gülüyor, tezahürat yapıyor, neşeli ortama ayak uyduruyorlardı ama yüksek rütbeliler gider gitmez homurdanmalar yeniden başlıyordu. Bildiğim kadarıyla hiçbir kral leş kokulu barakayı ziyaret etmedi hatta ana hastane çadırında dahi hafif yaralılara odaklanıyorlardı.

Bütün bunlara rağmen, hastanede Ritsa'nın yanında çalışarak geçirdiğim günleri mutlu günler olarak hatırlıyorum. *Mutlu?* Evet, buna ben de şaşıyorum. Ama doğrusu şu, yaptığım işi seviyordum, her yönüyle seviyordum. Bir söz vardır: *Herhangi bir zanaatin araç gereçlerini seven biri, tanrılar tarafından mükâfatlandırılmış demektir.* Eh, o havanla havanelini seviyordum, havanın sığ çukurunu seviyordum, havanelinin her zaman oradaymışçasına avucuma oturmasını seviyordum. Önümdeki masada duran kaplarla tabakları seviyordum. Taze otların kokusunu seviyordum, başımın tepesindeki, üstüne bağlanmış darmadağınık kuru ot demetleri esintide dalgalanan çamaşırlığı seviyordum. Saatler geçerdi, zamanın nereye gittiğini anlayamazdım. O işte kendimi kaybediyordum, aynı zamanda kendimi buldum. Hem Ritsa'dan hem de işle ilgilendiğimi görüp halihazırda biraz bilgim ve yeteneğim olduğunu anladıktan son-

ra zamanını cömertçe bana ayıran Makhaon'dan çok şey öğrendim. *Bu işi yapabileceğimi* içtenlikle düşünmeye başlamıştım. Bu inanç beni sadece Akhilleus'un yatak kızı ya da Agamemnon'un tükürük hokkası olmaktan bir adım daha öteye taşıdı.

Bir gün geldi, savaşın gürültüsü o kadar yükseldi ki hastane çadırındaki herkes Troyalıların her an içeri dalabileceğini düşünüp irkilerek başını kaldırdı. Yoğun bir yaralı akışı oldu, onu neredeyse anında -sadece yarım saat sonra- bir ikincisi takip etti. Ağrı kesici tonikleri yataktan yatağa taşıyor, işimiz gitgide yoğunlaşırken yaraların temizlenip sarılmasına da yardım ediyordum. Makhaon yaraları tuzlu suyla yıkattırıyordu, deniz suyu değil, kuyulardan çekilmiş tatlı suya tuz ekliyorduk. Son derece acı verici bir işlemdi ama yaptığımız sırada askerler hep gülüyor, şakalaşıyordu. Çıglık atmamak onlar için şeref meselesiydi. Bunlar hafif yaralılardı elbette. Yarı baygın ya da ölmek üzere halde getirilenler ne yaptığımıza aldırmıyordu.

Yaraları sargılandıktan sonra yürüyebilecek durumda olanlar temiz havada oturmak için dışarı çıkıyordu. Sulandırılmış şarap dolu testiler dolaştırıyor, soğuk et ve ekmek tabakları dağıtarak gruptan gruba geziyordum. Bütün konuşmalar mağlubiyetle ilgiliydi. Savaşmayı reddettiği için Akhilleus'a kızgındılar ama bunun olmasına izin verdiği için Agamemnon'u suçluyorlardı. Şarabını doldurmasına yardım ettiğim bir adam, "Geberesice kızı geri vermesi lazım," dedi. "Bütün bunları o iş başlattı." Başka biri, "Onlara göre hava hoş," dedi. "Burada kaç komutan görüyorsun?" Bir onay uğultusu yükseldi. "Hiç, hepsi arka taraftan komuta etmek için kıcını yırtıyor."

Ama bu değişmek üzereydi. Önce Odysseus yaralanmış olarak geldi, onu neredeyse hemen Aias takip etti, bir süre sonra da Agamemnon'un ta kendisi. Yağmalara katılmaktan kaçınmıştı ama şu anda savaşmaktan kaçınamazdı. Tehlike çok büyüktü. Kendi canı tehlikedeydi. Yarası sıyrıktan hallice olmasına karşın Makhaon onu kendi eliyle temizleyip sargıladı. Agamemnon'u,

cildi güneş yanığının altında solmuş halde ve acı çek-
da otururken görmek tuhaftı; öte yandan uzaktan bak-
adam yine de etkileyici görünüyordu. Bana neyi hatı-
birden anladım: Agoradaki Zeus heykelini. (Gerçi sonra
kelin onu model alarak yapıldığını öğrendim ki bu da b-
ğin şaşırtıcılığını azaltıyordu.)

Agamemnon hastanedeyken her yer sahte bir neşeyle
du ama kendisi için iki sıra yatağın arasında açılmış olan
yürüyüp dışarı çıktığı anda homurdanmalar yine başla-
kadaşlarını ziyarete gelenlerden de aynı söylenmeleri du-
dunuz ama esas olarak vakit geçtikçe sıcakta kendilerini s-
sola atarak, sargılarının altındaki kaşınan yerlerini kaşıma-
çalışarak yatmak zorunda olan yaralılar şikâyet ediyordu
dinlerken mırıltılar yavaş yavaş tek bir isim halinde belirti-
meye başladı. Rütbesiz askerlerden subaylara, Agamemno-
en yakın yardımcılara kadar bütün kademelerden aynı
duyuyordunuz: *Rüşvet ver, yalvar, gerekirse kokmuş kıcını öp*
tanrılar aşkına, piç kurusunun savaşmasını sağla!

Kulak kabarta kabarta cesaret edebildiğim sürece orada o
landım ama sonra bir sonraki yaralı akını için merhemleri l-
zırlamak üzere sırama geri dönmem gerekti. Ama çadırın öb-
ucundan bile önce fısıldanan, sonra gittikçe yüksek sesle söyl-
nen o ismi duyuyordunuz. Gün ilerleyip yaralılar zaten tıklır
tıklım olan çadıra akmaya devam ettikçe aynı ismi tekrar tekra-
duyuyordunuz: Akhilleus, Akhilleus ve yine Akhilleus!

“Hayır, hayır, bir daha *hayır!*”

Agamemnon, Nestor’la yüzleşmek için dönerken cüppesinin kolu bir şarap testisine takıldı, testi devrildi, koyu kırmızı bir sel masaya yayıldı. Yavaşça sokulup kurulamaya çalıştım ama sabırsız bir el hareketiyle baştan savıldım. Agamemnon’un patlamasını takip eden sessizlik uzayıp yoğunlaşırken şarap, masanın kenarından damlaya damlaya yerde kırmızı bir gölcük oluşturdu.

Agamemnon sonunda büyük bir dikkatle konuştu. “Ellerimle dizlerimin üstünde sürünerek o bok çuvalına gidecek değilim.”

“O zaman başkasını gönder,” dedi Nestor. “Bırak onlar *sürünsün*. Bizzat senin gelmeni beklemeyecektir.”

“Ah, bence herifin kibrini hafife alıyorsun.”

Veranda tahtalarını döven ayaklar duyuldu, bir an sonra Odysseus nefes nefese odaya daldı. Bir koluna kanlı bir paçavra şeridi bağlanmıştı.

“Kötü haber getirmiş olma sakın...” dedi Agamemnon.

“Tanrılar aşkına, be adam...” Nestor dönüp bana işaret etti. “Şuna biraz şarap ver.”

Bir bardak doldurup Odysseus’a götürdüm, bir dikişte içti. Sert bir şaraptı, Agamemnon’un en sert şarabıydı ve kanamayı artırması pekâlâ mümkündü ama bunu söylemek bana düşmezdi. Paçavranın zaten sırlıklam olduğunu görüyordum.

Nestor ona doğru eğildi. “Acele etme, yavaş yavaş.”

“Zamanımız yok.” Agamemnon sözcüğü iyice vurgulamıştı.

Odysseus elinin tersiyle ağzını sildi. “Korkarım kötü haber

getirdim. Hendeğin hemen karşı tarafında kamp kurmuş halde-
ler, konuşmalarını duyabiliyorsunuz. Hayır, gerçekten her şeyi
duyabiliyorsunuz, o kadar yakınlar. Dokuz sene, *dokuz içine sıç-
tığım senesi* ve böyle bitiyor.”

Nestor dikleştı. “Daha bir şeyin bittiğı yok.”

“Bitti gibi bir şey.”

“İyi, yarın *ben de* savaşıcağım.”

“Nestor, saygım sonsuz ama çok yaşlısın. Özür dilerim ama
öyle.”

Nestor gücenmiş göründü. “Savaşabilecek her adama ihtiya-
cımız var.”

“Hayır, sadece *tek bir* kişiye ihtiyacımız var.”

“Nefesini boşa harcama,” dedi Agamemnon. “Nestor söylene-
cek her şeyi söyledi zaten.” Çöker gibi oturdu. “İyi. Sadede gele-
lim. Sizce ne kadara patlayacak?”

Odyseus’un ağzı, acıyla mı, yoksa hoşnutsuzluktan mıdır
anlaşılamayan bir şekilde çarpıldı. “Ucuza gelmeyecektir.”

“Gelirse tabii,” dedi Nestor.

Agamemnon bu fikri eliyle bir tarafa itti. “Bakın, yapacak-
larım şunlar.” Her şeyi parmaklarıyla sayarak başladı: “Hiç
kullanılmamış yedi sacayağı, on külçe altın, yirmi kazan, her
biri şampiyon bir düzine aygır, ha bir de Lesbos’u aldığımızda
bana düşen yedi kadın.” Parmağını Odyseus’a salladı. “*Şahsi*
payım...”

Nestor ateşin yanına oturmuş, sol elinin başparmağındaki
yüzüğü çevirip duruyordu. Taşı yakuttu, hatırlıyorum, eline kır-
mızı bir ışık düşürecek kadar iriydi. Başını kaldırdı. “Ya kız?”

“Ha, tabii, orası malum... *Kız.*”

Hepsi dönüp bana baktı, gerileyerek gölgelerin içine büzül-
düm.

“*Tabii* kızı hâlâ istiyorsa,” dedi Odyseus. Önce birine, sonra
öbürüne baktı. “Yani, biraz fazla kullanılmadı mı? Bence öyle.”

Agamemnon kazık gibi bir tavırla, “Buraya geldiğinden daha
fazla kullanılmış değil,” dedi. “Ona elimi bile *sürmedim.*”

“Buna yemin eder misin?” diye sordu Nestor. Yüzü ifadesizdi. “Elbette.”

Bunu takip eden sessizlikte ateşteki bir kütük dibe çöktü, bir kıvılcım yağmuru havaya yayıldı.

“Güzel,” dedi Nestor.

“Ayrıca, hayır, durun, hepsi bu kadar değil. Troya’yı alırsak, hayır hayır, alırsak değil, Troya’yı aldığımızda kızlarımdan hangisini istiyorsa seçebilir. Onu kendime damat alacağım, her açıdan öz oğlumla eşit olacak. Bakın şimdi, işte bu cömert bir teklif, cömert olmadığını kimse söyleyemez. Ama tabii bunun da bir bedeli var. Karşılığında, ordunun komutanı olarak otoritemi tanıması gerekiyor. Nihayetinde bana itaat etmek zorunda.”

“Cömert bir teklif gerçekten,” dedi Odysseus ihtiyatla. “Kendin mi gideceksin?”

“Yok daha neler, tabii ki gitmeyeceğim. Gidip de hıyar herife yalvaracak değilim. Birini gönderirim... Bilmiyorum ki... Seni göndereyim.”

“Onun yarasına bakılması lazım,” dedi Nestor.

“Yok be, sıyrık sadece. Tabii giderim.”

“Başka?” dedi Agamemnon. “Sen, Nestor?”

“Hayır, olmaz. Ben orada olursam kendini nazik davranmak zorunda hisseder, bunu yapmasını istemeyiz. Bana sorarsan pes etmeden önce şöyle iyice bir verip veriştirmesi, sayıp sövmesi lazım. Pes ederse *tabii*. Aias’a ne dersiniz?”

“*Aias mı?*” dedi Odysseus. “Aias iki kelimeyi zar zor bir araya getirir.”

“Doğru ama Akhilleus ona saygı duyar. Savaşçı olarak yani. Ayrıca ikisi kuzen.”

“O da doğru.”

Agamemnon birden gerginleşerek ikisinin yüzüne baktı. “Anlaştık mı o zaman?”

“Şu yaraya baktırması lazım,” diye ısrar etti Nestor. “Hâlâ kazanıyor.”

“Güzel,” dedi Agamemnon. “Halısının üstünde birkaç damla

kan görmesi işlerin ne kadar kötü gittiğini anlamasına yardımcı olabilir.”

“İşlerin ne kadar kötü gittiğini biliyor,” dedi Nestor.

Nestor’un arabulucu heyete katılmak istememesinin sebebini anlıyordum. Başarısızlıkla yüzleşme riskini göze alamayacak kadar yaşlı ve narindi. Ve heyet başarısız *olacaktı*. Başka bir sonucu ümit etme cüretini kendime tanıımıyordum. Akhilleus’un çatısı altına dönme fikri... Bilmiyorum. Mucize gibiydi. Patroklos’un şefkatini ne kadar özlediğimi o âna kadar hiç anlamamıştım.

“Ha, unutmadan, şu kız,” dedi Agamemnon. “Giderken onu da götürün.” Ellerini çukurlaştırıp göğsüne dayadı, yukarı kaldırdı. “Ne kaçırdığını gösterin.”

Odysseus zorla gülümsedi. “Tamam. Hiç belli olmaz, bakarsın bir faydası dokunur.”

“Bir de şeyi söyleyin, kızı hiç...”

“Düzmediğini mi?”

“Ama hepsi bu kadar, unutmayın. Özür yok.” Parmağını salladı. “Özür yok.”

Nestor bana döndü. “Git pelerinini al.”

Azat edilince kadınların barakalarına koştum, orada Ritsa’yı omuzlarına bir battaniye sarmış olarak yerde oturur buldum. Eşikte durdum, o kadar heyecan içindeydim ki buraya niye geldiğimi hatırlayamıyor, aptal aptal barakaya göz gezdiriyordum. Saz mumlu lambalar açık kapıdan giren esintiyle sönecek gibi oluyor, yere kıvranan gri gölgeler düşürüyordu.

Ritsa başını kaldırıp bana baktı, yüzümü seçmek için uğraşan gözlerinin bebekleri iri ve siyahtı. “Ne oldu?”

“Beni geri gönderiyor.” Daha konuşurken bile saçlarımı düzeltiyor, dudaklarımı ısırtıyor, yanaklarımı çimdikliyorum. Ayaklarıma daha sağlam, kumsalda yürümeye daha uygun bir çift sandalet geçirdim, sonra emekleyerek köşedeki sandığa gittim. Kapağı açtım, hiçbir şey görmeden, sadece el yordamıyla en güzel harmaniyemi çekip çıkardım.

“Neler oluyor?” diye fısıldadı Ritsa.

Sesimi alçak tutarak, "Akhilleus'a rüşvet vermeye, tekrar savaşması için kandırmaya çalışacaklar," dedim. "Lesboslu kızlar..." Uzak köşeye doğru başımı salladım. "Pazarlığa onlar da dahil ama bir şey söyleme, belki olmaz."

Harmaniyeyi üstüme geçirdim, anneler susturmak için ağlayan bebeklerine nasıl sıkı sıkı sarılırsa öyle sıkı doladım. Yaklaşan erkek sesleri duydum. Ritsa beni kapıya doğru itti. "Yürü, hadi git."

Aias'la Odysseus on on beş adım ötede yan yana duruyorlardı. Gelincik gibi sıska, esmer Odysseus'la tepesinde kule gibi yükselen irikyı, sarışın, kemikleri fırlamış Aias. Agamemnon'un teşrifatçıları da oradaydı, tören cüppeleri loş ışıktaki öküz kanı rengindeydi. Yaklaşırken Odysseus'un konuştuğunu duydum. Agamemnon'un bana elini bile sürmediği iddiasına gülüyordu. "Benim derdim elleri değil," dedi pis pis sırtarak. Sonra beni gördü. "Peçen nerede?" diye terslendi.

Ritsa koş koş barakaya gidip biraz sonra uzun, ışıltılı, beyaz bir peçeyle döndü, başımla omuzlarıma örttü. Helene'yi hatırlayarak titredim. Alev alev meşaleler taşıyan erkeklerle çevrilmiş olarak babasının evinden son kez ayrılan genç bir kıza benziyor olmalıydım. Oysa kendimi gömülmeye götürülen bir ceset gibi hissediyordum. Ümide kapılmayı hâlâ reddediyordum. Peçe yüzünden doğruca aşağı, ayaklarıma baktığım zamanlar haricinde hiçbir şey göremememe karşın etrafıma bakındım.

Odysseus cüppesinin içinden bir şey çıkardı. "Al, şunu tak."

Peçeyi yüzümden uzaklaştırınca, elinde opal bir kolye olduğunu gördüm. İlk bakışta bulanık gibi görünen ama Odysseus'un eli hareket ettikçe derinliklerinde bir ateş parlayan beş iri taş. Kalbim kaburgalarıma çarptı çünkü annemin kolyesiydi bu, evlendikleri gün babamın verdiği yüzgörümlüğüydü. Lyrnessos düştüğünde Agamemnon kolyeyi yağmadan kendisine düşen pay olarak almıştı demek. Titreyen ellerle alıp boynuma taktım, Ritsa kancasını tutturmama yardıma koştu. Geçirdiğim şoktan ötürü midem bulanıyordu. Miron'u babamın tünüğüyle görmek-

ten beterdi bu ama sonra, kolye cildimin üstünde ısınırken kendimi daha iyi hissetmeye başladım. Beş taş, annemin bana dokunan parmakları gibiydi.

Altın asalı teşrifatçılar başta, yola koyulduk. Yolumu görebilmek için peçemin katlarını düzelterek en geriden gidiyordum. Omzumun üstünden geriye bir bakış atınca, Ritsa'nın basamaklarda durmuş, bana el salladığını gördüm ama hızla karanlığa karışıyordu. Döndüm ve yürümeye devam ettim.

Agamemnon'un barakası etrafında kumlar siyahtı, tepinen ayakların ağırlığıyla sıkışıp sertleşmişti ama kumsalda daha temiz, daha yumuşak ve ıslaktı. Önümde uzun adımlarla ilerleyen Odysseus'la Aias'ı seyrettim, ayak izlerinden sular sızıyordu. Kimsenin dönüp bana baktığı yoktu, o yüzden birkaç dakika sonra peçemi kaldırıp denize bakmakta bir sakınca görmedim. Kısa bir süreliğine ay çıktı, suların üstünde ışıktan bir patika çizdi ama hızla koşan siyah bulutlar onu anında yeniden yuttu.

Teşrifatçılar ağırbaşlı ve azametli bir yürüyüş tutturmuştu. Odysseus'un sabırsızlığını sezdim, bir an evvel varmak, bu işi artık her ne şekilde olursa olsun atlatıp bitirmek istiyordu. Görevinin fazla başarı şansı olduğunu düşündüğünü sanmıyorum ama bilmiyorum, belki de düşünüyordu. Aias'la konuşuyordu ama ne söylediğini duyamıyordum, esintiler sözcükleri ağzından kapıp uzaklara taşıyordu. Solumda kocaman dalgalar kayaların üstünde patlıyor, serpintilerden oluşan beyaz bulutları ta yukarılara yolluyorlardı. Sağımda, şarkı söyleyen Troyalıların sesleri çatıların üstünden süzülerek geliyordu. Hayret verecek kadar yakında, neredeyse kampın içindeydiler. Odysseus'la Aias'ın dönüp o tarafa baktıklarını gördüm. Ayışığındaki yüzleri keskin ifadeli ve solgundu.

Akhilleus'un bölgesinin duvarları hatırladığımdan daha yüksekti, üstlerine de sivri kazıklar çakılmıştı. Artık sadece kumsalın Myrmidon'lara ait kısmını uygun bir şekilde belirleyen bir sınır değil, ciddi bir istihkam duvarıydı ve Troya'ya bakmıyordu. Odysseus, Aias'a bakarak "*Gördün mü şunu?*" dercesine gözle-

rini iri iri açtı. Kapiya nöbetçiler dikilmişti ama sorun çıkmadı. Odysseus ve Aias hemen tanınarak içeri bırakıldılar.

O kapıdan geçmek benim için duygusal bir andı. Gece havasına müzik yayılıyordu. Akhilleus lir çalıp şarkı söylüyordu. Ve her zamanki gibi esir kadınların çoğu dinlemek için verandalara çıkmıştı. İphis'e bakındım ama göremedim.

Akhilleus'un barakasına vardığımızda Odysseus bana dışarıda beklememi söyledi. İçeri nasıl girmeleri gerektiği konusunda biraz tartıştılar. Teşrifatçılar koridorda ilerleyecek resmi bir alaydan yanaydı ama Odysseus onları reddetti. Bunun arkadaşça, gayriresmi bir ziyaret olmasını istiyordu, öylesine uğramış iki dost... Teşrifatçılar bu ne rezalet diye düşünür gibiydiler ama Odysseus'un rütbesi onlardan üstündü, adamlar geri çekilmek zorunda kaldı. Böylece kararlaştırıldı, hep birlikte Akhilleus'un özel girişine, doğruca yaşadığı yere açılan kapiya gideceklerdi ve teşrifatçılar orada ayrılacaktı. "İster gidin, ister girişte bekleyin," dedi Odysseus. "Cidden umurumda değil. Ama içeri girmeyeceksiniz."

Başka ne yapacağımı bilemeyerek basamaklara oturdum, ısıtmak için ellerimi elbisemin yenlerinden içeri soktum. Akhilleus'un sesini duydum, şaşırmış gibiydi ama kibardı, misafirleri hoş karşıladı. Sesi belki biraz bıkkın çıkıyordu ama orasını hayal etmiş de olabilirim. Patroklos'un sesini duymayı bekledim ama genellikle yaptığı gibi ses çıkarmadan yerinde oturacağını biliyordum. Barakaların arasında soğuk bir rüzgâr ılık çalıyordu. İphis'i aramayı düşündüm ama çağrılacağımdan korkuyordum. Herhalde bir ara, bir aşamada çağrılacaktım.

Verandaya baktım. Şurada burada birkaç meşale hâlâ yanıyordu ama yaşamlarının titrek sonuna ulaşmak üzereydiler. Havada soğumuş et yağı kokusu vardı. Barakanın içindeki uğultular sürüp gidiyordu. Denize inebilmeyi hatta burada yaşarken yaptığım gibi doğruca suların içine yürümeyi isterdim ama cesaret edemedim tabii. Kapının diğer yanında kaderime karar verildiğini bilerek, direğe bağlanmış bir keçi gibi oturdum orada. Elimi

annemin kolyesine koydum, opalleri teker teker, nazikçe avucuma aldım. Biraz önce yumurtlandığı için hâlâ sıcak olan yumurtalar gibiydiler. Kendimi Lyrnessos'a taşıdım, annemin odasındaki yatağa oturdum, bir ziyafete hazırlanmasını seyrettim. Özel bir ziyafet olmalıydı, belki en büyük abimin düğünüydü çünkü annem opal kolyeyi takıyordu. Bazen, çok acelesi yoksa saçlarını benim fırçalamama izin verirdi.

Anının sıcaklığını içime çekerken nerede olduğumu unutmuştum, derken kapı pat diye açıldı, Odysseus belirip eliyle içeri girmemi işaret etti.

Akhilleus saatlerce gemisinin kıç tarafında dikilip savaşın nasıl gittiğini seyretmişti, zafer duygusuyla öfke arasında gidip geliyordu. Hendek yerin dibine batası bir felaketti, öyle olacağını biliyordu zaten. Savaş şimdi sözcüğün gerçek anlamıyla batağa saplanmış durumdaydı, askerler çamurun içinde debeleniyordu. Priamos'a bir ulak gönderip, "*Endişelenme ihtiyar, kazanamayacağımızı biliyoruz,*" deseler yeriye.

İyi o zaman: şarap, yemek, kutlama! Çok beklersin. Akşam yemeğindeki ortam resmen cenaze havasıydı. Anlaşılan savaş seyreden yalnızca Akhilleus değildi ama Yunan mağlubiyeti ihtimali karşısında herkes aynı derecede mutlu olmamıştı. Patroklos'un ağzını bıçak açmıyordu. Aslında hafta boyunca hemen hemen hiçbir şey söylememişti, yani durumun durağan olduğu söylenebilirdi. Hah! Hiç de durağan değildi. Patroklos'un sessizliklerinin gürültüsü istikrarlı bir şekilde artıyordu.

Akhilleus akşam yemeğinden sonra birkaç sohbet girişiminde bulundu, hiç cevap alamadı, o da lirini alıp çalmaya koyuldu. Her zamanki gibi ilk birkaç notanın ardından müzikte kendini kaybetti. Ateş kükrüyordu, başını Patroklos'un kucağına dayamış olan köpek memnun memnun iç çekti, şarkının son birkaç notası sönerek sessizliğe karıştı. Akhilleus tam konuşacaktı ki Patroklos elini kaldırdı. Verandada sesler: Çıplak zemin tahtalarına vuran sandaletli ayaklar. Bakıştılar. Bu saatte kimse onları görmeye gelmezdi hatta aslında kimse onları görmeye gelmiyordu. Akhilleus liri bir tarafa bıraktı, tam o anda

kapı güm diye açıldı, içeri bir soğuk hava dalgası doldu. Meşaleler titreşip duvarlarda sıçrayan gölgeler yarattı. Köpekler dişlerini gösterip halka çizmeye başladı, sonra kapıda tereddüt eden adamları tanıyan Patroklos, "Dostlar!" dedi, köpekler de istemeye istemeye, gırtlaklarının ta derinlerinden gelen seslerle hırlayarak geriledi.

Odyseus ateşin ışığına çıktı, Aias da hemen arkasındaydı. Odyseus: kısa, sıırım gibi, kaslı. Aias: upuzun boylu, burnu tatarcık ısırtığı gibi çillerle benekli, ağız dolusu beyaz, düzensiz dişini göstererek gülümsüyor.

"Buyurun, buyurun." Akhilleus ayağa fırlayıp sandalyeleri ateşin daha yakınına çekmeye başladı. "Otursana, Aias, kafanı bir yere çarpacaksın."

Patroklos rüzgâra karşı zorlanarak kapıyı kapattı. Alevler derhal yeniden boy attı, duvar halılarının dalgalanması durdu ve Akhilleus'un karşılamasını takip eden sessizlikte Odyseus'la Aias'ın orada olmasının tuhaflığı hepsinin kafasına dank etmeye başladı.

"Bir şey yer misiniz?" dedi Akhilleus, hâlâ gülümsüyordu ama sesi biraz önce olmadığı gibi yorgundu şimdi.

Aias dizlerini ovdu. "Yok, teşekkür ederim, bir şey istemem."

Odyseus bir sandalyeye dikkatle oturarak, "Ben de istemem," dedi.

"Yaralanmışsın," dedi Akhilleus.

"Sadece bir çizik."

Akhilleus bakışlarını sargılı koldan Odyseus'un yüzüne kaldırdı. "Biraz fazlası var, dur bakayım..."

Sargıyı açmak istermiş gibi uzandı ama Odyseus geri çekildi. "Hayır, gerçekten hiç önemli değil." Pelerinini yaralı koluna örttü. "Çarpışmayı seyrediyor musun?"

"Zaman zaman."

"Hendeğin diğer tarafına kamp kurdular."

"Gerçekten mi? O kadar yakındalar ha?"

"Ne diyorsun sen be, seslerini duyuyoruz."

“Şimdi sen deyince aklıma geldi, galiba bir şeyler duydum. Bir süre önce.”

Patroklos şarap bardaklarını dağıtma işini bitirdi. Akhilleus kadehini kaldırdı, Odysseus’la Aias da kendi kadehlerini kaldırdılar... Ve kimse şerefine kadeh kaldıracak bir şey düşünemedi.

Odysseus bir anlık tereddüdün ardından bardağını yanındaki masaya bıraktı. “Yapma, Akhilleus, niye geldiğimi biliyorsun.”

“Ne yazık ki bilmiyorum. Akıllı olan sensin, Odysseus. Aias’la ben, biz sadece elimizden geleni yapıyoruz.”

Aias adını duyunca başını kaldırdı ama söyleyecek bir şey bulamadı. Odysseus sandalyesinin arkasından güç aldı. Gösterdiğinden çok daha fazla acı çekiyordu. Zorla güldü. “Kilo mu aldın sen?”

Akhilleus omuz silkti. “Sanmam.”

“Emin misin?” Odysseus parmaklarını belinin hizasında bitişti. “Bence en az üç kilo.”

“Zırhım üstüme oluyor hâlâ.”

“Ah, zırhını deniyorsun demek, öyle mi?” Patroklos’a bir bakış attı. “Eh, sakın yaşam size yaramış, belli. İkinizi de *çok iyi* gördüm.”

“Biz de seni bok gibi gördük, o yüzden niye sadede gelmiyorsun?”

“Buraya Agamemnon’un adına geldim.”

“Kendisi herhalde iki bacağından da yara aldığından yürüyemiyor.”

“Gerçekten bizzat gelmesini mi beklerdin?”

“Evet.”

Odysseus başını iki yana salladı. “Anlamadığım şu, koca Troya ordusu sadece birkaç yüz metre ötede saldırmaya hazırlanırken nasıl oluyor da burada hiçbir şey yapmadan oturabiliyorsun? Tamam, belki çarpışmaları *seyretmiyorsundur*, belki vicdanın buna izin vermiyordur ama neler olduğunu bilmediğini iddia edemezsin.”

“Vicdanımdan yana bir sıkıntım yok, teşekkür ederim.”

Patroklos öne eğildi. "Umarım..."

Akhilleus elini salladı. "Aman merak etme, kavga etmiyoruz. Odysseus'la ilişkimiz çok eskiye dayanır, birbirimizi çok iyi anlarız." Odysseus'a baktı. "Değil mi?"

"Eskiden öyle düşünürdüm."

Akhilleus şaraba uzandı. "Tamam, hadi duyalım bakalım."

"Sana bir teklifte bulunmakla görevliyim. Myrmidon'larının başına geçip yarın sabah savaş alanına gitmen--"

"Yarın sabah mı?"

"Öğleden sonra iş işten geçebilir! Bak, teklifi duymak istiyor musun, istemiyor musun?"

Odysseus zaman zaman sırtını rahatlatmak için duraklayarak Agamemnon'un vermeye hazır olduğu eşyaların uzun listesini sayıp dökmeye girişti. Sacayakları, kumaşlar, altın, şampiyon beygirleri, kadınlar... Akhilleus dikkatle dinledi ama Odysseus sözünü bitirdiğinde başka bir şey daha bekliyormuş gibi bir hali vardı. Daha fazla bir şey.

"Ee?" dedi Odysseus.

"Bu kadar mı?"

"Bana kalırsa epeyce fazla."

"Saydıklarının hiçbirisi yaşamıma değmez."

Odysseus şaşaladı. "Hayır, biliyorum... Ama bir yandan, ne zaman maddi şeyler için savaştın ki? Sen zafer için, namın için savaşırsın."

"Artık öyle değil. Düşünecek çok vaktim oldu, Odysseus. Benim savaşım değil bu, bu savaştan bir şey istemiyorum. Troyalılar bana ne zarar verdi ki? Sığırlarımı mı çaldılar, ekinlerimi mi yak-tılar, şeref ödülümü elimden mi aldılar? Hayır. Hiçbir şey, cevap bu. Troyalılar bana hiçbir şey yapmadı."

"Hadi canım, lafı geveliyorsun."

"Ne? Özür dilerim, ne *lafı geveliyormuşum*?"

"Savaşmak. Savaşmaya doyamadığını sen de biliyorsun. Sen busun. Savaşla yaşar, savaş yer, savaş içer, savaş solursun."

"Artık öyle değil."

Odyseus arkasına yaslandı. Üstdudağında boncuk boncuk terler parlıyor, adam öfkesini kontrol etmekte zorlanıyordu. “Bak, savaşmayı kabul ettin, bunun için taahhüt verdin. Sabırsızlığından yerinde duramıyordun.”

“On yedi yaşındaydım.”

“Umurumda değil. Bu ittifakın bir parçası olmayı kabul ettin, şimdi fikrini değiştirdin diye geri çekilemezsin. Şerefli bir davranış değil bu, Akhilleus.”

“Fikrimi değiştirdiğim için geri çekilmedim. Davranışı tam bir rezalet olduğu için çekildim. Ayrıca buraya bir köpek bokunu temsilen gelmişken şeref lafını ağzına alma.”

Bunu takip eden sessizlikte Patroklos boğazını temizledi. “Ya Briseis?”

“Ha!” dedi Odyseus.

Güçbela ayağa kalktı. Akhilleus ona yardım etmek için uzandı ama sonra elini indirdi. Odyseus sendeleyerek kapıya gitti, rüzgâra karşı açabilmek için vücudunun bütün ağırlığını kullandı. Meşaleler bir kez daha dalgalandı, duvarlara koşuşan gölgeler yolladı. Boğuk birkaç sözcüğün ardından Odyseus döndü, arkasından sürüklediği kadın o kadar kat kat beyazlar içindeydi ki kefenlenmiş bir cesede benziyordu. Odyseus kadını ateşin çevresindeki ışık halkasının içine itti, bir gözbağcının cakalı tavırlarıyla peçeleri açtı. “İşte burada!”

Kız ani aydınlık içinde tavşan gibi şaşkına dönmüş bir halde bir o yüze bir bu yüze bakıyordu. Akhilleus, bardağı tutan parmaklarının boğumları bembeyaz kesilmesine karşın hiçbir şey söylemedi. Belli ki çok daha dramatik bir tepki beklemiş olan Odyseus şaşkın görünüyordu çünkü ne de olsa o an *bu* andı işte. Akhilleus’un şeref ödülü, o kız, geberesice o kız, bütün bu dertlerin müsebbibi kız *iade edilmişti*. Yanına bir kral kurtulmalığı eklenmiş olarak. Akhilleus başka ne isteyebilirdi? Oysa orada oturuyor ve hiçbir şey söylemiyordu.

Odyseus kendini devam etmeye zorladı. “Ayrıca kıza elini bile sürmediğine dair bütün ordunun önünde büyük bir yemin

etmeye hazır. Kız, Agamemnon'un barakalarında diğer kadınlarla birlikte, rahatsız edilmeden yaşadı."

"Ona hiç dokunmamış öyle mi?"

"Doğru. Ve bunun için yemin edeceğim."

Akhilleus ayağa kalkıp Briseis'in yanına gitti. Şimdi o kadar yakındı ki kızın nefesini yüzünde hissedebiliyordu ama Briseis ona bakmıyordu. Kızın teniyle ısınmış opallerden birini aldı, avucunda tuttu, ateşin kıvılcımları sütümsü bulanıklığın içinde parlayana dek bir şu yana bir bu yana çevirdi. Sonra birden taşı bıraktı, işaretparmağını Briseis'in çenesinin altına koyup kızın başını kendisiyle göz göze gelene dek yavaşça kaldırdı.

Bir an sonra Odysseus'a döndü. "Ona söyleyin, kızı belini kırana dek düzebilir. Bana ne?"

Briseis elini ağzına kapattı. Patroklos anında kızın yanına geldi, kolunu omuzlarına dolayıp onu koridora çıkardı, salona doğru götürdü.

Odysseus derin derin nefes alarak, "Tamam," dedi. "Belki o kadar iyi bir fikir değildir ama söyleyeceklerimi sonuna dek dinle."

"*Dahası da mı var yani?*"

"Troya'yı aldığımızda..."

"*Aldığımızda mı?*"

"Seçeceğin yirmi kadın -şey, Helene değil tabii ama başka kimi istersen-, yedi müstahkem şehir, gemilerinin alabileceği kadar altın ve bronz, dur, dinle, eş olarak da Agamemnon'un öz kızı. Seni kendine damat alacak, her açıdan kendi öz oğluna eşit olacak-"

"Bekle, dur bakayım doğru anlamış mıyım? Her açıdan Agamemnon'un oğluna eşit olacağım, öyle mi?"

"Öyle söyledi."

"Hayatında bir kere bile öfkeyle kılıç kaldırmamış on beş yaşında bir oğlana *her açıdan* denk olacağım ha?" Akhilleus, yüzlerinin arasında sadece birkaç santim kalana dek Odysseus'a doğru eğildi. "Gururumun okşanması mı bekleniyor acaba?"

“Kızın eyizi de muazzam, diğ er her Şeyin üstüne bir de çeyiz var. Cömert olmadığını söyleyemezsin.”

“Bütün bunlar nereden geliyor?”

“Şey, hazinesinden elbette.”

“Evet ama ne kadar  benim aldığım Şehirlerden geliyor? Agamemnon Şişko k ının üstünde oturup hiçbir Şey yapmazken benim aldığım Şehirlerden?”

Odysseus yeniden oturdu, elini gözlerinin önünden geçirdi. “ stedığin nedir, Akhilleus?”

“O. *Buraya gelsin*. Özür istiyorum, hata ettiğini kabul etmesini istiyorum.”

Odysseus, Aias’a döndü. “Gel hadi. Vaktimizi boşa harcıyoruz.” Pelerinini aldı, sonra bu fikir aklına daha o anda gelmiş gibi döndü. “Başka bir sebepten ötürü m  ayak diriyorsun? Çünkü  yleyse tanrılar aşkına, be adam, çıkar baklayı ağzından. Oyun oynamaya vaktimiz yok.”

“ z r istiyorum. Gayet basit. Ve de ucuz.”

“Geri dönüp ona bunu söylemem gerekiyor öyle mi?”

“Ah, bence daha *iyisini* yapabiliriz. Ona de ki kızıyla evlenmekle  l  bir domuzu düzmek arasında seçim yapmam gerekseydi her seferinde domuzu seçerdim. Al bakalım, bence gayet güzel.”

Odysseus gitmek için döndüğü sırada Aias beklenmedik bir biçimde konuştu. “Adamlarımız  l yor, Troyalılar değil, düŐmanlar değil, senin tarafındakiler, sana hayran olan, neredeyse sana tapan adamlar ama umurunda değil öyle mi? Kendi Şerefine haricinde hiçbir Şey umurunda değil, bir o, bir de özür dilenmesi. * l yorlar*, Akhilleus. Onları kurtarabilirsin ama kurtarmayacaksın. Şeref bunun neresinde?” Dokunsalar ağlayacaktı. “Kuzenin olmaktan utanıyorum. Bir zamanlar sana arkadaşım demiş olmaktan utanıyorum.”

Pelerinini kaptı, yaŐlarını ve s m klerini elinin tersiyle sileerek geceye daldı.

“Ben içeri dönsem iyi olacak,” dedi Patroklos.

Başımla onayladım ve beni oturttuğu masanın başındaki yerimde oturmaya devam ettim. Birkaç dakika sonra etrafıma bakınmayı başardım. Akşam yemeği sofrası toplanmış, yere temiz sazlar serilmişti ama salonun uzak ucundaki dolabın üstünde hâlâ birkaç tabakla yan yana sıralanmış şarap testileri vardı. İki uzun masanın arasından yürüdüm, testilerin içine baktım, sonunda yarı yarıya dolu bir tane bulup kendime bir kupa şarap koydum. Şarap uzun süre beklemişti, sirkemsi bir tadı vardı ama başka çare yoktu. Uzun uzun, kana kana içtim, ağzımı silip bir kupa daha doldurdum.

Her şey o kadar çabuk olmuştu ki: Karanlıktan ışığa çekilmiş, peçesiz bırakılmış, pazar yerindeki bir fahişe gibi yalınayak sergilenmişim. O ilk gün agorada olanlar tekrarlanmıştı. Ve en sonunda, Akhilleus gözlerimin içine baktığında yaşadığımız o rahatsız edici, mahrem yakınlık ânı. Birden odada başka kimse kalmamıştı, ben de yalan söyleyemeyeceğimi anlamıştım.

Ona söyleyin, kızı belini kırana dek düzebilir.

Şarap. Bir testi daha buldum, içindeki tortuları bardağıma akıttım. Bir kapı çarptı, bardak dudaklarımdan bir santim ötede-
yken dondum kaldım. Odysseus’un görünmesini bekliyordum ama verandaya çıktığımda gördüğüm Aias oldu. Yirmi-otuz adım ötede bir aşağı bir yukarı yürüyor, sıkığı dev yumruğunu tekrar tekrar diğer elinin avucuna vuruyordu. Patroklos dışarı çıkıp onunla konuşmaya çalıştı ama Aias başını iki yana salladı.

yıp yukarı aşağı yürümeye devam etti. Patroklos bir süre sonra pes edip yine barakaya doğru geldi. Orada dikildiğini görünce kupayı elimden alıp kokladı. "Öğk, tanrılar adına, bence bizde bundan iyisi vardır."

Beni tekrar salona soktu, dolabın alt tarafından eskiden Akhilleus'a sunduğum -en iyisinden- şarapla dolu bir testi çıkardı. İki cömert kadeh doldurup birini bana verdi. Salona bakan küçük masaya oturduk. "Buraya geldiğim ilk gece bana şarap verdin," dedim. "Tam anlamıyla dehşete kapılmış halde arka odada oturuyordum." Yan yan ona baktım. "Bir köle için bunu niye yaptığını anlayamamıştım."

"Sebebini biliyorsun."

Bilmiyordum, tabii Akhilleus'un babasının sarayında geleceği, umudu ve arkadaşı olmaksızın yapayalnız ve korkmuş halde kaldığı zamanı kastetmiyorsa. Onu kastettiğini umdum, başka her şey çok zor olurdu.

"Özür dilerim," dedi.

"Niye? Sen bir şey yapmadın."

"Odysseus seni getirmemeliydi."

Hayır, diye düşündüm, her şey ben olmaksızın kararlaştırılmıyordu. Öylesi daha mı iyi olurdu? Belki. Yalanı açığa vurmasaydım Akhilleus, Agamemnon'a inanabilirdi. Tanrıların önünde büyük bir yemin etmek, ağır bir yük üstlenmek demektir. Akhilleus, Agamemnon'un yalan söyleyemeyeceğini düşünebilirdi pekâlâ.

Diğer odadan sesler. "Neler oluyor, biliyor musun?"

"Şey, hâlâ konuşuyorlar. Odysseus'un bir süre önce çekip gideceğini sandım ama gitmedi."

Sesler yaklaşıyordu. Birden çok daha yaşlı görünmeye başlamış olan Odysseus salona girerken ayağa kalktık.

"Seni kapılara kadar geçireyim," dedi Patroklos.

"Gerek yok." Ters. Umursamaz.

"Var var, Akhilleus böyle yapmamı ister."

Odysseus yaklaştı. Hoşnutsuzluğunu olduğu gibi göstererek, "Akhilleus'un istediği her şeyi yapıyor musun?" dedi. Cevap bek-

lemeden topuklarının üstünde döndü ve hızla yürüdü. Peşinden gitmek zorunda olduğunu biliyordum.

Yağmur başlamıştı, sis gibi görünen ama insanı birkaç saniyede iliklerine kadar ıslatan türden, incecik bir yağmur. Odysseus'la Aias meşaleler ellerinde -Agamemnon'un teşrifatçıları kendi bölgelerine döneli çok olmuştu- kapıya doğru yola çıktılar, Patroklos'la beni de elimizden geldiğince ayak uydurmaya çalışırken tökezlemeye bıraktılar. Patroklos barakaların birinin dışındaki yuvadan bir meşale kaptı, başımızın üstünde tuttu. Yürürken arada sırada pelerini benimkine sürünüyordu ama bunun dışında fiziksel temasımız yoktu. Fazla konuşmuyorduk da. Aslında hiç konuştuk mu onu da bilmiyorum. Sanırım bazıları basit teselli girişimlerinde bulunurdu: *Uzun sürmez, merak etme, bir çözüm bulacağız...* Böyle şeyler. Ama Patroklos öyle yapmadı, bunun için ona minnettardım.

Ondan kapılarda ayrıldık. Döndüm, ışık halkası içindeki uzun boylu endamına baktım ama Odysseus keskin bir sesle, köpeğini çağırırmış gibi adımı seslendi, o yüzden tekrar önüme dönmek zorunda kaldım. Körfezin kavisini boyunca zorlukla ilerleyen son derece durgun, perişan, küçük bir gruptuk. Dalgalar hızla karaya sokuluyor, ayaklarımızın dibinde birbiriyle kesişen yaylar halinde köpükler bırakarak kumlara vuruyor, o ince yağmur hiç kesilmiyordu. Islak kumların arasında debelendim durdum, sonunda sandaletlerimi çıkarıp yola yalınayak devam ettim. Ne de olsa artık nasıl görüldüğümün hiçbir önemi yoku. Odysseus da, Aias da bana en ufak bir ilgi göstermiyordu. Var olmaktan çıkmıştım.

Korkuyordum. Lyrnessos düştüğünden beri korku içindeydim. Hayır, daha uzun süredir, *senelerdir*. Troya ovasının şehirleri Akhilleus'un önünde düşmeye başladığından beri korkuyordum, her ateşe verme, her yağma savaşı daha yakına getiriyordu. Ama o geceki korkum bambaşkaydı, daha önce hiç olmadığı kadar keskin odaklıydı. Çatısı altındaki varlığımın artık Agamemnon'u hiç de iyi göstermeyeceğinin farkındaydım. Hatta aslında tam tersiydi, Yunan ordusunu mağlubiyetin eşiğine getiren kavgayı

sürekli hatırlatan bir şeydim ben. Kullanışlı olabileceğim tek yer, onun için değerli olacağım tek nokta -beni yatağında kesinlikle istemediğine göre- Akhilleus'la gelecekteki müzakerelerinde pazarlık aracı olma ihtimalimdi. Şimdi o da gitmişti.

Ona söyleyin, kızı belini kırana dek düzebilir.

Agamemnon'un beni orta malı olmam için askerlerine vermesini engelleyecek hiçbir şey yoktu artık. O kadınların nasıl yaşadığını görmüştüm. Bir keresinde çöplükte yaşlıca iki kadının sıçanların arasında yiyecek aramasını seyretmiştim. Patroklos'un köpekleri daha iyi yaşıyordu.

Yeniden Agamemnon'un bölgesine gelince ne yapacağımı bilemedim. Kadınların barakalarına sınıışmak isterdim ama Odysseus gidebileceğimi söyleyene dek bunu yapmaya cesaret edemedim. Her şeyden öte, opal kolye hâlâ boynumdaydı. Sorun, Odysseus'un bana Makhaon'un dolaplarından ağır kesici tonik getirmemi emretmesiyle çözüldü. Hastaneye kadar koştum, hazır bir toniği kuvvetli şarapla dolu bir testide yeni kesilmiş şifalı otlarla karıştırıp yine koşa koşa geri döndüm.

Odysseus, Agamemnon'un ateşinin yanında bir sandalyede oturuyordu. Testiyi elimden kaptığı gibi toniğin yarısını bir di-kişte içti. Aias yanına diz çökmüş, yarasının sargılarını açıyordu. Agamemnon sessizdi, yukarı aşağı yürüyordu. Nestor'un Odysseus'un yarasına bakılmadan daha fazla sorgu sual edilmesini durdurduğunu tahmin ettim. Yardımım dokunur mu diye bakmaya gittim ama Agamemnon bardağını yeniden doldurmam için seslendi. Yüzü benek benek kızarmıştı, kaşlarının arasında da olanlara inanamıyormuş gibi iki derin çizgi vardı.

Aias sonunda yeni sargıları sarmayı bitirip ayağa kalktı.

Agamemnon hemen, "Ne sunduğumu anladı mı gerçekten?" diye sordu.

"Evet," dedi Odysseus canından bezmiş halde.

"Kızım ile evleneceğini?"

"Evet." Sert bir sessizlik. "Tabii büyük şeref duyduğunu söyledi ama..."

Nestor, Aias'a bir göz attı, Aias omuz silkti.

"Yine de hayır dedi, öyle mi? Bir sebep bahsetti mi?"

"Bu onun savaşı değilmiş, Troyalılara bir kını yokmuş, Troyalılar ne sığırlarını yağmalamış ne ekinini yakmış ne de... Karısını çalmışlar."

"Evli değil ki be bu herif!"

Odysseus başını benden yana salladı. "Ondan karısı olarak bahsetti."

"Ya?" dedi Nestor. "Ah."

"Ha, bir de eskiden şerefe, insanın bir ismi olmasına ve bu gibi şeylere inanmış ama artık inanmıyormuş. Hiçbir şey hayatını vermeye değmezmiş."

"Akhilleus'un söyleyeceği şeyler değil bunlar," dedi Nestor. "Doğru yere gittiniz değil mi?"

"Ve eve dönüyor."

"Yine mi?" diye alayla güldü Nestor.

"Gitmez," dedi Agamemnon. "Beni Priamos'un önünde dizlerinin üstünde görene dek gitmez."

Odysseus homurdandı. "Bana sorarsan onun önünde diz çöktüğünü görene dek."

"Ve kaç Yunanın öldüğüne aldırıyor ha?" diye sordu Nestor.

"Hayır."

"İnsan değil o," diye yumurtladı Aias.

"Ee, tabii değil, onu biliyoruz," dedi Agamemnon. "Anası balık."

Nestor incecik gülümsedi. "Deniz tanrıçası diyecektin herhalde."

"Hah." Agamemnon testiye elimden kapıp kendine bir kupa daha doldurdu. "Ne saçmalıyor bu be? *Hiçbir şey hayatını vermeye değmezmiş* de bilmem ne. Akhilleus gibi haydutlar düşünmeye kalkarsa olacağı budur."

"Tekrar tekrar aynı şeyi konuşmanın bir anlamı yok," dedi Nestor. "Cevabını verdi, fikrini de değiştirmeyecek. Soru şu: Ne yapacağız?"

"Gemilerle bu gece açılabilir miyiz?" diye sordu Agamemnon.

Aias ağzı açık bakakaldı. “Ne, kaçacak mıyız?”

Nestor onu duymazdan geldi. “Hayır, saldırırlar. Hem gemileri suya indirmeye hem onları püskürtmeye çalışmak zorunda kalırız. Hayır, seçme şansımız yok, burada kalıp işin sonunu getirmek zorundayız.”

“Savaşacağız,” dedi Aias.

“Evet,” dedi Nestor bıkkınlıkla. “Savaşacağız.”

Uzun bir sessizlik. Agamemnon bir o yüze, bir bu yüze bakıyor, birinin bir çözüm bulmasını bekliyordu.

“Myrmidon’lar var,” dedi Nestor.

Agamemnon, yaşlı adamın sonunda keçileri kaçırdığını düşünürmüş gibi baktı ona. “Sanırım onları Akhilleus’tan ayırmak mümkün değil, sen de görebilirsin bunu.”

“Bilmiyorum,” dedi Nestor. “Olanlar hoşlarına gitmiyor. Yani, Akhilleus, *‘Hakarete uğradım, eve dönüyoruz’* dediğinde tamamdı ama bunu anlamıyorlar. Ailelerinden yüzlerce fersah uzakta-
lar ve hiçbir şey yapamadan burada tıklıp kaldılar.”

“Akhilleus’a taparlar,” dedi Aias. “Onsuz bir şey yapmayacaklardır.”

“Haklı,” dedi Odysseus. “Liderleri Akhilleus.”

“Hayır,” dedi Nestor. “Akhilleus *ilham kaynakları*.”

Agamemnon düşünceliydi. “Patroklos’un peşinden giderler mi?”

“Ben bunu mümkün görmüyorum,” dedi Odysseus.

Nestor, “Hayır, giderler,” dedi. “Patroklos kötü bir savaşçı değil, çok becerikli bir araba sürücüsü, benim arabamı her zaman kullanabilir. Ayrıca adamlar ona saygı duyuyor.”

“Evet ama burada ufak bir sorun var, değil mi?” dedi Odysseus. “Patroklos evvela Akhilleus’tan izin almadan kendi kılıcını bile silemez.”

“Nereden biliyorsun?” dedi Nestor. “Kapalı kapıların ardında neler olduğunu bilmiyoruz. Kimse bilemez.”

Odysseus sırtıttı. “Bence o kapının ardında neler olduğunu hepimiz biliyoruz.”

“Neyse,” dedi Agamemnon. “Yine de işimize yarayabilir. Patroklos bir kralın oğlu. Tarihe Akhilleus’un oğlanı olarak geçmek ister mi gerçekten? Çünkü bu iş oraya gidiyor...”

Aias saç köklerine dek kıpkırmızı kesilmişti. “O konuda bir şey bilmiyorum. Ama Patroklos’un Akhilleus’a zarar verecek bir şey yapmayacağını bilirim.”

“Tamam ama anlamıyor musun?” dedi Nestor. “Akhilleus’a zarar vermeyecek. Ona faydası dokunabilir çünkü bu durumu Akhilleus’un da istediğini sanmıyorum, mutlu değil bence. Sadece kendi kendini köşeye sıkıştırdı.”

“Evet, buna katılabilirim,” dedi Odysseus. “Aslında düşündükçe iyice denemeye değer buluyorum.”

“Olabilir,” dedi Agamemnon kin dolu bir sesle. “Nestor, ağzını bir yoklasana şunun.”

“Tabii yalnız başına yakalayabilirsen,” dedi Odysseus. “O ikisi kışkırlardan yapışık sayılır.”

“Peki,” dedi Nestor. “Elimden geleni yapacağım.”

Agamemnon onun sırtına bir şaplak indirdi. “Aferin sana. Eh...” Etrafına bakındı. “Bu gece başka bir şey yapabileceğimizi sanmıyorum, yarın da zor bir gün bizi bekliyor...”

Hemen sandalyesinin arkasında durmuş, kaçmak için fırsat kolluyordum. Annemin opallerini çıkarıp yatağının yanındaki oymalı sandığın üstüne bırakmıştım. Sıcak taşların dokunduğu yerlerde benim bir şeylerden mahrum kalmış gibiydi. Agamemnon’un misafirleri uzun vedalarla oyalanırken ben de yavaş yavaş kapıya doğru gitmeye başladım ama son anda, tam kapı Odysseus’un arkasından kapandığı anda Agamemnon, “Hayır. Sen kal,” dedi.

Yüzümdeki her türlü ifadeyi dikkatle silerek odaya doğru döndüm.

Patroklos uzun süredir yoktu, Odysseus ile Aias'ı kapıya kadar geçirmesi için gerekenden çok daha uzun bir süredir.

Akhilleus liri aldı, tekrar bıraktı, kendine bir bardak şarap koydu, içmedi. Salondan gelen ayak sesleri için kulaklarını dikmiş olan köpekler, ağlar gibi sesler çıkarmaya başladı. Akhilleus eğilip hayvanların başını okşadı. *Evet, ben de, ben de*, diye düşünüyordu.

Sonunda Patroklos ıslak saçları tel tel yüzüne yapışmış halde geldiğinde vahşi bir hayvanı, geceleri kum tepelerinde gözünüze ilişebilecek, kızıl gözleri karanlıkta cırılçıplak bakan bir şeyi andırıyordu. Kollarını ovaladığı ve ateşe iyice sokulmak, böylece Akhilleus'a bakmak zorunda kalmamak için olduğundan daha fazla üşümüş gibi yaptığı sırada rüzgârla sarsılan esintili baraka etrafında büzüldü sanki.

"Hiç acele etmedin."

Patroklos öfkesini saklamaya çalışıyor ve başarılı olamıyordu.

"Eh," dedi sonunda. "Gaddarca davrandın."

"Ölü domuz meselesi mi? Aman merak etme, onu tekrarlamaz."

"Hayır, Akhilleus. Briseis. Gaddarca olan *oydu*."

Akhilleus sandalyesinde kıpırdandı. "Hiç değilse yalan söylemedi."

"Konuşmadı ki!" Patroklos köpekleri iterek kendinden uzaklaştırdı. "Akhilleus, *istediğin nedir?*"

"Hata yaptığını kabul etmesini istiyorum."

“Ama bunu yapamaz. Odysseus özür istediğini biliyordu ama bunu sana veremedi.”

“O zaman buraya kadar boş yere yürümesi yazık olmuş.”

Patroklos oturdu, köpekler ayaklarının dibine yerleşti. “Bir açıdan epey komikti diyebilirim.”

“Öyle mi? O açığı kaçırdım demek ki.”

“Evet. Odysseus, o kadar akıllı, o kadar hünerli, o kadar...”

“Hilebaz.”

“Evet ama buna rağmen seni can evinden vuran Aias oldu.”

“Vurmadı. Beni can evimden vurmadı.”

Patroklos ona baktı. “Vurdu.”

Akhilleus gereksiz yere bir kütük alıp ateşe attı. “Nasıldı?”

“Sence nasıldı?”

“Başka bir şey yapamazdım.”

Patroklos inatçı bir biçimde sessiz kaldı.

“İyi madem, duyalım bakalım.”

“Eve dönmemiz gerekirdi. Hayır, dinle. *Dinle*. Daha kısa bir süre önce, adamlarına savaşın bittiğini ve evlerine döneceklerini söyledi diye Agamemnon’u eleştirdin.”

“Ee, elbette eleştirdim, hayatımda o kadar aptalca bir şey duymamıştım.”

“Ama anlamıyor musun, sen de aynısını yapıyorsun. *Hakarete uğradım, buraya kadar, burada işimiz bitti, eve dönüyoruz*. Herkes anlayış gösterdi. Ondan sonra bir baktık ki eve meve dönmüyoruz. Eşlerini, çocuklarını görmeyi dört gözle beklemeye başlamışlardı. Kolay olmadı. Her sabah, her sabah onları dışarı çıkarıp yapmalarına izin verilmeyen bir şey için eğitmek kolay değil.”

“Kolay olmadığını biliyorum. Şahane bir iş çıkarıyorsun, onu da biliyorum. Bilmediğimi mi zannediyorsun?” Akhilleus elini başının arkasına götürüp saçlarını bağlayan şeridi çözdü. “Hadi söyle, neler diyorlar?”

“Ah, her zamanki şeyler. İmkânsız şeyler istediğini. Annenin sana süt değil garaz emzirdiğini.”

“Eh, yalan da değil.”

“Hayır, *dinle*. Burada ne işlerinin olduğunu anlamıyorlar. *Erkekler* savaşa giderken onlar uyuşuk yaşlı kadınlar gibi oturup duruyor.”

“Sonunda sürüne sürüne gelecek önüme.”

“Hayır, Akhilleus. Gelmeyecek.”

“Savaşı kaybetme ihtimaliyle karşı karşıya kalırsa gelir.”

Patroklos yanaklarını şişirdi. “Ben pes ediyorum.”

“Biraz daha şarap?”

“Hayır, teşekkür ederim.” Ayağa kalkıp pelerinine uzandı.

“Şimdi ne var?”

“Ne demek şimdi ne var? Dışarı çıkıyorum.”

“Şimdi geldin dışarıdan.” Patroklos’un ıslak pelerine sarınmasını seyretti. “Arkadaş ister misin?”

Bir anlık tereddüt mü? “Hayır ama istersen gelebilirsin.”

Kimin daha fazla sevindiğini bilmiyorum, diye düşündü Akhilleus. Ben mi, yoksa köpekler mi?

Kampın içinden geçerken Akhilleus ateşlerin başında oyalanan, uyumaya çalışmak için barakalara girecekleri zamanı geciktirmeye çalışan adamlar gördü. Agamemnon ateşten ateşe dolaşıyor, askerlerin içinde biraz savaşçılık ruhu uyandırmaya çalışıyor olmalıydı ama görünürlerde yoktu. Hayır, barakasında surat asıyor, zil zurna oluyordu mutlaka ya da Briseis’le yataktaydı, yalancı, bok çuvalı, hilebaz, rezil piç.

Patroklos barakalarından ayrılmalarından beri tek bir kelime etmemişti. Akhilleus yan yan ona baktı, barışmak için sakarca bir çabayla kolunu arkadaşının omzuna attı. Patroklos kolun orada kalmasına izin verdi ama Akhilleus ondan önce anlık istemsiz bir geri çekilme hissetti.

Kamptan çıkıp kum tepelerinin arasından geçen patikada yürümeye başladılar. Uzamış gölgeleri solgun renkli kumlarda önlerinden gidiyordu. Troyalı savaşçıların kamp ateşlerinin çevresinde şarkılar söylediğini duyabiliyorlardı ama Troya kampını

ancak kum tepelerini arkalarında bırakıp savaş alanına bakan çalılıkları önlerinde bulmalarından sonra bir baştan diğerine tam anlamıyla görebildiler. Akhilleus sırtını yumru yumru bir zeytin ağacına vererek uçsuz bucaksız Troya ovasına baktı ve şöyle düşündü: *Tanrılar aşkına*. Çok yakındaydılar, gemisinin kıçından görünenden çok daha yakındaydılar. Akhilleus oldukları yerde tepinen atların toynak sesini bile duyabiliyordu. Ve onca ateş! Aysız bir gecede uzun otların arasında yatıp da başın dönene kadar gökyüzüne baktığında gördüğün yıldızlar gibiydi. Alevlerle beneklenmiş karanlığa dikkatle bakınca terli yüzlerde ateş ışığının kırmızısını, gözaklarını, zaman zaman parlayan bronz ısıltılarını seçti, sonra Troyalı savaşçılardan biri ateşi karıştırınca -o kadar yakındı ki duman kokusunu alabiliyordu- büyük bir kıvılcım sağanağı havalandı.

“Yeterince gördün mü?” dedi Patroklos kasvetle.

Akhilleus başıyla onayladı ama cevap vermek için sözcük bulamadı.

Kapılardan geçerek geri döndüler, avludan barakalarına yöneldiler. Patroklos sessizliğini ve mesafesini koruyordu. Akhilleus son bir içki önerdiğinde, başını iki yana salladı. “Hayır, yatacağım. Belli mi olur, belki yarın savaşırız.”

“Hayır, yarın savaşmayacağız.”

“Gemilerin yanmaya başlarsa savaşırız.”

Şaşırtıcı derecede itaatsizliğe benzeyen bu cümlelerin ısırışını hisseden Akhilleus yakıcı bir cevap vermek için ağzını açtı ama kapı kapanmıştı bile.

Patroklos ertesi sabah Myrmidon'ların dikkatlerini eğitime vermesini sağlamak için hiç umut olmadığını bildiğinden onları savaşı seyretmek üzere serbest bıraktı. Askerler gemi kıçlarında toplandı, başlarıyla omuzları gökyüzünün önünde siyah çizgiler çizerken itişip kakışıyor, savaşın başlamasını gergin bir sessizlik içinde bekliyorlardı. Kılıçların kalkanlar üstündeki şakırtısı nihayet başladığında, askerler de tıpkı araba yarışı seyircileri gibi oldukları yerde zıplamaya, Yunan savaşçılar için tezahüratlar yapmaya koyuldular. Midesi bulan Patroklos başını çevirdi. Savaş ne zamandan beri sapasağlam genç adamların oturup seyredeceği bir oyundu?

Daha fazla dayanamaz hale gelince gemiden inip barakaya gitti, kafasını bir fiçı soğuk suya daldırdı. Üstünden sular damlayan başını fiçidan çıkarınca bronz aynadaki yansımasına bakıp kendini, hiç değilse yüzünün ifadesini bir tür dış gerçekliğe oturtmaya çalıştı. En azından burada, adamlardan uzakta yüz ifadesini kontrol altında tutmak zorunda değildi.

Akhilleus'un yatağına yattı, bir gece önce iki saatten fazla uyumamıştı ama başı yastığa değer değmez Akhilleus'un teninin ve saçlarının kokusunu aldı. Nahoş bir koku değildi ama güçlü, âdeta hayvaniydi. Dışarıda kükremeler ve tezahüratlar sürüp gidiyordu. Patroklos gözlerini kapattı, uykunun çekiştirmelerini hissetti, kısa süre sonra yüzeyin hemen altında süzölmeye başlamıştı. Başının üstünde ışıklar sallanıyor, denizin beyaz tabanında gölgeler oraya buraya kayıyordu.

“Patroklos!”

Patroklos aniden uyandığı için sersem bir halde bacaklarını yatağın kenarından sarkıttı. Akhilleus bir kere daha bağırdı. Patroklos bir an çağrıya karşılık vermemeyi, Akhilleus’un yanına gitmemeyi düşündü ama böyle bir şey söz konusu olamazdı elbette, o yüzden kendini zorlayarak kalkıp dışarı çıktı. Uyuduğu kısa sürede bile gemilerin kumdaki dev gölgeleri uzamıştı. Eli ni gözlerine siper etti, Akhilleus’u gördü. Göz kamaştırıcı ışığın önünde altın rengi ve siyahlar içindeydi.

“Ne istiyorsun?” Kestirip atmış oluyordu ama elinde değildi.

“Galiba Makhaon yaralandı. Nestor’un arabasında gördüm onu, daha doğrusu gördüğümün o olduğunu düşünüyorum. Gidip sormanın bir sakıncası var mı?”

Sakıncası var mı... Akhilleus’un emirleri başkalarının yanında daima rica kisvesine bürünür, başına genellikle bir de unvan eklenirdi. *Prens Patroklos... Bey Patroklos... Sakıncası var mı?* Bunların hiçbiri, Akhilleus’un bir kralın oğlunu ulak olarak kullandığı gerçeğini pek saklayamıyordu ama işler o kadar uzun süredir böyle yürüyordu ki Patroklos nasıl içerleyeceğini bilemiyordu.

Böylece bir koşu kopardı, topallaya topallaya hastane çadırlarına giden yaralı askerler grupları arasında zikzaklar çizerek ilerledi. Daha ciddi yara almış olanlar el arabalarıyla taşınıyor, arabanın her sarsılışında, tekerlerin bir yere her çarpışında acıyla homurdanıyor, çığlık atıyorlardı. Patroklos bunların hepsini daha önce görmüştü tabii, defalarca görmüştü. Ancak o gün insanı esas şoka uğratan şey mağlubiyet havasıydı. Sarkmış omuzlarda, sürünen ayaklarda mağlubiyet vardı, her şeyden öte de koşarak geçen Patroklos’u seyreden ölü gözlü, meraksız bakışlarda mağlubiyet vardı.

Patroklos ilk fırsatta patikadan ayrıldı, Nestor’un barakasına kadar dar geçitlerden koştu. Varınca salona girmeden nefesini toparlamak için basamaklarda durdu. Salonun uzak ucundaki bir divanın üstünde Makhaon yatıyor, Hekamede beyaz bir kumaşı adamın omzuna bastırıyordu. İriyarı, beyaz saçlı, keyfine

düşkün olduğunu gösteren etli yüzü alaycı ifadeli bir adam olan Makhaon'un savaş alanında hiç işi yoktu aslında ama yine de savaşımaya gitmişti. Patroklos, Makhaon'un yanında diz çöktü. "Nasılsın?"

Makhaon yüzünü buruşturdu. "Yaşayacağım. Olduğundan çok daha kötü görünüyor." Başını kaldırıp Hekamede'ye baktı. "Daha sert. Bütün ağırlığıyla bastırırsana, kızım."

"Ben deneyeyim mi?"

"Yok daha neler, hayır, omuz diye bir şey bırakmazsın bende. Bir şey yapacaksan şu kupayı ver."

Patroklos kupayı kokladı. "Sertmiş. Sence sana iyi gelir mi bu gerçekten?"

"Hayır, elbette *İyi. Gelmez!* Canımın acısını bastıracak bir şeye ihtiyacım var." Kupayı kaldırırken gözleri parladı. "Şerefe."

Patroklos, Makhaon'un yarasını çabucak inceledikten sonra -kemikte bir şey yoktu, sadece eti yaralanmıştı ve yara temiz görünüyordu- oturma odasına geçti, orada Nestor'u, çevresinde tokalarını çözüp yere attığı zırh parçalarıyla ateşin başında oturur buldu. Vay canına, kaç yaşındaydı bu adam? Yetmiş? Herhalde yetmişini biraz geçmişti. Genç, güçlü ve zinde Patroklos, yer yarılsa da içine geçsem diye dua ederek eşikte oyalandı.

"Patroklos! Gelsene!"

Nestor güç bela sandalyesinden kalktı, Patroklos'u elinden yakaladığı gibi kendisinininkinin karşısındaki sandalyeye sürükledi.

"Yok, kalamam. Akhilleus, Makhaon'a bakayım diye yollamıştı beni ama gördüğüm kadarıyla ona zaten iyi bakılıyor." Sesini alçaltarak fısıltıyla konuştu. "İyileşecek mi?"

"Ah, iyileşecek iyileşecek, dünyanın en iyi doktorunun elinde. Kendisinin. Biz sadece onun söylediklerini yapıyoruz. Otursana."

"Hayır, Akhilleus nerede kaldığımı merak eder."

Nestor gülümsedi. "O kadar da zorba değildir, canım..."

"Değil midir?"

"Daha şimdi geldin."

Patroklos tereddüt etti. "Eh, iyi madem."

Biraz gevşeyen Patroklos, Nestor'un uzattığı kupayı kabul etti. Nestor kendi kupasını dudaklarına götürüp kana kana içti. Burnu Patroklos'un hatırladığından daha sivri, yanaklarındaki kırmızı damarlar daha belirgindi. Biraz... dağılmış görünmeye başlıyordu.

"Ee," dedi Nestor. "Akhilleus, Makhaon'u merak etti demek?"

"E tabii, elbette etti, o..."

"*Tek bir adam?* Ve Akhilleus aniden meraklandı ha? Bugün kaç kişinin öldüğünden haberin var mı? Akhilleus gemisinde dikilip seyrederken?"

Patroklos ağzını açtı.

"Onunla aynı fikirde olduğunu *söylemeye* kalkma, olmadığını biliyorum."

"Gitsem iyi olacak."

"Hayır, lütfen." Nestor yanındaki sandalyeye eliyle pat pat vurdu. "Ben ihtiyarın tekiyim, biraz suyuma git."

Patroklos tereddütle oturdu.

"Biliyorsun, aslında *sen* yapabilirsin."

"Ne yapabilirim?"

"Myrmidon'ların başına geçebilirsin."

"Akhilleus olmadan mı yani?"

"Evet, neden olmasın?"

Patroklos başını iki yana salladı. "Öyle bir şey olamaz."

"Teklif etmezsen olmaz tabii."

"Bir anlamı olmaz, asla kabul etmez."

"Nereden biliyorsun? Hiç sormadın ki. Akhilleus'u uzun süredir tanırım, senin kadar olmasa da yeterince uzun süredir. İçinin rahat olduğuna inanmıyorum, geceleri uyuyabildiğine inanmıyorum..."

"Ah, uyuyor."

"Bence kendi kendini köşeye sıkıştırdı ve çıkacak bir yol bulamıyor."

"Bunun onun hatası olduğunu söylüyorsun, hem-"

"Hatanın kimde olduğunun önemi yok diyorum. O noktanın çok ötesine geçtik. Bence Akhilleus bir çıkış yolu arıyor. Hiç belli olmaz, belki ona bir iyilik yapmış olursun."

"Bıçağını karnıma yemem de mümkün tabii."

Nestor gülümsedi. "Sana yapmaz."

"Yapmayacağını kesinlikle biliyor musun yani? Keşke ben de öyle emin olabilseydim. Öte yandan, bir arkadaşını öldürüp hayatının geri kalanı boyunca bunun pişmanlığını çekmenin nasıl bir şey olduğunu biliyorum."

"Biliyorum, hatırlıyorum. Yine de düzgün biri oldun."

Diğer odada Makhaon bağırdı. İki adam da kapıya baktılar, Nestor sandalyesinden doğruldu.

Bir saniye sonra Makhaon, "Özür dilerim. Kız lapayı koydu da," diye seslendi.

"Eh, hastalarının neler çektiğini anlamışsındır artık." Nestor yüzünü buruşturarak tekrar sandalyesine oturdu. Dizlerine parmaklarıyla vurarak, "İhtiyar kemikler," dedi.

"Ne diyeceğimi bilmiyorum."

"Düşmanı püskürtmeye yetebilir. Başka nasıl olacağına aklım ermiyor. Agamemnon'un gemilerinden birini ateşe verdiklerini biliyorsun değil mi?"

"Hayır, bilmiyordum."

"Şu kadar..." Nestor kaldırdığı elinin başparmağıyla işaretparmağını neredeyse birbirlerine dokunacak kadar yakın tutarak gösterdi. "İşte bu kadar yakınlar." Bekledi, sonra birden sabrını yitirdi. "*Daha ne yapmaları lazım savaşması için?*"

"Gemilerinden birini yakmaları."

"Eh, o zaman iş işten biraz geçmiş olabilir. Silah arkadaşlarını yüzüstü bırakmanın böyle bir sonucu var işte, sonunda tek başına savaşmak zorunda kalıyorsun."

"Yine de üstünlük onda olur."

Nestor gülümsedi. "Evet, biliyorum."

Patroklos elini gözlerinin önünden geçirdi. Yeniden başını kaldırdığında Nestor'un kendisine baktığını gördü. Yaşlı kralın

yüzünde ne hesapçı ne de yönlendirmeye çalışan bir ifade vardı şimdi, sadece merakla bekliyordu.

“Akhilleus’un gölgesinden çıkmak istemiyor musun hiç?”

“Ben onun gölgesinde büyüdüm, orada yaşamaya alışkınım.”

“Bu pek doğru dürüst bir cevap olmadı, değil mi?”

Patroklos omuz silkti.

“Bir fırsat yakalayabilir-”

“Hayır. *Hayır*, orada dur. Bunu yaparsam onun *için* yapacağım.”

Uzun bir sessizlik. Nestor’un gerginliğini sadece birbirine geçmiş romatizmalı parmakları ele veriyordu. Patroklos nihayet, “Tamam, sen kazandın, teklif edeceğim,” dedi. “Bundan fazlasını söz veremem. Ve artık gerçekten dönmem gerek.”

Nestor zafer duygusunu saklamayı pek beceremeden Patroklos’u kapıya kadar geçirdi. “Ah, son bir şey daha var,” dedi. “Zırhını sana ödünç vermesini iste.”

“Ne? Hah, delirdiğin şimdi kesinleşti işte.”

“Savaş alanında *onu* görmeleri ya da *gördüklerini sanmaları* bin adama bedel.”

Nestor, olasılıkların genç adamın kafasında gayretkeş kurtçuklar gibi dolaşmasını seyrederek bekledi. Yeterince konuşmuştu. “Tamam, elinden geleni yap.”

Elini kısaca Patroklos’un omzuna koydu. “Kimse daha fazlasını yapamaz.”

Patroklos, Akhilleus'un bölgesine dönüş yolunda adının seslenildiğini duydu, başını kaldırıp bakınca eski arkadaşı Eurypylos'un, uyluğuna bir okbaşı saplanmış halde patikada kendisine doğru topalladığını gördü. Ona doğru koştu, kucaklaştılar ama Europylos ayaklarının üstünde zor durduğu için dikkatle yaptılar bunu.

Patroklos geri çekildi. "Yaran berbat görünüyor."

"Daha kötü durumda olan çok kişi var."

"Gel, sana baktıralım..." Patroklos ağırlığı yüklenmek için dişlerini sıkıp Eurypylos'un kolunu omuzlarına sardı, hastaneye doğru yola çıktılar. "Ne kadar çabuk temizlenirse o kadar iyi."

Böyle birlikte aksaya aksaya yavaş ilerleyebiliyorlardı. Sonunda hastane çadırlarına vardıklarında Patroklos, Eurypylos'a hemen keten bezinin yanında bir yer bulup arkadaşını dikkatle battaniyeye yatırdı. Turnike olarak kullanabileceği bir şeyler arandı, kanlı bir kumaş şeridi buldu. Diz çöküp okbaşını sıkı sıkı tutup çekmeye başladı. Eurypylos haykırdı. Patroklos onu duymazdan geldi. Yapılması gereken şeyi ertelemek sahte merhametten başka bir şey değildi. Okbaşını daha sıkı kavrayarak çekmeye devam etti, çıkarınca içeride bir şey kalıp kalmadığını kontrol etti, sonra kumaş şeridini yaranın birkaç santim üstünde kalacak şekilde Eurypylos'un bacağına birkaç kere doladı. O arada hafif yaralı bir adam neler olduğunu görmek için topallayarak gelmişti. Kısa boylu, belki daha uzun boyluymuş gibi göstereceği diye alnından geriye doğru taranıp kabartılmış olan kıvrık kızıl saçlı bir adamdı. Patroklos onu tanıdığını biliyor-

du ama ismini mümkün değil hatırlayamamıştı. “Sen devralabilir misin?” dedi.

Adam kumaşın uçlarını Patroklos’tan aldı. “İyi misin, arkadaşım?” diye sordu yaralıya. Eurypylos cevap vermeyi denedi ama dişleri öyle bir takırdıyordu ki konuşamadı.

“Ben sana biraz su getireyim,” dedi Patroklos.

Kokuyu uzak tutmak için eliyle ağzını ve burnunu kapatarak kalkıp etrafına bakındı. Yaralıların çoğu su diye yalvarırken diğerleri ya uyuyordu ya da baygındı. Sol tarafında, birkaç yatak ötedeki birinin ölmüş olduğu apaçıktı. Tek gözünü kaybetmiş bir adama su veren orta yaşlı bir kadın gördü. Eliyle bir şey içermiş gibi yaparak, “Su?” diye sordu. Kölelerin hepsi Yunanca bilmezdi. Kadın arkasında bir yeri, uzak uçtaki bir masayı işaret etti.

Çadır o kadar kalabalıktı ki Patroklos arka tarafa gitmek için hareketsiz bedenlerin üstünden atlamak zorunda kaldı. Masaya yaklaşıncı, yanına altı testi dizilmiş bir su fıçısı, toprak kokulu, kuvvetli köklerle dolu birkaç çuval, bir rafa asılmış, açık bir kanattan giren esintide sallanan kurutulmuş şifalı ot demetleri gördü. On, on iki kadın bir masanın başında oturuyordu; kimisi ot eziyor, diğerleri koyu, yeşilimsi kahverengi bir macunu kare biçimi keten kumaşlara sürüyordu. Kanla acının yükselen dalgaları kayaları yalasa da sakın bir yetkinliğin hüküm sürdüğü bir adaydı burası. Patroklos rafların arasında gezinerek birkaç demet kurutulmuş ot seçti, taze kişniş ve kekik dalları alıp oturarak öğütmeye başladı. Su, bal, süt ve şarap kâseleri aralıklarla masaya dizilmişti, her şey erişilebilecek bir yerdeydi. Patroklos’un yarayı temizleyip sarması, Eurypylos’un ağzına ağrı kesici bir tonik akıtması, sonra da tercihen Akhilleus’un ağzı köpürmeye başlamadan onun yanına dönmesi gerekiyordu. Nestor’un önerisini düşünmeye hiç vakit olmamıştı ama belki böylesi daha iyiydi. Düşünecek zamanı olsaydı o zamana dek sinirleri iflas etmiş olabilirdi.

İşini çabucak bitirmeye kararlı olduğundan karşısında oturan kızı önce tanımadı ama sonra süt testisine uzanırken masanın

öbür tarafına bakacak oldu, işte karşısındaydı: Briseis. "Senin burada ne işin var?"

"Burada çalışıyorum."

Briseis başını kaldırınca Patroklos onun dudağının yarılmış olduğunu gördü. Yüzü ve boynu bereler içindeydi. Dün Odysseus peçesini açtığında bu yaraların hiçbiri yoktu. "Nasılsın?"

"İdare ediyorum. Hayattayım."

"Biraz önce Makhaon'u gördüm."

"Evet, yaralandığını duyduk. Nasıl?"

"Kötü değil. Yarası hafif ve görebildiğim kadarıyla temiz." Patroklos berelere gözünü dikmemeye çalışıyordu. "Felaket bir hasta."

Briseis gülümsedi. "Tahmin ederim." Elini kaldırıp dudağına dokundu.

Bundan sonra sessizlik içinde çalıştılar. Patroklos otları öğütüp ezmeyi bitirince, "Bana sirke bulabilir misin biraz?" diye sordu.

Öğütülmüş otları dikkatle bir kâseye geçirdi, balla süt kattı, birkaç kökü ellerinin arasında ezip karışıma ekledi, sonra şarapla tuz koydu. Briseis'in kendisini seyrettiğinin farkındaydı. Kızın gözaklarındaki kırmızı damarları, boynunun üstünde belirginleşmeye devam eden parmak izlerini neredeyse bakmadan görebiliyordu.

"Kimin için?"

"Bir arkadaşım. Yolda rastladım. Aslında galiba uzaktan kuzenim mi ne oluyor. Bilmiyorum, böyle şeylerde ipin ucunu kacıyorum."

"İstersen yara lapası da getireyim."

Patroklos arkadaşının yanına dönerken çadırın kenarından ilerlemek daha kolayına geldi. Lekelerle dolu kalın branda sırtına sürünüyordu. Eurypylos'u bembeyaz kesilmiş ve bitkin halde buldu ama hiç değilse turnike işe yaramış, kanın akışı yavaşlayıp sızıntıya dönmüştü. Kızıl saçlı adama teşekkür etti, adamcağız herhalde yakayı kurtardığına sevinerek kendi yarasıyla ilgilen-

meye gitti. Patroklos ağrı kesiciyi Eurypylos'un ağzına damla damla akıtmaya başladı. Kanama neredeyse tamamen durmuştu. Oluşmaya başlamış muhtemel pıhtıları dağıtmak istemiyordu ama bir yandan da yaranın temizlenmesi lazımdı. Keşke Makhaon da orada olsaydı da tavsiye verseydi. Patroklos sonunda yaranın temizlenmesinin diğer her şeyden önemli olduğuna karar verdi. Kangrenden ölen çok adam görmüştü, daha beteri olamazdı, veba bile o kadar kötü değildi.

Briseis yanına gelmişti. "Yardım edebilir miyim?"

"Yıkamaya başlayabilirsin."

Bardağı yeniden kaldırıp Eurypylos'un ağzına biraz daha tonik akıttı. Yavaş, zahmetli bir işti: Eurypylos karışım yüzünden sürekli boğulacak gibi oluyor, yudumlar arasında dinlenmesi gerekiyordu. Briseis bacağı yıkamaya başladı, hareketleri nazik, titizdi, hiçbir yeri gözden kaçırmıyor, ara sıra eğilip yarayı yakından inceliyordu. Parmaklarını yaranın köşelerine bastırды, nazikçe dürttü, cildin sesini dinledi. Patroklos soru sorar gibi baktı. "Galiba sorun yok," dedi Briseis. "Temiz."

Eurypylos onu duyunca taze bir güç buldu, toniğin geri kalanını bir dikişte içti. Patroklos arkadaşının ağzını sildi, başını yavaşça battaniyeye bıraktı. "Oldu işte. Artık kendini daha iyi hissedersin."

Eurypylos'un gözleri arkaya kaymaya başlamıştı bile. Adam birkaç saniye içinde uyuyuverdi.

Patroklos hemen Briseis'e döndü. "Gerçekten temiz miydi?"

"Anladığım kadarıyla temizdi, evet."

Patroklos'la girişe kadar yürüdü. Bir ara, sedye taşıyan dört adamın geçebilmesi için kenara çekilmek zorunda kaldılar ve kendilerini yüz yüze bakar buldular. Söyleyecek hiçbir şeyleri yoktu. Patroklos uzanıp Briseis'in yüzüne dokundu. "Ne oldu, nedir bu?"

"Anlaşılan Akhilleus'un beni geri almak istemesi için yeterince çaba harcamamışım. Doğru, harcamadım. Yalan söylemem gerekirdi."

Patroklos başını iki yana salladı. "Bu böyle sürüp gitmeyecek."

"Ah, bence sürüp gitmesi gayet mümkün."

"Hayır, gerçekten gitmeyecek. Her şey değişir. Değişmezse de sen *değiştirirsin*."

"Erkeklere söylemesi kolay."

"Eline bir fırsat geçecek. Bir gün. Ve o gün geldiğinde o fırsata dört elle sarılacaksın."

"Odysseus, Akhilleus'un benden 'karım' diye bahsettiğini söyledi."

"Doğru. Ben de oradaydım."

Briseis omuz silkti. "Al sana bu yara bereler için bir sebep daha."

Böylece ayrıldılar. Patroklos yüz metre kadar sonra dönüp baktı, Briseis'in bir eli havada çadırın kapısında durmuş gidişini seyrettiğini gördü.

Barakasının basamaklarında bekleyen Akhilleus, "Nerede kaldın?" diye çıkıştı.

Bunun için zaman yoktu şimdi, sabır kalmamıştı. Patroklos ona sürünerek geçti, omzunun üstünden, "Makhaon yaralanmış," diye seslendi.

"Kötü mü?"

"Hayır, kötü değil. Nestor ilgileniyor."

Akhilleus, Patroklos'un peşinden içeri girdi. "Bunu öğrenmen bu kadar uzun mu sürdü?"

Patroklos bir sandalye çekip oturdu, yüzünü ellerine gömdü.

"Ne oldu?"

"Hiçbir şey. Ne olmuş olabilir?"

"Bir şey olmuş. Eve genellikle küçük bir kız gibi iki gözün iki çeşme ağlayarak dönmezsin."

Patroklos bileğinin içiyle yanağını sildi. "Ağlamıyorum."

"Eh, ağlıyorum desen inanırdım doğrusu. Ay, anneciğim, öp de geçsin, anneciğim, anneciğim..."

Yeter. Patroklos sandalyesinden fırlayıp ellerini Akhilleus'un boğazına doladı, başparmaklarını soluk borusuna bastırıp sıkı. Akhilleus'un yüzü morardı, gözleri yuvalarından uğradı. Eli kalktı, Patroklos'un bileğini yakaladı ama sonra aniden ve kasten ellerini indirdi, Patroklos kendini kontrol altına almaya çabalar-ken istifini bozmadan ve korkuya kapılmamış olarak öylece bekledi. Patroklos nihayet tepeden tırnağa titreyerek Akhilleus'u itti. Sessizlik. Akhilleus boğazını yakaladı, öksürdü, birkaç kere üst

üste şiddetle yutkundu, sonunda konuşmayı başardı. "Öfkenin burnunda olduğunu unutmuşum."

Havadan sudan konuşur gibiydi ama sesi boğuktu, gözlerinin akında da iğne ucu gibi kırmızılıklar belirmişti.

Patroklos oturdu. "Makhaon iyi."

"Güzel."

Bir sessizlik daha.

"Bu da bizi aynı soruya getirmiş oluyor: Niye ağlıyorsun?"

"Taştan yapılmış değilim de ondan. Ama anlaşılan sen öylesin."

Akhilleus derin bir nefes aldı. "Ne—"

"Hayır, Akhilleus, *hayır*. Bir kere olsun beni dinle. Dinleyen *sen* ol. Hastaneye gittim, o kadar kalabalık ki yatakların arasında yürümeye yer yok. Bir çadır daha kuruyorlar çünkü yaralıları sel gibi akmaya devam ediyor. Geri dönerken Troyalıların neşeli çılgınlıklarını duydum. Ve bu gece Akhilleus, onlar kamp ateşlerinde et kızartırken biz ateşlerimizde ölülerimizi yakacağız. Ve bunu durdurabileceğini biliyorsun."

"Ne yapmamı istiyorsun?"

"Savaş!"

"Savaşamayacağımı biliyorsun."

"Sen kendine nasıl katlanıyorsun? Geceleri *nasıl* uyuyabiliyorsun?"

"Bunu ben başlatmadım. Agame—"

"Tanrılar aşkına, yine başlama—"

"Evet, biliyorum, hepsini daha önce de duydun. Daha önce duymuş olman gerçekliklerini değiştirmiyor."

"Yani böyle hatırlanmak istiyorsun, öyle mi? Silah arkadaşları savaşıp ölürken barakasında oturup surat asan adam olarak. İyi-ce düşündün mü?"

"Yapamam."

"O zaman bırak ben yapayım."

"Sen mi?"

"Neden olmasın? Bunu kafanda canlandırman o kadar zor mu?"

Akhilleus başını iki yana salladı. "Hayır, elbette değil."

"Ya da belki adamların benim peşimden gelmeyeceğini düşünüyorsun?"

"Hayır, geleceklerini biliyorum."

"O zaman?"

Akhilleus sessizdi, dikkatle düşünüyordu.

"Senin zırhını giyersem sen olduğumu zannederler. Troyalılar yani." Patroklos bekledi. "Zırhın üstüme olur. Aşağı yukarı olur yani, öyle diyelim."

Ölçüp biçen bir bakış. Sadece şefkat görmeye alışkın olduğu o bakışlardaki tarafsız değerlendirme ifadesi Patroklos'u ürpertti. Devam etmek için kendini zorlamaya mecbur kaldı. "Onları püskürtmeye yetebilir."

"Evet, seni hedef yapma pahasına!"

"Biliyorum ama-"

"Üstelik herhangi birinin hedefi de değil, en iyilerinin hedefi, *Hektor'un hedefi*."

"İşe yaramazın teki olduğumu söylüyorsun."

"Hayır, işe yaramaz değilsin. Ama ben de değilsin."

İnsanın içini boşaltan bir sessizlik. "Başıma ne geleceği umurumda değil."

"Ama benim umurumda!" Akhilleus yerinde duramayarak odanın öbür ucuna yürüdü, döndü, Patroklos'un önünde durdu. "İşe yarayabilir bence."

"Hayır, *yarayacak*. Yarayacağını biliyorum. Bir kere zırhı gördüler mi ondan ötesini göremeyeceklerdir-"

"Pekâlâ." Akhilleus bir sandalyeye çöktü. Karnına yumruk yemiş gibi nefesi kesilmiş bir hali vardı. "Ama bazı şartlarla. Bir, gemilerden geriye püskürtüldükleri an duracaksın. Çarpışmanın ne kadar iyi gittiği umurumda değil, DURACAKSIN. İkincisi, Hektor'la çarpışmayacaksın."

"Ondan kaçacak değilim-"

"Hektor'la çarpışmayacaksın. *Anlaştık mı?*"

Sessizlik.

“Bak, bu kadar, şartlar bunlar.”

“Tamam, anlaştık.” Patroklos ayağa kalkıp derin bir nefes aldı. Duvarlar üstüne üstüne gelir gibiydi. Dışarı çıkması, hareket etmesi, bir şeyler yapması gerekiyordu ama yerinde kalmaya mecbur olduğunu biliyordu. “Adamlara ne zaman söyleyeceğiz?”

“Yemekten önce. Zilzurna olmalarından önce. Oturup plan yapmak istiyor musun?”

“Yok. Plan hendekten çıkıp ölümüne savaşmak.” Patroklos birden güldü. “Adamlara söylemek için sabırsızlanıyorum. Yerlerinde duramayacaklar. Haftalardır duvarlara tırmanıyorlardı.”

Akhilleus üzgün üzgün bakıyordu ona. “Hayallerimden biri, Troya’yı ikimizin birlikte almasıydı. Seninle ben.”

“Ne, sadece ikimiz mi?”

“Neden olmasın?”

“Neden olmayacağı açık seçik anlaşılıyor bence.”

“Ben anlamadım.”

Akhilleus ucu ucuna başarsa da kendine *gülüyordu* şimdi.

“Ee, şu senin hayalinde diğer herkes ölüyor mu?”

“Evet, galiba öyle oluyor.”

“Kendi adamların da? *Hepsi?*”

Akhilleus hafifçe omuz silkti.

“Canavarın tekisin, bunu biliyor musun?”

“Evet, ne tuhaftır ki biliyorum.” Kolunu Patroklos’un omuzlarına doladı. “Gel hadi, yemek yiyelim.”

Kurallar değişmişti. Bir zamanlar, çok da uzak olmayan bir geçmişte Agamemnon'un kadınları barakalarda hapis yaşardı ama şimdi dışarı çıkmamız ve savaş alanına doğru giden Yunan ordusunu tezahüratlarla yüreklendirmemiz gerekiyordu.

Dokuma barakaları şafaktan bir saat önce boşalıyordu, hastane adırlarındaki kadınlar bile katılmak zorundaydı. Cüret edebildiğim kadar oyalandım, sonra ayaklarımı sürüyerek toplanma alanına gittim. Agamemnon'un orada bulunmamız konusunda niye ısrar ettiğini özemiyordum çünkü en fazla birkaç dağınlık bağrışla tezahüratta bulunuyorduk. Gerçi bu sefer mızraklı askerlerin kadın sıralarının arasında aşağı yukarı yürüdüğünü, daha canlı destek vermemiz için teşvikte bulunduklarını fark ettim.

O gün her şey bambaşkaydı zaten. Akhilleus'un insafa geldiği, sonunda savaşacağı sözleri kampın her yerine yayılmıştı. Agamemnon'un rüşvetlerini kayıtsız şartsız reddettiğini kendi kulaklarımla duymuştum. O arada fikrini değiştirmesine yol açacak ne olmuştu ki? Elbette gizli tutulan bir başka teklifte bulunulduysa... Bir anlaşmaya varıldıysa... Varıldıysa bu anlaşmaya ben de dahil miydim? Kimse bana söylemeye zahmet etmezdi.

Havayı değerlendirmeye çalışarak etrafıma bakındım. Hastanede, Akhilleus'un öfkesini bir tarafa bıraktığı ve yeniden savaşacağı söylentisi kasveti dağıtmaya yetmemişti. Genel hüküm, işin işten geçtiği yönündeydi ama bunu söyleyenler hasta, yaralı

adamlardı. Hastaneden ayrıldıktan sonra ferahlamış, neşeli insanlardan başka bir şey görmedim.

En çok da Akhilleus'un bölgesinde. Uzak duramadım, omuzlarımla başıma sıkıca sarılmış bir peçeyle kapılardan içeri girdim. Ritsa'nın beni elinden geldiği sürece kollayıp yokluğumu belli etmeyeceğini biliyordum. Myrmidon'lar çoktan zırhlarına bürünmüş, kan kokusu almış bir kurt sürüsü gibi hevesli bir şekilde talim alanının çevresinde dönüyorlardı. Akhilleus'un atlarının postları pırıl pırıl parlayana dek tımar edildiğini görebiliyordum. Akhilleus barakasından çıkıp da konuşmak için gemisinin kış tarafına tırmanınca ta gırtlaklardan kopan bir kükreme yükseldi. Gerçi orada silahsız ve tek başına durması bana olduğu kadar askerlere de tuhaf görünmüştü mutlaka. Niye silahlı değildi? Başka herkes hazırды. Üstelik Patroklos'u da bir yerde göremiyordum, oysa şimdiye kadar dizginleri göğsüne dolamış halde arabaya binmiş olması gerekirdi.

Sonra Akhilleus konuşmayı bitirince barakanın kapısı açıldı ve Akhilleus dışarı çıktı. Ölüm sessizliği, tezahüratlar yerine sessizlik. Adamların şaşırdığını sanmıyorum, neler olacağını biliyorlardı ama o an, iki Akhilleus'un karşı karşıya gelip de yüz yüze durdukları o an tüyler ürperticiydi, sanki güneşin önünden bir gölge geçmişti. Ah, sessizliği sonra telafi ettiler, tezahüratlar, tepinen ayaklar, kalkanlara vurulan kılıçlar, davullar, borazanlar, trompetler... Ama ilk tepki korkuydu, insanların tekinsiz şeylerin huzurunda hissettiği o özel korku. Her açıdan Akhilleus'un aynısı olarak orada duran Patroklos onun ikizine, insana öleceğini haber vermek üzere gelen yansımasına dönüşmüştü. Akhilleus bunu hissetti, hissettiğini biliyorum, yüz ifadesinin değiştiğini gördüm ama çabucak toparlandı. Aslında Patroklos'a sımsıkı sarılmak için basamaklara koşarken tezahüratları başlatan da bizzat o oldu.

Avluyu birlikte geçtiler, kalabalık yanlara çekilerek yol açıyordu. Patroklos'un yürüyüşü bile Akhilleus'ununki gibiydi. Belki bu değişiklik ne de olsa Akhilleus'un üstüne oturacak şekilde

yapılmış olan zırhın zorlamasıydı, belki Akhilleus'u taklit etmek için bilinçli bir girişimdi ama bence ikisinden daha fazlasıydı. Patroklos, Akhilleus olmuştu. Sevginin en yüksek hedefi bu değil midir? İki özgür zihnın alışverişi değil, birbirinin içine geçmiş tek bir kimlik? Patroklos'un peşinden deniz kenarına gittiğim gece onları kumsalda nasıl gördüğümü hatırladım. O zaman gördüğüm buydu işte.

Normalde Patroklos'un yürüttüğü arabacılık görevini üstlenen Automedon, Patroklos sıçrayarak binerken arabayı sıkı sıkı tuttu. Kısa bir süreliğine biraz daha konuştular, Patroklos dinlemek için eğilmiş, Akhilleus da konuşmak için başını yukarı kaldırmıştı. Sonra Automedon dizginleri atların boyunlarında şaklattı, tekerlekler döndü, araba ilerledi. Davullar çalıyor, trompetler cayır cayır ötüyor, askerler kılıçlarını kalkanlarına vurarak tempo tutuyordu. Birlik yavaş yavaş harekete geçti. Taze kuvvet oldukları için Myrmidon'lar ön cepheden saldırıyordu, ayrıca herkes Akhilleus'un görünmesinin Troyalı saflarına dehşet salacağını biliyordu. Ah, burçlardaki Priamos'la alandaki Hektor, at kılından sorgucları dans eden o miğferi tanıdığında yayılacak hayreti, dehşeti kafamda canlandırabiliyordum. Hektor korkak değildi, geri çekilmezdi, kendine o miğfere doğru yol açacaktı. Ve nam salmak ya da memleketini savunmak isteyen bütün Troyalı savaşçılar oraya Hektor'dan önce varmaya çalışacaktı. Akhilleus'u öldüren adamın ölümsüz şöhrete kavuşacağı kesindi.

Ama zırhın içindeki Akhilleus değildi, Patroklos'tu. O sabah, yüreğinde iki tarafa da bağlılık hissetmenin nasıl bir şey olduğunu öğrendim. Dua etmeye cesaret edemiyordum çünkü ne için dua edeceğimi bilmiyordum.

Davulların ve dövülen kalkanların sesleri uzaklarda yok olduktan sonra kamp uğursuz bir sessizliğe büründü. Kendisi de Patroklos'un gidişini seyretmiş olan İphis, beni birlikte şarap içip bir şeyler yemeye davet etti ama hayır dedim, geri dönmem gerekiyordu. Hemen yola koyuldum, iki baraka sırasının arasındaki

patikada gayretle yürüdüm ama kimsenin beni gözetlemediğini anladığım anda yavaşladım.

Sadece sessizliğin tadını çıkarmak için birkaç dakika istiyordum. Kimse inlemiyor, kimse su diye bağırıyordu, rüzgârdan çarpıp duran bir kapının sesiyle yukarıda dönüp duran martıların çığlıklarından başka ses yoktu. Bütün patikalar ıssızdı. Erkekler gitmişti, kadınlar dokuma tezgâhlarının gürültülü şakırtılarının çoktan başlamış olduğu barakaların içindeydi. Bir an gözlerimi kapadım, gemilerin flamalarını dalgalandıran rüzgârın kesintisiz uğultusunu, zamanla nefret eder olduğum insanı delirten o sesi dinledim. Gözlerimi açtığımda oradaydı.

Beni görmemişti. İki baraka sırasının arasındaki köşede duruyor, karanın içlerine, savaş alanına doğru bakıyordu. Savaş çığlığının Lyrnessos surlarında yankılandığını duyduğumdan beri ilk kez kırılğan görüldüğünü düşündüm. Gölgelere çekildim. Kamp-ta kalan yaralanmamış tek erkek olmanın nasıl bir şey olduğunu merak ettim çünkü sadece o kalmıştı, normalde gemilere muhafızlık etmek için geride kalan yaşlı adamlar da dahil olmak üzere herkes gitmişti. Nefes almaya bile cesaret edemeyerek kıpırdamadan durdum, o da bir süre sonra barakasından yana yürüdü.

Varlığının baskısından kurtulunca kumsala süzüldüm, hemen sandaletlerimi çıkarıp kıyıda gezinmeye başladım, kurumuş yosundan halıların üzerinde yürüyor, ayaklarımla minicik, ısırın tatarcık bulutlarını kaldırıyordum. Arada sırada durup bir usturamidyasını, bir yumurta kesesini, bir martının kısmen eklemli kanadını almak için eğiliyordum: Denizin karaya boşalttığı onca çerçöp. Arada sırada bir çakıl taşı aldığım da oluyordu ama hiçbirini kamptaki ilk gecemde bulduğum keskin kenarlı yeşil taş kadar güzel değildi. Kendimi öyle kaptırmıştım ki nereye gittiğimin farkında bile değildim, sonra birden ani bir ürperti hissettim, başımı kaldırıncı kara gemilerin ilkinin tepemde yükseldiğini gördüm. Koyu renk karnı, gri denizkabuklarıyla kaplıydı. Gemin yan tarafına dolaşp kabuklardan birini tırnağımla çıkarmaya çalıştım ama yerlerine sıkı sıkı yapışmışlardı. Gemi-

lerin arasında derin gölgeler, bir süre sonra nahoş bir hal alan rutubetli, yeşil suyun altından gelen bir koku vardı. Kokudan uzaklaşmak istediğim için daha hızlı yürümeye başladım, sonra tam geminin kış tarafına yaklaştığım sırada o da orada belirdi, köşeyi dönmüş son hız geliyordu.

Neredeyse çarpışıyorduk. Son anda geri çekilerek bir adım uzaklaştı. Renginin çok solduğunu fark ettim, önce niye olduğunu çözemedim ama sonra bu bulanık, denizaltını andıran ışıktaki beni Thetis sandığımı anladım. Gerçi annesiyle buluşmak üzerinde niye böyle bir etki yaratıyordu, onu bilmiyordum. Uğradığı şok yüzünden öfkelenildiğini biliyordum ama o da şaşırtıcı değildi. Akhilleus'un bütün duyguları öfkenin çeşitli tonlarından ibaret gibiydi.

"Sen," dedi. "Burada ne işin var?"

Gerileyerek, "Askerleri uğurlamaya gelmiştim," dedim. Öfkeli olduğunu biliyordum ama sormak zorundaydım. "Patroklos'a bir şey olmaz, değil mi?"

"Kendisine söylenenleri yaparsa olmaz."

"Hayret vericiydi. Hepsi onu sen zannedecek."

"Ben olmalıydım zaten."

Hâlâ öfkeli olduğunu görebiliyordum. Yanından geçip gitmeye çalıştım ama kolumu yakaladı, tırnakları etimin derinlerine battı. "Keşke seni hiç tanımasaydım." Çok alçak sesle söylemişti. "Keşke o gün Lyrnessos'ta ölseydin."

Beni tuttuğu gibi şiddetle geminin yan tarafına çarptı. Kendimi korumak için kollarımı kaldırdım ama Akhilleus yalnızca bir ip merdivenin ucunu yakaladı, birkaç güçlü adımda güverteye tırmandı. Gittiğinden emin olana dek bekledim, sonra barakalara doğru koştum. Dönüp baktığımda, geminin kış tarafında duruyordu: Hareket eden gri bulutların önünde simsiyah görünen uzun boylu bir figür. Bana bakmıyor, başımın üstünden doğruca savaş alanına doğru bakıyordu.

Bir şeylerden ucuz kurtulduğum hissiyle gözlerimi indirdim ve hastaneye, Ritsa'ya, güvenli bir yere varana dek koştum.

Kızla karşılaşmasını geride bırakan Akhilleus, bütün dikkatini savaş alanına veriyor. Güneş şimdi tam tepesinde, sert ve beyaz, kafatasını delen bir mızrak ucu. Yanan gözlerindeki ter damlalarını sürekli silmek zorunda kalıyor. Tüylü miğferinin boğuşan askerlerin düğüm olmuş bedenleri arasındaki ilerleyişini takip etmeye çalışıyor ve bu durum, kendisinden ayırt edilemeyecek uzaktaki figüre böyle gözlerini kırpmadan dikkatle bakmak, onu huzursuz etmeye başlıyor.

Gemisinin kış tarafının altındaki hanesi ıssız: Kadınlar dokuma barakalarının kapalı kapılarının arkasında gevezelik ediyor, dışarı sarkmış pembe dillerden ibaret, sefil haldeki köpekler barakaların gölgesinde serilmiş yatıyor. Yanında bir testi su var ama alınmış, getiren kızın doğruca kuyudan çektiğine yeminler etmiş olmasına rağmen tadı da tuzlu. Bir yudum alıyor, ağzında çeviriyor, güverteye tükürüyor. Dikkatinin böyle azıcık dağılması bile yönünü şaşırtmasına yetiyor, yeniden savaş alanına baktığında miğferi hemen göremiyor, en kötüsünü bekleyerek geriliyor. Ama hayır, işte orada, *tanrılara şükür*. Patroklos, Troya saflarının arasından Troya'ya ve kaçınılmaz bir biçimde Hektor'la karşı karşıya gelmeye doğru ilerliyor. *Ne yapıyor böyle?* Gemiler güven altına alıncaya kadar bir saat oldu. "*Dön artık.*"

Bunu yüksek sesle söylemiş olduğunu fark ediyor. Etrafında boş güvertede boş kamptan başka bir şey yok, duyacak kimse yok ama sıcak, saldırgan sessizlik kendi halini düşünmesine yol

açıyor. *Siktir et şimdi bunu...* Avazı çıktığı kadar bağıyor: "Dön-sene, gerizekâli. Tanrılar aşkına!"

Miğferin çevresindeki çarpışmalar yoğun ve süratli şimdi. Akhilleus seyretmeye dayanamıyor ama barakasında surat asarak oturup bilmemeye de dayanamaz. Dört saat, güneşin altında, başı açık, dört, sonra beş ve sürüyor...

Tuhaflığı, yanlışlığı görmezden gelmek başta kolay, ta ki birden kendini miğferin içinde, bir kılıcın darbeleri sertçe inerken başı bronz kenarlara çarpar halde bulana dek. Bir an için gök simsiyah, sonra yeniden ayağa kalkıyor, Troya'nın kapılarını görünce o gürültülü savaş çılgınlığını atıyor. Sonra, çarpışan sırtlardan bir duvarın arasında bir an Hektor görünüyor. Ama kalkan çok ağır, neredeyse kolunu yuvasından çıkaracak, vücudu terden sıırılsıklam, mızrağını kavramaya çalıştığında parmakları kayıyor ve...

Akhilleus gözlerini siliyor, omuzlarını arkaya doğru kaldırıp gevşetiyor, başını dikkatle bir taraftan diğerine çeviriyor, kendini ayrıntılara odaklanmaya zorluyor: Ayaklarının dibindeki su testisi, üstünde durduğu kalasın incecik pürüzleri. Etrafıyla yenden bağlantı kurması, gerçek dünyaya dönmesi, miğferin yanak demirlerinin çerçevesinde olmayan bir görüşe uyum sağlaması gerek.

Nefesleri yavaş yavaş düzeliyor ama hâlâ tam anlamıyla kendine dönemedi. Ellerine bakıp duruyor, başka birine ait olduklarını düşünürmüşçesine kaçamak bakışlar atıyor. Elleri kesinlikle bu kadar büyük değildir. Küpeşteyi daha sıkı kavlıyor, daha sıkı, yanılsamayı beyninden sıkıp çıkarmak istiyor, sonra elleri yavaş yavaş normal büyüklüğüne dönüyor. Ama sarsıldı, ona kuşku yok. Soğuk suya ihtiyacı var, bu ılık çamura değil, gerçekten soğuk suya, hatta daha iyisi, belki bir kupa serin şaraba. Kendini hayatı boyunca hissettiğini hatırlamadığı kadar zayıf hissederek ip merdivenin yarısına kadar iniyor, sonra kendini aşağı bırakıyor. Sıcak güneşten uzak birkaç dakika, çok geçmeden kendine gelir.

Çok geçmeden kendine gelir. Bu ifadenin tuhaflığını, sanki ilk defa duyuyormuşçasına fark ediyor. Cuk oturuyor gerçi. Bütün gün *kendinde* değildi, sabah erkenden uyanıp Patroklos'u bronz aynanın önünde çıplak halde dikilirken bulduğundan beri değildi. Patroklos saçlarını örmüştü bile, uzun, kalın örgü ikinci bir omurga gibi sırtından aşağı sarkıyordu.

Aynada bir hareket yakalayınca Akhilleus'a dönüp gülümsedi.

"Hiç uyudun mu?" diye sordu Akhilleus.

"Sonunda uyudum."

"Horladım mı?"

"Ne demek horladım mı? O kadar içtikten sonra mı?"

"O kadar çok içmedim." Doğru. Hiçbir zaman çok içmez, çok da yemez, hele tepeden tırnağa zırha bürünmüş olarak körfezde koşmayı hiç ihmal etmez. Bütün ufak tefek erdemlere sahip, sadece tek bir -*muazzam*- kusuru var. "Nasılsın?"

Patroklos aynaya geri döndü. "İyiyim."

Kapı tıklatıldı, Alkimos bakınca insanın gözünü acıtacak derecede cilalanıp parlatılmış baldır zırhlarıyla içeri girdi. Akhilleus bacaklarını yatağın kenarından aşağı sarkıttı, Alkimos'a ona ihtiyaç olmadığını, zırhı giymesi için Patroklos'a kendisinin yardım edeceğini söyledi. Sesi, sanki zırhını başka birinin kullanması için nasıl ayarlayacağını sadece ve sadece kendisi biliyormuş gibi özgüvenli çıkmıştı, oysa aslında zırhını başka birinin giymesi ihtimali daha önce aklının ucundan bile geçmemişti. İşin doğrusu, bu birkaç dakikayı Patroklos'la baş başa geçirmeye ihtiyacı vardı.

Hızla ve sessizce çalışarak Patroklos'un göğüslüğü takmasına yardım etti. Menteşe için bir şey yapılamazdı ama hiç değilse kayışlar ayarlanabiliyordu. Gerçi sağ kolun altındaki en önemli kısmı ancak defalarca denemeden sonra doğru oturtabildiler. "Oldu işte, nasıl?"

Patroklos koluyla tekrar bir daire çizdi. "İyi."

"Al, miğferi dene."

Patroklos yansımasına bakarak miğferi özenle başına geçirdi, yanak demirlerini ayarladı ve ancak ondan sonra aynaya arkasını

dönüp Akhilleus'a baktı. Bronz tepelik ve başının etrafında uçuşan at kılı sorguçlarla bir anda bir baş uzamıştı. Alnı ve burnu kapalı, yanak demirleri de çene çizgisi boyunca uzanırken, yüzü neredeyse tamamen gözden kaybolmuştu.

"Ee? Sence sen olduğuma inanacaklar mı?"

"Vay be, evet, *ben* bile inandım."

Akhilleus bunu söylerken güldü ama sesinin titrediğinin farkındaydı. Yan döndü, kalan zırh parçalarına baktı. Omuzluklar, kolluklar, boyunluk, baldır zırhları. Baldır zırhlarından birinde bir kir zerresi görmüş gibi yaptı, yumuşak bir kumaş parçasıyla silmeye koyuldu, incelemek için geri çekildi, sonra üstüne hohlayıp yine sildi. Kumaşı her kaydırışında madenin kavisiyle gaddarlaşmış çehresi yeniden belirliyordu. "Mızrağımı istiyor musun?"

"Hayır, kendiminkini alacağım, kimse mızrağa bakmaz. Şey, yani mızrak içlerine saplandıysa bakamazlar." Aynaya döndü. Kendi yansımasıyla büyülenmiş gibiydi, yoksa Akhilleus'un yansıması mıydı bu baktığı? "Kılıcını alacağım ama."

Akhilleus gidip kılıcı getirdi ama sonra Patroklos'a vermek yerine havayı kesmeye başladı, her adımıyla Patroklos'a biraz daha yaklaşıyordu, kılıcın ağzı öyle bir hızla parlayıp sönüyordu ki Akhilleus sanki altı kılıç birden sallıyordu. Patroklos yerinden kıpırdamadı ama şaşırılmış bir hali vardı, Akhilleus gözlerindeki ilk korku ışıltılarını seçebiliyordu. Akhilleus sonunda gülerek kılıcı indirip Patroklos'a uzattı ama o zaman bile teslim etmedi. Onun yerine kılıcı Patroklos'un açığındaki boğazına uzattı, silah o kadar keskindi ki cilde hafifçe dokunması bile bir kesiğe yol açabilirdi. Kılıcın ucu, Akhilleus'un elinde atan nabızla titreşiyordu. "Ne dediğimi hatırlıyor musun? İşler ne kadar iyi giderse gitsin, gemiler güvence altına alınır alınmaz geri döneceksin. Ve Hektor'la çarpışmayacaksın. Hektor benim."

"Tamam." Patroklos gülümsedi ama kılıcın ucunun çekilmesini istediği belliydi. "*Tamam*, dedim ya."

Uzun bir an bakıştılar. Sonra Akhilleus hafif, kendisiyle dalga

geçen bir selam vererek kılıcı teslim etti. "Unutma, öğle yemeğine dönmeni bekliyorum!"

Patroklos güldü ama dikkatini pek vermiyor, bir an evvel gitmek için can atıyordu. Akhilleus'un zırhını giymek hem onu hem de aralarındaki ilişkiyi değiştirmişti. Patroklos, Akhilleus'un dengiydi şimdi, hiç değilse kendi gözünde. Artan özgüveni yürüyüşünden, hareketlerinden hatta başının duruşundan bile belli oluyor ve onu kesinlikle inandırıcı kılıyordu.

"Biliyor musun," dedi Akhilleus, "bunun işe yarayacağını düşünmeye başlıyorum."

Patroklos yine sağ kolunu çevirmekle meşguldü ama bu sefer kılıç da elindeydi. "Yarayacak."

"İyi oturdu mu gerçekten?"

"Gayet iyi."

"Her şeye iyi deyip durmasan keşke."

Patroklos onu kendine çekip kucakladı. "Ama öyle."

"Adamlarla önce ben konuşacağım."

Patroklos karanlık salona önden girdi ama kapının hemen iç tarafında durdu. Yine kucaklaştılar, daha sonra gelecek herkesin içindeki kucaklaşmadan daha samimi, daha mahrem bir kucaklaşmaydı ama Akhilleus, Patroklos'un omuzlarındaki gerginliği, hevesinin kaçmak üzere olduğunu o zaman bile hissetmişti.

Patroklos'u sarstı. "Geri gel, tamam mı?"

Sonra yüzüne bir gülümseme sabitleyip kör edici ışığa çıktı.

Saatler sonra ışıktan, salonun loşluğuna girince yönünü bulmak için duraklıyor. Yeniden görebildiğinde, köşedeki su fıçısına gidip başını suya daldırıyor, parmaklarını terli saçlarından geçiriyor, suyun altında ciğerlerinin acımaya başlamasına yetecek kadar uzun süre kalıyor. Üstünden sular süzülerek çıkıyor, su damlacıkları gri inciler gibi cildine yayılmış, kontrol edilemez bir biçimde titremeye başlıyor. Kesinlikle güneş çarpması ama kendini biraz daha iyi hissediyor. Hiç değilse zihni berrak.

Daha iyi ama küplere binmiş halde. *Gemiler güvenceye alı-*

nır alınmaz dur. Kapılara dayanma. Hektor'la çarpışma. Hektor benim. Daha açık söyleyebilir miydi? Gerçi hakkını vermek gerekirse Patroklos, Hektor'la çarpışmadı, onu yapmadı ama geri kalan her şeyi kulak ardı etti. Akhilleus bir ileri bir geri yürüyor, önüne çıkan her şeyi tekmeliyor ve tabii her şey önüne çıkıyor, köpekler hariç, onlar işi anlayıp avluya sıvıştı. Akhilleus verdiği emirlere Patroklos'un niye itaat etmediğini anlamıyor değil aslında. Bazen çarpışmanın hararetinin arasında bir sükûnet ânu olur, zaman yavaşlar, bağrış çağırışlar ve uğultular silikleşir, düşmanın gözaklarındaki damarları görürsünüz ve ıskalamayacağınızı bilirsiniz, buna inanmaz, öyle umut etmez, *bilirsiniz*. Böyle anlar enderdir. Geri kalan yüzde doksan beşlik zaman diliminde savaş sadece tekdüze, kanlı, eş derecede sıkıntıdan ve dehşetten ibaret bir çabadır ama sonra o an, savaşın uğultularının dindiği, bedeninizin yeryüzüyle gökyüzünü birbirine bağlayan bir çubuk haline geldiği o ışıltılı an yeniden yaşanır.

O durumdaki hiç kimsenin durmasına, geri dönmesine olanak yoktur. Akhilleus, Patroklos'un sabah boyunca o durumda-ya da ona yakın bir halde- olduğuna inanıyor.

Ne olursa olsun. Emir emirdir ve emirlere itaat edilmesi gerekir. Ah, askerlerin önünde Patroklos'u tebrik edecek, sırtına şaplaqlar indirecek, en iyi şarabından bir kadeh dolduracak, yemekte etin en iyi parçalarını ona sunacak, övgü dolu şarkılar söyleyecek, tanrılara şükürlerini sunacak, bunların hepsini yapacak ama sonra, baş başa kaldıklarında küçük piçe haddini bildirecek. Y yapmak zorunda, bunun geçiştirilmesine izin veremez. Ama Patroklos'u tek başına yakalayana dek bekleyecek tabii, sonra da diyecek ki... Ne diyecek?

Akhilleus birden ileri geri yürümeyi bırakıp bronz aynaya bakıyor, aynadan kendisine bakan yüzünde hiç öfke yok, sadece korku, Patroklos'u bir daha hiç göremeyeceğine dair korku var. Yıkılıyor. Çarşafların hâlâ Patroklos'un teninin kokusunu taşıdığı yatağa kıvrılıyor, sanki sırf ismini söylemek felakete karşı

koruyucu bir tılsım olabilirmiş gibi adını tekrar tekrar söylüyor. "Patroklos." Tekrar, daha yüksek sesle. "Patroklos."

Savaş alanında Patroklos, Akhilleus'un adını seslendiğini duyuyor, bir saniyeliğine dikkati dağılıyor. Bir saniye ama yeterli çünkü birden tam karşısında Hektor dikiliveriyor. Patroklos, Akhilleus'un kılıcını kaldırmaya çalışıyor ama iş işten geçmiş bile. Hektor mızrağı yan tarafına bütün gücüyle saplıyor, mızrak öyle kolay giriyor ki içeri, Patroklos birden kendini yerde buluyor, kuruyan gölcükteki bir balık gibi çırpınıyor. Troyalı savaşçıların koyu renkli şekilleri başına üşüşüp ışığı kapatıyor. "Akhilleus!" diye bağırıyor Patroklos. Ve içinden kırmızı kanlar fışkırıp ruhu karanlığa kaymaya başlarken bir daha: "Akhilleus..."

Uzaklarda Akhilleus başını kaldırıyor. Bir an için Patroklos'un, adını seslendiğini sandı. Patroklos? Hayır, olamaz. Bir erkek sesi var ama. Bu da tuhaf çünkü erkeklerin hepsi savaşa gitti. Kampta sadece kadınlar kaldı. Bu gerçeğin acılığı içini yakıyor.

Sesin kime ait olduğunu biliyor ama bunun ne anlama geleceğini düşünmekten korkuyor. *Hayır, martı sesiydi*, diyor kendi kendine bu yüzden. Çığlıkları bazen hayret verici derecede insan sesine benzer...

Bakışlarını tavan kirişlerine kaldırıp dua etmeye çalışıyor ama dualar dudaklarından öyle kolayca dökülmez hiç. Annesinin oğlu, tanrılar hakkında çok şey biliyor. Birkaç beceriksiz sözün ardından denemekten vazgeçiyor. Burada oturmanın bir anlamı yok. Gemiye dönmesinin vakti geldi. Gerçi saldırı aynı hızla ilerlemeye devam ederse çok geçmeden görüş alanından çıkarlar.

Yeniden adının seslenildiğini duyduğunda daha kapıya varmamış bile ve bu defa yanılgıya yer yok. Demek ki döndüler! Şu ya da bu şekilde, tanrılar bilir nasıl ama *döndüler*.

Kapıyı tuttuğu gibi açıyor, avlunun askerlerle ve atlarla kay-

naşmasını bekleyerek verandaya çıkıyor ama ortalıkta hiç kimse yok. Sadece sessizlik ve uzaklarda bir yerlerde çarpıp duran bir kapı.

Tekrar gemiye, neler olduğunu görmeye. İp merdivenin yarısında duruyor çünkü gözüne bir şey takıldı. Bir hareket. Sonra görüyor. Hızla, can havliyle sürülen bir araba, atlar bir toz bulutu içinden fırlıyor. Bir şeyi hemen anlıyor, o arabanın buraya gelmesini bir şekilde durdurmak zorunda çünkü araba geldiğinde hayatında duyduğu en kötü sözleri duyacak. O yüzden arabayı geriye itmek için bütün irade gücünü kullanıyor ama zamanı durdurmaya ya da havayı katılaştırmaya onun bile gücü yetmez.

Derin bir nefes alıyor, kendini yere bırakıyor, gelmekte olduğunu bildiği şeyi beklemek için avlunun ortasına yürüyor. Etrafındaki barakalarda hiçbir şey hareket etmiyor. En hafifinden bir esinti bile yok.

Beyaz güneş. Keskin kenarlı kara gölgeler. Sessizlik.

Bütün gün tahta sırada oturup şifalı ot ezdim, o arada başlangıçta gürültülü patırtılı olan savaş sesleri gitgide uzaklaşarak sonunda, gün ilerlemişken ufuktaki boğuk gümbürtülere dönüştü. Birkaç yaralı sendeleyerek geldi, hiçbiri ciddi yaralanmamıştı, getirdikleri haberler iyiydi, Yunansanız yani. Troyalılar püskürtülmüştü, Patroklos'la Myrmidon'lar Troya kapılarına ulaşmıştı. Şehrin o gece düşmesi bile mümkün görünüyordu.

Haberler çadırdan çadıra çabucak yayıldı, çok geçmeden durumu en ciddi olanlar hariç herkes gülüp söylemeye başlamıştı. Coşkulu savaş şarkıları, anneler ve memleketle ilgili duygusal şarkılar, eşler ve sevgililerle ilgili romantik şarkılar ve gün ilerledikçe daha sık olmak üzere Helene ile ilgili şarkılar.

*O gözler, o saçlar, memelerle dudaklar
Savaş gemileri uğruna denize açıldılar...*

Helene'nin kocası, Agamemnon'un kardeşi Menelaos'un Helene'yi geri alınca onu öldüreceğine inanıyordu hepsi, Menelaos kaç defa söylemişti onu öldüreceğini. Bazıları bunun ziyanlık olacağına inanıyordu. Önce düz onu, sonra öldürürsün.

*Ayaktayken düz,
Yataktayken düz
Kes boğazını, can verirken düz
Ölmüş ama henüz unutulmamışken
Mezarını kaz çıkar, cesedini düz.*

Sesleri kısılana kadar şarkı söylediler, daha sert bir şarap istiyorlardı ama Makhaon'un talimatı uyarınca reddetmek zorunda kaldık. Sonra ortama bir durgunluk çöktü. Yataktan yatağa su testileri dolaştırdım, çadırdaki sıcak boğucuydu, sargılardaki ve çarşaflardaki bayat kan kokusu zorla aşmanız gereken fiziksel bir engeldi. Akşamüstü savaş gürültüleri yeniden artmaya başladı. Adamlar birbirlerine bakıp duruyordu. Niye böyle olmuştu? Yunanlar geri çekilmek zorunda mı kalmıştı? Bundan kısa bir süre sonra akın halinde gelen yaralılar yeni ve korkunç haberler getirdi. Patroklos ölmüştü, Hektor öldürmüştü onu. Şimdi cesedinin başında savaşıyorlardı, Troyalılar ölüyü Troya surlarının içine götürmek istiyordu, Yunanlılarsa onları uzak tutmak için Patroklos'un etrafına etten duvar örmüştü. Automedon'la Alkimos, Patroklos'un kollarına yapışmışken Hektor'un cesedin bacaklarına sarıldığını gördüğünü söyledi biri. "Az daha parça parça edeceklerdi ölüyü."

Ölü. Akhilleus'un zırhını giymiş olarak barakadan çıktığını gördüğüm andan itibaren günün, Patroklos'un ölümüyle son bulacağını bilmeme rağmen inanamıyordum. İphise gitmem gerektiğini hissediyordum -kendi kederimdense onunkini düşünmek daha kolaydı- ama bu kadar yaralı akın akın gelirken hastaneden kaçmanın bir yolunu bulmam mümkün değildi.

Yani Akhilleus haberi aldığı anda orada değildim ama kadınların barakalarının birinin eşiğinden seyreden İphis her şeyi görmüş ve duymuş. Patroklos'un öldüğünü Nestor'un oğlu, Akhilleus'a tapan Antilokhos söylemiş ona. Akhilleus haberi duyar duymaz dehşetli bir çığlık koparıp yere çökmüş, pis kumları eşeleyip avuç avuç alarak yüzüne, saçlarına atmaya başlamış. Hançerini çekip boğazını keseceğinden korkan Antilokhos onu bileklerinden yakalamış. Çığlığını duyan kadınlar barakalardan sel gibi dışarı akıp çevresine toplanmışlar. Akhilleus onca gücüne karşın çaresiz bir halde yerde yatıp kalmış.

Birden şiddetli bir rüzgâr çıkmış. Durup dururken başladı, dedi İphis. Kapıların altında ıslık çalıyor, atların yeleleriyle kuy-

ruklarını uçuruyor, geldiği gibi hızla gözden kaybolan küçük kum hortumları kaldırıyormuş. Gökyüzü kararmış, yoğun kara bulutlar g neşı söndürmüş.

Antilokhos milletin yüzüne bakıyormuş. “Neler oluyor?”

Sonra onu görmüşler, kumsalda uzun adımlarla yürürken gümüş gri fırtına ışığı saçlarıyla yüzüne madeni bir ışıltı d ş r yormuş. Kalabalığın arasında bir fısıltı dolaşmış. “Thetis.”

İsim ağızdan ağza sıçramış, herkes hemen geri çekilmeye başlamış. Kimileri diz çöküp alınlarını ıslak kumlara koymuş, diğerleriye kapı eşiklerine büzülmüş ya da barakaların içine kaçıp kapıları çarpmış. Hepsi bir an evvel kaçmak için, bu buluşmaya şahit olmamak için koşuyormuş. Antilokhos bile Akhilleus’un bileklerini bırakıp bir barakanın gölgesine sığınmış.

Thetis yaklaşıırken bir sessizlik çökmüş. Hâlâ açıkta olanlar gözlerini elleriyle örtmüş ya da başlarını başka tarafa çevirmiş, tanrıçayı oğluyla baş başa bırakmışlar.

Ne oldu?

Derdin ne?

Neren acıyor?

Eski sorular. Eve dizinde bir sıyrık ya da kafasında bir şişlikle ağlayarak döndüğü zamanlarda sorduğu sorular. Her küçücük yara annesine, Akhilleus'un ölümlülüğünü hatırlatır gibiydi. Akhilleus buna bayılmadığından değil, elbette bayılıyordu, annesinin sürekli üstüne titremesi, *Anneciğin öpsün de geçsin* mırıltıları; ama bir yandan içerliyordu da çünkü nasıl bir anne daha doğduğu an oğlunun yasını tutmaya başlar? Annesinin kederiyle sarmalanmış olarak büyümüştü. Güçlüydü, sağlıklıydı, hiç değilse annesi çekip gidene dek öyleydi ama bunların önemi yoktu. Ölümlü doğmuş olmasından ötürü hiçbir şey annesini teselli edemezdi.

Ne oldu?

Ağıt dolu o çığlık, Akhilleus'un başını ellerinin arasına aldığı anda parmak uçlarının o balıksı kokusu. Akhilleus'un ağzından sel gibi boşanıyor her şey: Patroklos'un ölümü, hissettiği suçluluk duygusu... Bunların hiçbiri olmamalıydı çünkü o zırhın içindeki Akhilleus olmalıydı. Üstelik o anda bile savaş sanatında kendisinden çok daha yeteneksiz askerler Hektor'un, Patroklos'un cesedini Troya kapılarından içeri sürüklememesi için savaşıyor. Arkadaşının bedenini parçalanmaktan ve şerefine leke sürülmesinden korumak için başkaları savaşıyor, ken-

disiye şu güzelim yeşil dünyadaki gereksiz bir ağırlık olarak burada oturuyor hâlâ.

Ama bu kadarı yeter. Bunlar geçmişte kaldı, değiştirilemez. Şimdi önemli olan tek şey, Hektor'u bulup öldürmek.

Ama Hektor'u öldürürsen hemen ardından kendi ölümün gelecek.

"Umurumda mı sence? Beni hayatta tutan tek şey bu, onu öldürme düşüncesi. Hektor öldükten sonra kendi ölümüm ne kadar çabuk gelirse o kadar iyi."

Zırhın olmadan savaşamazsın.

"Neden olmasın? Madem öleceğim?"

Ama annesi haklı tabii. Zırhı olmadan Hektor'a erişecek kadar hayatta kalamaz.

Şimdilik savaş alanından uzak dur. Yarın şafakta sana tanrılara yaraşır bir zırh getireceğim.

Bundan sonra annesi tekrar denize yürüyor, siyah saçları suyun üstüne yelpaze gibi yayılırken kabaran bir dalganın içine gömülüyor. Bir an orada, sonra yok.

Akhilleus o aşına kayıp acısını bekliyor ama bu defa hiçbir şey olmuyor, belki Patroklos'u kaybetmenin ıstırapı bütün diğer küçük kederleri yutmuştur.

Sonrasında bir süre genel bir uyuşukluk içinde. Fiziksel bir his. Masanın üstünde duran eline bakıyor, etinin nerede bitip tahtanın nerede başladığını anlayamıyor. Kılıcını Hektor'un boğazına sapladığı âni tekrar tekrar biraz hayal ediyor, biraz da gerçekten yaptığı yanılışına düşüyor. Başını sersemlemiş bir öküz gibi sallayarak kendini o âna dönmeye zorluyor. Hafızası eskiden beri, ta çocukluğundan beri hep iyiydi ama kısa yaşamının geri kalanı boyunca Patroklos'un ölümünden sonraki o ilk anları hiç hatırlamayacak.

Zırhı olmadan, kabuğu olmayan bir salyangoz. *İşe yaramaz.* Ama sonra, belki yapabileceğim bir şey vardır diye düşünüyor. Hendeğin korkuluğuna tırmanıyor, gökyüzünü arkasına almış

olarak durup dehşet verici savaş çığlığını bütün savaş alanının üstünden ta Troya'nın kapılarına kadar çınlatıyor. Tezgâhlarının başındaki kadınlar durup dinliyor, hasta çadırlarında yatan yaralı askerler tazelenmiş bir umutla birbirlerine bakıyor ve uzun masada oturmuş, şifalı ot ezen Briseis, o çığlığı ilk duyduğu günü, Lyrnessos'un düştüğü günü hatırlayarak titriyor.

Savaş alanında, Patroklos'un cesedini kurtarmak için çarpışan Yunanlar çığlığı tanıyıp sestten yana dönüyor. Ne görüyorlar? Akşam üzerinin altın ışığı saçlarında parlayarak korkuluğun üstünde duran uzun boylu bir adam mı? Hayır, elbette değil. Işıltılı zırhını omuzlarına saran Tanrıça Athena'yı görüyorlar, adamın başından fışkıran on kulaçlık alevleri görüyorlar. Troyalıların ne gördüğü bilinmiyor. Mağluplar tarih sayfalarında geriye düşüp kaybolur, hikâyeleri de onlarla birlikte ölür. Akhilleus üç kere haykırıyor, Troyalılar üç kere geri çekiliyor, sonuncusu Yunanların Patroklos'un cesedini kurtarıp kamplarına taşımasına yetiyor.

Sonunda bir şeyler yapabilir. Bedenini yıkayabilir, zavallı, mahvolmuş bedenini, o kadar çok kılıç darbesi almış ki paramparça olmaması mucize; yaralara da yağ dökebilir. Biri çeneyi keten bir şeritle bağlıyor; Ahkilleus, Patroklos'u fazla ölü gösterdiği için bundan hoşlanmıyor ama karşı çıkmıyor. Yapılmasının şart olduğunu biliyor. Patroklos'u kollarının arasına alıp sallıyor, göğsünün ve karnının ta derinlerindeki son sıcaklığı hissediyor, kollarıyla bacaklarıysa çoktan soğumuş. Bir rahip geliyor, dualar ediyor, kadınlar ağlayıp göğüslerini dövüyor, arkadaşları ona sarılmaya çalışıyor ama Akhilleus hepsini itiyor. Hiçbir şeyin faydası yok.

Artık dayanamaz olunca denize iniyor ama belki de hayatında ilk defa doğruca sulara dalmıyor. Üstündeki başındaki pisliği korumak istiyor. Yıkanmayacak, saçını taramayacak, Hektor'un ayaklarının dibinde ölü olarak yattığını görmeden Patroklos'u bile gömmeyecek.

O geceyi Patroklos'la, o dümdüz uzatılmış, soğuk ve kaskatı halinde yatarken yanına kıvrılarak geçiriyor.

Şafaktan çok önce uyanıyor, kumsalda bekliyor. Gözlerindeki yanmanın yorgunluktan, kaburgalarının altındaki sancının açlıktan olduğunu fark etmiyor. Bundan sonra böyle. Bir aşağı bir yukarı yürüyor. Annesi bazen geç kalır, sık sık çok geç kalır, Akhilleus onun belli bir vakitte geleceğine şimdiye dek hiç güvenemedi. Çocukken bazen söz verir, sonra da gelmezdi. Belki şimdi de öyle olur.

Derken işte orada, yürüyerek denizden çıkıyor, Akhilleus'un yeni, ışıltılı zırhını taşıyor. İnce kolunda bir kalkan asılı, o gün daha sonraki saatlerde ikisi de güçlü kuvvetli gençler olan Alkimos'la Automedon o kalkanı kaldırmakta zorlanacak. Akhilleus annesinin hatırı için kalkana ve diğer parçalara hayran olmuş gibi yapıyor ama gerçekte pek bir şey görmüyor. Savaş alanına gitmek için bu zırha ihtiyacı var, hepsi bu. Zırhın onun için daha fazla bir anlamı yok. Annesi hıçkırarak onu kucaklıyor, Akhilleus kendini zorlayıp onun kollarının baskısına karşılık veriyor ama aslında annesinden kurtulmaya can atıyor. Tanrıça bile olsa o anda bir kadının gözyaşlarının ona bir faydası yok.

Savaş. Hektor. Sadece bunlar umurunda. Artık Hektor ölene kadar durup dinlenmeyecek.

Onu görmeden önce sesini duydum. Askerleri savaşa çağırarak kumsalda koşarken kampta yankılanan savaş çığlığını.

Terli yataklarındaki yaralılar birbirlerine baktı, yürüyebilecek durumda olanlar ayağa kalkıp topallaya topallaya agoraya gitmek için ısrarcı oldu. Çadırın arkasındaki açıklıktan dışarı süzülüp koşarak denize indim, yüzlerce asker çoktan toplanmış, kendilerine doğru yürüyen Akhilleus'u seyrediyordu. Güneş parlıyor, rüzgâr aslan yelesi saçlarını uçuşturuyordu ve evet, kısa bir an için alevler içindeymiş gibi göründü.

Çok geçmeden bütün kamp agorada toplanmıştı. Herkes gitti, normalde gemileri korumak için geride kalan adamlar bile. Bu defa bacağından olmak üzere ikinciye yaralanmış olan Odysseus, bütün ağırlığını mızrağına vere vere, topallayarak geldi. En son, yaralı kolu kaskatı bir biçimde yan tarafında duran Agamemnon göründü.

Teşrifatçılarından biri, arka tarafta diğer kadınların arasında durduğumu gördü, tahminime göre emirlere uyararak, beni kolumdan yakaladığı gibi ön tarafa çekti. Titreyerek orada durdum, şafak rüzgârı soğuktu. Üstüme dikilmiş gözlerin bakışlarını görmemeye çalışarak sandaletlerime bakıyordum. Yakınlarda bir at kişnedi. Neler olduğunu birden anladım. Agamemnon, Akhilleus'a vaat ettiği malları elinden geldiğince toparlamaya çalışıyordu. Akhilleus'un hiçbir şey almadan savaşımaya hazır olduğu herkes için aşikârsa da o sözün tutulması gerekliydi.

Seslerini duymamaya çalıştım ama ellerimle kulaklarımı tıka-

yamayacağıma göre bu mümkün değildi. Bu adamlar çocukluklarından itibaren hitabet konusunda eğitilmişti, sesleri görünüşe göre çaba harcamalarına hiç gerek kalmadan agoranın en uzak köşelerine kadar taşınıyordu. Arkama bir bakış atmaya cesaret ettim, Hekamede'nin Nestor'un barakasının basamaklarında durup seyrettiğini gördüm. Elini kaldırdığını gördüm ama cevaben elimi sallamayı göze alamadım. Nefes almaya ancak cesaret ediyordum. Agamemnon'un pençesi üstümdeydi.

Akhilleus ayağa kalkıp platformun ortasında durdu. Sevgili yoldaşı Agamemnon'la bir kız yüzünden kavga etmiş olmaktan, bir kız için onunla neredeyse bir handaki sarhoş denizciler gibi yumruk yumruğa gelecek olmaktan ötürü utanç duyduğunu söyledi. Kız, o şehri aldığı anda ölse daha iyi olurdu, başıboş bir ok o zaman onu bulup da hayatını sona erdirmiş olsaydı daha iyi olurdu. Yunanlar ne kadar acıdan, ne kadar kederden esirgenmiş olurdu böylece. Şimdi ölmüş olan kaç tane cesur adam hayatta kalırdı.

Patroklos için beni suçluyordu.

Hiç umut olmadığını o zaman anladım.

Ama bu kadarı yeter, diye devam etti Akhilleus. Bunlar geçmişte kalmıştı. Akhilleus artık savaşmaya hazırdı, hazırdan da öte, savaşmaya can atıyordu ve bu defa Hektor'un kafasını mızrağının ucunda kampa getirene dek durmayacaktı.

Tam bir curcuna koptu. Bütün askerler ayağa fırlamış bağıırıyordu. Agamemnon'un sesini duyurabilmesi için uzun bir süre geçmesi gerekti, konuştuğunda kayda değer bir şey söylemedi zaten. Uzun, ipe sapa gelmez, kendini haklı çıkaran bir söylevin ardından, aslında elbette buna artık gerek olmasa da Akhilleus'a sunmaya hazır olduğu hediyeleri bir bir sayıp döktü. Agamemnon sayarken Akhilleus'a bir göz attım, sabırsızlığını gizlemekte zorlandığını gördüm. Agamemnon sonunda susunca Akhilleus baştan savma bir cevap verdi. Vaat edilen mallar ister şimdi, ister sonra verilsindi hatta hiç verilmese de olurdu, Agamemnon nasıl isterse öyle yapsındı. Daha açıkça ifade edemezdi: *Bu işin malla mülkle ilgisi yok, onların artık bir önemi kalmadı.*

Bittiğini, gidebileceğimi düşündüm ama sonra Odysseus ayağa kalktı ve Agamemnon'a, bana elini sürmediğine dair tanrıların önünde yemin edeceğine söz verdiğini hatırlattı. Akhilleus'un kendisine karşı bir kabahat işlenmediğini bilmeye hakkı var, dedi. Gayet dindarca hatta biraz ukalaca konuşuyordu, gözlerindeki hınzırlık pırlıltısını yakalamak için iyice yakından bakmanız gerekirdi.

Bunun ardından, agoradaki bütün gözlerin üstüme çevrildiğini hissettiğim uzun bir sessizlik geldi. Agamemnon ayağa kalktı. Evet, elbette yemin edecekti, elbette, niye etmesindi? Ciyak ciyak bağırarak bir yabandomuzu sürüklenerek getirildi. Hayvan korkusundan sığınca pis kokuyu aldım, gözlerimi yumdum. Agamemnon, Zeus'a ve diğer tanrılara bir dua okuyarak domuzun boğazını kesti ve benimle bir kere bile "erkeklerin kadınlarla yattığı gibi yatmadığına" yemin etti. Dayanılmaz bir kıkırdama isteğine kapıldım, yemini neredeyse doğruydum. Agamemnon, barakalarındaki diğer kadınlarla birlikte rahatsız edilmeden yaşadığımı söyleyerek devam etti ve tanrılardan, yalan söylüyorsa kendisini cezalandırmalarını diledi.

Akhilleus'un kir pas içindeki yüzünün ifadesizliği değişmedi. Agamemnon'a inanmış mıydı? Hiçbir fikrim yok. Belki. Yalan yere yemin etmek korkunç bir şeydir, o kadarını Agamemnon'un bile yapamayacağını düşünmüş olabilir ama işin aslı şu ki aldırıldığını sanmıyorum. Patroklos ölmüştü, başka hiçbir şeyin önemi yoktu.

Bu yeminle anlaşma mühürlendi. Agamemnon bütün diğer kralları Akhilleus'la ikisinin bir kere daha yan yana oturup birbirlerinin kardeşi olarak yemek yiyeceği büyük ziyafete davet etti. O arada Myrmidon'lar da hediyeleri toparlayıp Akhilleus'un bölgesine taşıyacaktı. Hemen işe koyuldular. Sacayakları, kazanlar, balya balya zengin, nakışlı kumaş, altın tabaklar ve kâseler Agamemnon'un depo barakalarından çıkarılıp katırların çektiği arabalara yüklendi. Tanrı heykellerine dualar edildi, onurlarına toprağa şarap döküldü, sonra arabacılar kırbaçlarını şaklattı,

kafile ağır ağır yola düzüldü. Şahlanan dört aygır başı çekiyor, arkalarından bozuk yollarda sıçrayıp sarsılan, ağzına kadar dolu uzun bir katar gidiyordu.

En arkada da Lesboslu yedi kız ve bütün diğer şeylerle birlikte ben vardım.

Akhilleus'un kampına döndüğümde her şeyden önce Patroklos'un bir musalla taşına yatırılmış cesedini gördüm. Ben oradan ayrıldığımda kanlı canlı bir adamdı. Dizlerimin üstüne çöktüm, soğuk ayaklarını ellerimin arasına aldım. Sanırım o anda kendimi hiç hissetmediğim kadar yalnız, hiç hissetmediğim kadar terk edilmiş hissediyordum. Kendimi hiç tutmadan ağladım, sesimi duyan diğer kadınlar da benimle birlikte matem tutmak için barakalardan çıkıp koşarak geldiler.

Sanırım hepimiz Patroklos'un ölümünü bir dereceye kadar kendi kayıplarımızın yasını tutmanın bahanesi olarak kullanıyorduk. Ağlarken kardeşlerimi düşündüm hatta bence başka bir eşle gayet mutlu yaşayabilecek olan zavallı, aptal Mynes'i bile düşündüm. Ama Patroklos'un ölümünden duyduğumuz kederin samimiyetsiz ya da sahnelenmiş bir şey olduğunun düşünülmesini istemem. Soğuk ayaklarını ellerimin arasında tuttum ve bir keresinde bana ağlamamamı söylediğini, Akhilleus'un benimle evlenmesini sağlayacağına söz verdiğini hatırladım.

Ah, savaş alanında, çarpışmaların en koyu yerinde onun da diğerleri kadar yırtıcı olduğuna hiç şüphem yok ama burada, kampta, esir kadınlarla çocukların arasında daima şefkatliydi.

Ah, evet ya, dediğinizi duyuyorum. Ama bu tam olarak doğru değil, öyle değil mi? Patroklos'un, Akhilleus'un seninle evlenmesini sağlayacağına söz verdiğini "hatırlamakla" kalmadın, başka herkesin de hatırlamasını garanti altına aldın. Özellikle de Akhilleus'un.

Ölü bir adamın arzuları yaşayanlar için muazzam ağırlıktadır, hele de ölen kişi Patroklos kadar yürekten seviliyorsa. Hadi, kabul et şunu! Evliliğini ayarlamaya çalışıyordun.

Hiç de değil. Akhilleus daha biraz önce herkesin önünde benim için keşke ölseydi demişti!

Hayır ama bir denedin, değil mi? Nasıl yapabildin? Bu adam kardeşlerini öldürdü, kocanı öldürdü, şehrini yaktı, hayatında sevdiğin her şeyi mahvetti ama sen onunla evlenmeye hazırdın, öyle mi? Bunu nasıl yapabildiğini anlamıyorum.

Hiçbir zaman köle olmadın da ondan. Hayır, illa bir şeyle uğraşmak istiyorsan bunu niye müşterek bir şeymiş gibi anlattığımı sor bana. “Bizim” kederimiz, “bizim” kayıplarımız. “Bizim” diye bir şey yoktu. Patroklos’un ayaklarının dibinde diz çöktüm, hayatımda edindiğim en sevgili arkadaşlarımdan birini kaybettiğimi anladım.

Bazen geceleri uyanık vaziyette yatıp kafamın içindeki seslerle kavgaya ediyorum.

Agamemnon'un salonundaki ziyafet gecenin ilerleyen saatlerine dek sürdü ama Akhilleus geceyarısı olmadan döndü. O geceyi yine Patroklos'la, musalla taşının yanındaki çıplak zemin tahtalarına kıvrılarak geçirdi.

Askerler arasında bir huzursuzluk olduğunu fark etmiştim. Patroklos şimdiye dek yakılmalı, kemikleri cenaze ateşinin kül-lerinden ayıklanıp dualar, ilahiler, tanrıların onuruna toprağa dökülen şaraplar eşliğinde gömülmüş olmalıydı. Yunanların geleneği -Troyalıların geleneğiyle aynı şekilde- cenaze ateşini ölümün ertesi günü günbatımından önce yakmaktı ama Akhilleus bir sebepten ötürü Patroklos'un cenaze töreninin beklemesi gerektiğine karar vermişti. Hektor'u öldürdükten sonra -onu öldüreceğinden en küçük bir kuşku duyduğunu sanmıyorum- kendi ölümünün de büyük bir hızla geleceğini, böylece Patroklos'la aynı ateşte yakılabileceğini umuyordu belki. Bu hoşuna giderdi.

Ertesi gün şafaktan önce kalkıp zırhını kuşanmıştı. Yeni zırh öyle mucizevi bir biçimde dövülmüştü, vücuduna o kadar iyi oturuyordu ki hareketlerini bir tuniğin kısıtlayacağından daha fazla kısıtlamıyordu. Yatak odasıyla salon arasındaki dar kordorda karşılaştık, gözleri kan çanağıydı ama sakindi, avının üstüne dalışa geçmeden önceki son anda bir atmaca nasıl geriye çekilirse öyle geriye çekilmişti.

Sadece tek bir an sarsıldığını gördüm. Arabasına binmeye hazırlanırken başını kaldırdı, uzun yıllar boyunca Patroklos'un durduğu yerde Automedon'u gördü. İstemsizce bir adım geriledi

ama hemen toparlandı. Automedon elini uzattı ama Akhilleus eli görmezden geldi, yardım almadan arabaya sıçradı, kalkanını Alkimos'tan almak için döndü. Alkimos kalkanın ağırlığı altında yalpalıyordu.

Sonra Akhilleus o büyük savaş çığlığını atarak mızrağını kaldırdı ve saldırı işaretini verdi.

Savaşın en büyük katliamı böylece başlamış oldu.

O gün öldürdüğü herkesin adını biliyorum. Bir anlamı olacağını düşünseydim hepsini size sayabilirdim.

Şey, bilmiyorum. Belki bir anlamı vardır.

İphition. Öldüğünde on sekizindeydi. Akhilleus onu kafasının tam ortasına indirdiği bir kılıç darbesiyle öldürdü, ikiye ayrılan kafanın parçaları kırılmış bir ceviz gibi düzgünce yere düştü, kıvrım kıvrım beyin açığa çıktı. Yere yığılan İphition, Akhilleus'un şahlanan atlarının toynakları altına yuvarlandı, arabanın tekerlekleri onu çamura gömdü.

Sonra...

Demoleon. Doğruca yanak demirinden geçerek şakağa saplanan bir mızrak. Zırhı Akhilleus'un zırhıyla aşık atamazdı. Mızrak kemiği deldi, beynini pelteye çevirdi.

Sonra...

Hippodamas. Kaçmaya çalıştığı sırada kürekkemiklerinin arasına giren mızrak. Yere yuvarlandı ve gözlerindeki ışık söndü.

Sonra...

Polydoros. Priamos'un en küçük oğlu, on beş yaşındaydı, savaşamayacak kadar küçüktü ama savaşın son aylarında, haftalarında yaşı küçük delikanlılar durmadan alana sürülüyordu. Bir mızrak darbesi daha ve yine sırta; gerçi Polydoros kaçmaya çalışmıyordu. Hatta aslında tam tersi. Arkasından kimin geldiğine bakmadan Yunan hatlarına saldırarak gösteriş yapıyordu. Akhilleus'un mızrağı göbek deliğinin altından çıktı. Polydoros bir çığlık atıp dumanları tüten bağırsaklarını açık avuçlarında tutarak öne doğru, dizlerinin üstüne devrildi.

Sonra...

Dryops. Boynuna inip başını gövdesinden neredeyse ayıran bir kılıç darbesi.

Sonra...

Demukhos. Sağ dizine bir mızrak. Çaresizce dikilip beklediği sırada Akhilleus boynuna sapladığı kılıçla işini bitirdi.

Sonra...

Laogonos ile *Dardanos*, kardeşler. Arabalarının yanlarına tutunmuşlardı ama Akhilleus iğneyle deniz salyangozu ayıklar gibi kolayca söktü onları oradan. Sonra da çabucak, beceriyle öldürdü. Birini bir mızrak darbesiyle, diğerini kılıcıyla.

Sonra...

Tros. Akhilleus'un dizlerine sarılmış, hayatının bağışlanması için yalvarırken öldü. Akhilleus kılıcını adamın karnının üst tarafına sapladı, öyle derin bir yara açtı ki karaciğer yarıktan dışarı fırladı, kanlar fışkırıp ayaklarının dibinde göllendi.

Sonra...

Mulios. Kulağa bir mızrak darbesi. Öyle bir şiddetle inmişti ki ucu diğer kulaktan dışarı çıktı.

Sonra...

Ekheklos. Kafaya bir kılıç darbesi.

Sonra...

Deukalion. Dirseğindeki kırıları kesen bir mızrak darbesi. Kılıç kolu işe yaramaz biçimde yanında sallanarak ölümü bekledi. Akhilleus kılıcını savurdu, Deukalion'un kafasıyla miğferi birlikte uçtu, cesedi toprakta kolları bacakları açık yatarken kesilmiş omurgasından sıvılar sızdı.

Sonra...

Sorunu görüyorsunuz, değil mi? Tahammül edilmez biçimde isimsiz bir isim listesiyle karşı karşıya kalınca nasıl merhamet ya da üzüntü duyabilirsiniz ki?

Daha sonraki yaşamımda nereye gidersem gideyim Yunan dünyasının dört bir yanına dağılmış Troyalı kadınları aradım

hep, efendisinin kapısını açmaya koşan, elleri kahverengi leke-
lerle dolu şu sıska yaşlı kadın, yeni evlenmiş genç ve güzel bir
kadın olarak Kral Priamos'un salonundaki dansı idare eden Kra-
lice Hekabe olabilir mi gerçekten? Ya şu yırtık pırtık elbiseli, ku-
yudan su almaya koşan kız, Priamos'un kızlarından biri mi? Ya
da yüz boyası tenindeki kırışıkların üstünden pul pul dökülen
şu yaşlı fahişe, bir zamanlar Hektor'un karısı olarak bebek oğlu
kucağında Troya'nın burçlarında gururla durmuş olan Andro-
makhe olabilir mi gerçekten?

Pek çok kadınla karşılaştım, çoğu adlarını duymuş olamaya-
cağınız orta malı kadınlardı. Laogonos'la Dardanos'un kardeş
olmakla kalmayıp ikiz olduklarını anlatabilirim size. Çocukluk-
larında Dardanos'un konuşması öyle bozukmuş ki annesi onu
anlayamaz, "Ne diyor?" diye kardeşine sorarmış. "Bir dilim ek-
mek istediğini söylüyor," diye cevap verirmiş Laogonos. "Onu
konuşturman lazım," dermiş çocukların ninesi. "Ekmeğini kendi
istesin." Annesi bana, "Ama çok işim olurdu," diye anlattı. "Bü-
yükanneyi dinleyecek olsam orada saatlerce dikilmek zorunda
kalırdım."

Ve Dryops, annesi tam iki gün doğum sancısı çekmiş. "Annem
sonunda ebeyi alt kata yolladı. 'Sen git kendine bir bardak şarap
al, ben onunla kalırım,' dedi. Ebe odadan çıkar çıkmaz örtüleri
kaldırıp attı, ne yaptığını bilmiyorum ama öyle bir rahatlardım ki.
On dakika sonra doğmuştu. 'Aa,' dedi ebe, 'Doğurdu doğuracak
duruma geldiğini anlamamışım.' Annem sadece gülümsedi."

Bir de Mulios var, Akhilleus'un mızrağının ucu bir kulağın-
dan dışarı çıkan Mulios. "Altı aylıkken yürüdü. Hiç emeklemedi,
kıcının üstünde sürünmedi, öyle şeyler yapmadı, hop diye ayağa
kalktı. Ellerinden tutup iki büklüm yürütürdüm onu, saatlerce,
saatlerce. Oturur oturmaz yine kalkmak isterdi. Sırtım kopardı."

Ya da İphition'un annesi, babasının onu ilk kez balık tutmaya
götürdüğü günü, solucanı kancaya takmaya çalışırken dikkatini
toplamaktan çatılan kaşlarını hatırlıyor. "Ah, ayağa kalkmasıyla
solucanın düşmesi bir oldu. Gülmeyi içim kaldırmadı. Zavallı-

cık. Ama hakkını vermek lazım, denemeyi sürdürdü. Hep böyleydi, pes etmezdi.”

Daha genç kadınların bazılarının Yunan sahiplerinden çocukları olmuştu, o çocukları da -bütün kadınlar gibi- sevdiklerine eminim ama onlarla konuştuğumda Troyalı çocuklarını, Troya'yı kurtarmak için savaşırken ölenleri hatırlıyorlardı.

Sonra...

Rigmos. Akhilleus'un mızrağının ucu göğsüne saplandı, delinen ciğerinden köpük köpük kanlar fışkırdı.

Sonra...

Areithoos. Akhilleus, onu arabasını döndürmeye çabalarken sırtına indirdiği bir mızrak darbesiyle öldürdü. Areithoos yere düştü, çılgına dönmüş atlar dörtmala kalktı, boş arabası zeminde sekerek ilerledi.

Sonra...

Ama sırada kimin olduğu önemli değil, Akhilleus öldürdüklerini unutuyor. Daha mızrağını çekerken öldüreceği bir sonraki adamı aramak için dönüyor, sonra bir sonrakini. O zaman bu kızıl ölüm bulanıklığının içinde tek bir adamın ölümü niye öne çıksın ki? “Adam” diyor ama “çocuk” demek daha doğru olurdu, çenesinde sakal yerine bir tüy yumağı, savaş alanındaki varlığı Troyalıların çaresizliğinin ya da çocuğun savaşıp erkek olduğunu kanıtlama arzusunun kanıtıydı. Hangisi olursa olsun, işte şurada, sürünerek nehirden çıkıyor...

Lykaon, Priamos'un oğlu. Unutmayı başaramayacağı oğlu.

Bu adamların hiçbiri için cenaze töreni yapılmadı, arındırıcı ateş yakılmadı. Akhilleus, kendi kampında Patroklos gömülmeden yatarken Troyalıların ölülerini gömmesine izin vermek için duracak değil. Esir de almıyor, şimdi değil, artık değil. Yoluna çıkan herkesi öldürüyor. Cesetler arabasının tekerlerinin altına yuvarlanıyor, kan, bok ve beyinler fışkırıyor, zırhı pislikten bir tabakayla kaplanıyor. Durup aşağıya ya da geriye bakmıyor, atları hızla ilerleterek doğruca ileri bakıyor, hep ileri, her ölüm onu

Troya kapılarına biraz daha yaklaştırıyor, Hektor'la çarpışıp onu öldüreceği âna biraz daha yaklaştırıyor.

Kan, bok ve beyin, işte Akhilleus bu, Peleosoğlu, yarı ölümlü yarı tanrı, zafere doğru ilerliyor.

Beş gün sürdü, bütün bu sürede Akhilleus çok az uyudu. Gözleri ağlamaktan öylesine kızarmıştı, yol yol kirlerin altındaki yüzü o kadar beyaz ve bitkindi ki ona bakmak kolay değildi.

Her gün, şafaktan önce Patroklos'un musalla taşını ziyaretle başlıyordu. Sinekleri uzak tutmak için başına sıkıca doladığımız keten bezi açar, sonra epey geriye çekilirdim, çürük et kokusundan midem bulanırdı. *Tanrılar aşkına, yak onu*, demek istiyordum ve bunu söylemek isteyen tek kişi ben değildim. Ama Akhilleus, Patroklos'ta herhangi bir değişiklik fark etmez gibiydi. Gitmeden önce her seferinde eğilir, dudakları kararmış ve çekilmeye başlamış olmasına karşın onu ağzından öperdi. Başının çevresine sarılan keten şeritlerle bile ağzını kapalı tutmak güçlü. Akhilleus gittikten sonra çamaşırcı kadınlar musalla taşının etrafında toplanıp söylenirlerdi ama orada durup da neler söylediklerini dinlemezdim.

Akşam yemeğinden sonra tekrar Patroklos'u görmeye gidiyordum ama geceleri kimsenin onunla birlikte odaya girmesine izin verilmiyordu. Bir keresinde, "Henüz değil," dediğini duymuşum gibi gelirdi, herhalde Hektor'un hâlâ hayatta olduğunu kastediyordu. Alkimos yarı açık kapının yanında oyalanır, arada sırada uzanıp bakar, Akhilleus'u musalla taşının yanında durmuş, eğdiği başını Patroklos'un göğsüne yaslamış halde görürdü. Akhilleus bir gece geç saatte yüksek sesle inledi, Alkimos elini kapıya koydu.

Kolunu yakaladım. "Hayır."

“Yalnız kalmaması lazım.”

“Zaten yalnız.”

Bir an sonra anlamış gibi başını sallayıp çekildi.

Troyalılar şimdi Troya surlarının tam altında savaşıyordu. Myrmidon’lar uygun adım savaş alanına gider gitmez Akhilleus’un gemisinin kış tarafına tırmanıp seyrederdim. Beşinci günün sabahında Troya hattı nihayet yarıldığında da oradaydım. O zaman bile toparlanmalarını bekledim ama devasa kapılar savrularak açıldı, Troyalı savaşçılar içeri koştu. İhtiyar Hekabe oğluna kaçıp kendini kurtarması için yalvarıp çırpınırken buruşuk memelerini bile açtı ama Hektor dinlemedi. Onun yerine yurduna, emniyete sırtını dönerek Akhilleus’la karşılaşmak üzere tek başına dışarı çıktı.

Daha fazla seyretmeye dayanamadım. Barakaya dönüp gördüklerimi diğer kadınlara anlattım. Troya’nın son günlerine şahit olduğumuzu ve şehrin ölümüyle özgür kalmak için son umudumuzun da ortadan kalkacağını biliyorduk. Yine de bitmek bilmez dokuma işi sürüp gidiyor, mekikler ileri geri uçuyor, kumaş gıdım gıdım uzuyordu, belki de kadınlar durdukları, ipliği kopardıkları takdirde dünyanın da durup kopacağından ve onları alıp götüreceğinden korkuyordu.

Derken mekiklerin amansız takırtılarının arasında yeni bir ses duyduk. Tezgâhların gürültüsü arasında duyabilmek için iyice kulak kabartmamız gerekti, bazılarımızın bunun martıların çığlıkları olduğu konusunda kendini ikna etmeyi başardığına da şüphem yok ama hayır, kadın sesleri duyuyorduk ve gürültü sürüyor da sürüyordu. Yavaş yavaş, birer birer bütün tezgâhlar durdu, bizi saran sessizliğin içinde feryat figan yakılan ağıtları daha açık seçik duyduk; Troya’nın son ve en büyük muhafızı Hektor’un öldüğünü anladık.

KISIM ÜÇ

Önce ne olduğunu bilemedim. Akhilleus nihayet arabasını ahırların avlusuna soktuğunda arka tarafa bağlanmış, tekerlek izleriyle dolu toprakta sıçrayıp duran bir şey gördüm ama delik deşik, kanlı yığının Hektor olduğunu ancak bir süre sonra anlayabildim. Myrmidon'lar heyecan içinde uğulduyordu. Akhilleus, Hektor'u öldürmekle kalmamış, babası Priamos burçlarda durmuş bakıp güçlü ve yakışıklı oğlunun sıvılar sızan bir organ torbasına dönmesini seyrederken cesedini sürükleyerek Troya'nın surları etrafında üç kere dolaşmıştı.

Yunanların savaşı kazandığı andı bu. Ve herkes bunu biliyordu. Şarkılar söylenmesini, dans edilmesini bekliyordum ama Akhilleus, Patroklos'un musalla taşını talim alanına taşıttı; Myrmidon'larına arabalarıyla cenazenin çevresinde dönmelerini emretti. Gitgide hızlanarak döndüler, atlar homurdanıyor, kamçılar şaklıyor, hızla dönen tekerlerin altından toz bulutları yükseliyordu. Akhilleus ancak hem adamlar hem de atlar ter içinde kalıp yorgunluktan tükenince kendi arabasından indi, musalla taşının yanına gidip Hektor'un kanıyla kıpkırmızı ellerini Patroklos'un göğsüne koydu. "Hektor öldü," dedi ona. "Sana söz verdiğim her şeyi yaptım. Artık uyuyabilirsin."

Savaşın kargaşasının ardından ağırbaşlı bir andı. Myrmidon'lar sessizliğe büründü, çoğu gözyaşı döktü.

Öte yandan Akhilleus en büyük zaferini, kederini yine içinden akıtarak kutlamakta yetinmiş olsa da Agamemnon kesin-

likle öyle bir şey yapacak değildi. Akhilleus'un şerefine büyük bir ziyafet vereceğini duyurmakla kalmadı, Akhilleus'a kampına kadar eşlik etmek için yanında pek çok diğer kralla birlikte bizzat geldi. Avluda bir aşağı bir yukarı yürürlerken bol bol içildi, sırtlar sıvazlandı ve gülündü. Akhilleus onlarla birlikte gülmek için elinden geleni yapıyordu ama bu insanların kim olduğunu ve niye onlarla konuşmasının beklendiğini bilemiyormuş gibi sersemlemiş bir hali vardı.

İçi boşalmış gibi görünüyor diye düşündüm. Onca ölüm, onca intikam... Belki bütün bunları yapınca; Hektor'u öldürünce, Troya ordusunu yenince, Priamos'u mahvedince Patroklos'un pazarlıkta kendisine düşeni yapacağına ve ölü kalmaktan vazgeçeceğine kendini inandırmayı başarmıştı. İşte buradaydı, hepsini yapmış, bütün sözlerini tutmuştu ama Patroklos'un cesedi hâlâ sadece cesetti. Bir boşluktu.

Ne var ki ziyafete gitmek zorundaydı. Agamemnon'un "davetleri," emir zorlayıcılığındaydı. Ayrıca ikisi resmi olarak dosttu.

Akhilleus diğer krallarla birlikte gittikten sonra Myrmidon'lar kendi kutlamalarına girişti. İphis'le ben şarap testileri taşımakla meşguldük, derken Automedon birden kadınlar barakasının güvenliğine dönmemizi ve kapıları demirlememizi emretti. Önümüzde çılgın bir gece uzandığını biliyordu.

Uyuyamadım. Bunun sebebi kısmen gürültüler, bağırış çağırışlar, şarkılardı sanırım ama aynı zamanda Hektor'un çamurlu toprakların içinde paramparça ve tek başına yattığı düşüncesi de vardı aklımda.

Bir süre sonra kalktım, bembeyaz bir keten çarşaf alıp harmaniyemi sıkı sıkı yüzüme sararak ahırlara gitmek üzere dışarı süzüldüm. Hemen hemen hiç ses çıkarmamama karşın atlar orada olduğumu derhal anladı. Biri bölmesinin kapısını çifteledi, diğerleri kıpırdanmaya, oldukları yerde dönmeye başladı; savrulan başların arasında parlayıp sönen gözaklarını gördüm.

Ceset avlunun ortasında yatıyordu, öyle perişan bir hale gelmişti ki insan biçimini zar zor muhafaza ediyordu. Kendimi yaklaşmaya zorladım. Görmeye ancak yetecek kadar ışık vardı ama çabucak bir bakışın ardından hemen başka tarafa döndüm. Keten çarşafı harap olmuş zavallı yüzüne şefkatle örttüm, parmak uçlarıma basarak uzaklaşıp onu kayıtsız yıldızların altında yalnız bıraktım.

Daha çok şarap, durmadan yere vurulan ayaklar, bağlar, yine kaldırılan kadehler.

*Neden bu kadar güzel doğmuş?
Hiç doğmasa daha mı iyi olurmuş?
Beş paralık faydası yoktur kimseye
İşemez yaralı parmağa bile!*

Çevre masalarda oturanlar bardakları ve yumrukları dövüyor ama yakınındakiler ritmi onun üstünde kollarına, omuzlarına, başına, uyluklarına, artık neresine şaplaklar indiriyorlar. Ona doyamıyorlar, doku duramıyorlar, onunsa savaşmaktan her yeri ağrıyor. Ağrı tek bir yeri bile yok.

Ziyafet sonsuza dek sürüyor sanki. Eve, daha doğru Patroklos içinde değilken ev geçinen yere gitmek istiyor. Eğer karanlığa ve sessizliğe ihtiyacı var. Ama sert şarap kocaman testiler hâlâ masadan masaya taşınıyor, her an bığa fırlayıp şerefe kadeh kaldırmak istiyor. Akhilleus içiyor daha içiyor çünkü içmek zorunda, çünkü başka seçenek yok içindeki gülen yüzler bir bulanıklık halinde dağılıyor. Ağza bir şaka dolaşıyor, millet birbirini dürtüp duruyor, şıyor... Onu bir banyoya ikna edebilirler mi? İşin özeti b Haline bir bakın! Şu durumuna bir bakın, saçlarına bir b Umurunda olmadığını, şakaya gücenmediğini gösterme

zorla gülümsüyor. Ama sonra birden ayağa kalkıyor. Biri nereye gittiğini sorunca, "İşemem lazım," diyor ama kapıya kadar her yanı sırtına şaplak indirip onu tebrik etmek isteyen adamlarla dolu. Eşekarıları gibi etrafında vızıldıyor, kollarına, göğsüne şakacıktan yumruklar atıyorlar. Bütün bunlar canını yakıyor ve en derinlerinde, neşe ve kahkaha olması gereken yerde sadece güneşsiz bir çukur var.

Dışarıda ahırların duvarlarından birine dayanıyor, çişinin ayağının dibindeki döşeme taşlarının arasından süzülmesini seyrediyor. Işıklar içindeki salon hemen sağında ama oraya dönmek istemediğini biliyor. Neredeyse şafak sökecek, tanrılar aşkına, bu kadarı yeterli olmalı artık. Neyse, hepsi o kadar sarhoş ki kimsenin yokluğunu fark etmemesi gayet muhtemel. Böylece kumsaldan kendi kampına doğru yola çıkıyor. Dalgalar ayaklarının dibinde kabarıp sönüyor, denizin hışırtılı nefesi kendi nefeslerini yankılıyor. Karanın içlerinde körfezin kavisi kamp ateşleriyle ıslıl ıslıl. O ateşlerden herhangi birinin başında çok hoş karşılanacağını biliyor, yine de hayatı boyunca kendini hiç bu kadar dışlanmış, hiç bu kadar yalnız hissetmedi.

Daha biraz önce Agamemnon, Patroklos için duyduğu kederi paylaşıyormuş gibi yaptı. Alçak herif, Patroklos öldürülünce havalara uçmuştu çünkü bunun Akhilleus'u yeniden savaşa sokacağını biliyordu. Başka hiçbir şey yapamazdı bunu. Hayır, bu gece birileriyle olacaksa kendi halkını, Myrmidon'ları istiyor, onlar hiç değilse kayıp duygusuna ortaklar ama sonra gemilerine yaklaşırken yanında onları da istemediğini fark ediyor. Hayır, burada tek başına kalması daha iyi... Hatta belki burada, kumsalda uyur. Neden olmasın? Daha önce yapmadığı şey değil.

Önce yüzse mi? Herkes banyo vaktinin çoktan gelip geçtiğini düşünüyor gibi. Belki hakları vardır ha? Parmaklarını yüzüne götürüyor, kurumuş kanların balık pulunu andıran leş kokusunu alıyor, sonra kolunu kaldırıp koltukaltlarını kokluyor. Of, evet, hakları varmış. Soyunmaya zahmet etmeden doğruca denize yürüyor. Dalgalar baldırlarını tokatlıyor, sonra kasıklarını, karnını,

göğsünü, her dalga onu önce yükseltiyor, sonra aşağı indiriyor. nihayet diğerlerinden yüksek bir dalga başının üstüne kapanıyor. Akhilleus dalganın kendisini aşağılara çekmesine izin veriyor. aşağı, aşağı, yeşil, sessiz bir dünyaya, kendi dünyasına, daha doğrusu ciğerlerindeki yakıcı acı olmasaydı kendi dünyası olabilecek yere. Yüzeye çıkarken soluğunu bir cıgılla içine çekiyor, sonra sırtüstü dönüp suyun üstünde süzülüyor, dalgalarla bir ileri bir geri gidiyor.

Bir avuç yıldız göğe dağılmış, güneş gücünü dünyanın kenarından göstermeye başladıkça hızla soluyorlar. Akhilleus ağlıyor, tuzlu su tuzlu sulara karışıyor, ayrıca yine işiyor, akıntının uyluğunun üst tarafını kısa bir süre ısıttığını hissediyor. Her şey içinden akıyor, keder, acı, kayıp, sonunda bir tür içi boş huzura ulaşıyor.

Tekrar karaya çıkıyor, çakıllara tırmanan ayaklarının çatırtıları bütün diğer sesleri boğuyor. Yalpalıyor gibi. Sarhoş? Sarhoş mu? Bilmiyor, ne kadar içtiğini hatırlamıyor, bir şey yemediği kesin, yolunda gitmeyen bir şey var. Kendini... tuhaf hissediyor, sanki incecik ve gergin bir hale gelene kadar çekilip uzatılmış gibi. Önemli değil, her neyse geçecektir. Hektor öldü, esas önemli olan şey bu. *Bitti*. Sağ ayağı çakılların üstüne her indiğinde bu sözcüğü tekrarlıyor. *Bit-ti, bit-ti, bit-ti*. Hektor öldü ve Troya, Hektor olmadan ayakta kalamaz ve savaşın sonucunu belirleyecek darbeyi *kendisi* indirdi.

Diğer kralların üstüne yağmur gibi yağdırdığı övgülerin hafif bir yankısını hatırlayabilmek için zihnini kıyı bucak araştırıyor ama hiçbir şey yok. Hektor'u öldürmüş olmak yeterli değil. Öldürdüğü an anladı bunu. Esas yapmak istediği onu yemekti, çok kişiye itiraf edemez ama gerçek bu. Hektor'un gırtlığını dişleriyle parçalamak istedi. Priamos'un seyrettiğini bile bile cesedi Troya surlarının çevresinde üç tur döndürmesinin sebebi buydu ve o bile Hektor'un etinin dilinin üstündeki tadının zayıf bir ikamesi olarak kalmıştı.

Uyku. Oturuyor, parmak uçlarıyla kumları yokluyor, ipek

gibi, sonra biraz kazınca sert, ıslak ve soğuk. Gözleri yanıyor, her kırptığında gözkapakları gözüne sürtünüp canını yakıyor. Kamptan bu kadar uzakta bile sarhoş şarkılarını duyabiliyor, kendi adamları, kamp ateşlerinin başında gamsız tasasız yiyip içiyorlar. Hâlâ onlara katılabilir, sevdiği ve güvendiği adamların arasında yıkılana kadar içebilir. Böyle yapmasa da onu bekleyen yumuşak bir yatak var, ateşler yakılmış, masanın üstünde ekmekle zeytin, kupaya doldurmaya hazır bir testi şarap... Ama Patroklos yok. Hayır, tuzlu sular çatlak dudaklarını yakar, göğsü denizin ritmine uygun bir şekilde kalkıp inerken burada kalması daha iyi.

Sırtüstü uzanıyor, kumda çukur açmak için omuzlarını oynatıyor. Kum tepelerini kaplayan otların uzun siyah sapları gökyüzünü kırık bir lirin kopuk telleri gibi çizgilendiriyor. Aklına çalamadığı kendi liri geliyor hemen, Patroklos öldüğünden beri bir kere bile çalmadı. Bırak, bırak. Birkaç kere gözlerini kırıştırıyor, uyanık kalmak için çabalayan bir koca bebek, sonra birden ışık gibi dağınık ve ince bir uykunun koynuna yuvarlanıyor.

Birkaç dakika sonra ağzı sonuna kadar açık, dili kupkuru, öğürerek, konuşmaya çalışarak uyanıyor. Yoksa uyanmadı mı? Çakıllı bayırları, başının üstünde dalgalanan ot kümelerini görüyor ama rüya kesilmedi. Patroklos üstüne eğilmiş, öyle solgun bir hayalet gibi de değil, bizzat kendisi, yaşarken olduğu kadar güçlü ve canlı. Ama yaşarken hiç olmadığı kadar aksi, neredeyse düşmanca tavırlı.

Beni ihmal ediyorsun, Akhilleus.

Hayır, demeye çalışıyor ama diyemiyor. Konuşamıyor. Kırırdayamıyor da. Patroklos'a uzanmaya çalışıyor ama elleri işlemiyor.

Hayattayken beni hiç ihmal etmedin ama şimdi ediyorsun.

Senin uğruna Hektor'la çarpıştım! demek istiyor.

Beni gömmedin bile! Sineklerin tenine yumurta bırakmasının nasıl bir şey olduğunu biliyor musun?

Kim konuşuyor? Bu... yanına diz çökmüş olan bu şey mi, acı

verecek derecede Patroklos'a benzeyen bu şey mi konuşuyor, yoksa bunlar kendi düşünceleri mi? Öte yandan Patroklos o kadar gerçek görünüyor ki hatta her zaman giydiği cüppelerden birini giymiş. Uzun boylu, kuvvetli... Güneş yükselmeye başlarken yüzündeki ışık değişiyor.

Beni yak, Akhilleus. Ölüler beni içeri bırakmıyor, nehri geçme- me izin vermiyorlar, oraya ait olmadığımı söylüyorlar ama buraya da ait değilim. Bedenimi ateşe ver, kemiklerimi annenin sana ver- diği altın vazoyla göm. İki kişiye yetecek kadar büyük. Yaşamda olduğu gibi ölümdede birlikte yatalım.

"Ölümdede birlikte yatmak" fikri yerin dibine batsın, Patroklos'u o anda kollarının arasında istiyor. Yine uzanmaya çalışıyor ama elleri hâlâ hareket edemiyor.

Akşam yemeğinden sonra birlikte oturup planlar yapardık, hatırlıyor musun? Şimdi ağlamadan düşünemiyorum o zamanları...

O zaman beraber ağlayalım, demek istiyor. Beraber oturalım ve kaybettiğimiz her şeyin arkasından kurtlar gibi uluyalım.

Derken onu dilsiz ve hareketsiz kılan bağlar çözülüyor. Bir çığlıkla karşısında gördüğü kanlı canlı adama uzanıyor ama Patroklos'un ruhu parmaklarının arasından kayıp ince, ciyaklar gibi bir sesle kumların içinde kayboluyor.

Geriye hiçbir şey kalmamış. Hiçbir şey. Ama oradaydı. Yaşamının sonuna dek, Patroklos'un geri gelip kendisiyle konuştuğuna inanacak. Dizlerinin üstünde doğrulup gümüşü kumlarda çabucak bir çukur açıyor, elleriyle kaza kaza alttaki koyu renk, ıslak katmana ulaşıyor. Sonra hararetle çalışarak iki eliyle birden Patroklos'un durduğu yeri işaretlemek için minyatür bir mezar höyüğü yapıyor. Ceset yakıldıktan sonra ruhun geri dönemeyeceğini biliyor.

Ama Hektor öldü. Bu düşünceye sarılıyor, orada somut, gerçek bir başarı var. Yine de denizle kara, ölümlle yaşam arasına sıkışmış bu tuhaf, muğlak yerde şüpheyeye düşüyor. Patroklos hayataysa -daha şimdi gördü onu, daha şimdi konuştuğunu duydu- o zaman Hektor gerçekten ölü mü?

Yapması gereken bu: Hektor'u görmek, artıklarının üstüne işlemek, sonra da Patroklos'a krallara layık bir cenaze töreni düzenlemek.

Yavaş yavaş kampa dönüyor. Karanlık hızla dağılıyor ama ziyafet hâlâ sürüyor, camlaşmış gözlü adamlar kendi analarını tanıyamayacak kadar sarhoş halde sendeleye sendeleye geziniyor. Akhilleus ıslak pelerinini vücuduna sarıp barakaların arasından sessizce süzülerek ahırların avlusuna doğru gidiyor. Varınca duruyor. Hektor'un cesedi bıraktığı yerde, tozun toprağın içinde yatıyor ama üstü örtülmüş. Biri üstüne bir çarşaf atmış. Adamlarının arasından bunu yapacak birinin çıkacağına inanamıyor ama başka kim yapacak? Köleler cüret edemez.

Yaklaştıkça, hızla birbirini takip eden bir görüntüler silsilesine tutuluyor. Orada bir torba kırık kemik bırakmıştı ama beyaz çarşafın altındaki beden bir erkeğin boyunda ve biçiminde. Değişikliği gözleri görüyor ama beyni kabul edemiyor. Biri bir numara çevirmiş, Hektor'un cesedi değil bu. Olamaz. Yavaşça, çok yavaşça, bunu yapmak için bu kadar cesaret toplamasına gerek olmasından ötürü utanarak eğilip çarşafı açıyor.

Hektor'un yüzü, canlıymış gibi pırıl pırıl ona bakıyor. Gözleri açık ama o ayrıntı haricinde evinde, kraliyet yataklarından birinde yanında karısı Andromakhe'yle uyuyor gibi. Akhilleus gözlere bakmaktan kendini alamıyor. Parmakları gözkapaklarını kapatmak için kaşınıyor, o boşluğa bakıp durmak istemiyor ama gözleri kapatmak bir hürmet göstergesi olur, bunu yapmayacak, o gözleri oyar daha iyi. Sonunda ikisini de yapmıyor, sadece doğruluyor ve buralarda oyalanıp duran suçluyu görebilecekmiş gibi avluya göz gezdiriyor.

Kimse yok. Ahırlar ıssız, herkes ateşlerin çevresinde ziyafette. Hem zaten aptallık ediyor çünkü bunu hiçbir insan yapmış olamaz. Tanrılardan birinin işi olmalı. İyi o zaman, SOKAYIM TANRILARA. Başını arkaya atıp isyanını haykırıyor. Avlunun dört bir yanında atlar başlarını sallıyor, toynaklar yeri dövüyor, duvarlarda gölgeler birbirini kovalıyor. Akhilleus bir daha, bir

daha bağılıyor, savaş çığığı avluda yankılanıyor. Mağlup olmayacak, tanrılara bile. Güneş doğar doğmaz Hektor'un cesedini arabasına daha da sıkı bağlayarak kampı baştan başa dolaşacak, bu defa bütün kemikler kırılıp çehresi tamamıyla ezilene dek durmayacak... İntikamını kimse elinden alamaz, tanrılar bile.

Kadınlar cenaze ateşi törenlerine katılmaz, o yüzden Patroklos yakıldığında orada değildim ama töreni daha sonra Alkimos'tan dinledim. Alkimos hani neredeyse düşünecek kadar duraklamaya cesaret edemiyormuş gibi kekeleye kekeleye durmaksızın konuşmaya başlamıştı. Akhilleus'u seviyordu ama ondan korkuyordu da ve sanırım gitgide artan bir şekilde onun *için de* korkuyordu.

Akhilleus sözünü tuttu, Patroklos'a söz verdiği her şeyi yaptı. On iki Troyalı gencin boğazını kesti, saçlarından tutup başlarını geriye yatırıp keçi kurban edermiş gibi çabucak ve temiz bir biçimde bıçağını boğazlarından geçiriverdi. Patroklos'un atlarını da öldürdü ve ateşe attı, onları Patroklos'un en sevdiği iki köpek, barakada onlarla birlikte yaşayan köpekler takip etti. O kadar çok kan vardı ki, dedi Alkimos, cenaze ateşini tutuşturup tutuşturamayacağımızı bilemedik ama sonunda tutuşturduk.

Kadınların barakalarının eşiklerinden gece göklerine yükselen alevleri ve kıvılcımları gördük. Yanımda duran İphis'e sarılıp onu içeri soktum. "Şimdi bana ne olacak?" deyip duruyordu. Cevap veremiyordum çünkü bilmiyordum. İphis kampa yeni geldiğim günlerde bana merhametli davranmıştı. Şimdi bu merhame-tinin hiç değilse birazını ödeyebilirdim.

Kadınlar cenaze oyunları sırasında sahne arkasındaki işlerle uğraştı, şarap ve yemek hazırladı ama akşam yemeğinde içki servisini biz yapmadık. Yunan geleneği, böyle günlerde genç erkeklerin yaşlılara hizmet etmesiydi. Oyunlarda da bulunma-

dık, gerçi arada sırada barakalardan dışarı süzülüp bazı yarışlar seyrettik. Akhilleus her yerdeydi, yarışlarda hakemlik yapıyor, ödüller dağıtıyordu; küçük anlaşmazlıklar çıkırından çıkıp dört başı mamur kavgalara dönüşmeden önce onları çözümleme konusunda öyle incelikli, öyle becerikli davranıyordu ki onu tanıyamıyordum. Patroklos'a dönüşüyor gibiydi. Sadece gözleri hâlâ Akhilleus'a aitti, alev alev ve içlerine bakması zor.

Genellikle Akhilleus'un kampındaki kadın barakalarında kaldım. Bazen diğer "ganimetleri" birlikte yemek yiyip bir testi şarabı paylaşmaya davet ediyordum. Bu davetlerden birinde, odanın karşı tarafına bakıp Tekmessa'yı İphis'le koyu bir sohbeta dalmış gördüğümü hatırlıyorum. Daha büyük bir tezat hayal etmekte zorlanırdınız: İphis solgun ve narin, otlarla pişirilmiş kuzu eti dolu tabağa saldıran Tekmessa ise kırmızı suratlı ve ter içinde. Birbirinden daha farklı iki kadın olamazdı, yine de önemli bir noktada benzeşiyorlardı: İkisi de onları esir tutan kişiyi zamanla sevmişti. Bu da benim için huzursuz edici bir soru doğuruyordu. Dürüst olacağım, Tekmessa'dan hiç hazzetmiyordum ama İphis'ten hazzetmemek bir saniyeliğine de olsa aklımın ucundan bile geçmezdi. Tekmessa'ya karşı hoşnutsuzluğumun bana defalarca üstünlük taslamış bir kadına duyulan kör önyargıdan ibaret olup olmadığını merak ettim. Sanmıyordum ama kesinlikle bilemiyordum. Sadece İphis'ten hoşlandığımı hatta onu sevdiğimi biliyordum ve belki Patroklos'u neden sevdiğini anlamak benim için daha kolaydı çünkü onu ben de sevmiştim.

Akhilleus'un ödüller dağıttığını söyledim, ah hem de ne ödüller! Patroklos'un anısına dağıtılacak hiçbir şey gözüne fazla görünmüyordu: zırhlar, sacayakları, atlar, köpekler, kadınlar... İphis. Araba yarışlarının birincisinin ödülü İphis'ti. Önceden hiç haberimiz olmamış, kimse bizi uyarmamıştı. Automedon, İphis'i almaya geldiğinde kadınların barakalarının birinde oturmuş giysi yamıyorduk. İphis bana tutunmaya çalıştı ama Automedon onun parmaklarını amansızca teker teker açarak kızı avluya sürükledi. Bütün kadınlar peşlerinden gidip İphis denizden esen

soğuk rüzgârda titreyip yeni sahibinin kim olacağını öğrenmeyi bekleyerek orada dikilirken seyretti.

Heyecan verici bir yarıştı. Diomedes bitiş çizgisini geçip zaferle gülümseyerek atlarının dizginlerini çekerken askerler bağrış çağırış tezahüratlar yaptılar. Pistten sıçrayan topraklar yüzünde yol yol olmuş halde aşağı atladı, Akhilleus'u selamlamak için avluda yürüdü. Akhilleus ödül olarak İphis'i işaret etti. Diomedes, tıpkı Akhilleus'un bana yaptığı gibi kızın başını bir o yana bir bu yana yatırdı, sonra ödülünden memnun bir şekilde dönüp Akhilleus'u kucakladı. Elleri birbirlerinin omuzlarında, konuşup gülerek uzun bir süre öylece kaldılar, o arada Diomedes'in yardımcılarında biri İphis'i kolundan tutarak alıp götürdü.

Kalabalık önlerinde açılırken İphis dönüp arkaya, doğruca bana baktı: Son bir acılı bakış, ondan sonra gitmişti.

Cenaze oyunları araba yarışıyla sona erdi, komutanlar ve kralar gitti, Akhilleus da akşam yemeğini tek başına yönetmeye geri döndü. Bir zamanlar her hareketini takip eder, ifadesindeki en ufak bir değişikliğe dikkat ederdim, şimdiyse ona bakmaya korkuyordum. Bu adam bir kere yüzüme, bir kere de bütün ordunun önünde olmak üzere iki defa ölmemi istediğini söylemişti. Beni öldüreceğini sanmıyordum ama bir köle tüccarına satması gayet mümkündü. Şeref ganimeti olarak bir zamanlar taşıdığım önemden eser kalmamıştı. O yüzden başımı kaldırmadım, kaçıp yatağa gidebileceğim vakit gelene dek uzun masaların arasında dolaşıp durarak bardakları birbiri ardına doldurdum.

Adamlar durgundu; Akhilleus'un kederi toplantının tadını kaçırıyordu. Onun için üzülüyordum. Ve Patroklos için kederli olsam da onun için tuttuğum yas bile acı duygularla doluydu. Evet, iyi bir adamdı; evet, bana nazik davranmıştı ama bir kralın oğluna layık her türlü şerefe nail olarak yakılmıştı. Benim kardeşlerim çürümeye terk edilmişti.

Dediğim gibi, Akhilleus'a bakmaktan kaçınıyordum ama varlığının daima farkındaydım, bir zamanlar Patroklos'la paylaştığı

masada, bu kalabalık salonda, ona tapan adamlarla birlikte oturuyordu ve yapayalnızdı.

Benim gibi. Patroklos ölmüş, İphigeneia gitmişti. Kayıpları kanıksadığımı zannediyordum ama belli ki öyle olmamıştı çünkü İphigeneia'ı umutsuzca özlüyordum. Akhilleus'un kampındaki kadınların çoğuyla aram iyiydi ama yakın olduğum ya da olmak istediğim başka kimse yoktu. Dokuma tezgâhının başında boş bakışlarla oturuyor, yemeklerde şarap ikram ediyor, kumsalda fersahlarca yürüyor, hiçbir şey beklemiyordum. Her yemeğin ardından kadınların barakasına dönüyor, bir zamanlar İphigeneia'yla paylaştığım yatağa girip örtüleri başımın üstüne çekiyordum.

Derken, herhalde cenaze oyunlarının bitmesinden sonraki dördüncü ya da beşinci geceydi, bu kasvetli durgunluk dönemi nihayete erdi. Akşam yemeğinde ilk içkileri sunmayı yeni bitirmiştik ki Automedon eliyle işaret edip beni yanına çağırdı, "Akhilleus bu gece seni istiyor," dedi.

Bacaklarım tutmaz oldu. Şarap ikramına devam mı edeyim, yoksa testiği bırakıp bir an evvel gideyim mi bilemiyordum. Automedon'un da bir yardımını dokunmadı, başka tarafa dönmüştü bile. Başka ne yapacağımı kestiremediğim için yemek bitene kadar bardakları doldurmaya devam ettim, sonra salondan yavaşça çıktım. Saçlarımı taradım, dudaklarımı ısırdım, yanaklarımı çimdikleyip kamptaki ilk gecemde yerleştirildiğim dolapta oturmaya gittim. Yataktaki yün örtüyü nasıl okşadığımı, ilmeklerin ve kıvrımların arasına kaçarsam bir daha asla düşünmek ya da bir şey hissetmek zorunda kalmayacakmışım gibi desenlerin üstünden parmaklarımla nasıl geçtiğimi hatırlıyordum. Sonra Patroklos gelip bana bir bardak şarap vermişti. Ertesi gece ve ondan sonraki gecelerin çoğunda da İphigeneia yanımdaydı.

Şimdi böyle bir avuntu yoktu. Dışarıdaki geçitte sesler duyana dek yatağın üstünde oturdum. Automedon'la Alkimos, Akhilleus'la son bir kupa şarap paylaşmaya gidiyorlardı. Kapıdaki bir çatlaktan dışarı baktım, Patroklos'un boş sandalyesini

gördüm. Köpek yoktu, buna şaşırdım, onları ateşin yanında uzanırken görmeye alışkındım ama sonra Akhilleus'un, köpekleri Patroklos'un cenaze ateşine kurban ettiğini hatırladım. Ah, neler olduğunu kafamda görüyordum. Uyluklarını tokatlayarak çağırmıştı onları, "Gel oğlum, gel!" diyerek. Köpekler kuyruklarını sallayarak, dudaklarını endişeyle yalayarak, kötü bir şey olacağını bildikleri halde kendilerini Akhilleus'a gitmeye mecbur hissederek karınlarının üstünde yanına sürünmüşlerdi. Belki İphis'in aslında şansı vardı, araba yarışında birincilik ödülü olmuştu. Köpeklerin boğazı kesilmişti.

Diğer odadaki sohbet nihayet sona erdi, Automedon'la Alkimos veda ediyorlardı. Onlar gittikten sonra uzun bir sessizlik oldu ya da bana uzun göründü. Sonra ağır adımlar kapıya yaklaştı, Akhilleus yavaşça iterek kapıyı açtı, ışık çizgisi genişleyip yeri kapladı. Bana baktı, kafasını diğer odaya doğru salladı.

Peşinden gittim, ondan elimden geldiğince uzağa oturdum. Patroklos'un boş sandalyesi odaya hükmediyordu. O mecburi sessizliğe nispetle Akhilleus bile önemsiz görünüyordu. Yağlı bezden kozasına sarılmış lir, sandalyesinin yanındaki masanın üstündeydi ama liri almadı. Kampına döndüğümünden beri bir kez bile çaldığını duymamıştım.

Sessizlik nefesimi kesiyordu. Daha fazla dayanamaz hale gelince, "Neden çalmıyorsun?" diye sordum.

"Çalamıyorum. Olmuyor."

Yatakta, karanlıkta, lir bendim. Göğüslerimi bir zamanlar kendisini heyecanlandıran şeyin ne olduğunu hatırlamaya çalışmışçasına kuvvetle emerek uğraştı durdu. Bu bir süre devam etti, sonra üstüme çıkıp gevşek penisini içime sokmaya çalıştı. Elimi aşağı indirdim, sıktım ve okşadım, yardım etmeye çalışıyordum ama edemiyor, her şeyi daha beter hale getiriyordum. Başarısızlığın -onun değil, benim için- ne anlama geleceğini düşündüm korkuyla. Hiçbir şey olmayacağı ortaya çıkınca inleyerek sırtüstü döndü. Yataktan aşağı kaydım, aletini ağzıma alıp şöyle adamakıllı sulu bir armut bulmuşum gibi tükürüklerle

emdim ama ne kadar uğraşırsam uğraşayım penisi bir bebeğinki gibi yumuşak kaldı.

Bir süre sonra pes edip sırtüstü yanına uzandım. Söyleyeceğim herhangi bir şeyin tehlikeli olacağını biliyordum, o yüzden hiçbir şey söylemedim. O kadar sessizdi ki uykuya daldığı zannedilebilirdi ama nefeslerinden öyle olmadığını anlıyordum. "Gitmemi ister misin?" diye sordum.

Cevap olarak yan tarafına dönüp yüzünü benden öteye çevirdi. Yataktan dışarı süzıldüm, el yordamıyla kıyafetlerimi aradım. Ateş neredeyse sönmüş, lambaların hepsinin alevi azalmıştı. Tunığımı bulup hemen -sonradan fark ettiğim üzere ters olarak- üstüme geçirdim ve etrafı yoklayarak kapıya gittim. Sandaletlerimi nereye koyduğumu hatırlayamıyordum ama arayamayacak kadar korkuyordum. Verandada bir an durup uzun, derin nefesler aldım. Kadınların barakasına bu kadar erken dönünce gözden düşüğümü herkes anlayacaktı, tabii şimdiye dek anlamayan kaldıysa. Kimse bana kötü davranmayacaktı ama herkes durumu kafasının bir yerine yazacaktı. Yerimi almak için şansını denemeyi düşünecek en azından iki kız geliyordu aklıma.

Başka bir kızın gözde olması umurumda değildi. Tek düşüncem köle pazarının bir adım daha yaklaştığıydı ve bu fena halde umurumdaydı. Kendi kendime durumun çok kötü olmadığını söyledim. Bana vurmamış, öfkeyle bağırıp çağırmamıştı hatta aslında yapabileceği şeylerin hiçbirini yapmamıştı. Ben de avunmak için kollarımı bedenime dolayıp sağa sola sallanmaya başladım. Sonra, biraz sakinleşince sert kumların üstünde kadınların barakalarına doğru yola çıktım. Karanlıkta ve yalınayak.

Uyuyamıyor. Yemek yiyemiyor, uyuyamıyor, lir çalamıyor ve şimdi de görünüşe göre düzüşemez oldu... *Hiçbir işe yaramıyor.* Önce bir tarafa, sonra diğerine dönüyor, örtüleri çenesine çekiyor, sonra tekrar aşağı indiriyor, kollarıyla bacaklarını bütün yatağı kaplayacak şekilde açıyor, kıvrılıp top oluyor ve bütün bunları yaparken hep Patroklos'u düşünüyor. Düşünmüyor, hasretini çekiyor. Kafasının biçimi, burun köprüsünün hemen altındaki o küçük çukur, çarpık gülümseme, geniş omuzlar, dar bel, cildinin kahverengi çörek kokusu. Birlikteki halleri.

Kederin böyle bir şey olduğunu, fiziksel acıya çok benzediğini bilmezdi. Yerinde duramıyor. Şimdiye kadar biraz düzelmiş olması gerekmez miydi? Söz verdiği her şeyi yaptı; Hektor'u öldürdü, on iki Troyalı gencin boğazını kesip cesetlerini Patroklos'un cenaze ateşinin çırası olarak kullandı. Sıcak küllerin arasında eşelenip arkadaşının kömürleşmiş kemiklerini, parmak eklemelerine kadar arayıp buldu, vakti geldiğinde kendi kemiklerini de alacak kadar büyük bir altın vazoyla gömdü, ki tanrılardan o vaktin çabucak gelmesini diliyor.

Ne yapmaya çalıştığını şimdi anlıyor: Kederle pazarlık etmeye çalışıyordu. Bütün bu çılgınca faaliyetlerin arkasında, sözlerini tuttuğu takdirde artık acı çekmeyeceği umudu yatıyordu. Ama kederin pazarlığa gelmediğini öğrenmeye başlıyor. İstiraptan kaçınmanın hatta ıstırap sürecini daha hızlı atlatmanın bir yolu yok. Keder onu pençelerine aldı ve vereceği bütün dersleri öğretene kadar bırakmayacak.

Nihayet uyuyabildiğinde hemen aynı rüyayı görmeye başlıyor, her gece gördüğü rüyayı. Karanlık bir tünelde. El yordamıyla ilerlerken, karanlığın içinde zar zor seçilen iri cüsseli şekillere takılıp duruyor. Birinin üstüne basınca şeklin şişmiş karnı ayağının altında vıcık vıcık bir ses çıkarıyor. Göremediği için bastığı yüzlerin Yunan mı, yoksa Troyalı mı olduğunu anlaması mümkün değil, zaten bu yerde, ışıktan ve renkten yoksun bu ölüler mekânında bunun pek bir önemi yok. Bir sarayın mahzenlerinde olduğunu düşünmek istiyor, belki Priamos'un sarayının. O zaman annesinin bütün uğursuz uyarılarına karşın Troya'yı almışlar ve kendisi de yaşayıp bunu görmüş, bunun bir parçası olmuş demektir, şimdi de mahzenlerde korkup saklanan kadınları arıyor. Burada olduklarını biliyor, arada sırada bir etek hışırtısı duyuyor ve korkularının kokusunu alabiliyor.

Buna inanmayı çaresizce istiyor ama bir yandan da kafasındaki diken diken her saç teli ona burasının Hades, etrafını saran şekillerin de ölüler olduğunu söylüyor.

O da bütün dikkatini bedeninin içindeki cana veriyor, kollarını geriyor, kaslarını esnetiyor, derin, canını yakacak kadar derin nefesler alıyor. Adım adım ilerlediği sırada yavaş yavaş karanlık dağılmaya başlıyor. Çok geçmeden, bu viran yeri görmesine yetecek kadar ışık var. Ölüler, savaş gömleklerinin içinde şişmiş, paçavra yığınları gibi yatıyorlar. Troyalı mı, Yunan mı? Hâlâ anlayamıyor. Pelerinlerin, battaniyelerin katlarını açarak daha yakından bakıyor hatta omuzları, kolları sarsmaya başlıyor, onları uyandırmaya çalışıyor çünkü burada yapayalnız, dünyada kalan son canlı kişi olmak insana büyük bir yalnızlık duygusu veriyor. Karşılık yok. Kararmış yüzler bakıyor ona, kapaksız yuvalarındaki gözler ölü balık gözleri gibi donuk. Ah, ateşe ihtiyaçları var bu adamların, arındırıcı ateşe, yapabilseydi bunu onlara verirdi. Troyalı olsun Yunan olsun, kimse böyle gömülmeden, matemi tutulmadan çürümeye terk edilmemeli. Sonra ölüleri dürttüğü sırada aralarından biri ayağa fırlıyor ve sabit gözlerinde hazin bir tanımayla bakıyor.

Arkadaş, diyor.

Akhilleus onun kim olduğunu hemen anlıyor. Lykaon, Priamos'un oğlu. Unutmayı başaramadığı.

Seni tanımıyorum, demeye çalışıyor ve dudaklarını hareket ettirme çabası onu uyandırıyor.

Doğrulup oturuyor ve o pis, ölmemiş şeyi yanında getirmiş olabileceğinden duyduğu dehşetle etrafına bakınıyor. Kendini ancak gölgelerde saklanan bir şey olmadığına kanaat getirdikten sonra yeniden yastıklara bırakabiliyor. Terindeki korkunun kokusunu alabiliyor, kasıkları bataklığa dönmüş. Feci bir an için, annesinin gidişinden sonraki o korkunç kış boyunca bazen yaptığı gibi yatağı ıslatmış olabileceğinden korkuyor ama hayır, eliyle altındaki çarşafı yokluyor, hayır, mesele yok, sadece ter. Örtüleri bir tarafa atıp havanın cildini yalamasına izin veriyor.

Neden Lykaon? Patroklos öldüğünden beri düzinelerce, savaşın başından beri yüzlerce kişiyi öldürdü, bütün o katliam ve kan selinin arasında bir tek adamın öne çıkmasının sebebi ne? "Arkadaş" sözcüğü yüzünden belki. O sırada Akhilleus'u öfkелendirdi, o zamandan beri de peşini bırakmadı. Akhilleus ilk gördüğünde, suyun üstünde kalma mücadelesi arasında zırhı üstünden sıyrılmış, sürünerek nehirden çıkarken boğulmuş sıçana benzeyen Lykaon'un hatırlanacak hiçbir tarafı yoktu elbette. Nehir taşkın halindeydi, Akhilleus'un attığı bütün cesetleri açgözlülükle kapıyor, alıp götürürken şırıl şırıl şırıldıyordu.

Akhilleus için o anlar savaşa kısa bir mola idi, şöyle derince bir nefes almasına ucu ucuna ancak yeterdi. Ama uzun ya da kısa, mola sona ermişti çünkü bu adam ya da bu şey, bu solucan, bu kurtçuk, bu boğulmuş sıçan kılıklı, hayatta kalma çabası içinde hepsini attığı için miğfersiz, kalkansız, mızraksız kalmış bu adam oradaydı. Çamurlu nehir kıyısında emekleyen bir adam, bir şey. Akhilleus hiçbir şey söylemedi, sadece bir yırtıcının amansız duruşunu alarak sırlıklam enkazın kendisini fark edip korkmasını bekledi.

Adil olmak gerekirse Lykaon kaçmaya çalışmadı, gerçi arka-

sında nehir, önünde Akhilleus, kaçacak yeri de yoktu. Bu adam, bu şey kaçmak yerine koşmuş, Akhilleus'un dizlerini yakalayıp hayatı için yalvarmaya başlamıştı. Akhilleus bakmış, dinlemiş, hiçbir şey hissetmemişti, kendisiyle bu adamın aynı havayı soluyan insanlar olduğuna dair en ufak bir farkındalık ışığı yoktu. Ve tanrılar aşkına, o şey nasıl konuşuyor, ölümden kaçma umudu içinde her şeye ihanet ediyor. Dediğine göre Hektor'un *kardeşi* değildi, gerçekte değildi, şey, evet, kabul ediyordu, evet, babaları birdi ama anneleri ayrıydı; hem Hektor'a gelince, nasıl dese, onu doğru dürüst tanı mıyordu bile! Ayrıca Patroklos'un ölümüyle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Merhamet et, Akhilleus. Arkadaşın ne yapardı onu düşün; iyi kalpli, merhametli, cesur, *nazik* arkadaşın.

O sözcük.

O zaman öl, *arkadaş*, demişti Akhilleus. Niye bu kadar tantana çıkarıyorsun? Patroklos öldü, üstelik senden çok daha iyi bir adamdı.

Kılıcını kaldırıp hemen köprücük kemiğinin yanından genç, diri boğaza soktu, girebildiği kadar içeri itti. Lykaon, kızıl kanları fışkırıp çamurlu toprakta göllenerek öne doğru devirdi. Daha vücudunun seğirmesi sona ermeden Akhilleus onu kaldırıp nehre atmıştı bile, savaş gömleği etrafında şişerek birkaç dakika suda yüzdü, sonra akıntı onu yakaladı ve alıp götürdü. Akhilleus nehir kıyısında durup ceset gözden kaybolana dek seyretti. Denize ulaşmasından çok daha önce balıklar ışıltılı böbrek yağlarıyla kendilerine ziyafet çekecekti. Onun için cenaze töreni yoktu, arındırıcı ateş olmayacaktı. Artık Troyalılara hiç merhamet gösterilmeyecekti.

Şimdiyse o pisliği her gece rüyasında görüyor. Neden, tanrılar aşkına *neden*, madem gecelerini ölümlerle geçirmeye mahkûm edildi, neden Patroklos'u hiç görmüyor? Örtüleri bir tarafa atıp doğruluyor, aynanın önüne gidip yansımaya uzun uzun, dikkatle bakıyor, o arada arkasındaki odada Patroklos'un ruhu toplanmaya başlıyor. Varlığını hissediyor ama dönmeye zahmet

etmiyor çünkü orada hiçbir şey olmayacağını defalarca uğradığı hayal kırıklıklarından biliyor. Görecek bir şey olmayacak en azından, hele kucaklayacak canlı, sıcak bir vücut hiç olmayacak.

Yansımasına doğru eğiliyor, o kadar yakın ki nefesi aynayı buğulandırıyor.

O zaman öl, arkadaş. Niye bu kadar tantana çıkarıyorsun? Patroklos öldü, üstelik senden çok daha iyi bir adamdı.

Hiç kimse, hiçbir şey cevap vermiyor. Mağlup düşen Akhilleus sendeleyerek yatağa dönüyor. Ah evet. Bir zamanlar ateş ve havadan yapılmış gibi duran ayağıtez Akhilleus artık sendeliyor. Ayağını sürüyor. Tökezliyor. Takılıyor. İçi ölümle yüklü vücudu, bu dünyaya ağır geliyor.

Şafak yakın olmalı. Uyuyamayacağını kesinlikle anlayınca tuniğini üstüne çekip barakadan çıkıyor, Hektor'un toprakta yüzüstü yattığı ahırlara gidiyor. Kimse cesedi örtmeye ya da herhangi bir hürmet belirtisi göstermeye cesaret edemiyor artık. O tek isyan gösterisi, cesedin üstüne çarşaf atılması işi bir daha tekrarlanmadı. Akhilleus, ayak parmakları sandaletlerinin içinde kaya kaya ağır adımlarla avluda yürüyor. Şafak öncesinin soğuşuna karşın vücudu hâlâ terle parlıyor. İnsanlıktan çıkmış gibi bir hali var, o yüzden atların huzursuzca bir o yana bir bu yana kıpırdanmalarına şaşmamalı.

Deneme amaçlı uzun, derin nefesler alıyor. Nefes aldığı anda ciğerleri niye acıyor? Belki vücudunun geri kalanından bir ya da iki hafta önce kapanmaya karar vermişlerdir. Yoksa solungaç çıkarmaya mı başladı? Arkasından söylenen şeylerden biri bu. Solungaçlar, perdeli ayaklar... Eh, annesi deniz tanrıçası olduğuna göre başka ne beklenir? Aslında ayak parmaklarının arası gerçekten perdeli, tıpkı annesinin ayak parmakları gibi ama annesinin fazlalık derisi şeffafken kendisinininki kalın ve sarı, Akhilleus bundan utanıyor. Hakkında Patroklos'tan başka kimsenin bilmediği bir şey daha: Ayaklarından utandığı. Ona ait pek çok şey Patroklos'la birlikte ateşe gitti çünkü paylaşılmayan şey artık pek gerçek görünmüyor hatta belki gerçekten olmaktan bile çıkıyor.

O yaklaşırken seyisler başlarını kaldırıp bakıyor, boğazlarını temizliyor, başlarını eğerek saygıyla selam veriyorlar ama tavırlarında en ufak bir yaltaklanma yok. Myrmidon'lar böyledir. Bütün dünyada cesaretleri, göreve bağlılıkları ve sorgusuz sualsiz itaatkârlıklarıyla tanınırlar. Tamam, cesaret ve sadakat doğru... Sorgusuz sualsiz itaat? Boşversene. Kraliyet kanından hatta tanrısal kandan bile etkilenmezler, saygılarının hak edilerek kazanılması şarttır. Akhilleus son dokuz senede o saygıyı bin kere kazandığını biliyor ama yine de son zamanlarda fark ettiği... Tam olarak çekingenlik değil de biraz bıkkınlık söz konusu. Onları rahatsız eden Akhilleus'un öfkesi değil, suskun görünüşlerinin altında bu adamlar da genellikle öfkeli, hayır, esas garaz gütmeye becerisinden huzursuz oluyorlar. *İyi, tamam, demek istiyorlardır herhalde, kızı, şeref ganimetini elinden aldı, sana hakaret etti, iyi o zaman, siktir olup eve dön madem!* Akhilleus'un onları niye burada, bu bok çukuru kumsalda tuttuğunu, bir ok atımı mesafede bir zamanlar silah arkadaşları olan askerler çarpışıp ölürken kendilerinin niye tonton haminneler gibi burada oturup kaldığını hiç anlayamadılar.

Ama bunlar geçmişte kaldı, şimdiye kadar unutmuş olmaları lazım. Belki unutmuşlardır. Belki artık boğazlarına takılıp kalan, Akhilleus'un her sabah yaptığı şeydir.

Elini arabanın parmaklığına, Patroklos'un dizginler beline bağlanmış olarak uzun seneler boyunca durduğu yere koyuyor. Her sabah aynı hatıra, her sabah aynı sancı, nefesini kesecek kadar keskin. Ama her türlü zayıflık belirtisini gizlemek onda alışkanlık olmuş artık. O yüzden arabanın etrafında dolaşıyor, her yerini kontrol ediyor, arada sırada eğilip alt tarafını inceliyor. Ağır çarpışmalarla geçen bir günün ardından o kadar çok kan ve pislik olur ki arabasının tekerleri tıkanır. Seyisler de tembeldir, baştan savma iş yapıp da yakalanmayacaklarını bilirlerse baştan savarlar. Ah, hayır, atları ihmal etmezler, kendileri yemek yemeden önce atları doyururlar ama kovalarını deniz suyuyla doldurmak için kumsala sıvışmaları pekâlâ mümkündür, halbuki tuzlu

suyun seneler içinde en sağlam metali bile aşındıracağını bilme-
leri gerekir. Akhilleus onlara suyu kuyudan alın deyip duruyor.
Deniz suyu olmaz. Diz çöküp parmağını yalıyor, teker çomakla-
rından birinin üstünde gezdirip diline götürüyor. Tamam, sorun
yok.

Ayağa kalktığında yorgunluktan bitkin. İçindeki bütün enerji
akıp gitmiş gibi. Belki bu sabah yapmaz? Belki bu seferlik atla-
yabilir, yatağa dönüp uyuyabilir? Ama hayır, öfkesi, doyurmaya
çalışmaya devam etmek zorunda olduğu doyurulamaz hiddeti
onu kamçılıyor, her tarafı yaralarla kaplı, tırnakları kan çıkarana
kadar kaşınan ama kaşıntıyı gideremeyen bir dilenci gibi.

Adamlar ona bakmıyor. Orada olduğu süre boyunca başka
işlerle oyalandılar, kova kova su taşıdılar, madeni kısımları cila-
layıp ovaladılar, üstüne hohlayıp ısıltıyı kontrol ettiler, bir daha
ovaladılar. Gerginler çünkü Akhilleus seyrediyor, hatalar yapı-
yorlar çünkü Akhilleus seyrediyor. O yüzden Akhilleus kendini
başka tarafa bakmaya zorluyor. Artık kimse yüzüne bakmıyor,
sanki kederi onları korkutuyor. Neden korkuyorlar? Günün bi-
rinde onun çektiği gibi bir acıya katlanmak zorunda kalacak-
larından mı? Yoksa asla öyle bir şey olmayacağından, böyle bir
şeyin ellerinden gelmeyeceğinden mi? Çünkü keder ancak yerini
aldığı sevgi kadar derin olabilir.

Akhilleus arkasını dönünce işler çok daha hızlı ilerliyor. O da
avludan çıkıp gidiyor, onları kendi hallerine bırakıyor, on dakika
sonra döndüğünde bütün işler bitmiş. Bronz parmaklık ısıldıyor,
atların postları pırıl pırıl. Adamlar Akhilleus işleri teftiş edene
dek gergin. En iyi ihtimalle aksi bir baş sallayış, bir onay homur-
tusu bekliyorlar ama Akhilleus dizginleri almadan önce gülüm-
seyerek, göz teması kurarak, hepsine tek tek teşekkür ederek
onları şaşırtıyor. Başlarını sallayıp bir şeyler mırıldanarak başka
tarafa dönüyorlar. İnsanlar onun huzurundan hep kaçır, on yedi
yaşından beri böyledir. Belki savaş alanındaki yiğitliğine saygı-
dan ya da öfkesinden duyulan korkudandır, belki de düşünmek
istemediği daha karanlık bir sebepten. Düşünmek yerine alnını

atlardan birinin burnuna yaslıyor, hayvanın sıcak nefesini tenninde hissediyor, insan olmayan bir yaratıkla kurduğu bu temas kendini yeniden neredeyse insan gibi hissetmesini sağlıyor.

Sırada Hektor. Bilekleri hâlâ bitıştırilmiş olarak arabanın dingiline bağlı. Akhilleus düğümleri kontrol edip iyice sıkıyor, cesedi ancak ondan sonra sırtına vuruyor. Dün gece ahır avlusunun tozu toprağı üstüne paramparça ve kanlı bir kemik yığını bıraktı, oysa bu sabah Hektor yine uyuyormuş gibi görünüyor; derin, sakın, huzurlu bir uykuda sanki, Akhilleus'un elinden her gece kaçıp giden uykuda. Başını geriye atıp uluyabilseydi keşke. Onun yerine arabasına tırmanıp atları döndürmeye başlıyor. Arkasında Hektor'un cesedi tekerlek izleriyle oyulmuş zeminde sıçırıyor, önce yavaş yavaş, sonra Akhilleus avludan, arazisinden çıkıp kumsaldan, savaş alanından uzaklaşıp ölülerin yakıldığı buruna giden taşlı yoldan yukarı tırmanırken daha hızlı.

Patroklos'u yaktığı gece, alevler gökyüzünde ne kadar yukarılara fıskırmış, Troyalı esirlerin kanları yanan kütüklerin üstünde nasıl sıçrayıp cızırdamıştı. Patroklos'a on iki genç söz vermiş ve on iki genç sunmuştu. Uzun boylu, güçlü delikanlılar; hepsi ailelerinin gururuydu ama sonları geldiğinde boğaların bazen kurban edilmeden önce yaptığı gibi sessizce, pes etmiş halde durmuşlardı.

Akhilleus ateşi yakmadan önceki son anda kendi saçlarını kesmiş, kalın örgüleri kesip atarak bukleleri Patroklos'un parmaklarına dolamıştı. Troya'ya yelken açmadan önce, saçlarını evine dönene dek kesmeyeceğine yemin etmişti. Rüzgârlı burunda durmuş, kalın saç örgülerinin büzülmesini, neredeyse erir gibi olduktan sonra mavi bir alev parlamasıyla ortadan kaybolmalarını seyretmişti. O yemini bozarak babasını yeniden göreceğine dair bütün ümitlerini terk etmiş oluyordu. Annesinin söylediği gibi, ölümü Hektor'un kininin hemen ardından gelecek. Bunu hissediyor. Memleketine dönmeyeceğini biliyor. Birkaç gün, en fazla birkaç hafta daha, sonrası hiçlik.

Kül vazosu, Myrmidon'ların Patroklos için yığıldığı büyük

h y   n altında görünmüyor ama Akhilleus'un zihninde Patroklos'un kemiklerini teker teker içine yerle tirdi i günde olduğu kadar berrak. Eklem kemikleri, çocukken oynadıkları zar oyunlarını hatırlatıyor; uzun uyluk kemi i bu kumsaldaki yaz gecelerinin başka hatıralarını getiriyor aklına, dokuz sene önce, Troya'ya yeni geldikleri günlerin hatıralarını. Ve son olarak kafatası. Alazlanmış parmakucıklarını kafatası kemi inden geçirmiş, boş göz çukurlarının çevresinde dola tırmış, canlı tenin ne olduğunu hatırlamıştı, saçların ne olduğunu hatırlamıştı.

Şimdi canhıra  bir haykırı la dizginleri atların boynunda  aklatıyor ve mezarın etrafında d rt nala kalkıyor.

A a ıda, kampta zırhları cilalamakla meşgul adamlar yaptıkları i i bırakıp yukarı bakıyor, seyisler atların döndüklerinde ne halde olacağını düşünerek bakıyor, o konuya odaklanıyorlar çünkü başka bir şey düşünmeye korkuyorlar. Ter içindeki atlarını mezar h y   n n çevresinde gitgide daha hızlı ko turan Akhilleus'un savaş  ı lı ı tekrar tekrar kampta yankılanıyor.

D nd   nde Hektor'un cesedi kırmızı bir pelte ve paramparça bir kemik yı ınınından ibaret kalmış. Suratının derisi tanınmayacak hale gelene dek y   lm  . Akhilleus yere atlıyor, dizginleri dudaklarını sımsıkı kapatmış bir seyise fırlatıp ahırlardan barakasına giden dar geçitte yola koyuluyor. Kar ıdan Briseis ona doğru geliyor. Akhilleus onu görünce irkiliyor, kız yarı karanlıkta Thetis'e benziyor. Briseis duvara yapışıp yamyassı olurken Akhilleus onun korkusunun kokusunu alıyor.

Barakasına girince yine aynanın başına gidiyor. Bunu her sabah yapıyor artık, rutinin bir parçası oldu. Ne göreceğini biliyor ama korkmadı ını ispatlamak için kendini bakmaya zorlaması  art. Parlayan metalden ona bakan yansımada, biraz önce Hektor'da açtığı yaralar, gölgeler halinde kendi cildinin üstünde. Dizginlerini almak için ko turan seyislerin ona bakmamasının sebebi bu mu?

Ama sonra biraz sa a kayıyor, gölgeler kayboluyor ve aynadan ona bakan yine kendi y    oluyor. Cildindeki o izler birer

yanılsama ama onları her sabah ve her akşam görüyor, gerçek olmadıklarına inanmak zor.

Titreyerek güneşi aramaya gidiyor. Verandanın basamaklarında durup etrafındaki uyanmakta olan kampa bakıyor. Ateşler yanıyor, akşam yemeğinin hazırlıkları epeyce ilerlemiş bile. Etini çeşnilendirecek otlar öğütülüyor. Dokuma tezgâhları takırdıyor, sırtına giysiler, yatağına örtüler dokunuyor. Köşenin öbür tarafındaki avluda adamları atlarını tımar ediyor, arabasını parlatıyor. Çok geçmeden Alkimos görünüp zırhını son bir defa elden geçirecek. Gördüğü her şey Akhilleus'un kontrolünde.

Ama her sabah arabasını Patroklos'un mezarının çevresinde sürmeye mecbur yine de, Hektor'un cesedini lekelemeye mecbur ve bunları yaparken -gayet iyi anladığı üzere- kendi şerefini lekelemeye de mecbur. Nasıl duracağına dair de zerre fikri yok.

Felaketle biten o geceden sonra Akhilleus'un beni bir daha çağırmasını beklemiyordum ama çağırttı. Hatta aslında sadece iki gece sonra.

Akşam yemeğinde hemen hemen hiçbir şey yemeden oturma odasına gelip biraz daha şarap istedi ama doldurduğum bardağı içmeden oturup gözlerini ateşe dikti. Automedon'la Alkimos boğazlarını temizleyip sandalyelerinde kıpırdanıyorlardı. Patroklos'un boş sandalyesi odaya hükmetmeyi sürdürüyordu.

Akhilleus o ikisinin erken gitmesine izin verdi ama bana gidebilirsin demedi. Önümdeki geceden korkarak yatağın üstüne oturup bekledim. Ama sonunda ayağa kalktığı anda soyunmak yerine odanın köşesindeki oymalı sandıktan bir makas aldı. Sandalyesini çevirdi, aynaya doğru çekti, makası bana verip kırpık kırpık olmuş saçlarının uçlarını havaya kaldırdı. "Al bakalım," dedi. "Ne yapabileceğini bir görelim."

Beklenmedik bir şeydi. Makası aldım, omuzlarına serebileceğim bir şey arandım. Savaş gömleğini yatağın yanında yere atmıştı, ben de onu kullandım. Sonra saçlarından bir bukleyi parmaklarımın arasına alarak kesmeye başladım. Ona böyle dokunmak tuhaf bir histi, bir açıdan seksten daha mahrem bir yakınlıktı. Hoşuma gitmemişti ama birkaç beceriksiz hamlenin ardından bayağı iyi iş çıkarmaya başladım. Makasın keskin olmasının da faydası dokunuyordu. Çok keskin. Uçların eşit uzunlukta olup olmadığını kontrol etmek için parmaklarımı saçlarında gezdirdim, sonra birden -hiç aklımda yokken- onu yerde, makas boynuna

saplı halde bir kan gölünün içinde yatarken gördüm. Bu görüntü, hayal diyelim, durmama neden oldu. Hafifçe midem bulanarak öylece dikildim. Başımı kaldırıncaya bana baktığını gördüm.

“Hadi,” dedi. “Niye yapmıyorsun?”

Birbirimize baktık, daha doğrusu birbirimizin aynadaki yansımalarına. *Yaparsam o kıymetli Myrmidon’ların beni işkenceyle öldürür de ondan*, demek istedim. Ama bir şey söylemenin tehlikeli olacağını biliyordum, o yüzden başımı eğmekle yetinerek çalışmaya devam ettim ve bu defa işimi bitirene dek durmamaya özen gösterdim.

Akhilleus o günden itibaren her akşam yemekten sonra kalmamı söyledi ama bir daha asla geceyi orada geçirme isteğinde bulunmadı benden. *İstek* diyorum, alışkanlıktan. Yoksa bana bir şey sorulduğu yoktu.

Genellikle Automedon’la Alkimos da orada olurdu ama Akhilleus onları hiçbir zaman fazla tutmuyordu. Gidişleriyle uyku vakti arasında bir yerde bir meşale alır, bana da bir tane almamı söyler, Hektor’un cesedinin tozun toprağın içinde yattığı yere giderdi. Genellikle cesedi bir tekmeyle sırtüstü çevirir, meşaleyi indirip yüzü incelerdi. Patroklos’un mezarının çevresinde son sürüklenişinden beri geçen on iki saatlik sürede cesedin çehresi tamamen düzelmiş hatta gözler bile çukurlarına dönmüş olurdu, Akhilleus bunu kesinlikle görmek için her seferinde gözkapaklarını geri itiyordu. Doğrulduğunda -en çok bu andan korkardım- Hektor’da açtığı yaralar kendi yüzüne dağlanmış olurdu.

Bazen burada son bulurdu. Bazen de Akhilleus, Hektor’un ayak bileklerini arabasına bağlayan ipi kontrol eder ve yeniden yola çıkar, Patroklos’un mezarının çevresinde döner dururdu. Öyle gecelerde oturma odasında tam anlamıyla dehşet içinde büzülüp gelişine kulak kabartırdım. Özel olarak kendim için korkmuyordum, Akhilleus içinde insanlıktan eser kalmamış gibi görüldüğü için korkuyordum. Bir tür... merhamet ve dehşet yaratığına dönmüştü diyecektim. Ama insanda hiç merhamet uyandırmazdı, kendisinin de bu duyguyu hissetmediğine şüphe

yoktu. Dehşet, evet. Bunu tek hisseden ben değildim. Onu seven, ellerinden gelse yardım edecek olan Automedon'la Alkimos, onlar bile korku içindeydi.

Ama onlar da Akhilleus gibi bu bitmek bilmeyen nefret ve intikam döngüsüne kısılp kalmışlardı. Ve ellerindeki bütün avantajlara karşın onlar bile kendilerini kurtaramıyorsa benim için hiç umut var mıydı?

Eskiden Patroklos'la paylaştığı masada her gece tek başına oturuyor. Yemek vakitleri zor geçiyor çünkü o yemeden kimse bir şey yiyemez, onun da hiç iştahı yok. Yine de elinden geleni yapıyor, lokmalarını gösterişli bir coşkuyla çiğnemek için kendini zorluyor ama çiğnediklerini her zaman yutamıyor. Ezilmiş etten küçük topları gizlice avucuna tükürüp tabağının altına saklıyor. Alkimos'la Automedon ona hizmet ediyor, yemekten sonra onunla içki içiyorlar ama akşam ilerledikçe Akhilleus onların sabırsızlandığını seziyor. Arkadaşlarıyla bir şeyler içmek ya da gözde kızlarıyla yatağa girmek için bu işin bitmesini beklediklerine kuşku yok. İkisinden birinin bir gözdesi var mı? Hiç bilmiyor. Patroklos olsa bilirdi.

Son tabak sunulur sunulmaz Automedon'la Alkimos'u başından savıyor. Sürekli çevresinde dolanıp durmaları biraz sinirine dokunmaya başladı; gerçi haklarını yememeli, Patroklos olmamak gibi büyük ve telafi edilemez bir hatanın dışında ikisinin de bir suçu yok. Hele Alkimos çok iyi adam, yumuşak kalpli, sadık, üstelik cesur, iyi bir savaşçı. Belki biraz akıllı kıt ama zamanla düzelebilir. Automedon başka hikâye. Uzun boylu, sıırım gibi, birinci sınıf bir araba sürücüsü ama ketum, espriden anlamaz, namus kumkumasıdır. Patroklos öldüğünde oradaydı. Ölürken onu kollarında Automedon tuttu, Akhilleus değil; son nefesini verişine Automedon şahit oldu, Akhilleus değil. Cesedi Troya'ya sürüklemeye çalışanları Automedon püskürttü, Akhilleus değil. Ve bütün bunlar dolayısıyla Akhilleus ona sonsuza dek minnet-

tar olmalı ve ona nasıl acı bir şekilde içerlediğinden bir saniye-liğine bile olsa şüphelenmesine izin vermemeli. *Neden o? Neden ben değilim?* Bir gün farklı bir cevap bulabilecekmiş de suçluluk yükü sonunda omuzlarından kalkacakmış gibi bu soruları tekrar tekrar soruyor.

Alkimos ile Automedon: Artık en yakın yoldaşları. Onlar sayesinde hiç yalnız kalmıyor ve ikisi de Patroklos olmadığı için onların yanında her zamankinden daha yalnız.

Sandalyesinin oymalı kollarını -ince işçilik eseri, dişlerini gösteren iki dağ aslanı kafası- sıkıca yakalayıp miskinliğinden kurtulmaya çalışıyor, ayağa kalkmak, böylece de herkese gitme izni vermek için kendini zorluyor ama tam doğrulacağı sırada salonun uzak ucunda bir hareketlilik -kargaşa sayılmaz- fark ediyor. Biri dış kapıyı açmış, gece esintisi içeri doluyor. Meşaleler titreyiyor, dumanlar döne döne dağılıyor, Akhilleus gözkapaklarında serin hava hissediyor, sonra birden yaşlı, saçları ağarmış ama beli bükülmemiş bir adamın esasına dayanarak kendisine doğru yürüdüğünü görüyor. *Baba*, diye düşünüyor. Gerçi babasının sırf kendisini görmeye gelmek için tehlikeli bir deniz yolculuğunu göze almasını akli kesmiyor, adam daha önce hiç böyle bir şey yapmadı. Neyse, zaten yaşlı adam yaklaştıkça Peleos'a hiç benzemediği anlaşıyor.

Başka kimse onu fark etmemiş gibi, bu da tuhaf hatta tekinsiz, işlerin normal akışından farklı bir his yaratıyor.

Yaşlı adamın Akhilleus'a ulaşması uzun sürüyor. Kimi görmeye geldiği apaçık ortada: Gözleri Akhilleus'un üstüne sabitlenmiş. Tuniğinin kaba kumaşına ve dayandığı kaba yontulmuş asaya bakılırsa basit bir çiftçi ama halinin tavrının köylülükle uzaktan yakından ilgisi yok. Akhilleus'un zihninin gerilerinde bir şüphe uyanmaya başladı bile ama ancak hafif hafif çünkü bu ihtimal babasının beklenmedik gelişinden bile daha ihtimal dışı. Hayır, ihtimal dışı değil. İmkânsız.

Adam yanına varıyor, artık yalnızca iki ya da üç adım uzaklığında, sonra romatizmalı eklemleri duyulabilir derecede çatırda-

arak yere oturup Akhilleus'un dizlerine yapışıyor. Yalvarmaya gelmiş birinin pozu. Adamların bir ikisi şaşkın şaşkın bakışmaya başlamış olsa da bir an için her şey donup kalıyor. Sonra yaşlı adam konuşuyor, yüz yüzeler, sesini yükseltmiyor, sanki odada Akhilleus'la kendisinden başka kimse yok hatta belki dünyada ikisinden başka kimse yok. Akhilleus ensesindeki kırpık saçların diken diken olduğunu hissediyor. Sanki hayal edilemeyecek kadar uzak bir gelecekte geriye bakıyor da kendisini tahta benzeyen bir sandalyede ayaklarının dibine diz çökmüş uzun boylu, beyaz bir adamla birlikte görüyor. Oradalar, sadece bu an için değil, sonsuza dek böyle *sabitlenmiş* haldeler.

Bir ses onu şimdiki âna döndürüyor.

"Akhilleus." Yaşlı adam bu ismi söylemek onu tüketiyormuş gibi nefes nefese. "Akhilleus."

Sadece isim, diye fark ediyor Akhilleus, unvan yok.

Bu sefil, ayaklarının dibinde diz çökmüş olmasına karşın konumlarında bir eşitlik varsayımı var. Ellerinin sıkılıp yumruk olduğunu hissediyor ama sadece güdüsel bir tepki bu, kendini tehdit altında hissetmiyor. Bu yaşlı adamı çıplak elleriyle fazla pişmiş bir tavuğu parçalarmış gibi kolayca parçalara ayırabilir. Yine de *korkuyor...*

"Priamos."

Etrafındaki adamlar duymasın diye ismi fısıldayarak söyledi ve her nasılsa sırf ismi söylemekle şüpheleri gerçek olarak somutlaştırdı. Ani bir hiddet. "İçeri nasıl girdin, be adam?"

En yakın yardımcıları ayaklanmış artık, bütün yüzlerde büyük harflerle korku ve şaşkınlık yazılı. Bu adamın kim olduğunu hâlâ bilmiyorlar ama burada olmaması gerektiğini biliyorlar. Haneye girmesine bile izin verilmemesi gerekirdi, nerede kaldı ki böyle elini kolunu sallayarak salona dalıp Akhilleus'un yanına varsın, ona dokunacak kadar yakın hatta aslında öldürebilecek kadar yakın...

Akhilleus elini kaldırıncı adamları, avlarını sarmış köpekler gibi homurdanarak gönülsüzce geri çekiliyor.

Priamos ağlıyor şimdi, sessiz gözyaşları sel gibi yanaklarından akıp beyaz sakalın içinde kayboluyor. "Akhilleus."

"Adımı tekrarlayıp durmana gerek yok. Kim olduğumu biliyorum." Biliyor mu? Öyle bir afalladı ki artık kim olduğunu bilip bilmediğini kestiremiyor. "Sana bir soru sordum. İçeri nasıl girdin?"

"Bilmiyorum. Bir kılavuzum vardı sanırım."

"Tanrılardan biri mi?"

"Öyle olduğunu düşünüyorum."

"Hah! Gerçekten mi? Muhafızlara rüşvet vermedin yani?"

"Hayır, hiç öyle bir şey yapmadım." Priamos bunun düşünceyle bile şaşırması gibi konuşuyor. "İçeri girdiğimde ne dediğini duydum."

"Bir şey demedim."

"Dedin ya. *Baba*, dedin."

Akhilleus düşünmeye çalışıyor ama zihni bomboş. *Baba* diye düşündü, evet ama bunu yüksek sesle söylemediğini kesinlikle biliyor. Priamos'un zihnini okuması bu buluşmanın tuhaflığını iyice vurgulamış oluyor.

"Yaşlanmıştır artık baban, benden çok genç değildir."

"Babam sana hiç benzemez, o... güçlüdür."

"Dokuz senedir memleketinden uzaksın, Akhilleus. Döndüğünde değişikliği göreceksin."

Ben geri dönmeyeceğim.

Bu sözleri yüksek sesle söylememek için kendini tutması gerekiyor ve ne tuhaftır ki dilini bağlayan düşmanı olan bu yaşlı adam değil, etraflarına toplanmış, meşale ışığında kırmızı ve terli görünen yüzler: Arkadaşlarının yüzleri. Gerçeği *onlara* söylemeye dili varmıyor.

"Seni özlemiştir. Gerçi hiç değilse hâlâ hayatta olduğunu bilme avuntusuna sahip. Benim oğlum öldü."

Akhilleus sandalyesinde kıpırdanıyor. "Ne istiyorsun?"

"Hektor'u. Hektor'un ölüsünü eve götürmek istiyorum."

Sözcükler, suya çarptıklarında çıkacak şapırtıyı ömrünüzün sonuna kadar beklemenizi gerektirecek denli derin bir kuyuya

düşen taşlar gibi düşüyor. Akhilleus'un susması kasten değil, konuşabilseydi konuşurdu.

"Kurtulmalık getirdim." Priamos, Akhilleus'un sessizlik duvarına doğru bastırmak için kendini gözle görülür biçimde zorluyor. "Gidip bakabilirsin, dışarıda, arabada... Ya da adamlarından birini gönder..." Priamos etrafındaki düşmanca ifadeli yüzlerden oluşan halkaya göz gezdiriyor, sesi bir an için titriyor ama sonra başını kaldırıyor. "Oğlumu bana ver, Akhilleus. Benim gibi ihtiyar bir adam olan babanı düşün. Tanrıları şereflendir."

Hâlâ sessizlik.

"Senin de bir oğlun var, Akhilleus. Kaç yaşında?"

"On beş."

"Yani hemen hemen savaştacak yaşa gelmiş o zaman?"

"Henüz değil. Anne tarafından dedesinin evinde oturuyor."

"Kalıbımı basarım Troya'ya gelmeye can atıyordur. Babasının yanında savaşmaya, kıymetini ispatlamaya... Yakında burada olacaktır. *Senin* oğlunun bedeni benim *kapılarımın* ardında gömülmeden yatsaydı neler hissederdin, Akhilleus?"

Akhilleus başını iki yana sallıyor. Priamos onun dizlerini daha sıkı kavıyor, parmaklarını etine batırıyor. "Daha önce hiç kimsenin yapmadığı bir şeyi yapıyorum, oğlumu öldürmüş olan adamın elini öpüyorum."

Akhilleus ince, kuru dudakların elinin tersine süründüğünü hissediyor, bu duygu içinde ani bir hiddet patlaması uyandırıyor. Saldırmak, bu ihtiyar kemik torbasını yere yıkmak istiyor. Her yanı seğiriyor, bütün kasları gergin ama ellerinin harekete geçmesini engellemeyi başarıyor. Yalnız başını eğip ellerine bakınca bir aksilik olduğunu görüyor. Evet, elleri büyüktür, çocukluktan itibaren kılıç ve mızrak tutmak üzere eğitilmiş bir savaşçının elleridir ama hiçbir zaman bu kadar büyük değillerdi herhalde? Aynı şeyin Patroklos öldüğü gün de olduğunu hatırlıyor. Parmaklarını esnetmeyi deniyor ama bu da durumu kötüleştirmekten başka işe yaramıyor. Bütün tırnakları kıpkırmızı tırnak etlerinin içine gömülmüş. Kan niye yıkanınca çıkmıyor?

Sonra birden elleri yine kendi elleri oluyor. Akhilleus, Priamos'u itiyor ama nazikçe; ince tünün altındaki köprücük-kemiklerinin keskinliğini hissediyor. Sonra ellerini yüzüne kapatıp babası için, Patroklos için, ölüer için ve yaşayanlar için ağlıyor. Hâlâ Akhilleus'un sandalyesinin kollarına tutunmuş halde duran Priamos da Hektor için ve bu sonu bir türlü gelmeyen savaşta ölen diğeri oğulları için ağlıyor.

İki adam birbirlerine yakın, öyle yakınlar ki neredeyse birbirlerine dokunuyorlar ama acıları paralel çizgilerde ilerliyor, müşterek değil.

Dört bir yanlarındaki adamlar ayaklarını yere sürüyor, öksürüyor. Yaşlı adamın kim olduğunu artık herkes anlamış ama anlamak, durumun inanılmazlığını azaltmıyor. Automedon kapıya gidiyor, dışarıda koca bir Troyalı muhafız birliği bulacağından emin çünkü Priamos'un silahtsız ve tek başına burada olması mümkün değil. Troya Kralı karanlığın örtüsü altında gizlice Yunan kampının tam merkezine gelecek ha? Hayır, mümkün değil, hiç değilse yanında muhafız getirmiştir...

Ama Automedon bir an sonra başını iki yana sallayarak dönüyor. Dışarıda kimse yok, sadece üstü örtülü bir çiftlik arabasıyla bir çift katır.

Akhilleus'un etrafındaki asker halkası sıklaşıyor ama Akhilleus, Automedon'a bir bakış atıp başıyla işaret ediyor: *Onları uzak tut.* Automedon anında kollarını iki yana açıp herkesi itmeye başlıyor, o âna dek şoktan ağzı bir karış açık, yere kök salmış gibi duran Alkimos da aynısını yapıyor; böylece Akhilleus'la Priamos'un çevresinde bir boşluk açıyorlar. Diğeri herkes, meşale ışıklarıyla gölgeleri duvarlara ve tavana düşen, mırıldanan yüzlerden oluşan bir kalabalığa dönüşüyor ama bu da yetmez. Akhilleus iki eliyle birden itme hareketleri yapıyor. Automedon hemen halkayı bozuyor, herkesi dışarı çıkarmaya koyuluyor. Onları kapıya doğru itelerken, "Her şey yolunda," deyip duruyor. "Kendiniz de görüyorsunuz işte, sorun yok." Birkaçı ne gördüklerini hâlâ anlamaya çalışarak oyalanıp arkasına bakıyor ama

Automedon onları yarı ikna ederek, yarı iterek eşikten geçiriyor. Dışarıda kalabalık dağılmaya başlarken, "O muydu?" diyen ses duyuluyor. Sonra başka sesler. "Evet, gerçi sorun çıkmadı ya de, değil mi? Bıçağı da olabilirdi." "Yine de olabilir, kimse herif üstünü aramadı ki?" "Nöbetçiler ne BOK yiyormuş?" "Rüşvet mışlardır mutlaka."

Sesler yavaş yavaş sönüp gidiyor.

Salonda sessizlik hâkim. Akhilleus elini uzatıp Priamos'u nazikçe ayağa kaldırıyor. Adam ayağa kalkmaya çabalarken dizler çatırıyor, Priamos bu hafif küçük düşme durumunu kederle kabullenerek yaşlı adamların hep yaptığı gibi hafifçe gülümsüyor.

Akhilleus bir sandalye çekiyor. "Gel, otur. Tamam, oğlunu alabilirsin. Ama şimdi değil. Yarın."

Ama Priamos oturmak istemiyor. Birdenbire sabrının sonuna gelmiş, yatma zamanı geçmiş bir çocuk gibi kontrol edilemez ve hırçın. Hektor'un cesedini görmek istiyor ve hayır, yarın değil, HEMEN ŞİMDİ. Ona dokunmak, artık örtü niyetine ne bulabilirse kullanarak sevgiyle sarıp sarmalamak ve eve götürmek istiyor. Hektor'un annesine bundan böyle bulabileceği tek avantajı sunmak istiyor: Oğlunun cesedini cenaze için hazırlama avuntusunu. Yanaklarında ateşten ileri geliyormuş gibi görünen bir kızarıklık var, sevinçli hatta pervasız çünkü hayatta kaldı, düşman kampına, doğruca Akhilleus'un salonuna girdi ve hayatta kaldı. Bunu hiç beklememişti, evet, misafirperverlik kanunları kutsaldır ama bu kurallar onun için geçerli değil, kendisi mütecaviz, misafir değil. Hem misafir olsaydı bile misafirperverlik kanunları, var olan bütün kanunları ihlal etmiş olan Akhilleus gibi bir adam için ne ifade ederdi ki?

Priamos'un zihninin gerilerinde bir yerde Hektor'un cesedinin çoktan köpeklere yem edilmiş olduğu ve Akhilleus'un yalnızca kimbilir hangi gaddar amaçla kendisiyle dalga geçtiği korkusu var. O yüzden: Hayır, hayır, oturmayacak. Bu hanenin bir yerinde Hektor'un cesedi en iyi ihtimalle şerefine leke sürülmüş,

en kötü ihtimalle de etrafını paylarına düşeni yalayan köpeklerin çevirdiği bir kemik yığınının dönmüş halde yatarken ne diye oturup oğlunun katiliyle sohbet edecekti? *Hayır, hayır, HAYIR!* “Oğlum gömülmemiş olarak dışarıda yatarken bana otur deme, Akhilleus. Köpeklerine yem olmadıysa tabii.”

Hırçınlığı içinde ilk defa olduğu gibi konuştu: Güçsüz, yaşlı bir adam.

Ani bir hiddet. “*OTUR*, dedim.” Akhilleus’un şakağındaki bir damar, cildinin altında solucan varmış gibi belirgin. “Onu köpeklerle yedirmiş olsaydım geriye eve götürebileceğin bir şey kalmazdı. Bunu yapmakta da tamamen haklı olurdum çünkü oğlun aynı şeyi Patroklos için planlamıştı. Ve sen de bunu yapmasına izin verecektin. Vermeyeceğini söyleme, verecektin.”

Akhilleus’un en yakın yoldaşları gibi görünen iki genç adam bile ondan uzak duruyor şimdi. Priamos titreyerek sandalyeye çöküyor. Bu arada Akhilleus sıkıdığı yumruğunu diğer elinin avucuna vurarak bir aşağı bir yukarı yürüyor, kendini yavaş yavaş, aşama aşama kontrol altına alıyor. Sonunda yürümekten vazgeçip Priamos’a bakıyor. “Gel, şuradan içeri geçip bir şeyler içelim. Orası özel dairem, buraya herkes girebilir.” Beklenmedik bir şekilde gülümsüyor. “Eh, bunu *sana* söylememe gerek yok ama, değil mi?”

Akhilleus önden gidiyor, oturma odasına geçiyorlar. İçeride her zamanki gibi ateş yanıyor, bir testi şarap hazır, masaya dilimlenmiş incir, peynir, ekmek ve bal dolu tabaklar dizilmiş.

“Otur,” diyor Akhilleus.

Hâlâ titreyen Priamos, Akhilleus’un sandalyesi olduğunu bilmediği sandalyeye oturuyor.

Akhilleus avazı çıktığı kadar, “Briseis!” diye bağırıyor. Sonra Automedon’a dönüyor. “Daha sert bir şey getirmesini söyle, bu şarap bakire sidiği gibi.” Priamos’a bakıyor. “Bir kadeh şarap içersin, değil mi?”

Priamos bir elini titremesinler diye dudaklarına bastırmış. Korkmuş yaşlı bir adam gibi görünüyor. Ama bu sadece yüzey-

de. Derinlerde, esas önemli olan yerde boyun eğmez bi
Akhilleus hem cesareti hem korkuyu görüyor. Priamos ke
saygısını kazanıyor.

Alkimos'la Automedon hâlâ yakınlarda oyalanıyor. "lirsiniz artık," diyor Akhilleus. "Ben iyiyim."

Automedon gayriihtiyari başını iki yana sallıyor.

"Ha, bir de adamları *konuşturmayın*. Nasıl yapacağınız
rumda değil, sadece çenelerini kapatın. Bunun bütün kam
yılmasını istemeyiz."

Automedon gönülsüzce selam verip çekiliyor, hâlâ ağz
Priamos'a bakmakta olan Alkimos da onu takip ediyor.

Priamos kedinin patisinin altındaki fare kadar kıpırt
ateşe bakıyor. *Eh, en kötü ne olabilir*, diye düşünüyor. Ya
ölecek zaten. Savaş olmasaydı bile o... eh, kimbilir? Sona ya
mıştı. Hem şimdi -Akhilleus'un hançerinin hızlı bir darbes
ölmek haftalarca sürecektir eziyete katlanmak zorunda kalma
daha iyi olmaz mı? Yine de yaşamak istiyor, Hekabe'yi teakra
mek, ona oğullarını eve getirdiğini söylemek istiyor.

İçeri elinde şarap testisiyle bir kız giriyor, belli ki önce k
hizmet edeceğine bilemeden kapıda duraklıyor. Akhill
Priamos'u işaret ediyor. İki bardak da dolunca kız sessizce
gelere çekiliyor ama Priamos onun ne kadar güzel olduğunu f
ediyor. Burada, yaşamının sonunda, düşmanının huzurund
ken bile yeniden genç olmanın ve o kızı kollarına almanın ne
bir şey olacağını merak etmeden duramıyor.

Akhilleus oturuyor, bir yudum şarap içiyor ama huzursuz b
hali var, yeniden ayağa fırlıyor. "İlgilenmem gereken birkaç ş
var. Bir şeye ihtiyacın olursa Briseis'ten iste. Hemen dönerim."

Bu ismi biliyorum, diye düşünüyor Priamos. Kızı daha önc
gördüğünden hemen hemen emin, bir kere görünce unutacağı
nız türden bir kız değil buradaki ama ne kadar kafa patlatırs
patlatsın kızı nerede gördüğünü hatırlayamıyor.

"Biraz daha şarap ister misiniz, efendim?" diye soruyor kız.
İsterim ya, diye düşünüyor Priamos, *neden istemeyeyim?*

Akhilleus birkaç dakika sonra dönüyor. Muhtemelen kurtulmanın yeterince yüklü olup olmadığını kontrol ediyor ya da ona benzer bir şey yapıyordu. Akhilleus ellerini ovuşturarak hemen ateşin başına geçiyor. "Bize yiyecek bir şeyler getirmelerini söyledim."

"Aç değilim."

"Tamam ama yine de bir şeyler yersin. En son ne zaman yemek yedin?"

Akhilleus, Briseis'e dönüyor ama kız ondan bir adım önde. Sofra kurulmaya başlanmış bile.

Kızarmış et tabakları içeri taşınıp masaya yerleştirildikten sonra Automedon'la Alkimos'a yine çekilmeleri söylendi. Automedon'un küplere binmiş olduğunu açıkça görüyordum. Akhilleus'un başyardımcısı olarak bir kraliyet misafirine normalde o hizmet ederdi ve belli ki yerini almış olmamı katlanılabuluyordu. Endişelenmesine gerek yoktu. Akhilleus, Priamos'bizzat kendisi hizmet etti, en sulu et parçalarını seçip hünerli bir şekilde adamın tabağına aktardı.

Masanın üstüne bir lamba koymuştum. Işık altın bardaklarla tabaklarda pırıldıyordu. Akhilleus bir kralı ağırlarken genellikle en zengin kıyafetlerinden birini giyerdi ama bugün belli ki misafirini gölgede bırakmak istemeyerek tuniklerinin en sade ve kaba sabasını seçmişti. Akhilleus'un kibarlıktan nasibini almamış, görgü kurallarından habersiz haydudun biri olduğunu düşünmek beni çok mutlu ederdi ama asla öyle biri değildi.

Masaya, dirseğinin yanına bir testi daha şarap bırakıp gölgelere çekildim.

İlk sorun: Priamos'un bıçağı yoktu. Hemen çözüldü: Akhilleus kendi hançerini keten bir kumaşla silip parlatarak masanın karşı tarafına uzattı, ben de ona yeni bir bıçak bulmak için koşturdum. Ah, bütün bunların kulağa ıvır zıvır şeylermiş gibi geldiğini biliyorum ama bu ehemmiyetsiz küçük olay her şeyi değiştirdi. Akhilleus'un yüzü şoktan ifadesizleşmişti. Priamos'un silahsız olduğunu biliyordu, adamın ne kılıcı ne mızrağı vardı ne de kapının dışında bekleyen bir Troyalı muhafız birliği. Ama can

düşmanının salonuna bir hançeri bile olmadan gelmek... Kimse evinden dışarı bıçaksız çıkmazdı, köleler bile. Akhilleus savaş alanında yiğitlik göstermek konusunda işinin ehliydi ama bu hayatında hiç görmediği türden bir cesaretti. Ve yırtıcı, neredeyse delice bir şekilde rekabetçi olduğundan, o anda aklından geçenleri biliyordum: *Ben bunu yapabilir miydim? Priamos'un yaptığı şeyi yapabilir miydim?*

Akşamın ikinci yemeğini yediği düşünülürse Akhilleus hatırı sayılır derecede iştahlıydı, gerçi ilk yemeğinde hemen hemen hiçbir şey yememiş sayılırdı. Eti kesip parçalarken bileklerinden ısıltılı yemek suyu ve kanlar süzülüyordu. Priamos yemeklerini didiklemeyle yetindiyse de her tabağın tadına bakmaya ve hepsini övmeye özen gösterdi. Ama misafirlik görevleri sona erip de tabağını önünden itebildiğinde ne kadar rahatladığını sezdim.

Sohbetten pek bir şey duyamıyordum, zaten çok az konuştular, âşıklar gibi ya da yeni doğmuş bebeğine bakan bir anne gibi birbirlerine bakmakla yetinir gibiydiler. Göz kırpmayan bakışlar, özellikle bir erkekten diğerine yöneltildiğinde genellikle tehditkâr kabul edilir ama ikisinin de durumdan rahatsız olmamış gibi bir hali yoktu. İlk defa görüşüyorlardı. Dokuz sene önce Akhilleus, Troya'ya geldiğinde Priamos zaten savaşamayacak kadar yaşlıydı. O zamandan beri neredeyse her gün Akhilleus'u savaş alanında seyretmiş, Akhilleus da zaman zaman başını kaldırıp aşağıya bakan beyaz saçlı adama Priamos olduğunu bilerek ya da tahmin ederek bakmıştı. Ama en önemli nokta şuydu, bir çarpışma sırasında birbirlerinin gücünü hiç tartmamışlardı, yani bu uzun uzadıya inceleme belki onun bir ikamesiydi. Ama ben mevzunun daha derin olduğunu düşünüyorum. Bir zaman tünelinin iki ucunda duruyor gibiydiler: Priamos bir zamanlar olduğu genç savaşçıyı, Akhilleus asla olamayacağı yaşlı ve saygıdeğer kralı görüyordu.

Akhilleus'un bunu denklerin buluşması olarak gördüğüne eminim. Ben öyle görmüyordum. Priamos muhteşem ve müreffeh bir şehri kırk yıldan fazladır yönetiyordu, Akhilleus bir kurt

sürüsünün lideriydi. Ama ikisinin aynı tabağa eklemek bandığını seyretmek bu yüzden iyice tuhaflaşıyordu. Aslında o akşam her şey gerçekdişi, rüya gibi ve kıyıda patlayan bir dalganın köpükleri kadar son derece kırıllandı, bir an varken bir an yok oluveriyordu.

Yemeğin sonuna doğru dilimlenmiş ve üstüne bal gezdirilmiş incirlerle dolu bir tabak getirdim, Priamos'un biraz yediğini görünce memnun oldum. Belki yorgunluğun insanın canının tatlıdan başka bir şey istemediği aşamasına gelmişti. Bitirdiğine karar verince ona limon suyu ve çeşitli otlarla kokulandırılmış bir kâse ılık su sundum; parmaklarını yıkayıp ince ketenden kare biçimli bir kumaşa silerek kuruladı.

Yemek bitince Priamos, Akhilleus'un sandalyesine dönüp gözlerini şarabına dikmiş olarak oturdu. Hiçbir şey değişmemişti ama ortam aniden yine gerginleşmişti.

"Lütfen," dedi Priamos. "Artık Hektor'u görmek istiyorum."

Akhilleus'un zihninin hızla çalıştığını görüyordum: Ahırların avlusunun taşları üstünde çıplak ve boka bulanmış halde yatan Hektor'un cesedini düşünüyordu. Priamos onu o halde görecektse kederi pekâlâ alevlenip öfkeye dönüşebilir, o da Akhilleus'un Patroklos için tuttuğu yası ve onunla birlikte hidde-tini yeniden tutuşturabilirdi. Akhilleus'un neredeyse can çekişen bir atın binicisi gibi hızını ayarladığını, kendini dizginlediğini görebilirdiniz. Kibarlığın ve arada sırada hafifçe şefkati andıran bir şeyin parlayıp sönmesi haricinde Priamos'u öldürmek fikrinden bir nefesten fazla uzaklaştığına inanmıyorum.

"Elbette görebilirsin," dedi ayağa kalkarak. "Ama bu gece değil. Yarın ilk iş, söz veriyorum."

Priamos'un bardağını yeniden doldurdu, peşinden gitmem için işaret etti. Alkimos'la Automedon verandada bekliyordu. Kurtulmalı Priamos'un arabasından boşaltıp depo barakalarına taşılırlarken ben de meşaleyi tuttum. Çoğu kumaş ürünleriydi, Troya'nın meşhur zengin, nakışlı kumaşından yapılmış elbiseler, yatak örtüleri. Akhilleus gerçekten güzel bir tuniği Hektor'un ce-

sedine giydirmek üzere ayırdı. Sonra bana Priamos için verandaya bir yatak hazırlamamı söyledi, ön tarafa değil de ana girişten görülemeyeceği yan tarafa. Yatağı mümkün olduğunca sıcak ve rahat bir hale getir diye de ekledi.

“Neye ihtiyacın varsa al,” dedi. “İstersen benim yatağımdaki kürkleri al. Üşümesini istemiyorum.”

Depo barakalarından birine gidip yatağın altına sermek için öküz derisi örtüleri topladım. Ne kadar dikkatle tabaklanırsa tabaklansın öküz derisinin kokusu hoş değildir, normalde o barakaya girmemle çıkmam bir olurdu. Ama birkaç dakika yalnızlığa ihtiyacım vardı. Priamos’un, Akhilleus’un salonunda öyle aniden ortaya çıkması herkes gibi beni de sarsmıştı. Akhilleus’a yalvarışları, kendi babasını hatırlamasını rica edişi hâlâ kulaklarımdaydı. Ve başını eğip Akhilleus’un elini öptüğü sırada çöken sessizlik.

Daha önce hiç kimsenin yapmadığı bir şeyi yapıyorum, oğlumu öldürmüş olan adamın elini öpüyorum.

Dört bir yanımla Akhilleus’un yanan şehirlerden yağmaladığı zenginliklerle sarılmış olarak depo barakasından durduğum sırada bu sözcükler etrafımda yankılandı. Düşündüm: *Benden önce sayısız kadının yapmaya zorlandığı şeyi yapıyorum. Kocamı ve kardeşlerimi öldürmüş olan adama bacaklarımı açıyorum.*

Düştüğüm en alçak seviye buydu, uluyan bir gürhün önünde yarı çıplak halde agorada durmaktan daha kötüydü, Agamemnon’un yatağında geçirdiğim saatlerden bile daha kötüydü ama yine de o yeis ânı kararlılığımı güçlendirdi. Ne kadar küçük olursa olsun bu fırsata dört elle sarılmam gerektiğini biliyordum. Kaçmaya mecburdum. O yüzden neredeyse gelişigüzel olarak iki deri daha seçtim ve Alkimos’tan hepsini Akhilleus’un barakasına taşımasını istedim. Güzel, sağlam, kalın derilerdi, benim taşıyamayacağım kadar ağırlardı.

Yatağı yapmam uzun sürmedi. En güzel keten çarşafı, en yumuşak yastıkları, en sıcak tutan battaniyeleri kullandım, hepsinin üstüne de mor yünden dokunup altın ve gümüş ipliklerle

baştan aşağı işlenmiş bir örtü örttüm. Sonra yatağın yanındaki masaya iyice sulandırılmış bir bardak şarap, birkaç adım öteye de gözlerden gizlenmesi için örtülere sarılmış bir kova bıraktım. Küçük bir kızken annemin dedeme bakmasına yardım ederdim, yaşlı adamların geceki hallerini biliyordum. İşimi bitirdiğimde yatak gerçekten bir kraliyet yatağına benzemişti. Priamos'un burada, düşmanlarının ortasında bir krala layık şekilde şereflendirilmekle teselli bulmasını umuyordum.

Oturma odasına döndüğümde tehlike yolculuğundan ötürü bitkin düşmüş olan Priamos'u şarabının başında uyuklar buldum. Bir dakika sonra Akhilleus içeri girince sıçrayarak uyanı. "Hektor'u görmek istiyorum," dedi yine, anlaşılan bunu daha önce de istediğini unutmuş gitmişti.

"Yarın," dedi Akhilleus. "Önce uyu."

Priamos bir elini gözlerinin önünden geçirdi. "Evet, yatağa gitmekten memnun olurum."

Akhilleus'a kibarca iyi geceler diledi ve kapıya kadar sendeleden gitmeyi başardı ama verandaya çıkar çıkmaz sağa sola yalpalamaya başladı. Barakanın köşesini dönmesine yardım ettim, yatağa âdeta yıkıldı. Bir an kenarda oturdu, örtüyü iki eliyle okşayıp kumaşın güzelliğine hayran hayran baktı. Sonra hafifçe, memnun memnun içini çekti. "Yatak gördüğüme hayatımda hiç bu kadar memnun olduğumu hatırlamıyorum."

Başka bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordum. O zaman başını kaldırıp baktı. "Seni bir yerden tanıyor muyum?"

"Tanışmıştık, efendim ama çok uzun süre önceydi."

"Nerede?"

"Troya'da. İki yıl orada yaşadım. Helene beni yanında burçlara getirirdi."

"Evet! Seni daha önce gördüğümünden emindim. Helene'nin küçük arkadaşısın." Yüzü, geçmişten bir figürü doğru olarak tanımış bir yaşlı adamın aldığı keyifle doluydu. "Vay vay. Kim derdi ki büyüyünce böyle güzeller güzeli *olacaksın*."

"Artık Helene'nin arkadaşı değilim. Akhilleus'un kölesiyim."

Yüz ifadesi deęiřti. “Evet, biliyorum. Duymuřtum. řehirler dūřünce kadınların iři çok zor.”

Troya dūřünce fatihler arasında paylaşılacak olan kendi kızlarını dūřündüğünü biliyordum. Ve Troya dūřecekti. Karşımda oturan kırılğan yaşlı adama baktım, onu savunacak oęlu yoktu. Hiçbir umut kalmadığını biliyordum.

İçeri döndüğümde Akhilleus masanın yanına oturmuş -bana kalırsa boş bakışlarla- boş tabaklara bakıyordu. Ben içeri girince döndü. “Yattı mı?”

“Evet.”

“Uyudu mu?”

“Daha uyumadı ama hemen uyur.”

Belli ki dūřüncelere dalmış bir halde parmaklarıyla masayı dövüyordu. “Nasıl bir řey yaptı böyle. Fark ettin mi, bıçağı yoktu.” Başını iki yana salladı. “Gel hadi, cesedin yıkanması lazım. Fazla vakit de yok. Priamos şafaktan önce gitmeli. Onu burada bulurlarsa öldürürler.”

Akhilleus kapının yanındaki yuvalardan bir meşale alıp ahıra giden yolda öne düştü, Automedon'la Alkimos da peşindeydi. Hektor'un cesedini görebiliyordum, pis toprakta kolları bacakları açık olarak yatıyordu. Pisti evet, her yeri çamurla ve bokla kaplıydı ama yine de bir erkeğin biçiminde ve boyundaydı. Rahatlamayla titredim çünkü tanrıların son bir numara çevireceği ve Akhilleus'un en az son bir haftadır karşısında bulması gereken şeyi bulacağı aklımdan geçmişti: Kısmen parçalanmış yağlı kemiklerden bir yığın.

Akhilleus yere bakıp kasvetle başını salladı, sonra diz çöküp ellerini cesedin altına kaydırды. Alkimos söylenmesine gerek bırakmadan diğer tarafa diz çökerek aynı şeyi yaptı. Çok yavaşça Hektor'u omuz hizasına kadar kaldırdılar, Automedon da bacakları tutuyordu. Etrafımızda atlar tepinip kişniyordu. Üç adam adım adım avludan çıkıp çamaşırhane barakasına giden dar geçitte ilerlerken meşaleyi iyice yüksekte tuttum. Ölüler orada yakılmaya hazırlanırdı.

Kapıya vardıklarında Automedon yer değiştirip Hektor'un başını eşikten güvenle geçirebilmek için ellerinin arasına aldı. Beklenmedik bir şekilde gülesim geldi. Akhilleus'un her gün, her gün o cesede yaptıklarından sonra şu anda gösterdikleri dikkat öyle komikti ki. Peşlerinden içeri girip meşaleyi takacak bir yuva buldum. Harcadıkları çabadan ötürü homurdanarak Hektor'u bir taşa yatırıp geri çekildiler.

Üç ay önce Miron öldüğünde olduğu gibi taşın diğer yanında,

Akhilleus'un karşısındaydım. O zaman Akhilleus buradan ayrılmaya gönülsüzdü, çamaşırcı kadınların, kölelerinin üzerinde otoritesini göstermek istiyordu ama kadınlar kendi yetkilerini, ölüyü hazırlama haklarını sessizce dile getirmiş ve geri çekilmemişlerdi. Ve hayret verici biçimde, sonunda -tek bir kelime konuşulmadan- Akhilleus'u gerilemek zorunda bırakmışlardı. Arkamdaki boşlukta gölge gibi varlıklarını hissettim ama sözsüz otoriteleri o anda hiçbir işime yaramazdı.

Akhilleus, Hektor'un cildine yapışmış bir tutam samanı çıkarmaya başlamıştı. Gevşetmek için iyice kazımak zorunda kalıyordu. Samanlarla birlikte deri şeritlerinin de kopmasını bekleyerek gerildim. Hector'un cesedinin böyle mucizevi bir biçimde korunmuş olmasına inanmakta hâlâ güçlük çekiyordum. Taşa doğru eğilip kokladım, insanın bir kere aldı mı asla unutmadığı o yoğun, acı, bozuk et kokusunu bekliyordum ama öyle bir şey yoktu. Tek koku, kan lekeli giysilerin gecedan suya bastırıldığı kocaman kazanlardan gelen ıslak yün kokusuydu. Hektor uyuyormuş gibi yatıyordu. Yarı açık gözkapaklarının altından görünen gözakları bile berraktı. Burnum, beynime gözümün sunduğu kanıtlara inanmayı yavaş yavaş öğretti.

Sessizlik fazla uzun sürmüştü. Akhilleus cesedi tepeden tırnağa inceleyip diliyle hafif bir tiksinti sesi çıkardı. "Tanrıların bana nasıl kafa tuttuğunu görüyor musun?"

Tanrılar sana kafa mı tutuyor?

Korkunç bir an için bu sözleri yüksek sesle söylediğimi sandım ama söylememiştim tabii. Birden kamptaki sessizliği fark ettim. Sarhoş savaşçılar sızıp uyumuştı, korkuluktaki nöbetçiler herhalde uyanık kalmak için mücadele ediyor, ağaç kütüklerinin insan biçimine büründüğü ve yavaş yavaş yaklaşmaya başladığı kıpırdanan karanlığa bakıyorlardı. Bu odada da nefeslerimiz haricinde hiç ses yoktu. Hektor'a baktım, öyle canlı, öyle *buradaymış* gibi görünüyordu ki bir an için göğsünün benimkiyle uyum içinde inip kalktığını göreceğimi sandım.

Akhilleus birden Automedon'la Alkimos'a odadan çıkmala-

rını emretti. Şaşırmış, şaşırmaktan da öte şoka uğramış göründüler. Hatta Automedon kapıya varınca Akhilleus'un söylediği şeyi gerçekten kastedip etmediğini anlamak istermiş gibi arkasına baktı. Cesedi kendi başıma nasıl çevireceğimi hiç bilmesem de üçünün birden gidip işi bana bırakacaklarını varsaymıştım. Oysa Akhilleus karşımdaydı, taşın öbür yanından bana bakıyordu.

"Kadınları çağırabilirim..." dedim.

"Bütün kamp duysun diye mi? Hayır, olmaz."

Sadece durup seyretmeyeceği bir şekilde belliydi, ben de iki kovaya su doldurup ona bir bez verdim. Ben sol tarafta çalışıyordum, Akhilleus da sağda. Elimizin her hareketiyle beyaz et şeritleri görünür oluyordu, sanki Hektor'u yaşama döndürüyor, yeniden yaratıyorduk. Bir süre sonra kovaları yeniden doldurdum, biraz daha temiz bez buldum ve aşağıya yukarıya, taşın etrafında sessiz bir dans gösterisi sergileyerek yan yana çalışmaya devam ettik. Bir ara ben Hektor'un ayaklarını yıkıyor, bezi uzun, düz parmaklarının arasına sürüyordum, Akhilleus da ellerinin üstünde çalışıyor, tırnakların altını hançeriyle temizleyerek her parmakla tek tek uğraşıyordu. Yüzü temizleme işini onun yapamayacağını biliyordum, o yüzden bir testi su getirip başın üstüne döktüm, bir yandan da dolaşıklıkları açmak, arada kalmış toprak parçalarını temizlemek için parmaklarımı saçların arasından geçiriyordum. Suyun temiz akması için sekiz testi su kullanmam gerektiğini hatırlıyorum. Ancak ondan sonra yüzü temizlemeye başladım. Hektor'un gözlerindeki ve burun deliklerindeki pisliği akıtıp kulaklarının içini temizledikten sonra geri çekilip baktım. Priamos öldükten sonra Troya Kralı olacak adamdı bu ama işte buradaydı, eti ölü balık eti gibi beyaz ve katıydı.

Ağlamamak için mücadele veriyordum. Gözyaşlarımın fazla görünür olduğunu hissettiğimde eğildim ve bezi duruluyormuş gibi yaptım. Tekrar doğrulduğumda Akhilleus'un beni seyrettiğini gördüm.

"Biliyorsun, onu geri göndermek zorunda değilim."

Kalbim gümledi. "Ama kurtulmalıyı aldın..."

"Hektor'u değil, *Priamos'u*."

Konuşmaya korktum. Hem Priamos için hem de kendi adıma dehşete kapılmışım. Priamos'un gitmesine izin vermezse ben-

"Troyalılar krallarını geri almak için ne kadar öder sence?"

Başımı iki yana sallamakla yetindim.

"Neleri varsa. *Neleri varsa* verirler."

"Ama zaten aldın ya..."

Bekledi. "Hayır, devam et."

"Zaten bir kralın kurtulmalığını aldın. Hektor için."

"Hayır, anlamıyorsun. Helene'yi isteyebilirim."

"*Helene'yi* mi?"

"Ee, neden olmasın? Kaltaktan kurtulmaya can atıyorlar."

Haklıydı tabii. Troyalılar Helene'yi gözleri kapalı Priamos'la değiş tokuş ederdi, ikinci kere düşünmezlerdi bile, sonra da... Zihnim hızla çalışıyordu. Helene kocasına iade edilmiş, savaş devam etmeye gerek kalmamış, Troya'yı yağmalamaya gerek yok... Savaş biterdi. *Savaş biterdi*. Herkes evine dönebilirdi. Şey, ben dönemezdim tabii, diğer köleler de dönemezdi. Ama diğer herkes. Ordular, ordular evlerine gidebilirdi. Olasılıklar muazzamdı, baş döndürücüydü.

Ama sonra ona baktım. "Yapmayacaksın."

"O bir misafir."

"Davetli değil."

"Hayır ama kabul edildi."

Bunun efendiyle köle arasında tuhaf bir konuşma olduğunu düşünebilirsiniz ama unutmayın, etrafımız gecenin karanlığıyla sarılıydı ve ölüden başka şahit yoktu.

Ondan sonra sessizlik içinde çalıştık ama sessizliğin niteliği değişmişti.

Vücut açıklıklarını mühürleme vakti gelince Akhilleus geri çekilip işi bana bıraktı. Çeneyi yerinde tutmak için güzel bir ke-ten kumaş bulup başın etrafına sardım, Hektor'un gözkapaklarına koymak için etrafta sikke arandım. Görünürde sikke yoktu

ama küçük, düz çakıllarla dolu, tam da bu amaçla el altında tutulan bir kâse buldum. İki taş seçtim, üstleri ince beyaz çizgili, mavimsi, solgun bir gri renkte olduklarını hatırlıyorum. Elimde ne kadar hafif ve pürüzsüzdüler. Kardeşlerim böyle taşları nehirde sektirirdi, hiç kuşkusuz Hektor da çocukken aynı şeyi yapmıştı. Çakılları gözkapaklarına yerleştirdim, sonra başını dikkatle kaldırdım. Ne kadar sık kaldırırsanız kaldırın, insan kafasının ne kadar ağır olduğunu hep unuttur ve her seferinde afallarsınız. Taşları yerinde tutmak için gözlerinin etrafına kumaş bir şerit bağladım. Sonra geri çekildim. Hektor şimdi göçmüştü. O zamana dek bir şekilde gerçekten ölmemiş olduğunu hissediyordum.

Akhilleus'un ayırdığı tuniği üstüne giydirdik, sonra onu ince ketenden bir örtüye sardık. Kumaşın her katının arasına kekik ve biberiye dalları yerleştirdim. Örtülerini açacak kadınların, annesinin ve karısının bu işin hiç olmazsa biraz şefkat ve saygıyla yapıldığını, Hektor'un sadece kayıtsız eller tarafından yıkanarak sarılıp sarmalanmadığını bilmelerini istiyordum. Son olarak yüzüne neredeyse şeffaf denecek kadar ince ketenden bir bez örttüm.

Sonra Akhilleus onu taştan kaldırdı, ben de önden koşup kapıyı açtım. Alkimos'la Automedon hemen yanına geldiler ama Akhilleus, Hektor'u arabaya kendi başına taşımak için ısrar etti. Ona göre bile epey büyük bir güç gösterisiydi bu. Alkimos başla omuzları yakalamak için arabanın içine sıçradı. Akhilleus da onun arkasından tırmanıp kalın yün şeritlerle cesedi yanlara bağlamaya koyuldu, böylece tekerlekler bozuk zeminde sarsıldığında kayma, yerinden oynama gibi çirkin durumlar ortaya çıkmayacaktı. İşleri bittiğinde üçü de nefes nefeseydi.

Akhilleus aşağı atlayıp bir elini arka kapağa dayayarak durdu. Kederli görüldüğünü düşündüm ama aslında ruh halini yüz ifadesinden ziyade duruşundan çıkarıyordum çünkü yüzünü göremiyordum. Sonunda Automedon'a dönerek, "Patroklos'un anlayacağını umuyorum," dedi.

Patroklos'un, Hektor'un cesedinin böyle rezil edilmesini zaten baştan beri istemeyeceğini düşündüm; kimbilir, belki Autome-

don da aynı şeyi düşünmüştür. Priamos'un sabah gelip de arabasında üreyen bir kurtçuk yığınının başka bir şey bulmamasını önleyen tek şey tanrıların merhametiydi. Sonra Priamos'un kapılacağı keder ve dehşet, Akhilleus'un hiddetini yeniden alevlendirecek, ondan sonra da... Bu iş nerede biterdi? Muhtemelen Priamos'un arabada oğlunun yanında ölü olarak yatmasıyla.

"Bence içkiye ihtiyacımız var," dedi Akhilleus.

Böylece üçümüz onun peşinden salondan geçerek oturma odasına girdik. İşe girişip sert şarap karışımları hazırladım. Akhilleus onun için alışılmadık bir şekilde kadehini bir dikişte bitirdi. Genç ve sürekli aç olan Alkimos, bir tabakta öylece bırakılmış soğuk kuzu eti parçalarına yan yan bakıyordu.

Akhilleus benden bir bardak daha şarap alarak, "Durma, ye hadi," dedi. Sonra bana, "Senin şarabın nerede?" diye sordu.

O zaman ben de kendime bir bardak doldurup yatağa oturdum. Arada sırada Priamos'un denizin kabarıp alçalmasının sesinden zar zor ayırt edilebilen horultuları duyuluyordu. Ateşe bakmak huzur vericiydi ama yüzüm uyuşmuştu. Şaraplarını bitirmelerinin -ve Alkimos'un kısa bir zaman diliminde inanılmaz miktarda eti mideye indirmesinin ardından- Akhilleus ayağa kalkıp onlara iyi geceler diledi.

İkisinin de gitmek istemediğini görebiliyordum. Bakış açlarına göre Akhilleus'u bir Troyalıyla yalnız bırakıyorlardı; tamam, yaşlı bir adamdı ve belli ki silahsızdı ama Troyalıydı yine de.

Akhilleus bıkkın bir sesle, "Bıçağı bile yoktu," dedi. "Kendiminkini ödünç vermek zorunda kaldım."

"Ya kız?" dedi Automedon.

"Kalıyor."

Akhilleus'un sesi kızmış değil de eğlenmiş gibi çıkmıştı ama Automedon'un ısrar etmeyecek kadar akli vardı. Dudakları yağıdan parlayan Alkimos dışarı çıkarlarken yan yan bana baktı. Ona doğru döndüğümde Akhilleus gülümsüyordu. "Priamos'la birlik olduğunu düşünüyorlar," dedi. "Beni uykumda öldüreceğini düşünüyorlar."

Neşelenmiş bir hali vardı. Patroklos'un ne düşüneceğini merak ettiği o kısa keder ânı unutulmuşa benziyordu. Ayrıca hareketleri de hafiflemişti. Daha önce arabadan atlayıp yere kedi gibi sessizce indiğinde fark etmiştim bunu ama belki ben uyduruyordumdur diye düşünmüştüm. Burada, ateşin ışığında değişiklik konusunda yanılmaya imkân yoktu. Sandaletlerinin önce bir tekini, sonra diğerini olmak üzere tekmeyle havaya savurup sonra düşmeden yakalamasını seyrettim.

Tuniğini başından geçiriyordu. Ben de soyunmaya başladım çünkü belli ki kalıyordum. Aslında o anda istediğim en son şeydi bu. Dışarıda olup Priamos'la konuşmam gerekiyordu ama kaçmama imkân yoktu. Gözlerimi kapatıp sırtüstü yattım, yatağın, ağırlığının altında bel vermesini bekledim. Çabucak uykuya dalması için dua ediyordum ama hiç görmediğim kadar enerji doluydu. Başka bir şey daha vardı. Kimi zaman neredeyse tereddütlü görünüyordu - özgüvensiz değil, asla özgüvensiz olmazdı ama sanki bir karşılık bekler gibiydi. Sonunda gözlerini kapadığında solukları sık, hafif ve kısa kısıydı. Daha da kötüsü kolunu göğsüne atmıştı, kolunun ağırlığı beni yatağa mıhlıyordu. Terinin cildimin üstünde soğuduğunu hissettim ama kıpırdamaya cesaret edemeyeceğimi biliyordum. Henüz olmazdı.

Herhalde uyuyakaldım çünkü bir daha kendime geldiğimde nerede olduğumu anlayamadan şaşkın şaşkın karanlığa bakıyordum. Uykunun sisi dağıldıkça yavaş yavaş Priamos'un dışarıda, hemen şu kapının diğer tarafında, verandada olduğunu hatırladım. *Priamos buradaydı ha!* Akhilleus'un uyuduğundan kesinlikle emin olunca nefesimi tuttum, kendimi yatağa iyice bastırıp yamyassı oldum ve kıvranarak kolunun altından çıkmaya çalıştım ama kol çok ağırdı. Olduğum yere mihlanmıştım.

Kandiller söndü sönecekti. Titreşen son alevlerin düşürdüğü gölgeler yatağın çevresinde toplaşıyor, ışık ölürken yeni yeni gölgeler doğuruyordu. Kapının altındaki boşluğa bakıp şafağa ne kadar yakın olduğumuzu anlamaya çalıştım.

Akhilleus'un vücudu sıcak ve ağırdı. Bacağımı dikkatle oynattım, tenim onunkinden ayrıldı. Yapış yapıştım, onunla doluydum. Başka bir gece olsa denize yürüyüp dalgaların soğuk tokadını hissetmek için can atardım ama bu gece olmazdı. Ağzım kuruydu, dilimde kötü bir tat vardı. İki kadeh sert şarap içmenin berbat sonucu. Akhilleus'un teri resmen şarap kokuyordu ama o benden fazla içmişti tabii.

Dışarıda bir yerde bir köpek havladı, belki de tilkiydi, kumsalda her zaman tilkiler olur, gelgit çizgisinde dolaşıp ölü martı ararlardı. Ses Akhilleus'a ulaşmış olmalı çünkü uykusunda mırıldanıp yan tarafına, benden uzağa döndü. Kolunun ağırlığı üstümden kalkmıştı ama o zaman bile yatağın ayak ucuna kaymaya cesaret edemedim. Henüz değil, bekle de önce iyice yerleşsin.

Örtüleri itip vücuduma baktım. İki elimi karnıma koyup bu tenin, kemiklerden, sinirlerden ve kaslardan oluşan bu çapraşık yapının nasıl olup da benim olduğunu düşündüm. Akhilleus'a karşın, ağrıyan kalçalarım ve uyluklarım karşın. Kapıdan gelen esintide benim diken diken oldu ama örtüleri yeniden üstüme çekmedim. Dış dünyanın soğuşunu, yarattığı şoku hissetmeye ihtiyacım vardı.

Büyük bir dikkatle, yavaş yavaş yatakta aşağı kaymaya başladım. Akhilleus'un üstünden geçmeye cesaret edemiyordum. Yatak her gıcırdadığında hareketsizce yatıp dinliyordum. Bir keresinde kıpırdandı, uyanmak üzereymiş gibi göründü. Düşüncelerim onu uyandırır diye düşünmeye bile korkarak bir süre dondum kaldım. Üçüncü bir girişim beni yatağın ayak ucuna getirdi, orada ayak parmaklarımı koyun postu halının üstünde esneterek biraz oturdum. Ne kadar uyumuştum? On dakika? Yarım saat? Uzun süre değil. Gürültülere, seslere, bana zamanı bildirebilecek herhangi bir şeye kulak kabarttım ama hayır, kamp tam bir sessizlik içindeydi. Deniz bile öyle sakindi ki nefeslerini zar zor duyuyordum. Ateş sönmeye yüz tutmuş, kütükler kararmış tahtayla beyaz küllerden bir yığına dönüşmüştü. Harmaniyeme uzanıp sıkıca üstüme sardım. Akhilleus şimdi derin uykundaydı, dışarı verdiği her nefeste dudakları titriyordu. Yataktaki herhangi bir hareketi yakalamak için dikkat kesilerek son derece yavaş bir şekilde ayağa kalktım ve bu hareket içimdeki korku düğümünü çözdü. Korkacak ne var gerçekten diye düşündüm. Uyanır da beni yanında bulamazsa Priamos'un seslendiğini duyduğumu söyleyebilirdim. Soylu misafirine hizmette kusur etmiyorum diye beni suçlu bulamazdı.

Mandalı açarak kaldırıp kapıyı hafifçe araladım. Gece havası yüzüme buz gibi çarptı, aralığa yakın olan gözüm sulanmaya başladı. Derin bir nefes alıp dışarı süzıldüm, ardımda mandalın sessizce yerine oturmasını sağladım. Gecenin körüydü, hiçbir şey kıpırdamıyordu. Verandanın kıyısından yürüdüm. Gıcırdayan her zemin tahtasını bilirdim, deniz kıyısındaki bir-

kaç kıymetli dakikama kaçarken bu taraftan o kadar çok yürümüştüm ki.

Priamos dümdüz uzanmış, kıpırtısızca uyuyordu, ayak bileklerini bile çaprazlamamıştı, cenaze ateşindeki bir ceset gibiydi. Tek fark nefes alıp verirken başını yem torbasına sokmuş bir atınki gibi hafif homurtular çıkarmasıydı. Enikonu hoş bir sesti. Ayaklarının örtülerin altındaki yükseltilerini ikiz tepeler halinde görüyordum, mor kumaşın katları iki yanına yığılmıştı. Dede-min uyurkenki haline o kadar benziyordu ki onu sarsarak uyardıramayacağımı biliyordum, o yüzden bir kâse aldım, yüzünü yıkaması için ılık su bulmaya gittim.

Akhilleus her sabah sıcak banyo yapabilsin diye avluda bir ateş çatılıp yanar halde tutulurdu; banyo yerine denizi ne kadar sık seçerse seçsin, o banyonun yine de hazırlanması gerekirdi. Metal bir kâseye temiz su doldurdum, közlerin üstüne yerleştirip beklemek için çömeldim. En yakındaki barakanın altında, içeride bir yatağı hak edemeyecek kadar yaşlı ya da çirkin kadınların birbirine sokulmuş şekillerini seçiyordum. Bütün kapılar kapalıydı. Köpekler bile uykudaydı ama arada sırada tüysüz kuyruğunu toprakta sürükleyerek barakadan barakaya koşan bir sıçan görüyordum. Ah evet, eskisinden çok daha az sayıda olsalar da sıçanlar geri dönmüştü. Su yavaş ısıniyordu ama aldırımyordum, düşünmeye, ne söyleyeceğimi planlamaya ihtiyacım vardı. Ama sonra arkamda bir ayak sesi duydum, Akhilleus'u görmeyi bekleyerek -onu göreceğimden korkarak- döndüm ama Alkimos'tu, hemen arkasında da Automedon vardı. Akhilleus'un hemen birkaç adım ötesinde bir Troyalıyla barakasinda uyuduğunu bilirken ikisi de gözlerini bir an olsun yummamıştı herhalde, söz konusu Troyalı yaşlı ve -iddiaya göre- silahsız olsa da.

Alkimos eğilip bir şey söyledi ama anlayamayacak kadar ürkümüş haldeydim. "Priamos'un yüzünü yıkaması için su hazırlıyorum," dedim.

"Uyandı mı?" diye sordu Automedon.

"Evet. Hayır, şey, sesini duyduğumu sandım..."

“Ya Akhilleus?”

“Uyuyor.”

Alkimos üstümden eğilerek parmağını kâseye batırdı. “Isınmış bu.”

Tutamakların sıcak olması ihtimaline karşın harmaniyemin eteklerini ellerime sararak kâseyi ateşten alıp ayağa kalkmaya davrandım.

“Ben taşıyım,” dedi Alkimos.

Bakakaldım. Akhilleus’un başyardımcılarından biri bir köle için su taşıсын! Hayır, benim için değildi, elbette benim için değildi; düşman, hem de *başdüşman* olmasına karşın yine de bir kral olan ve kraliyet ailesinden bir misafire layık bir şekilde şerefle hizmet edilmesi gereken Priamos içindi. Ama sonra Alkimos’un ifadesini gördüm ve, *Hayır, benim için*, diye düşündüm.

Teklif sinir bozucuydu. Priamos’la baş başa görüşmem lazımdı, Akhilleus’un yardımcıları yanı başımda dans ederken değil. Alkimos’u işi bana bırakıp gitmeye ikna edebilirdim ama Automedon bambaşka bir meseleydi. Güvenli uzun adımlarla yürüyerek önden gidiyordu, uykusuz geçirdiği gecenin ardından mışıl mışıl bir uykuyla geçirilmiş bir gecenin ardından olacağı kadar titizlikle giyinip kuşanmıştı ve dikkatliydi.

Basamaklara vardığımızda elimden geldiğince kesin bir sesle, “Ben götüreceğim,” dedim. Doğruca Automedon’un gözlerinin içine baktım. “Beni tanıyor. Ablam oğullarından biriyle evli.”

Automedon bir an için beni insan olarak, ablası, hem de Kral Priamos’un gelini bir ablası olan bir kişi olarak görmek zorunda kalıp -bunun ilk defa olduğuna içtenlikle inanıyorum- gözlerini kırıştırdı. Tereddüt etti, sonra başıyla onayladı. Verandada ilerlediğim sırada ikisi beni seyrediyordu. Akhilleus’un uyanmasını beklemek için basamaklara oturduklarını görmekten ziyade hissettim. Bir kere Akhilleus’un barakada dolandığını duymuşum gibi geldi, durup dinledim ama sadece gıcırdayan bir tahtaymış, duvarlarla zemin durmadan gıcırdardı zaten. Yine de fena bir

şoktu. Çok dar bir fırsat aralığım vardı ve her an daha da daralıyordu.

Priamos hâlâ sırtüstü uzanmış haldeydi, yatışını değiştirmemişti. Ama yaklaştıkça gözlerinin çevresindeki küçük kaslarda daha önce orada olmayan bir gerginlik fark ettim. O yüzden yatağın yanına geldiğimde gözlerinin birden açılmasına şaşırmadım. Bir zamanlar belki canlı bir mavi olan gözleri yaşla solmuştu, irislerinin etrafını dedemin gözlerinde de gördüğüm gümüş grisi halka çeviriyordu. Sadece bir anlığına korkmuş göründü. Sonra beni göremediğini fark ettim, lambanın çevresindeki ışık halkasına girdim. Hemen gevşedi. Akhilleus olduğumu sanmıştı.

“Kral Priamos,” dedim kral sözcüğünü nazikçe vurgulayarak. “Size yüzünüzü yıkamanız için su getirdim.”

“İyi, çocuğum, çok naziksin.”

Dirseğinin üstüne döndü. Bir kumaşı sıcak suda ıslatıp ona verdim. Yüzüne sürdü, kulaklarına soktu, sonra saçlarıyla sakalını kaldırıp boynuyla göğsünü silebildiği kadar sildi. İçimde bir sevgi ve acıma sancısıyla bu işe kendi kendine temizlenmesine ilk defa izin verilen küçük bir çocuk gibi kendini kaptırdığını fark ettim. O birkaç dakikada savaşı, korkunç geçen son dokuz yılı unuttu, Hektor’un ölümünü bile unuttu. Hepsi içinden akıp gitti, Troya’yı yöneterek geçirdiği ömrü, elli senelik mutlu evliliği, hepsi sıcak, ıslak bir bez parçasıyla silindi. Bu değişimi görünce ıslattığım parmaklarımı saçlarından geçirmek, saçlarını alnından geriye itip başıboş telleri kulaklarının arkasına yerleştirmek bana son derece doğal göründü. Priamos beni seyretti, sonra birden, “Evet, Briseis’sin sen, değil mi? Helene’nin küçük arkadaşı?” dedi.

Kendini toparladığını, hafıza yükünü yeniden üstlendiğini görüyordum. Tasasız küçük çocuk kaybolmuş, yerine yaşlı bir adam, çok şey görüp geçirmiş, çok acılar çekmiş ama hâlâ bir kral olan yaşlı bir adam gelmişti. Örtüleri itti, bacaklarını yatağın kenarından sallandırıp bir an öylece durdu. Belli ki ayağa kalk-

mak biraz zor bir işti. Ağrıyan dizlerini düzeltmeyi birkaç defa denedi, sonunda kolumu onunkinden geçirip elini yakaladım. Ayağa kalkıp da acısının en şiddetli kısmı yatışmış görününce, daha fazla dayanamadım. “Beni de götürün,” dedim.

Hayretler içinde kaldı.

“Ablam Troya’da. Onu hatırlıyor musunuz? Leandre’yle evli. Ailemden geriye ondan başka kimse kalmadı.”

“Evet, hatırlıyorum. Kocan öldürülmüştü değil mi?”

“Erkek kardeşlerim de. Dördü birden. Başka kimsem yok.”

“Üzüldüm.”

“Akhilleus kardeşlerimi öldürdü, bense şimdi onun yatağında uyuyorum.”

“Şey, nasıl desem, bir şehir düştüğünde kadınların başına gelenleri biliyorsun işte. Bunu düşünmeden bir günüm geçmiyor. Kızlarıma bakıyorum...” Benim yüzümden oraya üşüşmüş görüntüleri koalamak istermiş gibi başını salladı. “Hiç değilse yaşayıp da görmeyeceğim. Şansım varsa o zamana ölmüş olurum.”

“Lütfen?”

Elini omzuma koydu. “Güzel kızım, doğru dürüst düşünemiyorsun. Evet, ablan sana bir ev verir, bunu seve seve yapacağına kuşum yok. Leander de öyle. Peki sonra? Birkaç haftalık özgürlük, sonra Troya düşecek ve sen de yeniden köle olacaksın, üstelik belki bu defa Akhilleus’tan daha kötü bir adamın kölesi.”

“Daha mı kötü?”

“Niye, sana kötü mü davranıyor?”

“Ailemi öldürdü.”

“İyi ama *savaş* bu.” Uzun boyuyla yine dikleşmişti, Kral Priamos’tu şimdi, yardımımı gerektiren zayıflık unutulmuştu. “Hayır, yapamam. Kadınının çalarsam Akhilleus ne düşünür? Oğlum Paris, kocasının misafiriye Helene’yi baştan çıkardı. Bunun bizi ne hale getirdiğine bir bak.”

“Bir faydası dokunacaksa aldiracağını sanmıyorum.”

“Emin misin? Senin uğruna Agamemnon’la bozuştun.”

“Evet ama sadece gururu incinmişti.”

“Yani bu gururunu incitmeyecek mi? Beni evine almasından, misafiri olarak kabul etmesinden sonra? Beni öldürebilirdi. Hayır, özür dilerim.” Başını iki yana salladı. “Yapamam.”

Arkamda bir hareket duyup dönünce gölgelerin içinde Akhilleus’un durduğunu gördüm. Kalbim tekledi. Ne kadar zamandır oradaydı?

“Briseis’in sana iyi baktığını görüyorum.”

Yeterince uzun süredir.

“Evet, çok nazik davrandı.”

Priamos yüzüme dokundu, avucunu yavaşça yanağıma dayadı ama ona bakmaya dayanamayacaktım.

“Gitme vakti,” dedi Akhilleus. “Yakında gün ışıyacak, Agamemnon’un seni burada bulması riskini göze alamayız.”

“Ne yapar sence?”

Akhilleus omuz silkti. “Öğrenmemeyi tercih ederim.”

“Ama benim için dövüştün?”

“Ah evet, dövüştümdüm. Bir Troyalının bana misafire karşı vazifelerimi öğretmesine ihtiyacım yok.”

Priamos elindeki bezi hafif bir şıptıyla tasa bıraktı. “Tamam, hazırım.”

Akhilleus giyinmekle kalmamış, silah da kuşanmıştı, birbirine kenetlediği elleri kılıcının kabzasındaydı. Dövüşmeye hazır olduğunu söylerken içtendi belli ki. Yüzüne bakmaya korkarak ellerine baktım ve Priamos’un da oraya baktığını fark ettim. Akhilleus bir adım gerileyip pelerinine daha sıkı sarındı, böylece elleri, o katil elleri kumaşın katları arasında gözden kayboldu. O ellerin yaptığı herhangi bir şeyden utandığını düşünmüyorum hatta aslında gurur duyuyordu ama elleri yine de bir sorundu çünkü başka insanların onu algılayışını kontrol edemeyeceği biçimlerde şekillendiriyordu.

Priamos’un pelerinini alıp verandada peşlerinden gittim. Artık görünmez olmuştum, ev sahibiyle misafirin bağları, erkekleri bir araya getiren bağlar yeniden kurulmuştu. Ama sonra Priamos’un basamaklarda nasıl sendelediğini fark ettim.

Akhilleus kolunu uzattı ama Priamos bütün görüşme süresince zaman zaman ortaya çıkan o ani öfke kasılmalarından biriyle kolu bir tarafa itti. O anlık tepkiden derhal pişman olduğunu, kendini Akhilleus'un kolunu tutmaya *zorladığını* görebiliyordum. Kenara çekilip Priamos'a benim yardım etmem gerektiğini işaret eden Akhilleus oldu. Priamos elini omzuma koydu ve basamakların gayet güzel üstesinden geldi, yere inerken biraz yüzünü buruşturdu o kadar. Akhilleus önden gitmiş Automedon'la konuşuyordu, belki Priamos'un güçsüzlüğüyle kendisinin gücü arasındaki tezata dikkat çekmek istememişti. Priamos'un, Akhilleus'a babasının adını anarak yaklaşmasının ne kadar akıllıca olduğunu düşündüm. Akhilleus yaşlı erkeklerle ilişkilerinde daima büyük bir nezaket ve düşüncelilik sergilerdi, bu hassasiyet ancak kendi babasına duyduğu sevgiden kaynaklanıyor olabilirdi.

Priamos bütün ağırlığını bana veriyordu şimdi. Bir gecede on yıl yaşlanmış, birkaç kısa saat içinde canlı bir yaşlılıktan kırılgan ihtiyarlığa geçmiş gibiydi. Elimin altında damarlarının mümkün değil hayatta kalamayacağını bildiğiniz bir kuş yavrusunun kalbi gibi attığını hissediyorum. Akhilleus ona yetişmemizi bekliyordu. "Her şey hazır," dedi. "Kapiya kadar seninle geleceğim."

Ahır avlusuna vardığımızda Alkimos'la Automedon katırları arabaya koşmakla meşguldü. Yaklaştığımız sırada Priamos'un titrediğini hissettim. Şimdiye kadar kendini tutmuştu, katırlar ayaklarını yere vurup dizginlerindeki çanlar şingirdarken arabaya döndü.

Alkimos, Akhilleus'un işareti üzerine meşaleyi iyice havaya kaldırdı, Hektor'un cesedinin üstüne bir ışık halkası düştü. Priamos'un oğlunun yüzünü görebilmesi için keten örtüyü kaldırdım. Priamos boğazının derinlerinden hafif bir ses çıkardı, sonra neredeyse ürkekçe uzanıp oğlunun saçlarına dokundu. "Ah, oğlum, zavallı oğulcuğum." Ağlıyordu şimdi, bir elini yüzüne götürüp dudaklarını kapatmaya çalıştı ama hıçkırıkları bastırılacak gibi değildi.

Bekledik. Sonunda Priamos, Akhilleus'a döndü.

"Onu gömmek için ne kadar zamana ihtiyacınız var?" diye sordu Akhilleus.

Sorunun gaddarlığı can yakıcıydı ama sonra Akhilleus'un işin pratik taraflarına odaklanarak bir meydan okumaya kolayca dönüşebilecek bir durumu savuşturduğunu anladım. Keder onları birleştiriyordu ama aynı zamanda ayırıyordu da.

"Ah..." Nefesi kesilen Priamos arabanın kenarına tutunup düşünmeye çalıştı. "Odun almak için ormana gitmek uzun bir yürüyüş, ağaçlarımızın hepsi barakalarımızın inşası için kesilmişti, insanlar da gitmeye korkuyor. Bir ateşkese ihtiyacımız var."

"Almanızı sağlayacağım."

"O zaman ne desem... On bir gün? Cenaze oyunları için on bir gün. Ondan sonra on ikinci gün yeniden savaşacağız. İlla savaşmak zorundaysak..."

Bu hemen hemen bir soruydu. *Neden olmasın*, diye düşündüm. *Neden olmasın?* Akhilleus'la ikisi bir ateşkes üstünde böyle kolayca anlaşabildiyse neden bu işi sürdürüp kalıcı bir barış yapılmasın?

"Seni kapıya kadar geçireceğim," dedi Akhilleus.

Priamos beklenmedik bir şekilde neşelenmiş göründü. "Gerçekten mi? Nöbetçiler ne diyecek bu işe? Yüce Akhilleus, tanrılara benzeyen Akhilleus bir çiftçinin arabasına eşlik ediyor."

Akhilleus omuz silkti. "Söyleneni yaptıkları sürece ne düşündüklerinin bir önemi yok. Ama maksadını anlıyorum, şeref muhafızına kesinlikle ihtiyacımız yok." Automedon'la Alkimos'a döndü. "Siz burada kalın, beni barakada bekleyin."

"Burada vedalaşsak daha iyi olur bence," dedi Priamos.

"Hayır. O kapıdan geçene dek hâlâ benim misafirimsin. Tanınman iyi olmaz."

Priamos başını sallayarak razı olduğunu gösterdi. Hektor'a tekrar bakabilmek için bütün bunların bir an önce sona ermesini istediğini görüyordum.

"Ama önce," dedi Akhilleus, "veda içkisini içelim."

Altan alta kaynayan öfkeyi o kadar ince bir nezaket katmanı örtüyordu ki Priamos'un reddedebileceğini düşündüm ama hayır, dünden razıydı hatta barakaya dönerken Akhilleus'un koluna tutundu. Automedon'la Alkimos gecikmeden ötürü çileden çıktıkları belli olarak bakıştılar ama ikisinin peşinden gittiler. Priamos'u bir an evvel kamptan çıkarmak gerektiğine dair edilen onca lafın ardından neler olduğunu ben de anlamamıştım ama durum işime geliyordu. Ne yaptığımı kimsenin fark ettiği yoktu. Önce arabanın yanında dikilmeye devam ettim, sadece biri etrafı bakınacak olursa yüksek kenarların beni gözlerden gizlemesi için birazcık sola kaymıştım.

Şafak rüzgârı insanı tazeliyordu. Avlunun her yanındaki meseleler yuvalarında titreşiyor, soluyordu. Elimini arka kapıya dayayıp ayak seslerinin dinmesini bekledim. Ya şimdi ya da hiçbir zamandı, doğrusunu yapıp yapmadığımı düşünerek kaybedecek vakit yoktu. Kimsenin bana bakmadığından emin olur olmaz arabaya tırmanıp Hektor'un yanına uzandım, sıcak vücudum onun soğuk yan tarafına yaslanıyordu. Katların beni de örtmesi için keten çarşafı gevşettim. Tenime değen vücudu yapış yapıştı, kekik ve biberiye kokuları hafif çürüme kokusunu bastıracak kadar güçlü değildi. Görünüşü hiç değişmemişti ama burnum bana kaçınılmaz çürüme sürecinin başladığını söylüyordu. Dönmelerini beklerken dışarı bakmadım, nefesim yüzünden kumaş kıpırdamasın diye yüzümü sımsıkı Hektor'un koluna bastırılmış olarak yattım. Priamos'un, oğlunun cesedine bir kez daha bakmak için durması yeterdi -ve bunu istemesinden daha doğal ne olabilirdi?-, ondan sonra çekeceğim vardı, belki Priamos'un da öyle çünkü orada olduğumu bilmediğine dair verdiği güvencelelere inanılmayabilirdi.

Ayak seslerinin döndüğünü duyunca gerildim. Akhilleus'la Priamos alçak seslerle konuşuyordu, sözcükleri duyamıyordum. Bir süre sonra sessizliğe büründüler. O sessizlik benim için konuşmalardan daha korkutucuydu. Priamos'un Hektor'un cesedine tekrar bakmaya geldiğini sandım ama sonra sürücü koltu-

ğuna tırmanmasıyla arabanın yana yattığını hissettim. Çanların çınlaması, deri dizginlerin katırların boynunda şaklaması... sarsılarak ilerledik. Hektor'un soğuk teni yanağıma sürtünüyordu.

Ahır avlusunda tekerlek yarıkları; arabanın tekerleri patikada bile topraktaki çukurların üstünde sıçrayıp duruyordu. Arabanın kenarlarına bağlandığı iplerle enikonu sarsılmadan duran Hektor'un cesedine sıkıca tutundum. Üşüyordum artık, bednim neredeyse ceset gibi soğumuştı, bütün kaslarım korkuyla büzülmüştü. Ama zihnim hızla çalışıyordu, ablamı, eniştemi, evlerinin sıcaklığını ve güvenliğini, hepsinden öte ve daha önemli olarak da özgürlük denen o muhteşem ödülü görüyordum. Ben, yine kendimim, ailesi, arkadaşları, yaşamda rolü olan bir kişiyim. Bir kadınıym, nesne değil. Keyfini ne kadar kısa süreyle sürecekt olursam olayım, her şeyi göze almaya degecek bir ödöl değil miydi bu?

Ama düşündükçe, bu özgürlüğe kaçış girişimi gözüme gitgide daha delice görünmeye başlıyordu. Priamos beni Troya'ya varmamızdan önce keşfederse pekâlâ arabasından atabilirdi hatta savaş alanını geçerken bile yapabilirdi bunu. Bir zamanlar gözbağcılık numaralarıyla eğlendirdiği küçük bir kıza ilişkin birkaç duygusal hatıra, ev sahipliğini yapmış olan Akhilleus'a karşı görevi karşısında hiçbir şey ifade etmezdi. On bir günlük ateşkesi benim uğruma tehlikeye atmazdı.

Hem zaten Troya'ya varmayı ve ablamın evine ulaşmayı başarsam bile gelecek neler getirecekti? Korkunun gölgesinde birkaç haftalık mutluluk, ondan sonra bir başka iç kalede, çevremde dehşete düşmüş başka kadınlarla saklanacak, bir başka şehrin düşmesini bekleyecektim. Agamemnon'un binlerce sarhoş savaşçıyı sokaklara salmasını bekleyecektim. Troya için yaptığı planları, Nestor'la ikisinin planlarını duymuştum. Eniştemin de aralarında olduğu bütün erkekler ve oğlan çocuklar öldürülecek, çocuklarının erkek olması ihtimaline karşın hamile kadınlar karınlarından mızraklanacaktı, diğer kadınlarıysa toplu tecavüzler, dayak, uzuvlarının kesilmesi ve kölelik bekliyordu. Birkaç ka-

dın, daha doğrusu genellikle kraliyet kanıyla ya da soylu kanla doğmuş olanlar arasından birkaç çok genç kız, krallar arasında pay edilecekti ama eski bir köle olarak ben öyle bir konumda değildim. Orta malı kadınların arasına düşmem, gündüzleri tek-melerden kaçıp geceleri barakaların altında uyumam işten bile değildi. Ya da daha kötüsü, Akhilleus'la yüz yüze gelip kaçak kölelere mutlaka verilen cezalara katlanmak zorunda kalmam. Merhamet umudu hiç yoktu, Akhilleus'un nasıl intikam hırsıyla dolabileceğini görmüştüm.

Priamos haklı, diye düşündüm. Delilik bu.

Gözlerimi sımsıkı kapatarak düşünmeye çalıştım. Kapana kısılmıştım. Hektor'un cesedinin yanında yatıp arabanın durmasını beklemekten başka bir şey yapamazdım artık. *Durursa tabii.* Akhilleus'u tanıyan nöbetçilerin onları hiç durdurmada geçmelerine izin vermesi ihtimali yabana atılamazdı. Kamptan ayrılan arabaların durdurulup aranması pek görülmuş şey değildi zaten.

Sonunda yalpalama kesildi. Arabanın yanında yürüyen Akhilleus'un varlığını her an hissetmişim ama o his şimdi kaybolmuştu. Birkaç dakika sonra nöbetçilerle konuştuğunu duydum. Katırların çanları şingırdadı. Priamos, herhalde gerginlikten olacak, iç çekip öksürdü. Ben de öksürmek istiyordum. Çaresizce limonların keskin tadını hayal ettim, ağzımda tükürük biriktirip boğazımdaki gıcığı yatıştırmak için şiddetle yutkundum. Akhilleus'la nöbetçilerin güldüğünü duyuyordum.

Araba her an yeniden harekete geçebilirdi. Şimdi olmak zorundaydı. Kendimi çarşıftan kurtardım, kıpırdana kıpırdana arabanın ucuna gidip yere kaydım. Hemen yürümeye başladım. Üşümüş, korkmuş, ıslak, umutsuz bir haldeydim, tenim Hektor'un teninin kokusunu taşıyordu. Akhilleus'un bakışlarının sırtımı deldiğini hissediyordum ama gerçekten bana bakıp bakmadığını anlamak için dönmeye cesaret edemedim. İçimden koşmak geliyordu ama koşmanın çok dikkat çekeceğini biliyordum, o yüzden harmaniyeme sıkı sıkı sarılıp hızlı ama düzenli

adımlarla yürüdüm. Nereye gittiğime bakmıyor, tuniğimin eteğine takılıp duruyordum. Her an ismimin seslenildiğini duymayı bekliyordum.

Etrafımda kamp uyanıyordu. Bir önceki geceyi sarhoş geçirmiş erkekler esniyor, bağıra çağıra yemek istiyordu; kadınlar geceden kalma ateşleri canlandırmak için çıra taşıyordu. Şafak rüzgârı saçlarımla eteğimi uçurdu. Doğruca bir grup kadının yanına gidip aralarına karışmaya çalıştım hatta boş bir kova alıp doluymuş gibi hafifçe bir yana eğilerek taşıdım. Sonunda arkama bakacak cesareti topladım ve bunca rol kesmeme hiç gerek olmadığını anladım. Priamos'un arabası ağır ağır kapıdan geçiyordu. Akhilleus onu seyretmek için beklemişti, bir elini kaldırıp son bir selam verdi, sonra dönüp barakasından yana seğırtti.

Ancak o zaman derin bir nefes aldım. Birkaç dakika daha bekledim, sonra peşinden gittim. Kafam yapılması gereken her zamanki işlerin karmaşasıyla doluydu. Akhilleus banyo için sıcak su isteyecekti. Banyosunu hazırlamakla görevli kadınlarla konuştum, sonra barakaya girdim. Masada oturmuş boşluğa bakıyordu ama ben içeri girince bakışlarını kaldırdı. Şaşırmış bir hali olduğunu düşündüm.

“Yiyecek bir şey ister misin?” diye sordum.

Başıyla onayladı ve ben ekmekle zeytinleri, eskiden Lyrnessos'ta yaptıkları ufalanan beyaz keçi peynirini hazırlarken sessizce oturdu. Bu koku beni daima çocukluğuma götürürdü. Annemin en sevdiği peynirdi, evimizin arkasındaki bir ağaçta yetişen küçük, sert kayısılardan birkaçıyla birlikte yerd. Birkaç kırıntı alıp dilimin üstüne koydum, keskin, ekşi lezzet annemi bana getirdi. Yaşlar gözlerimi yaktı ama kendimi koyverip ağlamadım. Tabağı masaya, Akhilleus'un önüne koyup geri çekildim.

Acıkmış gibiydi, ekmekleri parça parça koparıp yağa batırıyor, peynir dilimlerini hançeriyle alıp alıp ağzına götürüyordu. Kupasına sulandırılmış şarap doldurup tabağının yanına koydum.

Sonra gelişigüzel bir tavırla konuşurmuş gibi -gelişigüzel konuşmuyordu elbette-, “Niye geri döndün?” dedi.

Demek baştan beri biliyordu. Ağzım kurudu. Sonra düşündüm: *Hayır. Sadece kadınların barakalarına gittiğimi düşünüyor ve neden çağrılmayı beklemeden geri geldiğimi merak ediyor.* Böylece yüzüne bakmak için döndüm ve ilk fikrimde haklı olduğumu anladım. Biliyordu gerçekten. Bunun şokuyla bir an için zihnim bomboş kaldı ama sonra düşündüm: *Arabada olduğumu biliyordun madem, niye beni durdurmadın?*

“Bilmiyorum,” dedim ağır ağır.

Ekmekle peynirin olduğu tabağı bana doğru itti. Bitirdiğini düşünerek kaldırmaya davrandım ama sonra aklım başıma geldi. *Bana yemek ikram ediyordu.* Öyle zarif bir davet sayılmazdı, sadece parmağıyla önce göğsümü, sonra da bir sandalyeyi işaret etmişti. Ben de karşısına oturdum, birlikte yedik içtik.

Bilmiyorum, demiştim çünkü söyleyecek başka bir şey bulamamıştım. Troya’nın düşmesine, yeniden köle olup sürüklenerek Akhilleus’un önüne getirilmeye dair bütün o laflar... Hepsi doğrudu. Ama bunları arabaya binmeden önce biliyordum zaten. Başka bir şey, parmağımı üstüne basamadığım bir şey beni geri getirmişti. Belki artık buranın benim yerim olduğu, hayatımın burada sürmesini sağlamak zorunda olduğuma dair bir histen fazlası değildi.

Sessizlik içinde yiyip içtik ama havanın değiştiğini seziyordum. Kaçmaya çalışmış ama sonra -*hangi sebepten olursa olsun*- geri dönmüştüm. Arabada olduğumu biliyordu -*ve yine kimbilir hangi sebepten ötürü*- gitmeme izin vermeye hazırды. Yani artık aramızdaki dümdüz bir köle-efendi ilişkisi değildi. Yoksa öyle miydi? Bilmiyorum, muhtemelen bunların çoğu benim hüsnükuruntumdu, herhangi birinin bir anlığına da olsa aklından geçtiğini sanmıyorum.

Birden tabağını itip ayağa kalktı. “Agamemnon’u görmem gerek.”

“Daha uyanmamıştır.”

Eğlenmiş gibi baktı bana. “Uyanmamıştır, doğru ya.”

Böylece tekrar oturdu, şarabı bitirdik.

Dokuz uzun sene boyunca kan ve çarpışmanın ardından on bir pırıl pırıl barış günü.

Tuhaf bir zaman, zamanın dışında bir zaman olarak hatırlıyorum o günleri. Kabaran bir dalganın boşluğunda gibiydik. Her gün, savaşçılar yarışlar kazanıp Priamos'un boşalmış hazinesinden ödüller aldıkça Troya surlarının arkasından yükselen tezahüratlarla ve bağrışlarla doluydu. Gerçi hiçbirisi ödölünün keyfini uzun müddet süremeyecekti.

İkinci gün Aias yemeğe geldi, Tekmessa'yla küçük oğullarını da yanında getirdi. Biz kadınlar verandada oturup Tekmessa'nın bayıldığı tatlılardan yedik, daha doğrusu o yedi, ben seyrettim. Çocuk, babasının onun için yonttuğu bir tahta atla oynuyor, atını verandada dörtnele kaldırırken dilini şaklatıyordu. Elimi gözlerime siper ederek oturdum, Akhilleus'la Aias'ın zar oynamalarını seyrettim. Avlunun ortasındaki masada oturuyor, uzun süreli tanışıklıklarının verdiği özgürlükle birbirlerine sataşıyor, gülüyor, zarlar istedikleri gibi gelmeyince yüksek sesle homurdanıp elleriyle alınlarına vuruyorlardı. Bütün hareketleri sanki zar oyunu oynayan iki insanı taklit ediyorlarmışçasına hafifçe abartılıydı.

Aias birden ayağa fırladı. Barakada birini gördüğünü düşünerek nereye baktığını anlamak için döndüm ama ortada kimsecikler yoktu. Tekrar onlara baktığımda Aias yerdeydi. Dizleri çenesine kadar çekilmiş olarak, yeni doğmuş bir bebek gibi ciyak ciyak ağlayarak orada yattı. Akhilleus kıpırdamadan oturdu, patlamanın kendi kendine sona ermesini bekledi, Aias sonunda

kontrolünü yeniden kazanıp yerine oturdu. İkisi de konuşmadı, hiçbir şey olmamış gibi oyunlarına devam ettiler. Bütün olay başından sonuna dek on dakikadan fazla sürmüş olamazdı.

Ayağa kalkmaya davranmış olan Tekmessa tekrar sandalyesine yerleşip balla kaplı fındık karelerinden bir yenisine uzandı.

“Uyuyamıyor,” dedi. “Korkunç kâbuslar görüyor, geçen akşam bir örümceğin onu yediğini gördü, çenelerini açıp kapattığını ve diğer bütün sesleri duyuyormuş, çığlık çığlığa uyandı. Ah, ne olduğunu sormaya kalkarsam...”

“Anlatmıyor mu?”

“Yok bir de anlatacaktı! Hepsine katlanıp hiçbir şey söylememek gerekiyor, bu konuda konuşmaya çalışırsam, ‘*Kadına suskunluk yakıştır*,’ diye püskürtülüyorum.”

Tanıdığım bütün kadınlar o lafa uygun yetiştirilmişti. Gölgele verandada oturup bu sözü bir süre düşündük, sonra birden kahkahayı bastık, ikimiz birden. Kahkaha atmakla kalmıyor, çığlık çığlığa haykırıyor, hırıldıyor, nefes almaya çalışıyorduk, sonunda erkekler dönüp bize baktı, Tekmessa sesi kesilsin diye tuniğinin eteğini ağzına tıktı. Kahkahalar başladığı gibi birdenbire sona erdi. Gözlerimizi kurularıp burnumuzu elimizin tersiyle silerek oturduk. Tepsiyi aldım, ona bir dilim daha ikram ettim. Arada sırada gelen belli belirsiz hıçkırıklar sayılmazsa yüzeyde normal kişiliklerimize dönmüştük ama bir şey değişmişti. Tekmessa’dan hiçbir zaman öyle pek hoşlanmamıştım ama paylaşılan o kahkahaların ardından arkadaş olduk.

“Hamile olduğunu ne kadar sürede anlarsın?” diye sordum.

Bana bakakaldı. “Duruma bağlı. *Ben* hemen anlamıştım, ilk günden itibaren mide bulantısından köpek gibi hastaydım ama bilirsin işte... Herkes farklıdır, bazı kadınlar doğum sancısı çekmeye başlayana dek anlamadıklarını söylüyor, gerçi *nasıl* anlamadıklarını anlamıyorum, yani aylık kanamaların devam ediyor bile olsa sürekli mesanene kafa atılmasının iyi bir ipucu olduğunu düşünüyor insan.” Genel hatlarla konuşmaya dikkat etmesine karşın konuşması boyunca kurnazca beni süzmüştü. “Ondan mı?”

“Evet,” dedim.

“Kesin ondan mı?”

“Evet.”

“Agamemnon’dan değil?”

“Mümkün değil. Arka kapı, unuttun mu?”

Benim adıma sevinçten uçtu, benim uçtuğumdan çok daha fazla hem de.

Gölgeler uzuyordu. Erkekler bir an sonra kalkıp yemek için içeri girecekti ama güneşin, ufkun kıyısında titreştiği o son birkaç dakika boyunca kimse kıpırdamadı. Aias sandalyesinde dönmüş bizden tarafa bakıyordu. Önce, veranda basamaklarında zıplayarak, “Anne bak! Anne bana bak!” diye bağırarak küçük oğlanı seyrettiğini sandım ama sonra gözlerinin bomboş olduğunu ürpererek fark ettim. Akhilleus sandalyesinde kımıldandı, bir kadeh daha içkiyle, bir el daha oyunla, herhangi bir şeyle Aias’ın dikkatini çekmeye çalışıyordu ama o korkunç boş bakış uzadı, uzadı, barakadan geçti, ahırların avlusundan geçti, savaş alanından Troya kapılarına ve daha ötesine uzandı. Belli bir şeye bakmıyordu, hiçbir şeye bakmıyordu. Ya da belki *hiçliğe* bakıyordu.

Akşam yemeğinden sonra içki ve müzik faslı Akhilleus’un oturma odasında sürdü. Alkimos lir çalıyordu, Automedon çift flütte beklenmedik bir yetenek sergiledi ama şarkı söylemeye kalktığında sesi anasından yeni ayrılmış bir buzağının sesine o kadar benziyordu ki herkes susması için yalvardı. Bütün şarkılar savaşlarla, büyük adamların ele geçirdiği şeylerle ilgiliydi. Akhilleus’un sevdiği, onu Akhilleus yapan şarkılardı bunlar. O gece, Patroklos’un ölümünden beri görmediğim kadar mutluydu.

Akşam ilerleyince küçük oğlan huysuzlandı. Tekmessa onu kucağına alıp dışarı çıkardı, ağır çocuk kollarının arasında avluda yukarı aşağı yürümeye, uysun diye ninni söylemeye başladı. Ninniye kendi çocukluğumdan hatırlıyordum. Annem en küçük kardeşime söylerdi, ben de o kısacık kıymetli süre boyunca yeniden bebek olmama izin verilmiş halde yanına kıvrılırdım.

Tekmessa ninniye devam ederken erkekler yavaş yavaş sessizliğe bürünerek dinlediler. Tatlı bir sesi vardı. Gruba baktım. İşte buradaydılar: Her biri çarpışmalarda pişmiş savaşçılar, Yunan bebeğine Troyalı ninnisi söyleyen bir köleyi dinliyorlar. Aniden bir şeyi anladım, daha doğrusu sezdim, gerçekten anlamayı çok daha sonra başardığımı düşünüyorum. *Hayatta kalacağız, diye düşündüm. Şarkılarımız, hikâyelerimiz. Bizi unutmayı asla başaramayacaklar. Troya'da savaşmış son adamın ölmesinden on yıllar sonra bile oğulları Troyalı annelerinin onlara söylediği şarkıları hatırlayacak. Rüyalarında olacağız. Ve en kötü kâbuslarında.*

Ninni, Tekmessa'nın ağzından boşalan bir agucuk gugucuk seliyle ve uykuya dalmış olan çocuğun memnuniyetle derin derin iç çekmesiyle sona erdi.

"Eh, iyi madem," dedi Aias uyluklarına birer şaplak indirerek. "Gitsek iyi olacak."

Akhilleus'la ikisi birbirlerine sıkı sıkı sarıldılar ama konuşmadılar, sonra yan yana verandada durup küçük ailenin gecenin içinde kaybolmasını seyrettik.

Akhilleus'la birlikte barakaya döndüm, ateşin yanına yerleştik. Priamos'un ziyaretinden bu yana geçen kısa sürede, aramızda bir değişiklik olduğuna dair ilk izlenimim doğrulanmıştı. Akhilleus artık beni çağırtmıyordu. Sadece orada olacağımı varsayıyordu. O geceyi çok düşündüm. Geriye dönüp bakınca bana öyle geliyor ki sadece kamptan değil, Akhilleus'un hikâyesinden de kaçmaya çalışmış ve başaramamıştım. Sakın yanılgıya düşmeyin, bu onun hikâyesiydi; *onun öfkesi, onun kederi, onun hikâyesi.* Ben de öfkeliydim, ben de kederliydim ama her nedense bunun önemi yoktu. İşte yine buradaydım, Akhilleus'un yatağa gitme vaktinin geldiğine karar vermesini bekliyordum, hâlâ onun hikâyesinde kapana kısılmış, onun hikâyesine tıklıp kalmış haldeydim ama bu hikâyede oynayacak gerçek bir rolüm yoktu.

Gerçi bu durum değişmek üzere olabilirdi. Ateşe baktım, ona söylemek zorunda olduğumu biliyordum. Niye suskun kaldığımı bilmiyorum. Diğer kadınların hepsi, *Durma, ona söyle, söylese-*

ne, tanrılar aşkına, niye bekliyorsun, diyordu. Güvene kavuşma şansımdı bu ya da işte ne kadar bir güvene kavuşabileceksem o kadarına. Ritsa'nın Khryseis için söyledikleri geldi aklıma. Agamemnon'a bir oğul verirse hayatı kurtulur, demişti. Yine de konuşmadım çünkü o sözcükleri söylediğim andan itibaren hayatımın yine değişeceğini biliyordum. Hem Troyalı hem de Yunan olan bir çocuğun annesi -müstakbel annesi- olacaktım. Eski sadakatlerim, eski kesin fikirlerim -geriye kalan son birkaç tanesi de- silinip gidecekti. O yüzden ateşin başında oturup şarabımı yudumladım ve hiçbir şey söylemedim.

Onun, Priamos'un istediği ateşkesi elde edebilmek için uzun uzun ve şiddetle mücadele vermesi gerekti. Pazarlık karmaşık ve çok zaman alan bir işti çünkü sadece Agamemnon'u değil, bütün diğerk kralları da ikna etmesi gerekiyordu. Ayrıca doğrusunu söylemek gerekirse Troya, Hektor'un ölümüyle ölümcül bir yara aldığına göre saldırmanın tam zamanı olduğu savına karşı ileri sürülecek bir şey yoktu. Ama nasıl olduysa sonunda hepsini yola getirmeyi başardı. Patroklos olsa onunla gurur duyardı. Yolun her adımında önünü tıkamış olan Odysseus bile, "Eh, sürpriz oldu doğrusu," dedi. "Belki seni elçi yaparız... Günün birinde."

Akhilleus gülerek başını iki yana sallamakla yetindi.

"Günün biri" diye bir şey yoktu.

Her sabah gidip kumsalda, sert kum şeridinde duruyor ve annesini görmek için gözlerini dört açıyor.

Thetis başta beyaz sis örtüsündeki kara bir lekeden ibaret ama sonra, sığ sularda ona doğru yürürken Akhilleus, annesinin cildinin gümüşü ışıltısını yakalıyor. O ânı hem hevesle bekliyor hem korkuyla çünkü artık her buluşmaları uzatılmış bir veda. Bundan bıktı, bitmesini istiyor. Bütün hayatını annesinin göz yaşlarıyla ıslanmış halde geçirdi. O yüzden Thetis kabaran bir dalganın içinde nihayet kaybolduğunda içten içe rahatlıyor. Annesinin kendisiyle birlikte getirdiği sis hemen dağılmaya başlıyor, iyileşen bir yaranın üstündeki ilk zarımsı deri katmanı gibi ince, ışıltılı bir şeffaflıkla önünde uzanıyor.

Barakaya döndüğünde güneş sisin son kalıntılarını dağıtmış, kamp canlılıkla dolup taşıyor. Bir kadın bir ateşin başına diz çökmüş, kütüklerden birinin altına üflüyor, bir yandan da ateşi bir avuç kuru otlarla besliyor. Atlar burunlarını yem torbalarına sokmuş, adamlar da onlara doğru eğilmiş, nasırlı ama nazik ellerini her bacakta tek tek gezdiriyor, toynakları kaldırıp taş var mı diye bakıyorlar. Yeni bir şey yok, özel bir şey yok, son dokuz senedir bunları her sabah gördü ama hiç şimdiki kadar berrak bir şekilde görmemişti, şimdiye kadar hiçbirini hak ettikleri biçimde sevmemişti.

Alkimos her sabah verandanın basamaklarına oturup zırhını cilalıyor. Akhilleus da bazen bir kumaş parçası alıp ona katılıyor, Automedon'un bu ne rezalet diyen yüz ifadesini görmezden geliyor. Yüce Akhilleus'un, tanrılara benzeyen Akhilleus'un oturup da kendi zırhını cilalaması olacak iş değil. Ama Akhilleus bu işi seviyor, darbelerin ritmi, iyice inatçı bir kiri çıkarmak için sarf edilen çaba, pırıldayan bronzun insana sunduğu basit, erişilebilir ödül. Annesi bu zırhı ona verdiğinde Hektor'u bulup öldürmeye o kadar odaklanmıştı ki zırha doğru dürüst bakmaya bile zahmet etmemişti. Şimdi kalkanın güzelliğine hayran olmak için dünya kadar vakti var. Bir nehir kenarında otlayan öküzler, dans alanında halka olmuş delikanlılarla genç kızlar, güneş, ay, yıldızlar, yeryüzü ve gökyüzü, bir kavga, bir dava, bir düğün ziyafeti... Gerçi bir yandan annesinin bu hediyeyle ne demek istediğini çözemiyor. Dünyanın en sağlam, en iyi dövülmüş, en güzel kalkanı bu ama onu kurtaramaz. Ölümünü tanrılar kararlaştırdı. Kalkan ona kaybetmek istediği hayatın zenginliğini her sabah, her sabah hatırlatıyor.

Kalkanı cilalarken annesini çok düşünüyor. Artık yaşamının sonundayken ta en başa dönmek, yapabilirse çemberi tamamlamak doğal görünüyor gözüne. Küçükken yemekten sonra geç saatlere kadar salonda kalmasına izin verilirdi, gözkapakları ağırlaşmış, uykuyla savaşıyor annesine bakar ve gözlerinin nasıl kızarmış olduğunu fark ederdi. "Ateş yüzünden," derdi annesi.

“Dumandan.” Ama Akhilleus öyle olmadığını biliyordu. Annesi bazı geceler nefes almakta zorlanıyordu. Sonra cildi çatlamaya başlıyordu -her seferinde önce ağzının köşeleri giderdi-, sonra çatlaklar derinleşiyor, yayılıyor, sonunda içlerinden sıvılar sızmaya başlıyordu. Bunun üstünden çok geçmeden annesi ortadan kaybolurdu, Akhilleus da amaçsız, öksüz bir halde kumsalda gezinir dururdu, ta ki annesi birden gözleri berraklaşmış, cildi ışıltı halde, parlak siyah saçları tuz kokarak tekrar belirip onu kollarına alana dek.

Ama kötü zamanlar gitgide sıklaştı. Babası genellikle uzanıp annesinin kolunu okşardı, annesi de her seferinde buna izin verirdi, bir kere bile geri çekilmemişti ama ona iyice sokulmuş olarak duran Akhilleus, çekilme arzusunu nasıl şiddetle baskıladığını hissederdi. Öfkeli bir kadındı annesi, onu bir ölümlünün evlilik yatağına mahkûm etmiş olan tanrılara öfkeliydi. Ve nasıl da nefret ediyordu bundan, insanların çiftleşmesinin ve doğumunun vıcık vıcık kayganlığından. Çocuğunu emzirmekten bile. Akhilleus onu hayal edebiliyor -hayal mi yoksa anı mı bu?-, boynundaki her kas gerilmiş, memesinin ucuna yapışmış süt emen, kan emen, umudunu ve yaşamını emen, onu karaya daha sıkı bağlarla bağlayan küçük denizşakayığı ağızdan uzaklaşmamaya çalışıyor. Ah, bütün bunlar üstünde iz bıraktı, hayal edilmiş olan ya da hatırlanan o tiksintinin izi kaldı. Akhilleus ne kadınlarla ne de erkeklerle seksten hiçbir zaman fazla keyif almadı. Fiziksel rahatlama, evet. Ama daha fazlası değil. Verdiği ya da aldığı bu tür zevkler için Patroklos’a bile yüklü bir bedel ödetilmişti.

Bütün sevgisi, bütün şefkati babası için. Her şeyden önce ve en önemlisi “Peleusoğlu” o, bütün ordunun onu tanıdığı isim, esas ve her zaman en önemli olmuş unvanı. Ama halk önündeki kişiliği bu. Yalnız başınayken, özellikle sabahın erken saatlerindeki deniz ziyaretleri sırasında kaçınılmaz bir biçimde annesinin oğlu olduğunu biliyor. Annesi, Akhilleus daha yedi yaşına gelmeden, bir oğlan çocuğunun kadınlar bölmesinden çıkıp erkeklerin dünyasına girdiği o yaştan önce çekip gitmişti. Belki

geçişi hiçbir zaman tam anlamıyla yapamamış olmasının sebebi budur, tabii yanında savaşımlar bunu söylediğini duysa kimbilir nasıl hayret ederlerdi. Ama Akhilleus bunu dile getirmiyor tabii. Bu bir kusur, bir zayıflık, onu dünyadan gizli tutmayı gayet iyi biliyor. Sadece geceleri uykuyla uyanıklık arasında süzülürken kendini yeniden annesinin tuzlu su dolu rahminin karanlığında buluyor, ölümlü yaşam denen uzun hata sonunda siliniyor.

Kendi ölümünün yaklaşmasıyla Patroklos için duyduğu keder bile hafifledi. Eskiden olduğu gibi bir uzvu kesilmişçesine yakıcı, ezici, parça parça edici bir acı duymuyor, Patroklos ondan önce yan odaya geçmiş gibi, neredeyse huzurlu bir his var içinde. Sık sık ondan bahsediyor, ikisi de savaşın ilk yıllarını hatırlayamayacak kadar genç olan Alkimos'la Automedon'a şimdi uzak bir geçmişte kalmış o günlerin savaşlarını ve deniz yolculuklarını anlatıyor. Ama Briseis'le yalnız kaldığında savaşların, Troya'nın ötesine geçiyor, Patroklos'la paylaştıkları çocukluk günlerine, tanıştıkları güne dönüyor. "Onu hayatımda hiç görmemiştim ama yine de ona bakınca ilk olarak, *Seni tanıyorum*, diye düşündüm."

"Tanışmanız talihin güzel bir cilvesiydi değil mi?"

"Benim için öyleydi. Onun için ne kadar talihli oldu bilmiyorum. Şunu kabul edelim ki benimle tanışmamış olsaydı muhtemelen hâlâ hayatta olacaktı."

"Farklı bir hayat seçeceğini sanmıyorum."

"Hayır, seçmezdi ama ben onun için farklı bir hayat seçerdim." Akhilleus omuz silkti. "Çok sabırlıydı, iyi bir çiftçi olurdu. İyi bir kral. İnsanı bıktıran işlerde, davalarda, bütün o şeylerde gayet becerikli davranırdı."

Briseis'le yalnız kaldığında Patroklos'un varlığını seziyor, bazen öyle kuvvetle seziyor ki onunla konuşmamakta epey zorlanıyor. Briseis'e onun da aynı şeyi hissedip hissetmediğini hiç sormadı çünkü hissettiğini biliyor. İlişkileri -buna ilişki denebilirse- baştan beri böyle, Patroklos'a duydukları müşterek sevginin içinden süzülüyor.

Akhilleus mevcut anda yaşıyor. Geçmişini hatırlıyor, pişmanlık duyuyor ama güceniklikleri gitgide azalıyor. Geleceği nadiren düşünüyor hatta hiç düşünmüyor çünkü gelecek diye bir şey yok. Bunu bu kadar kolay kabullenmesi hayret verici. Hayatı, açık avucunda bir karahindiba çiçeği gibi, o kadar narin ki en ufak bir nefesin esintisiyle dağılıp gidebilir. Yaşlı bir adamın ölümü kabullenişini bir yerlerden -belki Priamos'tan- alıp benimsemiş. Gelecek diye bir şey olmadığını biliyor ve buna gerçekten aldır-mıyor.

Sonra bir sabah uyanınca yatağı boş buluyor. Briseis'in her zaman orada olmasına alıştı, o yüzden kalkıp onu aramaya gidiyor. Dışarıda iki büklüm olmuş, kumların üstüne doğru öğürür halde buluyor onu.

"Ne oldu?"

"Hiç."

"Eh, belli ki *bir şey* olmuş..."

"Hamileyim."

Kafasına girmesi biraz vakit alıyor. "Emin misin?" diyor. Birinin, kadınların hamile olduklarını bebek tekmeleyene kadar anlayamayacağını söylediğini hatırlıyor hayal meyal. Doğru mu, gerçekten öyle mi? Böyle meselelerle ilgili hiçbir şey bilmiyor.

Briseis doğruca gözlerinin içine bakıyor. "Evet."

Akhilleus ona inanıyor. Briseis yalan söyleyen türden bir kadın değil. Kendi iyiliği için en iyisi yalan söylemesiye ken Agamemnon'un onunla yatmadığı hakkında bile yalan söylemedi. Böylece derhal, birkaç saniye içinde bir gelecek oluştu, gerçi kendisi bir parçası olamaz ama bu geleceği hesaplamak zorunda.

Bu yeni yaşamın düşüncesi zihnine sızıyor. Onunla birlikte de yenilenmiş bir ölüm korkusu geliyor. Karanlıkta kan ter içinde uyanıyor, sonunun tam olarak nasıl geleceğini merak ediyor. Çarpışmada ölmekle ilgili bilmediği pek bir şey yok, en kötüsünü gördü çünkü en kötüsünü başkalarına yaptı. Ondan sonra, her şey bittikten sonra çıplak ve çaresiz bir halde kadınların elinde...

Gerçi o konuda niye endişeleniyor ki. Kendisi *orada* olmayacak, anlam ifade eden bir şekilde olmayacak.

Ama endişeleniyor işte, karanlığın uzun saatlerinde endişeleniyor. Sonra sabah olunca gecenin zayıflığını unutuyor.

Liri bunca zamandır yağlı bezinin içine sarılmış olarak oymalı meşeden bir sandıkta duruyor. Arada sırada çıkarıp bakıyor, tellere dokunuyor ama sonunda daima bir tarafa bırakıyor.

Derken, on bir günlük ateşkesin sonlarına doğru bir akşam aniden aklına bir şey geliyor: *Yapamayacağımı nereden biliyorum?* İşin aslı şu, bilmiyor, deneyene kadar da bilemez. Böylece oturuyor, aleti kollarının arasına alıyor ve bildiği en basit ezgiyi seçiyor. Bir ninni. Ninniye birkaç kere üst üste çaldıktan sonra ayağa fırlıyor, yukarı aşağı yürümeye başlıyor, sakince oturamayacak kadar heyecanlı.

Bundan sonra liri elinden hiç düşürmüyor. Ertesi gece salonda, akşam yemeğinden sonra Alkimos'la düet yapıyorlar. Şarkılar şarkıları takip ediyor, gece ilerledikçe güfteler gitgide müstehcenleşiyor, sonunda herkes gülmekten halsiz düşüyor. Sonrasında kendi oturma odasında çocukken sevdiği şarkıları çalıyor, savaş şarkıları, deniz seyahatlerinden, maceralardan, kahramanların şanlı ölümlerinden bahseden şarkılar. Yeniden lir çalabilmek, yalnızca boş ellerle oturup başkalarının çalışını dinlemek zorunda kalmamak öyle sevinç verici ki.

Briseis yataktan onu seyrediyor. Vakit geç, çok geç. "Şimdi hatırladım, yapmam gereken bir şey vardı," diyor Akhilleus, ayağa kalkıp salona gidiyor.

Verandanın basamaklarından bağırarak Alkimos'u çağırıyor, Alkimos koşarak geliyor, yüzü bembeyaz, nefesi kesilmiş, belli ki bir hata işlediğinden, bir felaket olduğundan korkuyor, mesela Akhilleus mucizevi kalkanının üstünde bir pislik zerresi bulmuş olabilir. Akhilleus zavallıya bir içki dolduruyor, onu bir yere oturtuyor -salondalar çünkü bunu Briseis'in önünde yap-

mak nazikçe olmaz- ve açıklamaya çalışıyor. Alkimos başı dertte olmadığı için o kadar rahatlamış ki kocaman gözlerle Akhilleus'a bakmaktan başka bir şey yapamıyor. Tek bir sözcüğü bile anlamadığı besbelli.

"Ben ölürsem..." diyor Akhilleus bir daha.

Hiç değilse bu kadarı kafasına girmiş görünüyor, gerçi Alkimos önce hiçbir şey söylemiyor, sadece elleriyle savuşturma hareketleri yapıyor. Sanki bunlar hayatında duyduğu en kötü sözcükler. *Eh, ben dayanabiliyorsam sen haydi haydi dayanırsın*, diye düşünüyor Akhilleus, sabrı tükenmeye başladı. "Ben ölürsem, öleceğim demiyorum, ölürsem diyorum..." Alkimos dehşete kapılmış görünüyor. "Bak, içime bir şey doğmadı, öyle bir şey olmadı..." Sezgi değil bu, bilgi. "Gelecek için makul planlar yapmak istiyorum hepsi bu."

Alkimos ağzı açık bakıyor.

"Briseis hamile." *Hah, bu anlaşıldı.* "Ben ölürsem onunla evlenmeni istiyorum..." Elini kaldırıyor. "Ölürsem. Eğer, dedim. Onu babama götürmeni, çocuğun babamın hanesinde büyümesini istiyorum." Sessizlik. "Tamam mı?"

Alkimos sefil bir halde, "Hak etmediğim bir şeref," diyor.

"Ama yapacaksın?"

"Evet."

"Yemin eder misin?"

"Evet, elbette yemin ederim." Sonra: "O biliyor mu?"

Akhilleus başını iki yana sallıyor. "Hayır, henüz ona bir şey söylemeye gerek yok. Neler olacağını biz ikimiz bilelim yeter."

İyi geceler deyip odasına dönüyor, Briseis'i yatakta doğrulup oturmuş, kendisini beklerken buluyor. Bir an için aklı çeliniyor, ona katılacak gibi oluyor ama ruh hali değişti artık, gölgelerin düşmesiyle karardı.

Böylece ateşin yanına oturup lirini yeniden eline alıyor, Patroklos'un ölmesinden önce üstünde çalıştığı şarkı geldi aklına. O şarkı birlikte geçirdikleri son akşamların öyle bir parçası olmuştu ki şimdi bile çalmaya dayanıp dayanamayacağını bilmi-

yor. Gerçekten de ilk notalar gözyaşlarına boğulmasına neden oluyor. Ama birkaç dakika sonra yeniden deniyor ve bu defa sonuna dek çalışıyor. Yalnız şarkının sonu yok, orası ayrı. *Evet, şimdi hatırlıyor, sorun baştan beri buydu, değil mi?* Aptal şarkıyı bitirmeyi bir türlü başaramamıştı. Patroklos'un da bir faydası dokunmuyordu. "Neresinin yanlış olduğunu anlamıyorum, benim kulağıma iyi geliyor."

Şarkıyı yeniden çalışıyor, Briseis'in kendisini seyrettiğinin farkında, Patroklos'un ateşin yanındaki sandalyesinde oturduğunun da -inkâr edilemez, güçlü bir biçimde- farkında. Patroklos son birkaç günde yumuşadı da ondan, aslında Akhilleus'un lirini yeniden çalmaya başlamasından beri öyle, artık her akşam geliyor. Ona ne düşündüğünü sormak çok zor aslında ama Akhilleus, Patroklos'un ne düşündüğünü biliyor. Eskiden beri bilir. "Tanrılar aşkına, biraz neşeli bir şey çalamaz mısın? Bu çalıştığın *ağıt* be."

Akhilleus bu anıya gülümseyerek şarkıyı yeniden çalışıyor ama yine aynı eziyetli nota dizisinde takılıp kalıyor. Şiddetli bir fırtınanın sonrası: Yukarıdan sarkan geniş bir daldan süzülen yağmur damlaları aşağıda döne döne akan sele tıp tıp düşüyor. *Evet, evet ama ya sonra?*

Derken birden anlıyor, hiçbir şey, sonrasında hiçbir şey yok çünkü bu kadar, son bu; baştan beri oradaydı ama Akhilleus onu görmeye hazır değildi. Emin olmak için -çünkü bu çözüm biraz fazla basit, biraz fazla uygun görünüyor- ta baştan başlayarak şarkıyı bir daha çalışıyor. Hayır, haklıymış, bu kadar, son bu. Briseis'e bakıyor. Hâlâ titreşen tellere hafifçe vurarak, "Bu kadar," diyor. "Bitti."

Son notalar sönerek sessizliğe karıştı. Akhilleus liri yeniden yağlı bezine sarıp nazikçe bir tarafa bıraktı. O birkaç saniye boyunca zaman durmuştu sanki, üstümüzde kabaran dalga hiç patlamayacak gibiydi.

Saf yanılsama elbette. Gelecek koşar adım bize doğru geliyordu. Akhilleus'un kalan ömrü haftalarla değil, günlerle sayılıyordu artık.

Akhilleus savaşa döndüğü günün sabahında verandanın basamaklarında durup bağırarak Alkimos'u çağırdı, Alkimos da hep yaptığı gibi koşarak geldi, yuvarlak, dürüst yüzü terden parlıyordu. Dehşete kapılmış bir hali vardı. Hâlâ yataktaydım, bir parça kuru ekmeği kemiriyordum. Ritsa, daha başını bile kıpırdatmadan bir şey yemeyi başarırısam sabah bulantısının başlamasını engelleyeceğimi söylemişti. Eh, öyle olmuyordu ama yine de biraz işe yarıyordu, o yüzden yastığımın altında bir parça ekmeğin kabuğu bulunduruyordum artık. Akhilleus'un Alkimos'u çağırmasının sebebinin benimle uzaktan yakında bir ilgisi olabileceğini düşünmedim, o yüzden son lokmayı da zorla yutup dikkatle yan tarafıma, onlardan öteye döndüm.

Tam o anda kapı açıldı, içeri bir rahip girdi. Ne bir uyarı ne başka bir şey. Tam o girişe layık bir tören. Daha perişan, daha kötü giyinmiş bir gelin olamazdı, saçlarım hâlâ Akhilleus'un yatağından kalkmanın dağınıklığında, aralarında ekmeğin kırıntıları, meni lekeli bir çarşafa sarınmış olarak orada dikildim. Yüzü

ve boynu pençe pençe kızarmış olan Alkimos bana eziyet çeken bakışlar atıp duruyordu. Bunu isteyip istemediği bile sorulmuş muydu acaba kendisine? Kısa tören sona erince Alkimos geri geri odadan çıkıp beni Akhilleus'la yalnız bıraktı, Akhilleus, "En iyisi bu. Alkimos iyi bir adam," diye kestirip attı. Sonra belki ne kadar afallamış olduğumu fark ederek biraz insafa geldi, çenemi baş ve işaret parmaklarının arasına alıp başımı yana eğdi. "Sana iyi davranır. Çocuğa da iyi bakacak."

Birkaç saat sonra: Akhilleus'un ölüm haberi, boş odalarında yokluğunun gürültülü kükremesi.

Akhilleus nasıl öldüğünü bilse hiç hoş karşılamazdı: Küreklemiklerinin arasına saplanan bir ok. Helene'nin kocası Paris'in, Hektor'un ölümünün intikamı olarak yolladığı ok. Hikâyenin daha bile iğrenç bir versiyonu var, okun zehirli olduğunu anlatıyor. Başka hikâyeler Paris'in onu topuğundan, vücudunun yaralanmaya açık tek yerinden vurduğundan bahsediyor. Yere mihlanmış ve çaresiz halde paramparça edilerek ölmüş. Hangisi olursa olsun, bir korkağın elindeki korkak silahı; Akhilleus meseleyi böyle görürdü. Gerçi teke tek çarpışmalarda namağlup olarak ölmekten biraz teselli bulurdu diye tahmin ediyorum.

Akhilleus'un topuğu. Etrafında büyüyüp yayılan bütün efsanelerin uzak ara en saçması. Güya annesi onu ölümsüz kılmak için umutsuz bir çabayla Akhilleus'u Lethe'nin sularına batırmış, bunu da topuğundan tutarak yapmış, böylece topuğu vücudunun ölümlü yaralanmalarına karşı efsunlu olmayan tek yeri olarak kalmış. Yaralara karşı efsunlu ha? Bütün vücudu baştan aşağı yara izleriyle doluydu. Bana inanın, *gerçekten* biliyorum.

Bir başka efsane: Atları ölümsüzmüş, annesinin Peleos'la düğününün şerefine tanrılar tarafından hediye edilmişler. Suçluluk dolu bir armağan yani. Atlar güya ölümüyle ortadan kaybolmuştu. Bazen düşünüyorum onları, yeşil bir çayırda tembel tembel

otları kemiriyorlar, savaşın uğultusundan çok uzaklarda, kafası bu atların niye hiç yaşlanmadığını merak etmeyecek kadar dumanlı bir seyisin bakımındalar. Bu hikâyeyi seviyorum.

Ölümünden sonraki ilk günleri oturma odasında oturup cenaze oyunlarındaki seyircilerin bağırış çağırışlarını dinleyerek geçirdim. Oda sessizdi, yanmayan ateşin karşısında iki boş sandalye birbirine bakıyordu. Arkamdaki bronz aynanın varlığını o tarafa dönmeden fark ediyordum, insanın bazen başına geldiği gibi göremediğim biri tarafından gözetlendiğimin de farkındaydım. Aynaların bizim dünyamızla ölümler diyarı arasında bir eşik olduğuna dair bir inanış vardı. Ölümle cesedin yakılması arasındaki sürede aynaların üstünün örtülmesinin sebebi de budur. Kalkıp o aynanın üstüne bir çarşaf atmak kimbilir kaç defa geçti aklımdan çünkü Hades'ten geri dönebilecek kadar güçlü bir ruh varsa, o da Akhilleus'un ruhu olurdu. Ama sonunda aynayı açık bırakmaya karar verdim. Geri gelse bile bana zarar vermeyeceğini biliyordum.

Troya'yı sonunda ateşe verdikleri gece (şehri soyup dımdızlak bırakmak için üç gün yağmalamaları gerekmişti) Agmemnon bir ziyafet verdi. Şeref misafirlerinden biri Akhilleus'un oğlu Pyrrhos'tu, Priamos'u öldürmüş, daha doğrusu onu katletmişti. Kampa babasının yanında savaşma hevesiyle dolu olarak gelmişti, kılıç tutabilecek yaşa geldiğinden beri durmadan bunun eğitimini alıyordu ama Troya'ya vardığında Akhilleus çoktan ölmüştü. Bir mezar höyüğü, boş bir baraka ama onu karşılayacak bir baba yoktu. Salondaki akşam yemeğinde sağa sola sendelemesini seyrettim, toy, genç yüzü içkiden ve uğradığı şoktan ötürü gevşemiş, adamların bir birine bir diğerine bakıyor, babasını tanımış, babasının yanında savaşmış olan bu adamların, onun Akhilleus'a ne kadar benzediğini söylemelerini yana yakıla istiyordu. *Ah, babasına benzemiyor mu? Tanrılar adına, insan Akhilleus'un geri geldiğini düşünecek neredeyse...* Ama kimse öyle bir şey yapmadı.

Agamemnon ziyafette o kadar sarhoş oldu ki iki kere yere kapaklandı. İkinci düşüşü, dumanlı beyninde bir şeyleri yerinden oynatmış gibiydi. Savaşta başarılı olduğu -yağmalanan bir şehirde "başarılı olmak" her ne demekse artık- için baş masada oturmaya davet edilmiş olan Alkimos, onun Odysseus'a bir şeyler zırvaladığını duymuş. "Akhilleus," deyip duruyormuş. "Akhilleus."

"Ne olmuş ona?" Odysseus da sarhoştur ama zekâsı her zamanki gibi keskindi.

"Hani seni, onu görmeye yollamıştım ya?"

"Evet?"

"Ona Troya'daki en güzel yirmi kadını söz vermiştim..."

Odysseus durumun açıklığa kavuşturulmasını bekledi. "Evet?"

"Eh, anlamıyor musun, o kadınları alması gerekiyor, değil mi?"

"Hımm, hayır, pek öyle değil. Akhilleus öldü. Yirmi kadına ihtiyacı olmadığı kesin. Bir kadın bile ziyanlık olur."

Ama Agamemnon kararlıydı. Akhilleus payına düşeni mutlaka almalıydı. Korkuyordu elbette ve bunun için onu pek suçlamazdım. Arkam bronz aynaya dönük oturmuş ve Akhilleus'un varlığının hâlâ ne kadar güçlü olabileceğini hissetmişim. Ama Agamemnon'un korkusu mantık sınırlarını aşıyordu. Odysseus'a doğru eğilip omzunu sarsıyordu. Akhilleus'un şu kız yüzünden çıkardığı dertlere bak. Bir kız, tek bir kız, onu alamadığı için savaşa katılmadı. "Neredeyse savaşı kaybediyorduk be."

Odysseus başından savarcasına elini salladı. "Eh, onun yüzünden savaşı kaybedemeyiz *artık*, değil mi? Kazandın."

"Hayır ama evimize dönmemizi engelleyebilir."

"Onu da nasıl yapacak?" Odysseus karısını yeniden görmek için can atıyordu. "Yalnızca rüzgârın değişmesine ihtiyacımız var. Ondan sonra olup olacağı üç günlük yol, hepsi o kadar."

Ama akşam ilerledikçe Agamemnon'un endişeli titremeleri somutlaşıp gerçek bir hal aldı. Akhilleus'a bir kız verilmesi şarttı,

üstelik öyle alelade bir kız da değil. En iyisi olmalıydı, eldekilerin en iyisi olmalıydı.

Böylece Polyksene, Priamos'un on beş yaşındaki bakire kızı kurban edilmek üzere seçildi. Troya'da geçirdiğim günlerden hatırlıyordum onu, sağlam yapılı bir küçük kızdı, kısa bacakları, yele gibi koyu kahverengi saçlarıyla dağ midillilerine benzerdi. Hekabe'nin geniş ailesinin en küçüğüydü, her zaman ablalarına yetişmek için koşturur, arkalarından dünyanın her yerindeki en küçük kardeşlerin müşterek çığlığıyla, "Beni bekleyin! Beni bekleyin!" diye bağıırdı.

O gece uyanıp durdum, Polyksene'yi düşünüyordum. Sabah, başlayan günden duyduğu korkudan ben de bir şeyler hissederek kendimi zorla yataktan dışarı sürükledim. Ama kaderinde bir rol almayı kesinlikle beklemiyordum.

Kahvaltıdan önce, Hekamede'nin ulağı olan küçük kız koşarak avluya daldı. "Hekamede seni çağırıyor," dedi nefes nefese. "Hemen gelebilir miymişsin, öyle diyor." Aklıma Hekamede'nin belki de hastalanmış olduğu geldi, başka ne olabilirdi ki, o yüzden Nestor'un barakasına giden yolu koşarak, daha doğrusu o sıralarda ilerleyebildiğim kadar hızla aştım. Hamileliğim yeni yeni belli olmaya başlamıştı. Yanından geçtiğim adamların hiçbirisi tam anlamıyla uyanık sayılmazdı, hepsi hâlâ bir gece öncenin sarhoşluğundan ayılmaya çalışıyordu, Nestor'un muhafızları da istisna değildi. Nestor'un kendisine gelince, o kalkmış ve giymişti. Hekamede peşinden salona gelmemi işaret etti.

"Polyksene'yi duydun mu?"

Başımınla onayladım. Başka bir şey söylemedim, gerek yoktu. Yarı karanlıkta öylece durup birbirimize baktık. "Nestor onunla gitmemi istiyor, annesiyle kız kardeşlerinin gitmesine izin verilmeyeceğini söylüyor. Eh, kendi başına da gidemez." Peçesinin ucunu parmaklarının arasında buruyordu. "Benimle gelir misin?"

Bakakaldım. Ne kadar beyaz, hasta gibi ve dehşet içinde olduğunu gördüm, gerçekten önemli olduğu sırada bana şefkat göstermiş bir kadındı bu. "Evet, elbette gelirim," dedim.

Başını salladı. Sonra yanındaki masaya dönüp bir tepsiye ballı küçük kekler dizmeye başladı. "Hiçbir şey yemediler." Sesi titriyordu, düşünmeye zaman bulamamak için kendini bir şeylerle meşgul ediyordu. Kekleri dizmesine yardım ettim, Hekamede de agoraya götürülmeleri için tepsileri Nestor'un iki uşağına verdi. Tek bir kekin bile yeneceğinden şüpheliydim ama Hekamede'nin bir şeyler yapma ihtiyacı içinde olduğunu görebiliyordum. İkinci posta kekleri de tepsiye doldurduk, sonra yüzleşmek zorunda olduğumuzu bildiğimiz şeye hazırlandık.

Kraliyet hanesinin kadınları (Priamos'un dul eşi, kızları ve gelinleri) kampa geldiğim gece konduğum küçük barakada tutuluyordu. Baraka feci kalabalıktı, benim zamanımda olduğundan beterdi, kadınların bazıları dışarı dökülmüş, kumlarda oturuyor ya da yatıyorlardı. Saçları tel tel, yüzleri yaralı, gözleri kan çanağı, tunikleri yırtık: Kendi aileleri bile onları tanımakta zorlanırdı. Helene'ye kendi başına bir baraka verilmişti. Herhalde böylesi daha iyiydi, Troyalı kadınlarla bir araya konulsaydı geceyi çıkarcacağından şüpheliyim. Menelaos onu öldüreceğini söylüyordu hâlâ ama planını değiştirmişti. Şimdi kendi halkının onu öldürmesine –herhalde taşıyarak– izin verecekti ama evine döndükten sonra. Kimse tek kelimesine bile inanmıyordu bunun. Herkes Helene'nin tekrar Menelaos'un yatağına girmenin bir yolunu çok daha önce bulacağını düşünüyordu.

Kadın kalabalığı arasında kendimize yol açtık. Şurada emzirilen bir kız bebek, burada halsizce kumlarda oynayan küçük bir kız görebiliyordunuz. Sırf alışkanlıktan ötürü her yüze tek tek baktım, oysa ablamı bulmayı beklemiyordum artık. Savaş alanından kampa gelen çamurlu yolda zorla yürütülen, kurban edilmeye götürülen sığırlar gibi ayakları kayarak, düşe kalka ilerleyen kadınların arasında aramıştım onu. Düşenler, mızrakların küt ucuyla indirilen darbelerle ayağa kalkmaya teşvik ediliyordu. Aralarında hiç hamile kadın olmadığını fark ettim. Küçük oğlan çocuklarının elinden tutan kadınlar da yoktu. Agamemnon sözünü tutmuştu. Dehşet içindeki bir surattan diğerine bakıyor-

dum ama korku hepsini birbirine benzetmişti. Ablamın orada olmadığını kesinlikle anlamam epey uzun sürdü. Daha sonra biri, küçük bir grup kadının Yunan savaşçıların kapılardan içeri aktığını görünce kendilerini iç kaleden aşağı attığını söyledi. Bilmenin bir yolu yoktu ama hemen aklıma ablamın onların arasında olacağı geldi. Ben nasıl yapamadıysam, İanthe bunu kolayca yapabilirdi.

Barakada Hekabe'yi, Polyksene dizlerinin önüne çökmüş olarak bulduk. Yanlarında Andromakhe, Hektor'un dul karısı, boşluğa bakarak oturuyordu. Yanımda duran kadın, Andromakhe'ye daha biraz önce kendisinin Pyrrhos'a, Akhilleus'un oğluna, Priamos'u öldürmüş olan delikanlıya verileceğinin söylendiğini açıkladı. Kadının yüzüne bakınca bunun onun için ne kadar önemsiz olduğunu anlayabiliyordunuz. Bir saatten az bir süre önce Odysseus küçük oğlunu tumbul bacaklarının birinden yakaladığı gibi Troya'nın surlarından aşağı atmıştı. Tek çocuğu ölmüştü ve bu gece yeni sahibine, kocasını öldüren adamın oğlu olan sivilceli ergene bacaklarını açması bekleniyordu.

Ona bakarken, Akhilleus'un ağıtının son notalarını aylardır duyduğum gibi bir kez daha duydum. Sözcükler beynime saplanıp kalmıştı sanki, şarkı değil de bir istilaydı ve bundan nefret ediyordum. Evet, genç bir adamın savaşta ölmesi trajiktir, dört kardeşimi kaybetmiştim, kimsenin bana bunu söylemesine ihtiyacım yoktu ama en kötü kader onlarınki değildir. Sakat bırakılmış hayatının geri kalanını köle olarak geçirmek zorunda olan Andromakhe'ye baktım ve şöyle düşündüm: *Yeni bir şarkı lazım bize.*

Andromakhe'nin başına daha kötü bir şey gelemezdi artık ama Hekabe'nin ayaklarının dibinde Polyksene oturuyordu, on beş yaşındaydı, önünde bütün hayatı uzanıyordu daha ve annesini teselli etmeye çalışıyor, yas tutmaması için yalvarıyordu. "Akhilleus'un höyüğünde ölmek daha iyi," dediğini duydum. "Yaşayıp köle olmaktansa öylesi daha iyi."

Ah bu tutkulu genç kadınlar.

Hekamede ite kaka öne çıktı, Hekabe'yle kısaca konuştu, sonra gidip köşede, gölgelerin içinde oturduk. Henüz bize ihtiyaç yoktu.

Kalabalığın kıyısında gezinip duran ve Priamos'un bir diğer kızı olan Cassandra, yüzünü acıyla buruşturuyor, mırıltılarla söyleniyor, arada sırada da feryat ediyordu. Belki kız kardeşlerinden birinin onu zapt etmesinin iyi olacağını düşündüm ama kendi akrabaları bile ondan uzak durur gibiydi. Cassandra, Apollon'un bakire rahibesiydi, Apollon bir keresinde gerçek kehanet gücü bağışlamak için onu öpmüş, Cassandra onunla yatmayı yine de kabul etmeyince kehanetlerine asla inanılmamasını garantilemek için kadının ağzına tükürmüştü. İnanılmazdı ama Agamemnon ganimeti olarak onu seçmişti. Sebebini tanrılar bilir, belki de Apollon'u yeterince sinirlendiremediğine inanıyordu. Kadın gürültücü, bozguncu bir tipti, hâlâ tanrının kızıl şeritlerini takıyordu ama boynundaki çelenkler solmuştu artık. Barakada bir aşağı bir yukarı koşuyor, önüne çıkanı kenara itiyordu. Agamemnon'un yardımcıları onu almaya gelince rahatlardım. Cassandra son anda annesine sımsıkı yapıştı, ağlarla ve baltalarla ilgili bir şeyler geveliyor, Agamemnon'la ikisinin beraber öleceği kehanetinde bulunuyordu. Agamemnon onu seçerek ölümü seçmişti. Kimse inanmadı. Böylece Cassandra hâlâ konuşup dururken çekiştirilerek götürülmeye razı geldi. Tanrının laneti sonuna kadar peşini bırakmadı.

Yanımdan geçerlerken muhafızlardan birinin, "Vay canına, yatağımda bunu istemezdim," dediğini duydum. "Yok," dedi öteki. "İnsan uyumaya cesaret edemez."

Ondan sonra götürülme sırası Andromakhe'deydi. Kadın kederden ayrılığı hissedemeyecek derecede sersemlemiş haldeydi ama benim için kötü bir andı çünkü onu almaya Alkimos gelmişti. Bunu beklemem gerekirdi herhalde, Alkimos, Akhilleus'a hizmet etmişti, şimdi de Akhilleus'un oğluna hizmet ediyordu, elbette Andromakhe'yi almaya o gönderilecekti. Son zamanlarda Alkimos'u pek görmemiştim. İşin aslı son birkaç gündür

elimden geldiğince ondan kaçıyordum. Hayatımın geri kalanını bu adamla geçirmek zorundaydım, Troya'nın son günlerinde ve son saatlerinde yaptıklarını bilmek bunu kolaylaştırmayacaktı. Oysa şimdi biliyordum, hiç değilse bir şeyi öğrenmiştim: Andromakhe'yi alıp götüren kişiydi.

Andromakhe'yi kolundan yakalamış olarak yakınlarımda durdu. "Gitmemiz ne kadar yakın?" diye fısıldadım.

"Çok değil, daha kimse kalkmadı." Başını Polyksene'den yana salladı. "Bir de şu var."

Ah evet, diye düşündüm. Bir de şu var.

Yunan kampı etrafımızda son derece ağır ağır canlanırken saatler sürünerek geçti. Söylenmesi gereken her şey söylenmişti, herkes korkudan ve kederden bitkindi. Artık bitmesini istiyor ama bir yandan bunu istedikleri için utanıyorlardı çünkü bunlar Polyksene'nin yaşamının kıymetli son birkaç dakikasıydı.

"Fikrini değiştirebilir," dedi Hekamede.

Değiştirmeyeceğini biliyordum. Tabii söylediği şeyi unuttuysa o başkaydı, o sırada ne kadar sarhoş olduğu düşünülürse bu ihtimal dahilindeydi. Gerçi unutsa bile ona hatırlatacak başkaları vardı. Hektor'un küçük oğlunun öldürülmesini öyle ikna edici bir biçimde savunmuş olan Odysseus. Hem ayrıca Agamemnon, Akhilleus'tan samimi olarak korkuyordu, muhtemelen hayatta olduğu sırada korktuğundan daha fazla korkuyordu. Hayattayken pislik herife hiç olmazsa rüşvet verebilir ya da vermeye çalışabilirdiniz... Ama sonra, Polyksene'nin ölümünün rüşvet kabul edilebileceğini fark ettim. Hayır, Agamemnon bu işi sonuna kadar götürecekti. O huzursuz ruhu yeraltında tutmak için ne gerekirse yapacaktı.

Adamlar geldiğinde vakit öğleyi geçmişti. Polyksene'yi kollarından tutup dışarı sürüklemeye çalıştılar ama Hekabe ayağa kalkıp karşılarına dikildi, önce birinin, sonra diğerinin gözlerinin içine baktı, adamlar sonunda utançtan mıdır, korkudan mıdır bilinmez, bakışlarını yere indirdiler. Buruşuk ve çamur lekeli tuniğinin içinde bile hâlâ kraliçe Hekabe'ydi o. Ve aslında zor

kullanılmasına gerek yoktu, Polyksene gitmeye dünden hazırdu. Cassandra'ya ait temiz, beyaz bir tunik giymiş, saçları taranıp örölmüşdü, o haliyle olduğundan bile genç görünüyordu ama anesiyle ablalarına son bir defa sarılırken sakindi. Hekamede'yle ikimiz, kızın iki yanındaki yerimizi aldık ve muhafızlar önden giderken kapıya doğru ağır ağır ayak sürüdük.

Barakadan çıktığımız sırada Hekabe'nin yavrularının sonuncusunun da öldüröldüğünü gören bir dişi kurt gibi uluduğunu duyduk. Polyksene sesi duyunca dönmeye çalıştı, adamlardan biri onu kabaca kolundan yakaladı. Adamın önüne geçerek, "Buna hiç gerek yok," dedim. Ve adam -itiraf edeyim ki beni şaşırtarak- kızı bıraktı.

Buruna giden yol uzun ve yokuş yukarıydı. Polyksene'nin bir adım arkasından gidiyorduk, ihtiyacı olursa onu tutmaya hazırdu. "Beni de bekleyin!" diye bağırarak ablalarının arkasından koşturan tombul küçük kızı hatırlamadan edemiyordum.

Onu şimdi koca bir ordu bekliyordu.

Polyksene, Agamemnon'un yanında Pyrrhos'la beklediği mezar höyüğünün dibine gelene kadar sakın adımlarla yürüdü. Priamos'u öldürdüğü için hâlâ herkesin gözdesi olan Pyrrhos'a kızı babasının mezarında kurban etme onuru bahşedilmişti. Tabii narin, yaşlı bir adamı ölümüne gönderdiği için ergen bir delikanlının kaç türlü şerefi hak ettiğini merak etmeniz yersiz olmaz. Polyksene ikisini orada dururken görünce sendeledi.

Nestor öne çıktı, Hekamede'ye bir şeyler fısıldayıp eline bir makas tutuşturdu. Sonra gözlerime hiç bakmadan bana da bir bıçak verdi. Hekamede elleri kontrol edilemez bir biçimde titreye titreye kızın örgülerini kesmeye girişti ama makas yeterince keskin değildi, bıçakların ağzı, kalın saç örgülerini ancak hafifçe yontabiliyordu. O yüzden durup örgüleri açmak zorunda kaldık, sıcak güneşin altında ve binlerce savaşçı seyrederken dikkat gerektiren bir işti. Sonunda, uzun süre bağlı kaldıkları için dalgalara bürünmüş saçlar Polyksene'nin sırtından ta beline kadar indi. Elimize kalın kalın tutamlar alıp her nasılsa saçları kesme-

yi başardık ama bitirdiğimizde ağzım kupkuruydu ve neredeyse Polyksene kadar berbat bir şekilde titriyordum. Kusmamak için sürekli yutkunmak zorunda kalıyordum. Ayaklar altında çiğnenmiş topraktaki siyah gölgeleri, ensemeye vuran güneşin yakıcı akkor sıcaklığını hatırlıyorum. Sonra Polyksene hiçbir uyarıda bulunmadan kalktı, sendeleyerek birkaç adım öne çıktı ve konuşmaya başladı. Ani bir afallama. Belki kızın onları lanetleyeceğini düşünmüşlerdi, ölmek üzere olan birinin laneti daima güçlüdür çünkü Polyksene, Agamemnon'un adını söylemekten öteye geçememişken bir muhafız onu yakalayıp zaptetti, bir diğeri de dişlerinin arasına zorla siyah bir kumaş şeridi sokup başının arkasında sıkıca bağladı. Kolları arkasına çekilip bileklerinden bağlandı. Bu şekilde bağlanıp kafeslenen, konuşması mümkün olmayan Polyksene, gırtlığının derinlerinden gelen çığlıklar atmaya başladı. Boğaların bazen kurban edilmeden önce çıkardığı türden bir sestti.

Hemen önümüzde, iki uzun sıra halinde Agamemnon'un arkasında duran kızıl ve siyah giysili rahipler, tanrılara ilahiler söylemeye başladı.

Polyskene ön tarafa sürüklendi, mezar höyüğünün gölgesinde dizlerinin üstüne çökmeye zorlandı. Pyrrhos yemyeşil bir suratla ve midesi bulanıyormuş gibi görünerek ileri çıktı, babasının adını bağırmaya başladı. "Akhilleus! Akhilleus!" Sonra sesi çatallanarak, "Baba!" Sesinin karanlıktan korkan küçük bir çocuğunki gibi çıktığını düşündüm. Polyksene'yi geriye kalmış birkaç tutam saçından yakalayıp başını arkaya çekti, bıçağını kaldırdı.

Hızlı ve temiz tek bir kesik: Kızın yere düşmeden öldüğüne samimiyetle inanıyorum. En azından öyle olduğunu ummak zorundayım. Tabii vücudunun ölüm sonrası kasılmalarına ve seğirmelerine yine de şahit olmak zorundaydık.

Tören uzamadı. Agamemnon da dahil hatta belki başta Agamemnon olmak üzere herkes bir an önce gitmek istiyordu. Gerçi şimdi düşünüyorum da, Polyksene'nin ölümünün onu fazla etkilediği konusunda şüpheliyim. Troya'ya yelken açmak için uygun

bir rüzgâr uğruna kendi kızını kurban etmiş bir adamdı bu. Dönüp gittiği sırada ona baktım, hiçbir şey öğrenmemiş, hiçbir şeyi de unutmamış bir adam, vakarı, gururu ya da saygısı olmayan bir korkak gördüm. Herhalde Akhilleus'un gördüğü gibi görmüştüm onu.

Hekamede'yle ikimiz yan yana durup askerlerin dağılmasını bekledik, ondan sonra birlikte tepeden indik. Fazla konuşmadık. Bence ikimiz de hiçbir şey *hissetmemeye* kesin kararlı bir şekilde kendimizi tutuyorduk. Bir ara durup arkaya, yanan şehre baktık. Kırmızı ve turuncu alev sütunlarından fışkıran siyah dumandan kocaman bir yumak, iç kalenin üstünde gökyüzüne yayılıyordu. Polyksene öldüğü sırada titrediğimden daha beter titriyordum şimdi. Ne diye seyretmiştim? Başımı çevirebilir ya da yere bakabilir, ölüm ânını görmeyebilirdim. Ama sonuna kadar onunla olduğumu söyleyebilmek istemiştim. Şahitlik etmek istemiştim.

Tepenin eteğinde durduk. Nestor'un barakasına dönebilir, şarap stoklarını yağmalayabilir ve günün geri kalanını kararlı bir biçimde sarhoş olarak geçirebilirdik, kimsenin bizi suçlayacağını sanmıyordum ama onun yerine birbirimize danışma ihtiyacı bile duymadan Troyalı kadınların tutulduğu barakaya döndük. İçeri- si daha önce olduğundan daha bile sıcak ve pis kokuluydu şimdi. Emziren annelerin ve kanama dönemindeki kızların, kadınlara özgü o belirgin kokusu. Hekabe sersemlemiş görünüyordu. Önünde diz çöktük, Polyksene'nin ne kadar cesurca, nasıl hızla, temiz bir biçimde ve kolayca öldüğünü anlattık. Ellerini kucağındaki bir kumaş parçasının üstünde gezdirerek başını salladı. Ne kadarını anlamıştır bilmiyorum. Kadınlardan biri onu su içmeye ikna etmeye çalışıyordu ama Hekabe dudaklarını ıslattıktan sonra bardağı itti.

Aşırı kalabalık barakanın içinde neredeyse bir saat geçirdikten sonra kendimi bayılacak gibi hissetmeye başladım, dışarı, agoraya çıkmak zorunda kaldım. Burada bile hava alaz kokuyor, toz tadı taşıyordu. Uzakta, siyah gemilerden oluşan uzun sıralar sıcakta titreşiyordu. Bulanıklığın içinde bir adamın bana doğru

yürüdüğünü gördüm, yaklaştıkça dalgalanan bir şekildi. Alkimos. Kocaman, ısıltılı bir kalkan taşıyordu, kendisinin kalkanı değildi. Kıvırdığı diğer kolunda, ilk bakışta paçavra yığının benzeyen bir şey vardı. Yaklaşınca yığının, ölü bir çocuk olduğunu gördüm. Koşarak barakaya dönüp onları uyarmam gerektiğini düşünerek geriledim çünkü bunun Hektor'un küçük oğlu olduğunu anında anlamıştım, başka kim olabilirdi ki? Ama barakaya koşmak yerine kapının yanında Alkimos'u bekledim.

Ölü çocuğun bedeninin yanında buluştuk, kadınla erkek, Troyalı ve Yunan. Bana olanları anlattı. Andromakhe artık efendisi olan çocukla, Pyrrhos'la karşı karşıya gelince, dizlerinin üstüne çöküp oğlunun cesedinin Troya'nın burçları altında çürümeye bırakılmaması, babasının kalkanına yatırılarak Hektor'un yanına gömülmesi için ona yalvarmıştı. Çok şey istiyordu, gömme işi bir şey değildi, iki adam bir saatten kısa sürede hallederdi onu ama kalkanı istiyordu. Akhilleus'un öldürdüğü gün Hektor'dan aldığı kalkandı bu ve muhtemelen Pyrrhos'a babasından miras kalmış olan en değerli şeydi. Hektor'un kalkanı Peleos'un sarayında nesiler boyunca baş köşede sergilenirdi.

Yine de Pyrrhos'un hakkını vermek gerekirse kabul etmişti ama Andromakhe'nin çocuğu gömülmeye hazırlamasına izin vermemişti, rüzgâr değişir değişmez yelken açmayı planlıyordu, Andromakhe'nin hemen gemiye binmesi gerekiyordu.

"İşte böyle," dedi Alkimos. "Çocuğu getirdim. Gelirken nehirde yıkadım, onların yıkamaya vakti olmayacak.

Diz çöktü, kollarının arasındaki küçük bedeni kalkana yatırdı ve barakaya taşıdı.

Önce kimse ona dikkat etmedi, kalabalığın arasında omuz atarak kendine yol açan Yunan savaşçılardan biriydi işte ama sonra taşıdığı şey birinin gözüne ilişti. Haber ağızdan ağza sıçradı, ilk matem feryadı hemen geldi. Sesler yükseldi, yükseldi, sonra Alkimos yükünü Hekabe'nin ayaklarının dibine bırakırken azalarak kesildi.

Hekabe'yi hiçbir şey buna hazırlayamazdı. Torununun öl-

düğünü biliyordu elbette ama bilmek başka bir şeydi, çocuğun küçük bedeninin küçük kollarıyla bacakları kırılmış, kafasında beyninin görünmesine yol açacak kadar derin bir yarık açılmış olarak önünde, yerde yattığını görmekse bambaşka bir şey. Çocuğun yanında dizlerinin üstüne çöktü, küçük cesedin her yerine dokunmaya başladı. Bir ara onu kaldıracakmış gibi oldu ama sonra çekilip cesedi olduğu yerde, babasının kalkanının boşluğunda yatmaya bıraktı. Kimi zaman kime ağladığını bildiğini zannetmiyorum. Çocuğa bir kereden fazla Hektor diye seslendi, sanki orada önünde yatanın Hektor olduğunu düşünüyordu, ta en başta, onu ilk defa kucağına aldığı günlerdeki Hektor.

Alkimos, "Ben mezarı kazmaya gidiyorum," diye fısıldadı. "Yelken açmaya hazır gibiyiz, sadece rüzgâr bekleniyor. Zor olduğunu biliyorum ama harekete geçmeleri lazım."

Hekamede agorayı koşarak geçti, gidip Nestor'un barakasından temiz keten bezler getirdi, birlikte çocuğun gömülmeye hazırlanmasına yardım ettik. Bir-iki kadın kurtarmayı başardıkları küçük yadigârları ortaya çıkardı, muhafızların koparıp boyunlarından almadığı ne kaldıysa işte. Bir kraliyet cenazesine hiç olmazsa ucundan kıyısından benzesin diye takıları çocuğun boynuna taktık.

Hekabe sonlara doğru daha sakindi ama çocuğun başındaki yara onu çok üzüyordu. "Bunu saklayamam," deyip duruyordu. Hekamede bir parça kumaşı çocuğun başını örtecek şekilde kıvırdı ama değişen bir şey olmadı. Hekabe, "Bunu saklayamam, bunu saklayamam," demeye devam etti. Tunığının katlarını ellerinin arasında buruyor, boş bakışlarla bir yüzden diğerine bakıyordu. "Bunu saklayamam."

Hayır, diye düşündüm. *Hiçbirimiz saklayamayız.*

Birden topuklarının üstüne oturdu, sanki aniden kayıtsızlaşmıştı, yapabileceğimiz her şeyi yaptığımızı, çocuğu artık bırakmamız gerektiğini söyledi. Hektor öbür dünyada onunla ilgilenirdi. Çocuğu bırakmasıyla herkesin rahatlayarak iç geçirdiği duyuldu. Nefesimi tuttuğumu o âna dek fark etmemiştim bile.

Alkimos, mezarı kazma işinde kendisine yardım etmiş olan Automedon'la birlikte döndü, ikisi birlikte küçük bedeni alıp götürdüler.

Hekabe hâlâ çömelmiş haldeydi, ileri geri sallanıyor, boş elle-riyle uyluklarını sıvazlıyordu. "Onlar için fark etmez," dedi ölü-leri kastederek. "Büyük bir cenaze töreni yapılmış yapılmamış, onlar için fark etmez. Öyle şeyler yaşayanlar için. Ölülerin umu-unda değil."

Ondan sonra sessiz kaldı. Hepimiz sessizdik ama sonra Alkimos'la Automedon döner dönmez hava değişti.

Automedon, Hekabe sağır ya da bunakmış gibi çok yüksek sesle ve tane tane konuşarak, "Hemen gitmen gerekiyor," dedi. "Odysseus yelken açmaya hazır."

Odysseus torununu öldürmüştü ve Hekabe şimdi Odysseus'un kölesiydi. İki kadın onun ayağa kalkmasına yardım ederken sey-rettim. Öyle narin, öyle zayıftı ki, fırtınaların ta büzülmüş da-marlarına kadar soyduğu, kış mevsimindeki bir yaprağa benzi-yordu. Gemilere ulaşacak kadar uzun yaşamayabileceğini ciddi ciddi düşündüm. Kendi iyiliği için öyle olmasını umuyordum.

Başka muhafızlar geldi. Artık nezaket yoktu, yaşa ve hastalığa bakılmıyordu. Kadınlar kabaca itilip kakılarak agoraya götürül-dü, gemilere bindirilmek üzere sıraya sokuldular. Mezar höyüğü-ne son bir kere bakmaya kararlı bir şekilde aksi istikamete yürü-meye başladım ama muhafızlardan biri mızrağını kaldırıncaya geri çekilmek zorunda kaldım.

"Oy!" diye bağırdı biri. "Ne halt ediyorsun sen? Alkimos'un karısı o." Mızrak hemen aşağı indirildi.

Böylece mezara dönmek üzere serbest kaldım. Yapmam gere-ken bir şey daha vardı. Polyksene'nin cesedi, beyaz harmaniyesi bizi Troya'dan uzaklara taşıyacak olan rüzgârda uçuşarak, düş-tüğü yerde yatıyordu. Dişlerimi sıkarak onu sırtüstü çevirdim. Boğazındaki derin kesik iki ağzı varmış gibi görünmesine yol açıyordu, iki ağzı da suskundu.

Kadına suskunluk yakışır...

Başının arkasındaki düğüm saçlarına iyice dolaştığı için yavaş yavaş uğraşarak ağzındaki tıkaçı gevşetip çıkardım. Gözleri bir şey görmeden bana bakıyordu. İşimi bitirdiğimde dişlerim birbirine vurmaya başlamıştı, başka tarafa dönmek zorunda kaldım.

Aşağı baktım, çok aşağılarımda bir yerde siyah karınca sıralarına benzeyen adamların yükleri, kalasların üstünden gemilere taşıdığını gördüm. Barakalar şimdiye dek boşalmış olmalıydı. Kampı bir sonraki kışın dönüşeceği haliyle gözümün önüne getirdim, yıpratıcı rüzgârlar terk edilmiş odalarda nasıl ılık çalacaktı. Gelecek bahara ya da ondan sonrakine, çukurlarda filizler köklenmiş olurdu. Bir gün kendi arazisini yeniden ele geçirecek olan ormanın öncü kolları. Ve kumsalda hiçbir şey kalmayacaktı, hiçbir şey, şurada burada güneşin kemik beyazlığında ağarttığı birkaç kırık ok başı. Oysa Troya'nın kararmış, harap sütunları hâlâ ayakta olacaktı.

Mezar höyüğüne bakıp veda etmeye çalıştım. Hem daima nazik davranmış olan Patroklos'a hem de Akhilleus'a. Akhilleus için o zaman yas tutmadım, şimdi de tutmuyorum ama onu çok sık düşünüyorum. Nasıl düşünmem? İlk çocuğumun babası. Ama o gün ona veda etmek zordu. Çenemi eliyle nasıl tuttuğunu, başımı bir o tarafa bir bu tarafa nasıl yatırdığını, sonra agoranın ortasına yürüyüp kollarını kaldırarak, "Sağ olun biraderlerim. Kadın işimi görür," dediğini hatırladım. Ve sonra, her şey nihayete ererken çenemi tutup başımı eğdiğini: "İyi bir adam. Sana iyi davranır. Çocuğa da iyi bakacak." O ses... her zaman öyle baskın, bütün diğer sesleri boğan o ses.

Ama en çok hatırladığım kızlar. Dönüp ölümüne atlama-
dan önce iç kalenin çatısında bana elini uzatan Ariana. Ya da daha birkaç saat önceki Polyksene. "Yaşayıp köle olmaktansa Akhilleus'un mezarında ölmek daha iyi." Soğuk rüzgârda orada durdum, onların yırtıcı saflıklarıyla karşılaştırdım kendimi kaba saba, düşük ve küçülmüş buluyordum. Ama sonra bebeğimin tekmelediğini hissettim. Elimi sıkı sıkı karnıma bastırdım ve yaşamı seçtiğime memnun oldum.

Alkimos telaşlı işaretler yaparak tepeden bana doğru tırmanıyordu. Belli ki gemiler yelken açmaya hazırdı. Höyüğe son bir kere bakmak için döndüm. Myrmidon'ların kaybettikleri liderlerine bir övgü olarak yığıldığı tonlarca toprağın altında bir yerde Akhilleus, Patroklos'la birlikte yatıyor, kömürleşmiş kemikleri altın bir vazoda birbirine karışıyor. Kızıl toprakları güneşin altında pişen höyük, denizin çok açıklarındayken bile hâlâ görünüyordu. Hâlâ da orada olmalı ama artık üstünde yeşil otlar bitmiştir.

Alkimos neredeyse tepenin zirvesine varmıştı, oysa ben hâlâ veda etmenin bir yolunu bulamamıştım. Şöyle düşündüm: *Varsayalım, varsayalım bir kereliğine, bunca yüzyılda sadece tek bir kereliğine kaypak tanrılar sözlerini tutmuş ve Troya surlarının altındaki erken ölümüne karşılık Akhilleus'a sonsuz şöhret bahşedilmiş olsun...* O insanlar, düşünemeyecek kadar uzak o geleceklerin insanları bizim için neler düşünür? Bir şeyi biliyorum: Fetihlerin ve köleliğin zalim gerçeklerini istemezler. Erkeklerin ve oğlan çocukların katledildiğini, kadınlarla kızların köle alındığını duymak istemezler. Bir tecavüz kampında yaşadığımızı bilmek istemezler. Hayır, bambaşka, daha yumuşak bir şeyi tercih edecekler. Bir aşk hikâyesini belki? Sevgililerin kim olduğunu anlamayı başarmalarını umuyorum yalnızca.

Onun hikâyesi. *Onun*, benim değil. Mezarında sona eriyor.

Alkimos yanıma geldi şimdi, gitmem gerek. Alkimos, kocam. Belki biraz kıt akıllı ama Akhilleus'un dediği gibi: İyi bir adam. Hem zaten bir aptalla evlenmekten daha kötü şeyler de var. Böylece mezar höyüğüne arkamı dönüyor ve Alkimos'un beni gemilere götürmesine izin veriyorum. Bir keresinde, çok da uzun olmayan bir süre önce Akhilleus'un hikâyesinden ayrılmaya çalıştım ama başaramadım. Kendi hikâyem artık başlayabilir.

YAZARIN NOTU

Önce Viking Penguin'deki editörüm, şimdilerde de Aitken Alexander Associates'teki menajerim olarak beni uzun yıllar boyunca yüreklendirdiği ve sağduyulu öğütlerde bulunduğu için Clare Alexander'a teşekkür etmek istiyorum. Hamish Hamilton'dan Simon Prosser süreç boyunca editörlerin en coşkulu ve en destekleyicisiydi. Hiçbir yazarın bu kadar iyi bir ekibi olamaz, ben de ne kadar şanslı olduğumun farkındayım.

Hem titiz hem de ince düşünceli olmayı daima başaran redaktörüm Sarah Coward'a özel olarak teşekkür ederim.

Son olarak kızım Anna Barker'a, ürkütücü derecede nesnel bir ilk okur olduğu için teşekkür etmek istiyorum.

**GUARDIAN'A GÖRE
21. YÜZYILIN EN İYİ 100 KİTABINDAN BİRİ**

Women's Prize ve Costa Kitap Ödülleri En İyi Roman Adayı

**NPR, WASHINGTON POST, FINANCIAL TIMES VE
THE ECONOMIST'E GÖRE YILIN EN İYİ KİTAPLARINDAN**

Onu görmeden önce sesini duydum: Çığlığı surlarımızın içinde yankılanıyordu. Tanımak için onu görmenize gerek yoktu, şanı savaşağı yerlere önceden gelirdi: Yüce ve zeki Akhilleus, tanrılara benzeyen Akhilleus... Ondan bahsederken bu isimlerin hiçbirini kullanmazdık. "Kasap" derdik biz ona.

Beni kendi şehrimden, tahtımdan kopardığı gün eski hayatıma dair her şey ardımda kaldı. Troya'yı almak üzere yola çıkmış bir ordunun kölesi, kardeşlerimi ve kocamı öldürmüş Akhilleus'un odalığıydım artık. Kim olduğunu önemsemediği bir ganimettim onun için, fazlası değil.

Neyi mi önemserdi peki? Şanını... çünkü pazarlık böyle yapılmıştı, hilekâr tanrıların ona verdiği söz buydu: Troya surları altında erken bir ölüme karşılık ebedi şan ve şeref. Ve ölümü yakındı, bunu biliyordu.

Ama bu hikâye savaşın nasıl şanlı olduğunu, erkeklerin ne kadar cesurca çarpıştığını anlatmayacak, o defalarca yapıldı. Hayır, bu tarihte unutulmaya zorlananların hikâyesi. Yine de unutulmayacağız, yıllar sonra bile anneler çocuklarına Troya şarkılarını söyleyecek, biz de onların rüyalarından eksik olmayacağız... kâbuslarından da.

Kızların Suskunluğu'nda Pat Barker, Troya Savaşı'nı Akhilleus, Odysseus ve Agamemnon gibi intikam peşindeki erkeklerin değil, onların gölgesinde kalan bir kadın olan Briseis'in gözünden anlatıyor ve İlyada destanına yepyeni bir bakış açısı getiriyor.

Çeviren: Seda Çingay Mellor

www.ithaki.com.tr

9 786257 913362

İthaki yayınları